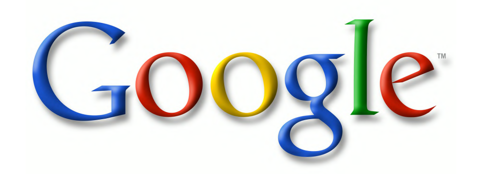
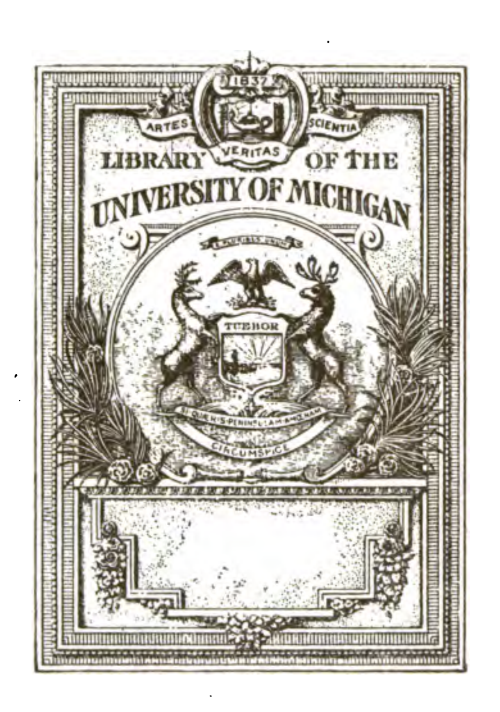




1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE



HARRASSOWITZ

Acta martyrum selecta

Ausgewählte Märtyreracten

und andere

Urkunden aus der Verfolgungszeit der christlichen Kirche

herausgegeben

von

Oscar Leopold von Gebhardt



Berlin
Verlag von Alexander Duncker
1902

PRINTED IN GERMANY

Vorwort.

Zweck dieser Sammlung ist, eine Anzahl der werthvollsten, in verschiedenen Sammelwerken und Zeitschriften verstreuten Urkunden aus der Verfolgungszeit der Kirche jedermann leicht zugänglich zu machen. Als Leser sind dabei in erster Linie Theologiestudierende gedacht, aber auch Anderen wird, wie ich hoffe, eine solche Sammlung willkommen sein. Die getroffene Auswahl mag für sich selbst sprechen. Einige ausserdem hierher gehörige Schriften wurden weggelassen, weil sie bereits an anderem leicht erreichbarem Orte zusammengestellt sind. Für mehrere der hier vereinigten Stücke ist in den letzten Jahren neues handschriftliches Material beigebracht worden, und um die Verbesserung der Texte haben sich Viele bemüht. In letzterer Hinsicht bleibt aber noch Manches zu thun. Was ich meinerseits dazu beigetragen, ist nicht viel, erstreckt sich aber über die Mehrzahl der Texte, so dass nur in wenigen Fällen das Vorhandene ganz unverändert übernommen werden konnte. Von der Beigabe eines vollständigen Apparates musste ich mit Rücksicht auf den Umfang des Buches absehen. Nur da, wo die Ueberlieferung eine besonders mangelhafte und unsichere ist, glaubte ich öfter handschriftliche Lesarten und Conjecturen anführen zu sollen.

Für das Martyrium Polykarp's (I) sind die Ausgaben von Zahn[1]) und Lightfoot[2]) benutzt, für die Acten des Karpus, des Papylus und der Agathonide (II) Harnack[3]) und Aubé[4]), für das Martyrium Justin's (III) Otto[5]), für die Passio der Scilitaner (IV) Usener[6]) und Robinson[7]). Den Brief der Gemeinde von Vienna und Lugdunum (V) konnte ich mit Genehmigung des Herausgebers und der Kirchenvätercommission der Berliner Akademie nach dem von Ed. Schwartz für die Ausgabe der griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte recensirten Texte schon jetzt veröffentlichen. Für das Martyrium des Apollonius (VI) sind neben der editio princeps[8]) die Klette'sche[9]) und die Hilgenfeld'sche[10]) Ausgabe benutzt, unter Berücksichtigung

---

[1]) Ignatii et Polycarpi epistulae martyria fragmenta rec. et illustr. Theod. Zahn (Patr. apostol. opp. fasc. II). Lips. 1876, p. 132 ss., vgl. Patrum apostol. opp. rec. O. de Gebhardt, Ad. Harnack, Th. Zahn. Ed. IV. minor. Lips. 1902, p. 119 ss.

[2]) The Apostolic Fathers, ed. by J. B. Lightfoot. P. II. Sec. ed. Vol. III. Lond. 1889, p. 363 ff.

[3]) Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur. Bd. III. H. 3/4. Leipzig 1888, S. 440 ff.

[4]) B. Aubé, L'église et l'état dans la seconde moitié du IIIe siècle. 2e éd. Paris 1886, p. 499 ss.

[5]) Corpus apologetarum christianorum saeculi secundi. Ed. Io. Car. Th. eques de Otto. Vol. III. Ed. III. Ienae 1879, p. 266 ss.

[6]) Index scholarum der Universität Bonn für das Sommer-Semester 1881, S. 5 f.

[7]) Texts and Studies. Contributions to biblical and patristic literature. Ed. by J. A. Robinson. Vol. I. Cambr. 1891, p. 112 ff.

[8]) Analecta Bollandiana. T. XIV. Brux. 1895. p. 284 ss.

[9]) Texte u. Untersuchungen. Bd. XV. 1897. H. 2, S. 92 ff.

[10]) Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie. 41. Jahrg. Leipzig 1898, S. 186 ff.

der von Duchesne[1]) und von Patin[2]) vorgeschlagenen Emendationen und Beifügung des Armeniers in Burchardi's deutscher Uebersetzung.[3]) Bei der Revision des lateinischen Originals der Passio SS. Perpetuae et Felicitatis (VII) hat mir die Ausgabe von Pio Franchi de' Cavalieri[4]) gute Dienste geleistet; die Abweichungen des von mir dargebotenen Textes gehen, wo sie nicht ausdrücklich als Conjecturen kenntlich gemacht sind, auf bisher unbenutzte Handschriften zurück, über die ich mir nähere Mittheilung für eine andere Gelegenheit vorbehalten muss. Für den griechischen Text konnte ich eine genaue Collation der einzigen Handschrift benutzen, welche Herr H. Achelis mir vor Jahren in liebenswürdiger Weise zur Verfügung gestellt hat. Das Pionius-Martyrium (VIII) habe ich, mit geringfügigen Aenderungen, aus dem Archiv für slavische Philologie[5]) abgedruckt. Dem Texte der Acta disputationis S. Achatii (IX) und der Acta S. Maxîmi (X) liegt Ruinart's Ausgabe[6]) zu Grunde; zum ersteren sind die von Aubé[7]) aus einer alten Pariser sowie

---

[1]) Analecta Bollandiana. T. XVIII. 1899, p. 50.

[2]) Archiv für Geschichte der Philosophie. XII. Bd. 1899, S. 147 ff.

[3]) Aus Harnack's Abhandlung ‚Der Process des Christen Apollonius', in d. Sitzungsber. d. Kgl. Preussischen Akademie d. Wissensch. zu Berlin. Phil.-hist. Cl. 1893. XXXVII, S 8 ff.

[4]) Römische Quartalschrift für christl. Alterthumskunde und für Kirchengeschichte. 5. Supplementheft. Rom 1896, S. 104 ff.

[5]) Bd. XVIII. Berlin 1896, S. 156 ff.

[6]) Acta Martyrum. Veronae 1731, p. 129 ss.

[7]) a. a. O. S. 181 ff.

die von den Bollandisten[1] aus einer Brüsseler Handschrift mitgetheilten Lesarten, benutzt, zu letzterem die von Flamin. Cornelius[2] veröffentlichten Venediger Texte. Die Acta S. Cypriani (XI) gebe ich im Wesentlichen nach Hartel[3], das Martyrium des Gärtners Konon (XII) nach der von Papadopulos-Kerameus[4] veröffentlichten Athoshandschrift, unter Hinzufügung des Menaeentextes aus dem Cod. Rep. II. n. 25 der Stadtbibliothek zu Leipzig.[5] Für die Passio SS. Mariani et Iacobi (XIII) sowie für die Passio SS. Montani et Lucii (XIV) stand die neue, auf Grund eines reichen handschriftlichen Apparates hergestellte Recension Franchi de' Cavalieri's[6] zur Verfügung; wo ich davon abweiche, habe ich es, von ganz Unwesentlichem abgesehen, unter dem Texte angemerkt. Die Passio S. Irenaei ep. Sirmiensis (XV) ist nach Ruinart[7] abgedruckt, das Testament der vierzig Märtyrer von Sebaste (XVI)

---

[1]) Catalogus codicum hagiographicorum bibliothecae regiae Bruxellensis. Edd. Hagiographi Bollandiani. P. I. T. II. Bruxellis 1889, p. 303.

[2]) Ecclesiae Venetae antiquis monumentis nunc etiam primum editis illustratae authore Flaminio Cornelio. Decas sec. et tertia. Ven. 1749, p. 206 ss.

[3]) Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum. Vol. III. P. III. Vindob. 1871, p. CX ss., vgl. die im Catal. codd. hagiogr. bibl. reg. Brux. P. I. T. I p. 15 unter 75° angeführten Varianten.

[4]) *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας. Τ. ε΄. Ἐν Πετρουπόλει* 1898, p. 384 ss.

[5]) Ein ähnlicher Text bei Papadopulos-Kerameus a. a. O. S. 388 f.

[6]) Passio SS. Mariani et Iacobi, in den Studi e testi. 3. Roma 1900, p. 47 ss. Passio SS. Montani et Lucii, im 8. Supplementhefte der Röm. Quartalschrift. 1898, S. 71 ff.

[7]) a. a. O. S. 356 ff.

nach Bonwetsch[1]), unter Benutzung einer eigenen Collation der Wiener und einer mir durch Herrn H. Omont's Gefälligkeit zugekommenen Vergleichung der Pariser Handschrift.[2]) Hinzugefügt ist ein Abdruck des in dieser Gestalt minderwerthigen Martyriums der XL (XVII), für welches ich, ausser dem von Abicht und Schmidt[3]) veröffentlichten Cod. Paris. 520, den Cod. Ven. Gr. Zan. 359 und den Cod. Vindob. theol. X benutzte.

Der Wiener libellus (XVIII) ist nach Wessely[4]), der Berliner nach Krebs[5]) gegeben, die Inschrift von Arykanda (XIX) S. 184 nach Mommsen's, S. 185 nach Benndorf's und Bormann's Ergänzung.[6]) Beim Abdruck der Gesta ad Zenophilum (XX) und der Acta purgationis Felicis (XXI) wurde neben der Ausgabe von Ziwsa[7]) die von Deutsch[8]) benutzt, für die Acta Pauli et Theclae (XXII) der Lipsius'sche Text[9]), unter gelegentlicher Berücksichtigung des

---

[1]) Studien zur Geschichte der Theologie u. Kirche, hrsg. v. Bonwetsch u. Seeberg. Bd. I. Leipzig 1898, S. 75 ff.

[2]) Von Bonwetsch's zweiter, mit Benutzung des Cod. Paris. veranstalteter Ausgabe hatte ich noch keine Kenntniss, als ich Herrn Omont um Vergleichung jener Handschrift bat.

[3]) Archiv für slavische Philologie. Bd. XVIII, S. 144 ff.

[4]) Anzeiger der k. Akad. d. Wissenschaften. Phil.-histor. Cl. XXXI. Jahrg. 1894. Nr. 1. Wien 1895, S. 4.

[5]) Sitzungsberichte der kgl. Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Phil.-hist. Cl. 1893. XLVIII, S. 2.

[6]) Archäologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn, hrsg. v. O. Benndorf u. E. Bormann. Jahrg. XVI. 1893, S. 93 f. u. S. 108.

[7]) Corpus script. ecclesiastic. Latin. Vol. XXVI. Vindob. 1893, p. 185 ss.

[8]) Drei Actenstücke zur Geschichte des Donatismus. Neu hrsg. u. erklärt v. Martin Deutsch. Berlin 1875, S. 9 ff.

[9]) Acta apostolorum apocrypha post C. Tischendorf denuo edd. R. A. Lipsius et M. Bonnet. P. I. Lips. 1891, p. 235 ss.

Tischendorf'schen[1]) und der syrischen[2]) sowie der alten lateinischen Uebersetzungen.[3])

Ausser den im Vorstehenden bereits genannten Herren Achelis, Omont und Schwartz, habe ich für freundlichen Beistand und Beirath auch A. Ceriani, A. Ehrhard und A. Harnack zu danken.

---

[1]) Acta apostolorum apocr. ed. C. Tischendorf. Lips. 1851, p. 40 ss.

[2]) Apocryphal acts of the Apostels, ed. by W. Wright. Vol. II. Lond. 1871, p. 116 ff.

[3]) Letztere citire ich nach meiner demnächst erscheinenden Ausgabe L^a, L^b, L^c. Für einen Theil des 8. und den Anfang des 9. Capitels, S. 217, 29 — S. 218, 6, ist auch das Papyrusfragment von Oxyrhynchus benutzt, vgl. The Oxyrhynchus Papyri. Part I. Ed. by Grenfell and Hunt. Lond. 1898, p. 9.

Inhaltsübersicht.

Abkürzungen.

A. = Aubé
AS. = Abicht u. Schmidt
B. = Baronius
Ba. = Baluze
Bn. = Bonwetsch
Bo. = die Bollandisten
Bt. = Bonnet
D. = Deutsch
Du. = Duchesne
F. = Franchi de' Cavalieri
H. = Harnack
Hi. = Hilgenfeld
Hl. = Hartel
Hr. = Haussleiter
Hs. = Harris
K. = Klette
Kr. = Krebs
L. = Lambeck
LL. = versiones Latinae, s. o. S. X Anm. 3.
Lf. = Lightfoot
Ls. = Lipsius
M. = Mazzocchi
Ma. = Masson
Me. = Mercati
Ms. = Mendelssohn
O. = Otto
Ox. = Fragm. von Oxyrhynchus, s. o. S. X Anm. 3.
P. = Patin
Pi. = Piccolomini
R. = Ruinart
Ro. = Robertson
S. = versio Syriaca, s. o. S. X Anm. 2.
Ti. = Tischendorf
U. = Usener
V. = Voelter
W. = Wachsmuth
We. = Wessely
Z. = Zahn
Zi. = Ziwsa

I.

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ ἡ παροικοῦσα Σμύρναν, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ παροικούσῃ ἐν Φιλομηλίῳ καὶ πάσαις ταῖς κατὰ πάντα τόπον τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας παροικίαις· ἔλεος καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη 5 *θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πληθυνθείη.*

I. *Ἐγράψαμεν ὑμῖν, ἀδελφοί, τὰ κατὰ τοὺς μαρτυρήσαντας καὶ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὅστις ὥσπερ ἐπισφραγίσας διὰ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ κατέπαυσε τὸν* 10 *διωγμόν. σχεδὸν γὰρ πάντα τὰ προάγοντα ἐγένετο, ἵνα ἡμῖν ὁ κύριος ἄνωθεν ἐπιδείξῃ τὸ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον μαρτύριον.* [2] *περιέμενεν γὰρ ἵνα παραδοθῇ, ὡς καὶ ὁ κύριος, ἵνα μιμηταὶ καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ γενώμεθα, μὴ μόνον σκοποῦντες τὸ καθ᾽ ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ* 15 *τοὺς πέλας. ἀγάπης γὰρ ἀληθοῦς καὶ βεβαίας ἐστὶν μὴ μόνον ἑαυτὸν θέλειν σώζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς.*

II. *Μακάρια μὲν οὖν καὶ γενναῖα τὰ μαρτύρια πάντα τὰ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ γεγονότα. δεῖ* 20 *γὰρ εὐλαβεστέρους ἡμᾶς ὑπάρχοντας τῷ θεῷ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν ἀνατιθέναι.* [2] *τὸ γὰρ γενναῖον αὐτῶν καὶ ὑπομονητικὸν καὶ φιλοδέσποτον τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν; οἳ μάστιξι μὲν καταξανθέντες, ὥστε μέχρι τῶν ἔσω φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν τὴν τῆς σαρκὸς οἰκονο-* 25

---

14 ss. cf. Phil. 2, **4**. **16** al. *τοῦ πέλας*

μίαν θεωρεῖσθαι, ὑπέμειναν, ὡς καὶ τοὺς περιεστῶτας ἐλεεῖν καὶ ὀδύρεσθαι· τοὺς δὲ καὶ εἰς τοσοῦτον γενναιότητος ἐλθεῖν, ὥστε μήτε γρύξαι μήτε στενάξαι τινὰ αὐτῶν, ἐπιδεικνυμένους ἅπασιν ἡμῖν ὅτι ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
5 βασανιζόμενοι τῆς σαρκὸς ἀπεδήμουν οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ, μᾶλλον δὲ ὅτι παρεστὼς ὁ κύριος ὡμίλει αὐτοῖς. [3] καὶ προσέχοντες τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι τῶν κοσμικῶν κατεφρόνουν βασάνων, διὰ μιᾶς ὥρας τὴν αἰώνιον κόλασιν ἐξαγοραζόμενοι. καὶ τὸ πῦρ ἦν αὐτοῖς ψυχρὸν
10 τὸ τῶν ἀπανθρώπων βασανιστῶν. πρὸ ὀφθαλμῶν γὰρ εἶχον φυγεῖν τὸ αἰώνιον καὶ μηδέποτε σβεννύμενον πῦρ, καὶ τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς ἀνέβλεπον τὰ τηρούμενα τοῖς ὑπομείνασιν ἀγαθά, ἃ οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
15 ἀνέβη, ἐκείνοις δὲ ὑπεδείκνυτο ὑπὸ τοῦ κυρίου, οἵπερ μηκέτι ἄνθρωποι, ἀλλ' ἤδη ἄγγελοι ἦσαν. [4] ὁμοίως δὲ καὶ οἱ εἰς τὰ θηρία κριθέντες ὑπέμειναν δεινὰς κολάσεις, κήρυκας ὑποστρωννύμενοι καὶ ἄλλαις ποικίλων βασάνων ἰδέαις κολαζόμενοι, ἵνα, εἰ δυνηθείη, διὰ τῆς
20 ἐπιμόνου κολάσεως εἰς ἄρνησιν αὐτοὺς τρέψῃ· πολλὰ γὰρ ἐμηχανᾶτο κατ' αὐτῶν ὁ διάβολος.

III. Ἀλλὰ χάρις τῷ θεῷ· κατὰ πάντων γὰρ οὐκ ἴσχυσεν. ὁ γὰρ γενναιότατος Γερμανικὸς ἐπερρώννυεν αὐτῶν τὴν δειλίαν διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπομονῆς· ὃς καὶ
25 ἐπισήμως ἐθηριομάχησεν. βουλομένου γὰρ τοῦ ἀνθυπάτου πείθειν αὐτὸν καὶ λέγοντος τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ κατοικτεῖραι, ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο τὸ θηρίον προσβιασάμενος, τάχιον τοῦ ἀδίκου καὶ ἀνόμου βίου αὐτῶν ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος. ἐκ τούτου οὖν πᾶν τὸ πλῆθος,
30 θαυμάσαν τὴν γενναιότητα τοῦ θεοφιλοῦς καὶ θεοσεβοῦς γένους τῶν Χριστιανῶν, ἐπεβόησεν· Αἶρε τοὺς ἀθέους· ζητείσθω Πολύκαρπος.

IV. Εἷς δὲ ὀνόματι Κόϊντος, Φρὺξ προσφάτως

13 ss. I Cor. 2, 9. **22** οὐκ] οὖν Lf.

ἐληλυθὼς ἀπὸ τῆς Φρυγίας, ἰδὼν τὰ θηρία ἐδειλίασεν. οὗτος δὲ ἦν ὁ παραβιασάμενος ἑαυτόν τε καί τινας προσελθεῖν ἑκόντας. τοῦτον ὁ ἀνθύπατος πολλὰ ἐκλιπαρήσας ἔπεισεν ὀμόσαι καὶ ἐπιθῦσαι. διὰ τοῦτο οὖν, ἀδελφοί, οὐκ ἐπαινοῦμεν τοὺς προσιόντας ἑαυτοῖς, ἐπειδὴ 5 οὐχ οὕτως διδάσκει τὸ εὐαγγέλιον.

V. Ὁ δὲ θαυμασιώτατος Πολύκαρπος τὸ μὲν πρῶτον ἀκούσας οὐκ ἐταράχθη, ἀλλ' ἐβούλετο κατὰ πόλιν μένειν· οἱ δὲ πλείους ἔπειθον αὐτὸν ὑπεξελθεῖν. καὶ ὑπεξῆλθεν εἰς ἀγρίδιον οὐ μακρὰν ἀπέχον ἀπὸ τῆς 10 πόλεως, καὶ διέτριβε μετ' ὀλίγων, νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν ἕτερον ποιῶν ἢ προσευχόμενος περὶ πάντων καὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν· ὅπερ ἦν σύνηθες αὐτῷ. 2 καὶ προσευχόμενος ἐν ὀπτασίᾳ γέγονεν πρὸ τριῶν ἡμερῶν τοῦ συλληφθῆναι αὐτόν, καὶ εἶδεν τὸ 15 προσκεφάλαιον αὐτοῦ ὑπὸ πυρὸς κατακαιόμενον· καὶ στραφεὶς εἶπεν πρὸς τοὺς σὺν αὐτῷ· Δεῖ με ζῶντα καῆναι.

VI. Καὶ ἐπιμενόντων τῶν ζητούντων αὐτόν, μετέβη εἰς ἕτερον ἀγρίδιον· καὶ εὐθέως ἐπέστησαν οἱ ζητοῦντες αὐτόν. καὶ μὴ εὑρόντες συνελάβοντο παιδάρια δύο, 20 ὧν τὸ ἕτερον βασανιζόμενον ὡμολόγησεν. ἦν γὰρ καὶ ἀδύνατον λαθεῖν αὐτόν, ἐπεὶ καὶ οἱ προδιδόντες αὐτὸν οἰκεῖοι ὑπῆρχον. 2 καὶ ὁ εἰρήναρχος, ὁ κεκληρωμένος τὸ αὐτὸ ὄνομα, Ἡρώδης ἐπιλεγόμενος, ἔσπευσεν εἰς τὸ στάδιον αὐτὸν εἰσαγαγεῖν, ἵνα ἐκεῖνος μὲν τὸν 25 ἴδιον κλῆρον ἀπαρτίσῃ, Χριστοῦ κοινωνὸς γενόμενος, οἱ δὲ προδόντες αὐτὸν τῆς αὐτῆς τοῦ Ἰούδα τύχωσιν τιμωρίας.

VII. Ἔχοντες οὖν τὸ παιδάριον, τῇ παρασκευῇ περὶ δείπνου ὥραν ἐξῆλθον διωγμῖται καὶ ἱππεῖς μετὰ 30 τῶν συνήθων αὐτοῖς ὅπλων, ὡς ἐπὶ λῃστὴν τρέ-

---

5 ἑαυτοῖς (cf. Mart. Pionii IV, 13. XVIII, 2)] coni. ἑκουσίως Z. 31 Mt. 26, 55.

χοντες. καὶ ὀψὲ τῆς ὥρας συνεπελθόντες, ἐκεῖνον μὲν εὗρον ἔν τινι δωματίῳ κατακείμενον ὑπερῴῳ· κἀκεῖθεν δὲ ἠδύνατο εἰς ἕτερον χωρίον ἀπελθεῖν, ἀλλ' οὐκ ἠβουλήθη, εἰπών· Τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ γενέσθω.
5 [2] ἀκούσας οὖν αὐτοὺς παρόντας, καταβὰς διελέχθη αὐτοῖς, θαυμαζόντων τῶν παρόντων τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ τὸ εὐσταθές, εἰ τοσαύτη σπουδὴ ἦ τοῦ συλληφθῆναι τοιοῦτον πρεσβύτην ἄνδρα. εὐθέως οὖν αὐτοῖς ἐκέλευσε παρατεθῆναι φαγεῖν καὶ πιεῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ὅσον
10 ἂν βούλωνται· ἐξητήσατο δὲ αὐτούς, ἵνα δώσωσιν αὐτῷ ὥραν πρὸς τὸ προσεύξασθαι ἀδεῶς. τῶν δὲ ἐπιτρεψάντων, σταθεὶς προσηύξατο πλήρης ὢν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, οὕτως ὡς ἐπὶ δύο ὥρας μὴ δύνασθαι σιγῆσαι, καὶ ἐκπλήττεσθαι τοὺς ἀκούοντας, πολλούς τε μετανοεῖν
15 ἐπὶ τῷ ἐληλυθέναι ἐπὶ τοιοῦτον θεοπρεπῆ πρεσβύτην.

VIII. Ἐπεὶ δέ ποτε κατέπαυσε τὴν προσευχήν, μνημονεύσας ἁπάντων καὶ τῶν πώποτε συμβεβληκότων αὐτῷ, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἐνδόξων τε καὶ ἀδόξων, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικῆς
20 ἐκκλησίας, τῆς ὥρας ἐλθούσης τοῦ ἐξιέναι, ὄνῳ καθίσαντες αὐτὸν ἤγαγον εἰς τὴν πόλιν, ὄντος σαββάτου μεγάλου. [2] καὶ ὑπήντα αὐτῷ ὁ εἰρήναρχος Ἡρώδης καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικήτης, οἳ καὶ μεταθέντες αὐτὸν ἐπὶ τὴν καροῦχαν ἔπειθον παρακαθεζόμενοι καὶ λέγοντες·
25 Τί γὰρ κακόν ἐστιν εἰπεῖν· Κύριος Καῖσαρ, καὶ ἐπιθῦσαι, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, καὶ διασώζεσθαι; ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα οὐκ ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, ἐπιμενόντων δὲ αὐτῶν ἔφη· Οὐ μέλλω ποιεῖν ὃ συμβουλεύετέ μοι. [3] οἱ δὲ ἀποτυχόντες τοῦ πεῖσαι αὐτὸν δεινὰ ῥήματα
30 ἔλεγον καὶ μετὰ σπουδῆς καθῄρουν αὐτόν, ὡς κατιόντα ἀπὸ τῆς καρούχας ἀποσῦραι τὸ ἀντικνήμιον. καὶ μὴ ἐπιστραφείς, ὡς οὐδὲν πεπονθώς, προθύμως μετὰ σπου-

4 Act. 21, 14.

δῆς ἐπορεύετο, ἀγόμενος εἰς τὸ στάδιον, θορύβου τηλικούτου ὄντος ἐν τῷ σταδίῳ ὡς μηδὲ ἀκουσθῆναί τινα δύνασθαι.

IX. *Τῷ δὲ Πολυκάρπῳ εἰσιόντι εἰς τὸ στάδιον φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ ἐγένετο· Ἴσχυε, Πολύκαρπε, καὶ ἀνδρίζου. καὶ* 5 *τὸν μὲν εἰπόντα οὐδεὶς εἶδεν, τὴν δὲ φωνὴν τῶν ἡμετέρων οἱ παρόντες ἤκουσαν. καὶ λοιπὸν προσαχθέντος αὐτοῦ θόρυβος ἦν μέγας ἀκουσάντων ὅτι Πολύκαρπος συνείληπται.* 2 *προσαχθέντα οὖν αὐτὸν ἀνηρώτα ὁ ἀνθύπατος εἰ αὐτὸς εἴη Πολύκαρπος. τοῦ* 10 *δὲ ὁμολογοῦντος, ἔπειθεν ἀρνεῖσθαι λέγων· Αἰδέσθητί σου τὴν ἡλικίαν, καὶ ἕτερα τούτοις ἀκόλουθα, ὡς ἔθος αὐτοῖς λέγειν· Ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην, μετανόησον, εἶπον· Αἶρε τοὺς ἀθέους. ὁ δὲ Πολύκαρπος ἐμβριθεῖ τῷ προσώπῳ εἰς πάντα τὸν ὄχλον τὸν ἐν τῷ σταδίῳ* 15 *ἀνόμων ἐθνῶν ἐμβλέψας καὶ ἐπισείσας αὐτοῖς τὴν χεῖρα, στενάξας τε καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπεν· Αἶρε τοὺς ἀθέους.* 3 *ἐγκειμένου δὲ τοῦ ἀνθυπάτου καὶ λέγοντος· Ὄμοσον, καὶ ἀπολύω σε· λοιδόρησον τὸν Χριστόν, ἔφη ὁ Πολύκαρπος· Ὀγδοήκοντα καὶ ἓξ* 20 *ἔτη δουλεύω αὐτῷ, καὶ οὐδέν με ἠδίκησεν· καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου, τὸν σώσαντά με;*

X. *Ἐπιμένοντος δὲ πάλιν αὐτοῦ καὶ λέγοντος· Ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην, ἀπεκρίνατο· Εἰ κενοδοξεῖς ἵνα ὀμόσω τὴν Καίσαρος τύχην, ὡς σὺ λέγεις, προσποιεῖ* 25 *δὲ ἀγνοεῖν με τίς εἰμι, μετὰ παρρησίας ἄκουε, Χριστιανός εἰμι. εἰ δὲ θέλεις τὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ μαθεῖν λόγον, δὸς ἡμέραν καὶ ἄκουσον.* 2 *ἔφη ὁ ἀνθύπατος· Πεῖσον τὸν δῆμον. ὁ δὲ Πολύκαρπος εἶπεν· Σὲ μὲν κἂν λόγου ἠξίωσα· δεδιδάγμεθα γὰρ ἀρχαῖς καὶ ἐξου-* 30 *σίαις ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναις τιμὴν κατὰ τὸ προσῆκον τὴν μὴ βλάπτουσαν ἡμᾶς ἀπονέμειν· ἐκείνους δὲ οὐχ ἡγοῦμαι ἀξίους τοῦ ἀπολογεῖσθαι αὐτοῖς.*

---

30 ss. cf. Rom. 13, 1. 7. I Pe. 2, 13 ss.

XI. Ὁ δὲ ἀνθύπατος εἶπεν· Θηρία ἔχω, τούτοις σε παραβαλῶ, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ὁ δὲ εἶπεν· Κάλει· ἀμετάθετος γὰρ ἡμῖν ἡ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ χείρω μετάνοια· καλὸν δὲ μετατίθεσθαι ἀπὸ τῶν 5 χαλεπῶν ἐπὶ τὰ δίκαια. 2 ὁ δὲ πάλιν πρὸς αὐτόν· Πυρί σε ποιῶ δαπανηθῆναι, εἰ τῶν θηρίων καταφρονεῖς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ὁ δὲ Πολύκαρπος εἶπεν· Πῦρ ἀπειλεῖς τὸ πρὸς ὥραν καιόμενον καὶ μετ' ὀλίγον σβεννύμενον· ἀγνοεῖς γὰρ τὸ τῆς μελλούσης κρίσεως 10 καὶ αἰωνίου κολάσεως τοῖς ἀσεβέσι τηρούμενον πῦρ. ἀλλὰ τί βραδύνεις; φέρε ὃ βούλει.

XII. Ταῦτα δὲ καὶ ἕτερα πλείονα λέγων, θάρσους καὶ χαρᾶς ἐνεπίμπλατο, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χάριτος ἐπληροῦτο, ὥστε οὐ μόνον μὴ συμπεσεῖν ταραχθέντα 15 ὑπὸ τῶν λεγομένων πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ τοὐναντίον τὸν ἀνθύπατον ἐκστῆναι, πέμψαι τε τὸν ἑαυτοῦ κήρυκα, ἐν μέσῳ τοῦ σταδίου κηρῦξαι τρίς· Πολύκαρπος ὡμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι. 2 τούτου λεχθέντος ὑπὸ τοῦ κήρυκος, ἅπαν τὸ πλῆθος ἐθνῶν τε καὶ 20 Ἰουδαίων τῶν τὴν Σμύρναν κατοικούντων ἀκατασχέτῳ θυμῷ καὶ μεγάλῃ φωνῇ ἐπεβόα· Οὗτός ἐστιν ὁ τῆς Ἀσίας διδάσκαλος, ὁ πατὴρ τῶν Χριστιανῶν, ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθαιρέτης, ὁ πολλοὺς διδάσκων μὴ θύειν μηδὲ προσκυνεῖν. ταῦτα λέγοντες ἐπεβόων καὶ 25 ἠρώτων τὸν Ἀσιάρχην Φίλιππον ἵνα ἐπαφῇ τῷ Πολυκάρπῳ λέοντα. ὁ δὲ ἔφη μὴ εἶναι ἐξὸν αὐτῷ, ἐπειδὴ πεπληρώκει τὰ κυνηγέσια. 3 τότε ἔδοξεν αὐτοῖς ὁμοθυμαδὸν ἐπιβοῆσαι ὥστε τὸν Πολύκαρπον ζῶντα κατακαῦσαι. ἔδει γὰρ τὸ τῆς φανερωθείσης ἐπὶ τοῦ 30 προσκεφαλαίου ὀπτασίας πληρωθῆναι, ὅτε ἰδὼν αὐτο καιόμενον προσευχόμενος εἶπεν ἐπιστραφεὶς τοῖς σὺν αὐτῷ πιστοῖς προφητικῶς· Δεῖ με ζῶντα καῆναι.

XIII. Ταῦτα οὖν μετὰ τοσούτου τάχους ἐγένετο, θᾶττον ἢ ἐλέγετο, τῶν ὄχλων παραχρῆμα συναγόντων

ἔκ τε τῶν ἐργαστηρίων καὶ βαλανείων ξύλα καὶ φρύγανα, μάλιστα Ἰουδαίων προθύμως, ὡς ἔθος αὐτοῖς, εἰς ταῦτα ὑπουργούντων. [2] ὅτε δὲ ἡ πυρὰ ἡτοιμάσθη, ἀποθέμενος ἑαυτῷ πάντα τὰ ἱμάτια καὶ λύσας τὴν ζώνην, ἐπειρᾶτο καὶ ὑπολύειν ἑαυτόν, μὴ πρότερον τοῦτο ποιῶν 5 διὰ τὸ ἀεὶ ἕκαστον τῶν πιστῶν σπουδάζειν, ὅστις τάχιον τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ ἅψηται. ἐν παντὶ γὰρ ἀγαθῆς ἕνεκεν πολιτείας καὶ πρὸ τῆς μαρτυρίας ἐκεκόσμητο. [3] εὐθέως οὖν αὐτῷ περιετίθετο τὰ πρὸς τὴν πυρὰν ἡρμοσμένα ὄργανα. μελλόντων δὲ αὐτῶν καὶ 10 προσηλοῦν εἶπεν· Ἄφετέ με οὕτως· ὁ γὰρ δοὺς ὑπομεῖναι τὸ πῦρ, δώσει καὶ χωρὶς τῆς ὑμετέρας ἐκ τῶν ἥλων ἀσφαλείας ἄσκυλτον ἐπιμεῖναι τῇ πυρᾷ.

XIV. Οἱ δὲ οὐ καθήλωσαν μέν, προσέδησαν δὲ αὐτόν. ὁ δὲ ὀπίσω τὰς χεῖρας ποιήσας καὶ προσδεθείς, 15 ὥσπερ κριὸς ἐπίσημος ἐκ μεγάλου ποιμνίου εἰς προσφοράν, ὁλοκαύτωμα δεκτὸν τῷ θεῷ ἡτοιμασμένον, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ εὐλογητοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ πατήρ, δι' οὗ τὴν περὶ σοῦ 20 ἐπίγνωσιν εἰλήφαμεν, ὁ θεὸς ἀγγέλων καὶ δυνάμεων καὶ πάσης κτίσεως παντός τε τοῦ γένους τῶν δικαίων, οἳ ζῶσιν ἐνώπιόν σου· [2] εὐλογῶ σε, ὅτι κατηξίωσάς με τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ταύτης, τοῦ λαβεῖν μέρος ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ σου εἰς ἀνά- 25 στασιν ζωῆς αἰωνίου ψυχῆς τε καὶ σώματος ἐν ἀφθαρσίᾳ πνεύματος ἁγίου· ἐν οἷς προσδεχθείην ἐνώπιόν σου σήμερον ἐν θυσίᾳ πίονι καὶ προσδεκτῇ, καθὼς προητοίμασας καὶ προεφανέρωσας καὶ ἐπλήρωσας, ὁ ἀψευδὴς καὶ ἀληθινὸς θεός. [3] διὰ τοῦτο καὶ περὶ πάντων σὲ 30 αἰνῶ, σὲ εὐλογῶ, σὲ δοξάζω διὰ τοῦ αἰωνίου καὶ ἐπουρανίου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀγαπητοῦ σου παιδός, δι' οὗ σοι σὺν αὐτῷ καὶ πνεύματι ἁγίῳ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας, ἀμήν.

XV. *Ἀναπέμψαντος δὲ αὐτοῦ τὸ ἀμὴν καὶ πληρώσαντος τὴν εὐχήν, οἱ τοῦ πυρὸς ἄνθρωποι ἐξῆψαν τὸ πῦρ. μεγάλης δὲ ἐκλαμψάσης φλογὸς θαῦμα εἴδομεν, οἷς ἰδεῖν ἐδόθη· οἳ καὶ ἐτηρήθημεν εἰς τὸ*
5 *ἀναγγεῖλαι τοῖς λοιποῖς τὰ γενόμενα.* 2 *τὸ γὰρ πῦρ καμάρας εἶδος ποιῆσαν, ὥσπερ ὀθόνη πλοίου ὑπὸ πνεύματος πληρουμένη κύκλῳ περιετείχισεν τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος· καὶ ἦν μέσον οὐχ ὡς σὰρξ καιομένη, ἀλλ' ὡς ἄρτος ὀπτώμενος, ἢ ὡς χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐν κα-*
10 *μίνῳ πυρούμενος. καὶ γὰρ εὐωδίας τοσαύτης ἀντελαβόμεθα, ὡς λιβανωτοῦ πνέοντος ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων ἀρωμάτων.*

XVI. *Πέρας γοῦν ἰδόντες οἱ ἄνομοι μὴ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς δαπανηθῆναι, ἐκέλευσαν*
15 *προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα παραβῦσαι ξιφίδιον. καὶ τοῦτο ποιήσαντος ἐξῆλθε [περιστερὰ καὶ] πλῆθος αἵματος, ὥστε κατασβέσαι τὸ πῦρ καὶ θαυμάσαι πάντα τὸν ὄχλον, εἰ τοσαύτη τις διαφορὰ μεταξὺ τῶν τε ἀπίστων καὶ τῶν ἐκλεκτῶν·* 2 *ὧν εἷς καὶ οὗτος γεγόνει*
20 *ὁ θαυμασιώτατος [μάρτυς] Πολύκαρπος, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διδάσκαλος ἀποστολικὸς καὶ προφητικὸς γενόμενος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Σμύρνῃ καθολικῆς ἐκκλησίας. πᾶν γὰρ ῥῆμα, ὃ ἀφῆκεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἐτελειώθη καὶ τελειωθήσεται.*

25 XVII. *Ὁ δὲ ἀντίζηλος καὶ βάσκανος καὶ πονηρός, ὁ ἀντικείμενος τῷ γένει τῶν δικαίων, ἰδὼν τό τε μέγεθος αὐτοῦ τῆς μαρτυρίας καὶ τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀνεπίληπτον πολιτείαν, ἐστεφανωμένον τε τὸν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον καὶ βραβεῖον ἀναντίρρητον ἀπενηνεγμένον,*
30 *ἐπετήδευσεν ὡς μηδὲ τὸ σωμάτιον αὐτοῦ ὑφ' ἡμῶν ληφθῆναι, καίπερ πολλῶν ἐπιθυμούντων τοῦτο ποιῆσαι καὶ κοινωνῆσαι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ σαρκίῳ.* 2 *ὑπέβαλεν*

---

16 *περιστερὰ καὶ*] om. Eus., *περὶ στύρακα* Z.

γοῦν Νικήτην τὸν τοῦ Ἡρώδου πατέρα, ἀδελφὸν δὲ Ἄλκης, ἐντυχεῖν τῷ ἄρχοντι ὥστε μὴ δοῦναι αὐτοῦ τὸ σῶμα, Μή, φησίν, ἀφέντες τὸν ἐσταυρωμένον, τοῦτον ἄρξωνται σέβεσθαι. καὶ ταῦτα ὑποβαλλόντων καὶ ἐνισχυόντων τῶν Ἰουδαίων, οἳ καὶ ἐτήρησαν, μελ- 5
λόντων ἡμῶν ἐκ τοῦ πυρὸς αὐτὸ λαμβάνειν, ἀγνοοῦντες ὅτι οὔτε τὸν Χριστόν ποτε καταλιπεῖν δυνησόμεθα, τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς κόσμου τῶν σωζομένων σωτηρίας παθόντα ἄμωμον ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν, οὔτε ἕτερόν τινα σέβεσθαι. [3] *τοῦτον μὲν γὰρ υἱὸν* 10
ὄντα τοῦ θεοῦ προσκυνοῦμεν, τοὺς δὲ μάρτυρας ὡς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τοῦ κυρίου ἀγαπῶμεν ἀξίως ἕνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον· ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς κοινωνούς τε καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι. 15

XVIII. *Ἰδὼν οὖν ὁ κεντυρίων τὴν τῶν Ἰουδαίων γενομένην φιλονεικίαν, θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἔκαυσεν. οὕτως τε ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὀστᾶ αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα ὅπου καὶ ἀκόλουθον* 20
ἦν. [2] *ἔνθα ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ παρέξει ὁ κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἴς τε τὴν τῶν προηθληκότων μνήμην καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἑτοιμασίαν.* 25

XIX. *Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὃς σὺν τοῖς ἀπὸ Φιλαδελφίας δωδέκατος ἐν Σμύρνῃ μαρτυρήσας μόνος ὑπὸ πάντων μᾶλλον μνημονεύεται, ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ἐν παντὶ τόπῳ λαλεῖσθαι, οὐ μόνον διδάσκαλος γενόμενος ἐπίσημος,* 30
ἀλλὰ καὶ μάρτυς ἔξοχος, οὗ τὸ μαρτύριον πάντες ἐπιθυμοῦσιν μιμεῖσθαι, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον Χριστοῦ γενόμενον. [2] *διὰ τῆς ὑπομονῆς καταγωνισάμενος τὸν ἄδικον ἄρχοντα καὶ οὕτως τὸν τῆς ἀφθαρσίας στέφα-*

νον ἀπολαβών, σὺν τοῖς ἀποστόλοις καὶ πᾶσιν δικαίοις ἀγαλλιώμενος δοξάζει τὸν θεὸν καὶ πατέρα παντοκράτορα καὶ εὐλογεῖ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ κυβερνήτην τῶν 5 *σωμάτων ἡμῶν καὶ ποιμένα τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικῆς ἐκκλησίας.*

XX. *Ὑμεῖς μὲν οὖν ἠξιώσατε διὰ πλειόνων δηλωθῆναι ὑμῖν τὰ γενόμενα· ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸ παρὸν ὡς ἐν κεφαλαίῳ μεμηνύκαμεν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν* 10 *Μαρκίωνος. μαθόντες οὖν ταῦτα καὶ τοῖς ἐπέκεινα ἀδελφοῖς τὴν ἐπιστολὴν διαπέμψασθε, ἵνα καὶ ἐκεῖνοι δοξάσωσι τὸν κύριον, τὸν ἐκλογὰς ποιούμενον τῶν ἰδίων δούλων.* 2 *τῷ δὲ δυναμένῳ πάντας ἡμᾶς εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ δωρεᾷ εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ* 15 *βασιλείαν, διὰ παιδὸς αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς Ἰησοῦ Χριστοῦ, δόξα, τιμή, κράτος, μεγαλωσύνη εἰς τοὺς αἰῶνας. προσαγορεύετε πάντας τοὺς ἁγίους. ὑμᾶς οἱ σὺν ἡμῖν προσαγορεύουσιν καὶ Εὐάρεστος ὁ γράψας πανοικεί.*

---

20 XXI. *Μαρτυρεῖ δὲ ὁ μακάριος Πολύκαρπος μηνὸς Ξανθικοῦ δευτέρᾳ ἱσταμένου, πρὸ ἑπτὰ καλανδῶν Μαρτίων, σαββάτῳ μεγάλῳ, ὥρᾳ ὀγδόῃ· συνελήφθη ὑπὸ Ἡρώδου ἐπὶ ἀρχιερέως Φιλίππου Τραλλιανοῦ, ἀνθυπατεύοντος Στατίου Κοδράτου, βασιλεύοντος δὲ εἰς τοὺς* 25 *αἰῶνας Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα, τιμή, μεγαλωσύνη, θρόνος αἰώνιος ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἀμήν.*

XXII. [*Ἐρρῶσθαι ὑμᾶς εὐχόμεθα, ἀδελφοί, στοιχοῦντας τῷ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον λόγῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ δόξα τῷ θεῷ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τῶν ἁγίων* 30 *ἐκλεκτῶν· καθὼς ἐμαρτύρησεν ὁ μακάριος Πολύκαρπος, οὗ γένοιτο ἐν τῇ βασιλείᾳ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὰ ἴχνη εὑρεθῆναι ἡμᾶς.*]

---

10 *Μαρκιανοῦ* Lf.

[2] *Ταῦτα μετεγράψατο μὲν Γάϊος ἐκ τῶν Εἰρηναίου, μαθητοῦ τοῦ Πολυκάρπου, ὃς καὶ συνεπολιτεύσατο τῷ Εἰρηναίῳ. ἐγὼ δὲ Σωκράτης ἐν Κορίνθῳ ἐκ τῶν Γαΐου ἀντιγράφων ἔγραψα. ἡ χάρις μετὰ πάντων.*

[3] *Ἐγὼ δὲ πάλιν Πιόνιος ἐκ τοῦ προγεγραμμένου* 5 *ἔγραψα ἀναζητήσας αὐτά, κατὰ ἀποκάλυψιν φανερώσαντός μοι τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου, καθὼς δηλώσω ἐν τῷ καθεξῆς, συναγαγὼν αὐτὰ ἤδη σχεδὸν ἐκ τοῦ χρόνου κεκμηκότα, ἵνα κἀμὲ συναγάγῃ ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπουράνιον* 10 *βασιλείαν αὐτοῦ· ᾧ ἡ δόξα σὺν πατρὶ καὶ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.*

Epilogus alius.

Ταῦτα μετεγράψατο μὲν Γάϊος ἐκ τῶν Εἰρηναίου συγγραμμάτων, ὃς καὶ συνεπολιτεύσατο τῷ Εἰρηναίῳ, 15 *μαθητῇ γεγονότι τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου. οὗτος γὰρ ὁ Εἰρηναῖος, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἐπισκόπου Πολυκάρπου γενόμενος ἐν Ῥώμῃ, πολλοὺς ἐδίδαξεν· οὗ καὶ πολλὰ συγγράμματα κάλλιστα καὶ ὀρθότατα φέρεται· ἐν οἷς μέμνηται Πολυκάρπου, ὅτι παρ᾽ αὐτοῦ* 20 *ἔμαθεν· ἱκανῶς τε πᾶσαν αἵρεσιν ἤλεγξεν καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα καὶ καθολικόν, ὡς παρέλαβεν παρὰ τοῦ ἁγίου, καὶ παρέδωκεν.* [2] *λέγει δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι συναντήσαντός ποτε τῷ ἁγίῳ Πολυκάρπῳ Μαρκίωνος, ἀφ᾽ οὗ οἱ λεγόμενοι Μαρκιωνισταί, καὶ εἰπόντος·* 25 *Ἐπιγίνωσκε ἡμᾶς, Πολύκαρπε, εἶπεν αὐτὸς τῷ Μαρκίωνι· Ἐπιγινώσκω, ἐπιγινώσκω τὸν πρωτότοκον τοῦ σατανᾶ.* [3] *καὶ τοῦτο δὲ φέρεται ἐν τοῖς τοῦ Εἰρηναίου συγγράμμασιν, ὅτι ᾗ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ ἐν Σμύρνῃ ἐμαρτύρησεν ὁ Πολύκαρπος, ἤκουσεν φωνὴν ἐν τῇ Ῥωμαίων* 30 *πόλει ὑπάρχων ὁ Εἰρηναῖος ὡς σάλπιγγος λεγούσης· Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν.*

[4] Ἐκ τούτου οὖν, ὡς προλέλεκται, τῶν τοῦ Εἰρηναίου συγγραμμάτων Γάϊος μετεγράψατο, ἐκ δὲ τῶν Γαΐου ἀντιγράφων Ἰσοκράτης ἐν Κορίνθῳ. ἐγὼ δὲ πάλιν Πιόνιος ἐκ τῶν Ἰσοκράτους ἀντιγράφων ἔγραψα, κατὰ 5 ἀποκάλυψιν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ζητήσας αὐτά, συναγαγὼν αὐτὰ ἤδη σχεδὸν ἐκ τοῦ χρόνου κεκμηκότα, ἵνα κἀμὲ συναγάγῃ ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ βασιλείαν· ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ 10 πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

II.

Μαρτύριον τῶν ἁγίων Κάρπου, Παπύλου καὶ Ἀγαθονίκης.

[1] Ἐνδημοῦντος τοῦ ἀνθυπάτου ἐν Περγάμῳ προσήχθησαν αὐτῷ οἱ μακάριοι Κάρπος καὶ Παπύλος, μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ. [2] ὁ δὲ ἀνθύπατος προκαθίσας 5 ἔφη· Τίς καλῇ; [3] ὁ δὲ μακάριος ἔφη· Τὸ πρῶτον καὶ ἐξαίρετον ὄνομα Χριστιανός, εἰ δὲ τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ζητεῖς, Κάρπος. [4] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Ἔγνωσταί σοι πάντως τὰ προστάγματα τῶν Αὐγούστων περὶ τοῦ δεῖν ὑμᾶς σέβειν τοὺς θεοὺς τοὺς τὰ πάντα διοικοῦντας· 10 ὅθεν συμβουλεύω ὑμῖν προσελθεῖν καὶ θῦσαι.

[5] Κάρπος εἶπεν· Ἐγὼ Χριστιανός εἰμι, Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ σέβομαι, τὸν ἐλθόντα ἐν ὑστέροις καιροῖς ἐπὶ σωτηρίᾳ ἡμῶν καὶ ῥυσάμενον ἡμᾶς τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου, τοιούτοις δὲ εἰδώλοις οὐ θύω. [6] ποίει ὃ 15 θέλεις. ἐμὲ γὰρ ἀδύνατον θῦσαι κιβδήλοις φάσμασιν δαιμόνων· οἱ γὰρ τούτοις θύοντες ὅμοιοι αὐτοῖς εἰσιν. [7] ὥσπερ γὰρ οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταί, κατὰ τὴν θείαν ὑπόμνησιν τοῦ κυρίου, οἱ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνοῦντες τῷ θεῷ, ἀφομοιοῦνται τῇ 20 δόξῃ τοῦ θεοῦ καὶ εἰσὶν μετ' αὐτοῦ ἀθάνατοι, μεταλαβόντες τῆς αἰωνίου ζωῆς διὰ τοῦ λόγου, οὕτως καὶ οἱ τούτοις λατρεύοντες ἀφομοιοῦνται τῇ ματαιότητι

---

18 ss. cf. Io. 4,23.

τῶν δαιμόνων καὶ σὺν αὐτοῖς ἀπόλλυνται ἐν γεέννῃ·
[8] δίκη γὰρ δικαία ἐστὶν μετὰ τοῦ πλανήσαντος τὸν
ἄνθρωπον, τὸ ἐξαίρετον κτίσμα τοῦ θεοῦ, λέγω δὴ
τοῦ διαβόλου τοῦ παραζηλώσαντος οἰκείᾳ πονηρίᾳ ⟨τοὺς
5 δαίμονας⟩ ἐπὶ τοῦτο. ὅθεν γίνωσκε, ἀνθύπατε, μὴ
θύειν με τούτοις.

[9] Ὁ δὲ ἀνθύπατος θυμωθεὶς ἔφη· Θύσατε τοῖς
θεοῖς καὶ μὴ μωραίνετε. [10] Κάρπος ὑπομειδιάσας εἶπεν·
Θεοί, οἳ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπο-
10 λέσθωσαν. [11] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Θῦσαί σε δεῖ·
οὕτως γὰρ ἐκέλευσεν ὁ αὐτοκράτωρ. [12] Κάρπος εἶπεν·
Οἱ ζῶντες τοῖς νεκροῖς οὐ θύουσιν. [13] ὁ ἀνθύπατος
εἶπεν· Οἱ θεοὶ δοκοῦσίν σοι νεκροὶ εἶναι;

[14] Κάρπος εἶπεν· Θέλεις ἀκοῦσαι; οὗτοι οὔτε
15 ἄνθρωποι ὄντες ποτὲ ἔζησαν, ἵνα καὶ ἀποθάνωσιν;
[15] θέλεις δὲ μαθεῖν ὅτι ἀληθές ἐστιν τοῦτο; ἆρον τὴν
τιμήν σου ἀπ' αὐτῶν ἣν δοκεῖς προσφέρειν αὐτοῖς, καὶ
γνώσῃ ὅτι οὐθέν εἰσιν, ὕλη γῆς ὑπάρχοντα καὶ τῷ
χρόνῳ φθειρόμενα. [16] ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν ἄχρονος ὢν
20 καὶ τοὺς αἰῶνας ποιήσας, αὐτὸς ἄφθαρτος καὶ αἰώνιος
διαμένει, ὁ αὐτὸς ἀεὶ ὤν, μήτε αὔξησιν μήτε μείωσιν
ἐπιδεχόμενος, οὗτοι δὲ καὶ γίνονται ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ
φθείρονται, ὡς ἔφην, ὑπὸ τοῦ χρόνου. [17] τὸ δὲ χρησ-
μεύειν καὶ ἀπατᾶν αὐτοὺς μὴ θαυμάσῃς· ὁ γὰρ διάβολος
25 ἀπ' ἀρχῆς πεσὼν ἐκ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ τάξεως οἰκείᾳ
μοχθηρίᾳ τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ στοργὴν
⟨καταργεῖ⟩ καὶ καταπιεζόμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων τούτοις
ἀνταγωνίζεται καὶ προκατασκευάζει πολέμους καὶ
προλαμβάνων ἀπαγγέλλει τοῖς ἰδίοις. [18] ὁμοίως καὶ ἐκ
30 τῶν καθ' ἡμέραν ἡμῖν συμβαινόντων, ἀρχαιότερος ὢν

---

1 cf. Mt. 10, 28. 2 ἐστὶν] fort. add. αὐτοῖς 4 s. τοὺς δαίμ. H.] τῶν cod. 15 ἀνθρώπων cod., corr. H. 27 καταργεῖ addidi] al. ἀφαιρεῖ (A.) vel πολεμεῖ (H.) coniec.

τοῦ χρόνου, ἀποπειράσας τὰ συμβησόμενα προλέγει, ἅπερ αὐτὸς μέλλει κακοποιεῖν. [19] ἔχει γὰρ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ θεοῦ τὴν ἀδικίαν ⟨καὶ⟩ τὸ εἰδέναι, καὶ κατὰ συγχώρησιν θεοῦ πειράζει τὸν ἄνθρωπον, ζητῶν πλανῆσαι τῆς εὐσεβείας. [20] πείσθητι οὖν μοι, 5 ὑπατικέ, ὅτι ἐν ματαιότητί ἐστε οὐ μικρᾷ.

[21] Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Πολλὰ ἐάσας σε φλυαρῆσαι εἰς βλασφημίαν ἤγαγόν ⟨σε⟩ τῶν θεῶν καὶ τῶν Σεβαστῶν· ἵνα οὖν μὴ ἐπὶ πλεῖόν σοι προχωρήσῃ, θύεις; η τί λέγεις; [22] Κάρπος εἶπεν· Ἀδύνατον ὅτι θύω, οὐ 10 γὰρ πώποτε ἔθυσα εἰδώλοις. [23] εὐθὺς οὖν ἐκέλευσεν αὐτὸν κρεμασθέντα ξέεσθαι. ὁ δὲ ἔκραζεν· Χριστιανός εἰμι. ἐπὶ πολὺ δὲ ξεόμενος ἔκαμνεν καὶ οὐκέτι ἴσχυσεν λαλῆσαι.

[24] Καὶ ἐάσας τὸν Κάρπον ὁ ἀνθύπατος ἐπὶ τὸν 15 Παπύλον ἐτρέπετο, λέγων αὐτῷ· Βουλευτὴς εἶ; [25] ὁ δὲ λέγει· Πολίτης εἰμί. [26] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Τίνων πολίτης; [27] Παπύλος εἶπεν· Θυατείρων· [28] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Τέκνα ἔχεις; [29] Παπύλος εἶπεν· Καὶ πολλὰ διὰ τὸν θεόν. [30] εἷς δέ τις τῶν ἐκ τοῦ δήμου ἐβόησεν 20 λέγων· Κατὰ τὴν πίστιν αὐτοῦ τῶν Χριστιανῶν λέγει τέκνα ἔχειν. [31] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Διὰ τί ψεύδῃ λέγων τὰ τέκνα ἔχειν; [32] Παπύλος εἶπεν· Θέλεις μαθεῖν ὅτι οὐ ψεύδομαι ἀλλ' ἀληθῆ λέγω; ἐν πάσῃ ἐπαρχίᾳ καὶ πόλει εἰσίν μου τέκνα κατὰ θεόν. [33] ὁ ἀνθύπατος 25 εἶπεν· Θύεις; ἢ τί λέγεις; [34] Παπύλος εἶπεν· Ἀπὸ νεότητος θεῷ δουλεύω καὶ οὐδέποτε εἰδώλοις ἔθυσα, ἀλλ' εἰμὶ Χριστιανός, καὶ πλέον τούτου παρ' ἐμοῦ ἀκοῦσαι οὐκ ἔχεις· οὐδὲ γὰρ μεῖζον τούτου ἢ κάλλιόν ἐστίν τι εἰπεῖν με. 30

[35] Ἀνακρεμασθεὶς δὲ καὶ οὗτος καὶ ξεόμενος ζυγὰς τρεῖς ἤλλαξεν καὶ φωνὴν οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ὡς γενναῖος

---

1 τῷ χρόνῳ cod., corr. A. | ἀποπείρας cod., corr. H. **3** καὶ add. H.

ἀθλητὴς ἀπεδέχετο τὸν θυμὸν τοῦ ἀντικειμένου. [36] ἰδὼν δὲ ὁ ἀνθύπατος τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτῶν ὑπομονὴν κελεύει αὐτοὺς ζῶντας καῆναι. καὶ κατερχόμενοι ἔσπευδον οἱ ἀμφότεροι ἐπὶ τὸ ἀμφιθέατρον, ὅπως ταχέως ἀπαλλαγῶσιν τοῦ κόσμου. [37] καὶ πρῶτος ὁ Παπύλος προσηλωθεὶς εἰς τὸ ξύλον ἀνωρθώθη, καὶ προσενεχθέντος τοῦ πυρὸς ἐν ἡσυχίᾳ προσευξάμενος παρέδωκεν τὴν ψυχήν. [38] καὶ μετὰ τοῦτον προσηλωθεὶς ὁ Κάρπος προσεμειδίασεν. οἱ δὲ παρεστῶτες ἐκπλησσόμενοι ἔλεγον αὐτῷ· Τί ἐστιν ὅτι ἐγέλασας; [39] ὁ δὲ μακάριος εἶπεν· Εἶδον τὴν δόξαν κυρίου καὶ ἐχάρην, ἅμα δὲ καὶ ὑμῶν ἀπηλλάγην καὶ οὐκ εἰμὶ μέτοχος τῶν ὑμετέρων κακῶν. [40] ὡς δὲ ὁ στρατιώτης τὰ ξύλα ἐπιτιθεὶς ὑφῆπτεν, ὁ ἅγιος Κάρπος κρεμώμενος εἶπεν· Καὶ ἡμεῖς τῆς αὐτῆς μητρὸς ἐγεννήθημεν Εὔας καὶ τὴν αὐτὴν σάρκα ἔχομεν, ἀλλ' ἀφορῶντες εἰς τὸ δικαστήριον τὸ ἀληθινὸν πάντα ὑπομένομεν. [41] ταῦτα εἰπὼν καὶ προσφερομένου τοῦ πυρὸς προσηύξατο λέγων· Εὐλογητὸς εἶ, κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ θεοῦ, ὅτι κατηξίωσας καὶ ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν ταύτης σου τῆς μερίδος. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἀπέδωκεν τὴν ψυχήν.

[42] Ἀγαθονίκη δέ τις ἑστῶσα καὶ ἰδοῦσα τὴν δόξαν τοῦ κυρίου ἣν ἔφη ὁ Κάρπος ἑωρακέναι, καὶ γνοῦσα τὴν κλῆσιν εἶναι οὐράνιον, εὐθέως ἐπῆρεν τὴν φωνήν· Τὸ ἄριστον τοῦτο ἐμοὶ ἡτοίμασται, δεῖ οὖν με μεταλαβοῦσαν φαγεῖν τοῦ ἐνδόξου ἀρίστου. [43] ὁ δὲ δῆμος ἐβόα λέγων· Ἐλέησόν σου τὸν υἱόν. [44] εἶπεν δὲ ἡ μακαρία Ἀγαθονίκη· Θεὸν ἔχει τὸν δυνάμενον αὐτὸν ἐλεῆσαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ πάντων προνοητής· ἐγὼ δὲ ἐφ' ὃ πάρειμι; καὶ ἀποδυσαμένη τὰ ἱμάτια αὐτῆς ἀγαλλιωμένη ἐφήπλωσεν ἑαυτὴν ἐπὶ τὸ ξύλον. [45] οἱ

---

10 s. cf. Act. 7, 55. Io. 8, 56. **16** s. ὑπομένομεν A.] ὑπομένωμεν cod. **20** cf. Io. 13, 8. **25** s. cf. Mt. 22, 4. Lc. 14, 15. **30** ἐφ' ᾧ cod., corr. H.

δὲ ἰδόντες ἐθρήνησαν λέγοντες· Δεινὴ κρίσις καὶ ἄδικα προστάγματα. [46] *ἀνορθωθεῖσα δὲ καὶ τοῦ πυρὸς ἁψαμένη ἕως τρὶς ἐβόησεν· Κύριε, κύριε, κύριε, βοήθει μοι, πρὸς σὲ γὰρ κατέφυγα.* [47] *καὶ οὕτως ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα καὶ ἐτελειώθη σὺν τοῖς ἁγίοις. ὧν τὰ λείψανα* 5 *λαθραίως οἱ Χριστιανοὶ ἀνειλάμενοι διεφύλαξαν εἰς δόξαν Χριστοῦ καὶ ἔπαινον τῶν μαρτύρων αὐτοῦ· ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.* 10

---

5 ss. *ὧν τὰ — ἀμήν* uncis inclusit H. **6** *ἀνειλημμένοι* H.

III.

Μαρτύριον τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἰουστίνου, Χαρίτωνος, Χαριτοῦς, Εὐελπίστου, Ἱέρακος, Παίωνος καὶ Λιβεριανοῦ, μαρτυρησάντων ἐν Ῥώμῃ.

5 I. Ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀνόμων ὑπερμάχων τῆς εἰδωλολατρείας προστάγματα ἀσεβῆ κατὰ τῶν εὐσεβούντων Χριστιανῶν κατὰ πόλιν καὶ χώραν ἐξετίθετο, ὥστε αὐτοὺς ἀναγκάζεσθαι σπένδειν τοῖς ματαίοις εἰδώλοις. 2 συλληφθέντες οὖν οἱ ἅγιοι ἄνδρες εἰσήχθησαν πρὸς τὸν
10 τῆς Ῥώμης ἔπαρχον ὀνόματι Ῥουστικόν.

II. Ὧν εἰσαχθέντων πρὸ τοῦ βήματος Ῥουστικὸς ὁ ἔπαρχος εἶπε πρὸς Ἰουστῖνον· Πρῶτον πείσθητι τοῖς θεοῖς καὶ ὑπάκουσον τοῖς βασιλεῦσιν. 2 Ἰουστῖνος εἶπεν· Ἄμεμπτον καὶ ἀκατάγνωστον τὸ πείθεσθαι τοῖς προσταχ-
15 θεῖσιν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 3 Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπε· Ποίους λόγους μεταχειρίζεις; Ἰουστῖνος εἶπε· Πάντας μὲν λόγους ἐπειράθην μαθεῖν, συνεθέμην δὲ τοῖς ἀληθέσι λόγοις τοῖς τῶν Χριστιανῶν, κἂν μ᾽ ἀρέσκωσι τοῖς ψευδοδόξοις. 4 Ῥουστικὸς ἔπαρχος
20 εἶπεν· Ἐκεῖνοί σε ἀρέσκουσιν οἱ λόγοι, πανάθλιε; Ἰουστῖνος εἶπεν· Ναί, ἐπειδὴ μετὰ δόγματος ὀρθοῦ ἕπομαι αὐτούς. Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπε· Ποῖόν ἐστι δόγμα; 5 Ἰουστῖνος εἶπεν· Ὅπερ εὐσεβοῦμεν εἰς τὸν τῶν Χριστιανῶν θεόν, ὃν ἡγούμεθα ἕνα τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ποιητὴν

καὶ δημιουργὸν τῆς πάσης κτίσεως, ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν παῖδα θεοῦ, ὃς καὶ προκεκήρυκται ὑπὸ τῶν προφητῶν μέλλων παραγίνεσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας κῆρυξ καὶ διδάσκαλος καλῶν μαθημάτων. [6] *κἀγὼ ἄνθρωπος ὢν μικρὰ νομίζω* 5 *λέγειν πρὸς τὴν αὐτοῦ ἄπειρον θεότητα, προφητικήν τινα δύναμιν ὁμολογῶν.* [7] *ἐπεὶ προκεκήρυκται περὶ τούτου ὃν ἔφην νῦν θεοῦ υἱὸν ὄντα. ἴσημι γὰρ ὅτι ἄνωθεν προεῖπον οἱ προφῆται περὶ τῆς τούτου παρουσίας γενομένης ἐν ἀνθρώποις.* 10

III. *Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπε· Ποῦ συνέρχεσθε; Ἰουστῖνος εἶπεν· Ἔνθα ἑκάστῳ προαίρεσις καὶ δύναμίς ἐστι. πάντως γὰρ νομίζεις ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθαι ἡμᾶς πάντας; οὐχ οὕτως δέ· διότι ὁ θεὸς τῶν Χριστιανῶν τόπῳ οὐ περιγράφεται, ἀλλὰ ἀόρατος ὢν τὸν* 15 *οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληροῖ καὶ πανταχοῦ ὑπὸ τῶν πιστῶν προσκυνεῖται καὶ δοξάζεται.* [2] *Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπεν· Εἰπέ, ποῦ συνέρχεσθε ἢ εἰς ποῖον τόπον ἀθροίζεις τοὺς μαθητάς σου;* [3] *Ἰουστῖνος εἶπεν· Ἐγὼ ἐπάνω μένω τινὸς Μαρτίνου τοῦ Τιμοθίνου βαλανείου καὶ* 20 *παρὰ πάντα τὸν χρόνον τοῦτον (ἐπεδήμησα δὲ τῇ Ῥωμαίων πόλει τοῦτο δεύτερον) [καὶ] οὐ γινώσκω ἄλλην τινὰ συνέλευσιν εἰ μὴ τὴν ἐκείνου. καὶ εἴ τις ἐβούλετο ἀφικνεῖσθαι παρ' ἐμοί, ἐκοινώνουν αὐτῷ τῶν τῆς ἀληθείας λόγων.* [4] *Ῥουστικὸς εἶπεν· Οὐκοῦν λοιπὸν* 25 *Χριστιανὸς εἶ; Ἰουστῖνος εἶπεν· Ναί, Χριστιανός εἰμι.*

IV. *Ῥουστικὸς ἔπαρχος τῷ Χαρίτωνι εἶπεν· Ἔτι εἰπέ, Χάριτον, καὶ σὺ Χριστιανὸς εἶ; Χαρίτων εἶπε· Χριστιανός εἰμι θεοῦ κελεύσει.* [2] *Ῥουστικὸς ἔπαρχος πρὸς τὴν Χαριτὼ εἶπε· Σὺ τί λέγεις, Χαριτοῖ; Χαριτὼ* 30 *εἶπε· Χριστιανή εἰμι τῇ τοῦ θεοῦ δωρεᾷ.* [3] *Ῥουστικὸς*

---

5 *μαθημάτων* M.] *μαθητῶν* codd. **15** s. cf. Ier. 23,24. **20** *τιμιοτίνου* codd. **31** *χριστιανός* codd.

εἶπε τῷ Εὐελπίστῳ· Σὺ δὲ τίς εἶ; Εὐέλπιστος, δοῦλος Καίσαρος, ἀπεκρίνατο· κἀγὼ Χριστιανός εἰμι, ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος μετέχω χάριτι Χριστοῦ. [4] Ῥουστικὸς ἔπαρχος τῷ Ἱέρακι εἶπε·
5 Καὶ σὺ Χριστιανὸς εἶ; Ἱέραξ εἶπεν· Ναί, Χριστιανός εἰμι· τὸν γὰρ αὐτὸν θεὸν σέβομαι καὶ προσκυνῶ. [5] Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπεν· Ἰουστῖνος ὑμᾶς ἐποίησε Χριστιανούς; Ἱέραξ εἶπεν· Ἤμην Χριστιανὸς καὶ ἔσομαι. [6] Παίων δὲ ἑστὼς εἶπε· Κἀγὼ Χριστιανός εἰμι. Ῥουσ-
10 τικὸς ἔπαρχος εἶπε· Τίς ὁ διδάξας σε; Παίων εἶπεν· Ἀπὸ τῶν γονέων παρειλήφαμεν τὴν καλὴν ταύτην ὁμολογίαν. [7] Εὐέλπιστος εἶπεν· Ἰουστίνου μὲν ἡδέως ἤκουον τῶν λόγων, παρὰ τῶν γονέων δὲ κἀγὼ παρείληφα Χριστιανὸς εἶναι. Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπε·
15 Ποῦ εἰσιν οἱ γονεῖς σου; Εὐέλπιστος εἶπεν· Ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ. [8] Ῥουστικὸς τῷ Ἱέρακι λέγει· Οἱ σοὶ γονεῖς ποῦ εἰσιν; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο λέγων· Ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν πατήρ ἐστιν ὁ Χριστός, καὶ μήτηρ ἡ εἰς αὐτὸν πίστις· οἱ δὲ ἐπίγειοί μου γονεῖς ἐτελεύτησαν, καὶ ἐγὼ ἀπὸ
20 Ἰκονίου τῆς Φρυγίας ἀποσπασθεὶς ἐνθάδε ἐλήλυθα. [9] Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπε Λιβεριανῷ· Τί καὶ σὺ λέγεις; Χριστιανὸς εἶ, οὐδὲ σὺ εὐσεβεῖς; Λιβεριανὸς εἶπε· Κἀγὼ Χριστιανός εἰμι· εὐσεβῶ γὰρ καὶ προσκυνῶ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν.
25 V. Ὁ ἔπαρχος λέγει πρὸς τὸν Ἰουστῖνον· Ἄκουε, ὁ λεγόμενος λόγιος καὶ νομίζων ἀληθινοὺς εἰδέναι λόγους. ἐὰν μαστιγωθεὶς ἀποκεφαλισθῇς, πέπεισαι ὅτι μέλλεις ἀναβαίνειν εἰς τὸν οὐρανόν; [2] Ἰουστῖνος εἶπεν· Ἐλπίζω ἕξειν αὐτοῦ τὰ δώματα, ἐὰν ὑπομείνω ταῦτα. οἶδα
30 γὰρ πᾶσι τοῖς οὕτω βιώσασι παραμένειν τὸ θεῖον χάρισμα μέχρι τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ παντὸς κόσμου. [3] Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπε· Σὺ οὖν ὑπονοεῖς ὅτι ἀναβήσῃ εἰς τοὺς οὐρανούς, ἀμοιβάς τινας ἀποληψόμενος;

---

24 cf. Io. 17,3. **29** δώματα scripsi] δόγματα codd., δόματα O.

Ἰουστῖνος εἶπεν· Οὐχ ὑπονοῶ, ἀλλ' ἐπίσταμαι καὶ πεπληροφόρημαι. [4] *Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπε· Τὸ λοιπὸν ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον καὶ κατεπεῖγον πρᾶγμα. συνελθόντες οὖν ὁμαθυμαδὸν θύσατε τοῖς θεοῖς. Ἰουστῖνος εἶπεν· Οὐδεὶς εὖ φρονῶν ἀπὸ εὐσεβείας εἰς ἀσέβειαν* 5 *μεταπίπτει.* [5] *Ῥουστικὸς ἔπαρχος εἶπεν· Εἰ μὴ πείθεσθε, τιμωρηθήσεσθε ἀνηλεῶς.* [6] *Ἰουστῖνος εἶπε· Δι' εὐχῆς ἔχομεν διὰ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τιμωρηθέντες σωθῆναι, ὅτι τοῦτο ἡμῖν σωτηρία καὶ παρρησία γενήσεται ἐπὶ τοῦ φοβερωτέρου καὶ παγκοσμίου* 10 *βήματος τοῦ δεσπότου ἡμῶν καὶ σωτῆρος.* [7] *ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ μάρτυρες εἶπον· Ποίει ὃ θέλεις. ἡμεῖς γὰρ Χριστιανοί ἐσμεν καὶ εἰδώλοις οὐ θύομεν.* [8] *Ῥουστικὸς ἔπαρχος ἀπεφήνατο λέγων· Οἱ μὴ βουληθέντες θῦσαι τοῖς θεοῖς καὶ εἶξαι τῷ τοῦ αὐτοκράτορος* 15 *προστάγματι μαστιγωθέντες ἀπαχθήτωσαν, κεφαλικὴν ἀποτιννύντες δίκην κατὰ τὴν τῶν νόμων ἀκολουθίαν.*

VI. *Οἱ ἅγιοι μάρτυρες δοξασθέντες τὸν θεόν, ἐξελθόντες ἐπὶ τὸν συνήθη τόπον ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλάς, καὶ ἐτελείωσαν αὐτῶν τὴν μαρτυρίαν ἐν τῇ* 20 *τοῦ σωτῆρος ὁμολογίᾳ.* [2] *τινὲς δὲ τῶν πιστῶν λαθραίως αὐτῶν τὰ σώματα λαβόντες κατέθεντο ἐν τόπῳ ἐπιτηδείῳ, συνεργασάσης αὐτοῖς τῆς χάριτος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.* 25

IV.

Passio Sanctorum Scillitanorum.

[1]Praesente bis et Claudiano consulibus, XVI. kalendas Augustas Karthagine in secretario inpositis Sperato, Nartzalo et Cittino, Donata, Secunda, Vestia, 5 Saturninus proconsul dixit: Potestis indulgentiam domini nostri imperatoris promereri si ad bonam mentem redeatis. [2]Speratus dixit: Numquam malefecimus, iniquitati nullam operam praebuimus; numquam malediximus, sed male accepti gratias

10 *Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ καλλινίκου μάρτυρος Σπεράτου.*

[1] *Ἐπὶ Πέρσαντος τὸ δεύτερον καὶ Κλαυδιανοῦ τῶν ὑπάτων, πρὸ ις΄ καλανδῶν Αὐγούστων, ὅπερ ἐστὶν Ἰουλίῳ ιζ΄, ἐν τῷ κατὰ Καρθαγένναν βουλευτηρίῳ* 15 *ἤχθησαν παραστάσιμοι Σπερᾶτος, Νάρτζαλλος καὶ Κιττῖνος, Δονᾶτα, Σεκοῦνδα καὶ Ἑστία. πρὸς οὓς Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατός φησιν· Ἐδύνασθε παρὰ τοῦ ἡμῶν αὐτοκράτορος συγχωρήσεως ἀξιωθῆναι, ἐὰν ἄρα σώφρονα λογισμὸν ἀνακαλέσησθε.* [2] *ὁ δὲ ἅγιος Σπερᾶτος ἀπε-* 20 *κρίνατο λέγων· Οὐδέποτε ἐκακουργήσαμεν, οὐδέποτε κατηρασάμεθα, ἀλλὰ μὴν καὶ κακῶς δεχθέντες εὐχαρι-*

---

2 Condiano *U.*

12 *Πραίσεντος* U. | *Κονδιανοῦ* U. 17 *Δύνασθε* U.

egimus, propter quod imperatorem nostrum obseruamus. [3] Saturninus proconsul dixit: Et nos religiosi sumus, et simplex est religio nostra, et iuramus per genium domini nostri imperatoris et pro salute eius supplicamus; quod et uos quoque facere debetis. 5
[4] Speratus dixit: Si tranquillas praebueris aures tuas, dico mysterium simplicitatis. [5] Saturninus proconsul dixit: Initianti tibi mala de sacris nostris aures non praebebo; sed potius iurate per genium domini nostri imperatoris. [6] Speratus dixit: Ego imperium huius 10 saeculi non cognosco, sed magis illi deo seruio quem nemo hominum uidit nec uidere his oculis potest. furtum non feci; sed si quid emero theloneum reddo,

στοῦμεν, ἐπειδὴ τῷ θεῷ ἡμῶν καὶ βασιλεῖ δουλεύομεν. [3] *Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατος ἔφη· Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς* 15 *θρησκεύομεν, καὶ ἁπλὴ ἡ καθ᾽ ἡμᾶς θρησκεία καθέστηκεν· καὶ δὴ ὀμνύομεν κατὰ τῆς συμπεφυκυίας εὐδαιμονίας τοῦ δεσπότου ἡμῶν βασιλέως, καὶ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἱκετεύομεν· ὃ καὶ ὑμᾶς ὡσαύτως χρὴ ποιεῖν.* [4] *ὁ δὲ ἅγιος Σπερᾶτος εἶπεν· Ἐὰν γαληνιώσας μοι* 20 *τὰς σὰς ἀκοὰς παράσχῃς, ἐρῶ τὸ τῆς ἀληθοῦς ἁπλίτητος μυστήριον.* [5] *Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατος ἔφη· Ἐναρξαμένῳ σοι πονηρὰ λέγειν κατὰ τῶν ἡμετέρων ἱερῶν τὰς ἀκοάς μου οὐ προσθήσω· ἀλλ᾽ ὀμόσατε μᾶλλον κατὰ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ δεσπότου ἡμῶν αὐτοκράτορος.* 25 [6] *ὁ ἅγιος Σπερᾶτος λέγει· Ἐγὼ τὴν βασιλείαν τοῦ νῦν αἰῶνος οὐ γινώσκω, αἰνῶ δὲ καὶ λατρεύω τῷ ἐμῷ θεῷ, ὃν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων τεθέαται· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τούτοις τοῖς αἰσθητοῖς ὄμμασι. κλοπὴν οὐ πεποίηκα· ἀλλ᾽ εἴ τι καὶ πράσσω, τὸ τέλος ἀποτίνυμι, ὅτι ἐπιγι-* 30

---

23 *ἱερέων* cod. et edd. **30** *καὶ πράσσω*] fort. *πιπράσκω*, sed potest *πράσσω* idem esse atque *ἐκπράσσω* U.

quia cognosco dominum meum et imperatorem regum omnium gentium. [7]Saturninus proconsul dixit ceteris: Desinite huius esse persuasionis. Speratus dixit: Mala est persuasio homicidium facere, falsum testi-
5 monium dicere. [8]Saturninus proconsul dixit: Nolite huius dementiae esse participes. Cittinus dixit: Nos non habemus alium quem timeamus, nisi dominum deum nostrum qui est in caelis. [9]Donata dixit: Honorem Caesari quasi Caesari, timorem autem deo.
10 Vestia dixit: Christiana sum. Secunda dixit: Quod sum, ipsud uolo esse. [10]Saturninus proconsul Sperato dixit: Perseueras Christianus? Speratus dixit: Christianus sum. et cum eo omnes consenserunt.

νώσκω τὸν κύριον ἡμῶν καὶ βασιλέα τῶν βασιλέων καὶ
15 *δεσπότην πάντων τῶν ἐθνῶν.* [7] *Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατος ἔφη πρὸς τοὺς λοιπούς· Ἀπόστητε ἀπὸ τῆς ἀποδειχθείσης ταύτης πιθανότητος. ὁ ἅγιος Σπερᾶτος ἔφη· Ἐκείνη ἐστὶν ἐπισφαλὴς πιθανότης, τὸ ἀνδροφονίαν κατεργάζεσθαι ἢ ψευδομαρτυρίαν κατασκευάζειν.* [8] *Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπα-*
20 *τος εἶπεν· Μὴ βουληθῆτε τῆς τοσαύτης μανίας καὶ παραφροσύνης γενέσθαι ἢ δειχθῆναι συμμέτοχοι. ὁ δὲ ἅγιος Κιττῖνος ὑπολαβὼν ἀπεκρίνατο· Ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἕτερον ὃν φοβηθῶμεν, εἰ μὴ κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς κατοικοῦντα.* [9] *ἡ δὲ ἁγία Δονᾶτα ἔφη· Τὴν*
25 *μὲν τιμὴν τῷ Καίσαρι ὡς Καίσαρι, τὸν φόβον δὲ τῷ θεῷ ἡμῶν ἀποδίδομεν. ἡ δὲ ἁγία Ἑστία λέγει· Ἐγὼ Χριστιανὴ καθίσταμαι. ἔτι δὲ ἡ ἁγία Σεκοῦνδα ἔφη· Ὅπερ εἰμί, καὶ διαμεῖναι πορεύομαι.* [10] *τότε Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατος τῷ ἁγίῳ Σπεράτῳ εἶπεν· Ἐπι-*
30 *μένεις ὡσαύτως Χριστιανός; ὁ ἅγιος Σπερᾶτος εἶπεν· Χριστιανὸς ὑπάρχω. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες*

---

1 s. meum, regem regum et omnium gentium dominum *B*. **9** cf. Mt. 22,21 etc. Rom. 13,7. **28** πορεύομαι] fort. προαιροῦμαι

[11] Saturninus proconsul dixit: Numquid ad deliberandum spatium uultis? Speratus dixit: In re tam iusta nulla est deliberatio. [12] Saturninus proconsul dixit: Quae sunt res in capsa uestra? Speratus dixit: Libri et epistulae Pauli uiri iusti. [13] Saturninus proconsul dixit: Moram XXX dierum habete et recordemini. Speratus iterum dixit: Christianus sum. et cum eo omnes consenserunt. [14] Saturninus proconsul decretum ex tabella recitauit: Speratum, Nartzalum, Cittinum, Donatam, Vestiam, Secundam et ceteros ritu Christiano se uiuere confessos, quoniam oblata sibi facultate ad Romanorum morem redeundi

ἅγιοι εἶπαν. [11] Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατος ἔφη· Μὴ ἄρα πρὸς διάσκεψιν ἀναμονῆς χρῄζετε; ὁ ἅγιος Σπερᾶτος ἔφη· Ἐν πράγματι οὕτως ἐγκρίτῳ οὐδεμία καθίσταται βουλὴ ἢ διάσκεψις. [12] Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατος ἔφη· Ποῖαι πραγματεῖαι ⟨ἐν⟩ τοῖς ὑμετέροις ἀπόκεινται σκεύεσιν; ὁ ἅγιος Σπερᾶτος εἶπεν· Αἱ καθ' ἡμᾶς βίβλοι καὶ αἱ πρὸς ἐπὶ τούτοις ἐπιστολαὶ Παύλου τοῦ ὁσίου ἀνδρός. [13] Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατος ἔφη· Προθεσμία τριάκοντα ἡμερῶν ὑμῖν ἔστω εἴ πως σωφρονήσητε. ὁ ἅγιος Σπερᾶτος παρ' αὐτὰ ἀπεκρίνατο· Χριστιανὸς ἀμετάθετος τυγχάνω. τοῦτο δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοθυμαδὸν συναπεφθέγξαντο. [14] τότε Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύνατος τὴν περὶ αὐτῶν ψῆφον ἐξεφώνησεν οὕτω περιέχουσαν· Τὸν Σπερᾶτον, Νάρτζαλλον καὶ Κιττῖνον, Δονᾶτάν τε Ἑστίαν καὶ Σεκοῦνδαν καὶ τοὺς ἀφάντους, ὅσοι τῷ Χριστιανικῷ θεσμῷ ἑαυτοὺς κατεπηγγείλαντο πολιτεύεσθαι, ἐπεὶ καὶ χαρισθείσης αὐτοῖς προθεσμίας τοῦ πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐπανελθεῖν

17 ὑποῖαι cod., corr. U. 21 σωφρονήσετε U. 28 ἀφαντοὺς cod., corr. U. 29 χαριστικῆς cod., corr. U. 30 Ῥωμαίων U.] ἐρωμένων cod.

obstinanter perseuerauerunt, gladio animaduerti placet. [15]Speratus dixit: Deo gratias agimus. Nartzalus dixit: Hodie martyres in caelis sumus. deo gratias. [16]Saturninus proconsul per praeconem dici iussit:
5 Speratum, Nartzalum, Cittinum, Veturium, Felicem, Aquilinum, Laetantium, Ianuariam, Generosam, Vestiam, Donatam, Secundam duci iussi. [17]Vniuersi dixerunt: Deo gratias. et statim decollati sunt pro nomine Christi.

10 *παράδοσιν ἀκλινεῖς τὴν γνώμην διέμειναν, ξίφει τούτους ἀναιρεθῆναι δέδοκται παρ' ἡμῖν.* [15] *τότε τοίνυν ὁ ἀθλοφόρος τοῦ Χριστοῦ Σπερᾶτος ἐπαλλόμενος εὐχαριστίαν τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ προσκεκληκότι αὐτοὺς εἰς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ θάνατον ἀνέπεμψεν. ὁ δὲ ἅγιος*
15 *Νάρτζαλλος χαίρων εἶπεν· Σήμερον ἀληθῶς μάρτυρες ἐν οὐρανοῖς τυγχάνομεν εὐάρεστοι τῷ θεῷ.*

[16] *Τότε τοίνυν Σατουρνῖνος ὁ ἀνθύπατος διὰ τοῦ κήρυκος τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων ὀνόματα κηρυχθῆναι προσέταξεν, τουτέστι τὸν Σπερᾶτον, Νάρτζαλλον, Κιτ-*
20 *τῖνον, Οὐετούριον, Φήλικα, Ἀκουιλῖνον, Καιλεστῖνον, Ἰανουαρίαν, Γενερῶσαν, Ἑστίαν, Δονᾶταν καὶ Σεκοῦνδαν.* [17] *τηνικαῦτα οὖν πάντες οἱ ἅγιοι τὸν θεὸν δοξολογοῦντες ὁμοφώνως ἔφασκον· Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, τρισάγιε κύριε, καὶ σὲ μεγαλύνομεν, ὅτι τὸν ἀγῶνα τῆς ὁμολογίας*
25 *ἵλεως ἐτελείωσας, καὶ διαμένει σου ἡ βασιλεία εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. καὶ ἀναπεμψάντων αὐτῶν τὸ ἀμὴν ἐτελειώθησαν τῷ ξίφει, μηνὶ Ἰουλίῳ ιζ'.*

Ἦσαν οὖν ὁρμώμενοι οἱ ἅγιοι ἀπὸ Ἰσκλὴ τῆς Νουμιδίας, κατάκεινται δὲ πλησίον Καρθαγέννης μητρο-

---

8 s. et ita omnes simul martyrio coronati sunt, et regnant cum patre et filio et spiritu sancto per omnia saecula saeculorum, amen *al.*

20 *ἀκουῖνον· κελεστῖνον* cod., corr. U.

πόλεως· ἐμαρτύρησαν δὲ ἐπὶ Πέρσαντος καὶ Κλαυδιανοῦ τῶν ὑπάτων καὶ Σατουρνίνου ἀνθυπάτου, καθ' ἡμᾶς δὲ βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς 5
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

1 *Πραίσεντος* ⟨*τὸ β'*⟩ *καὶ Κονδιανοῦ* U.

V.

Epistula ecclesiarum Viennensis et Lugdunensis de martyrio S. Pothini episcopi et aliorum plurimorum.

(Euseb. hist. eccl. V, 1, 3—63. 2, 2—7. 3, 2. 3.)

5 *Οἱ ἐν Βιέννῃ καὶ Λουγδούνῳ τῆς Γαλλίας παροικοῦντες δοῦλοι Χριστοῦ τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν τὴν αὐτὴν τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῖν πίστιν καὶ ἐλπίδα ἔχουσιν ἀδελφοῖς· εἰρήνη καὶ χάρις καὶ δόξα ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.*

10 (1) [4] * * * *Τὸ μὲν οὖν μέγεθος τῆς ἐνθάδε θλίψεως καὶ τὴν τοσαύτην τῶν ἐθνῶν εἰς τοὺς ἁγίους ὀργὴν καὶ ὅσα ὑπέμειναν οἱ μακάριοι μάρτυρες, ἐπ᾽ ἀκριβὲς οὔθ᾽ ἡμεῖς εἰπεῖν ἱκανοὶ οὔτε μὴν γραφῇ περιληφθῆναι δυνατόν.* [5] *παντὶ γὰρ σθένει ἐνέσκηψεν ὁ ἀντικείμενος,* 15 *προοιμιαζόμενος ἤδη τὴν ἀδεῶς μέλλουσαν ἔσεσθαι παρουσίαν αὐτοῦ, καὶ διὰ πάντων διῆλθεν, ἐθίζων τοὺς ἑαυτοῦ καὶ προγυμνάζων κατὰ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, ὥστε μὴ μόνον οἰκιῶν καὶ βαλανείων καὶ ἀγορᾶς εἴργεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ καθόλου φαίνεσθαι ἡμῶν τινὰ* 20 *αὐτοῖς ἀπειρῆσθαι ἐν ὁποίῳ δήποτε τόπῳ* [6] *ἀντεστρατήγει δὲ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς μὲν ἀσθενεῖς ἐρρύετο, ἀντιπαρέτασσε δὲ στύλους ἑδραίους δυναμένους διὰ τῆς ὑπομονῆς πᾶσαν τὴν ὁρμὴν τοῦ πονηροῦ εἰς ἑαυ-*

---

10 ***] *εἶτα τούτοις ἑξῆς ἕτερα προοιμιασάμενοι τὴν τοῦ λόγου καταρχὴν ποιοῦνται ἐν τούτοις* Eus. 22 cf. I Tim. 3,15.

τοὺς ἑλκύσαι· οἳ καὶ ὁμόσε ἐχώρουν, πᾶν εἶδος ὀνειδισμοῦ καὶ κολάσεως ἀνεχόμενοι· οἳ καὶ τὰ πολλὰ ὀλίγα ἡγούμενοι ἔσπευδον πρὸς Χριστόν, ὄντως ἐπιδεικνύμενοι ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. 5

[7] Καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἀπὸ τοῦ ὄχλου πανδημεὶ σωρηδὸν ἐπιφερόμενα γενναίως ὑπέμενον, ἐπιβοήσεις καὶ πληγὰς καὶ συρμοὺς καὶ διαρπαγὰς καὶ λίθων βολὰς καὶ συγκλείσεις καὶ πάνθ᾽ ὅσα ἠγριωμένῳ πλήθει ὡς πρὸς ἐχθροὺς καὶ πολεμίους φιλεῖ γίνεσθαι, [8] καὶ δὴ ἀναχθέντες εἰς τὴν ἀγορὰν ὑπό τε τοῦ χιλιάρχου καὶ τῶν 10 προεστηκότων τῆς πόλεως ἐξουσιῶν ἐπὶ παντὸς τοῦ πλήθους ἀνακριθέντες καὶ ὁμολογήσαντες, συνεκλείσθησαν εἰς τὴν εἱρκτὴν ἕως τῆς τοῦ ἡγεμόνος παρουσίας· [9] μετέπειτα δὲ ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα ἀχθέντων αὐτῶν 15 κἀκείνου πάσῃ τῇ πρὸς ἡμᾶς ὠμότητι χρωμένου, Οὐέττιος Ἐπάγαθος, εἷς ἐκ τῶν ἀδελφῶν, πλήρωμα ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον κεχωρηκώς, οὗ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἠκρίβωτο ἡ πολιτεία, ὡς καίπερ ὄντα νέον συνεξισοῦσθαι τῇ τοῦ πρεσβυτέρου Ζαχαρίου μαρ- 20 τυρίᾳ· πεπόρευτο γοῦν ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτος καὶ πάσῃ τῇ πρὸς τὸν πλησίον λειτουργίᾳ ἄοκνος, ζῆλον θεοῦ πολὺν ἔχων καὶ ζέων τῷ πνεύματι· τοιοῦτος δή τις ὤν, τὴν οὕτως καθ᾽ ἡμῶν ἀλόγως γινομένην κρίσιν οὐκ ἐβά- 25 στασεν, ἀλλ᾽ ὑπερηγανάκτησε, καὶ ἠξίου καὶ αὐτὸς ἀκουσθῆναι ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ὅτι μηδὲν ἄθεον μηδὲ ἀσεβές ἐστιν ἐν ἡμῖν. [10] τῶν δὲ περὶ τὸ βῆμα καταβοησάντων αὐτοῦ, καὶ γὰρ ἦν ἐπίσημος, καὶ τοῦ ἡγεμόνος μὴ ἀνασχομένου τῆς οὕτως ὑπ᾽ αὐτοῦ 30 δικαίας προταθείσης ἀξιώσεως, ἀλλὰ μόνον τοῦτο πυθομένου εἰ καὶ αὐτὸς εἴη Χριστιανός, τοῦ δὲ λαμπροτάτῃ

---

1 s. cf. Hebr. 10,33. **4** s. Rom. 8,18. **21** s. Lc. 1, 6.

φωνῇ ὁμολογήσαντος, ἀνελήφθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν κλῆρον τῶν μαρτύρων, παράκλητος Χριστιανῶν χρηματίσας, ἔχων δὲ τὸν παράκλητον ἐν ἑαυτῷ, τὸ πνεῦμα τοῦ Ζαχαρίου, ὃ διὰ τοῦ πληρώματος τῆς ἀγάπης ἐνεδείξατο, 5 εὐδοκήσας ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἀπολογίας καὶ τὴν ἑαυτοῦ θεῖναι ψυχήν· ἦν γὰρ καὶ ἔστιν γνήσιος Χριστοῦ μαθητής, ἀκολουθῶν τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ.

[11] Ἐντεῦθεν δὴ διεκρίνοντο οἱ λοιποί, καὶ φανεροὶ καὶ ἕτοιμοι ἐγίνοντο πρωτομάρτυρες, οἳ καὶ μετὰ πάσης 10 προθυμίας ἀνεπλήρουν τὴν ὁμολογίαν τῆς μαρτυρίας, ἐφαίνοντο δὲ καὶ οἱ ἀνέτοιμοι καὶ ἀγύμναστοι καὶ ἔτι ἀσθενεῖς, ἀγῶνος μεγάλου τόνον ἐνεγκεῖν μὴ δυνάμενοι· ὧν καὶ ἐξέτρωσαν ὡς δέκα τὸν ἀριθμόν· οἳ καὶ μεγάλην λύπην καὶ πένθος ἀμέτρητον ἐνεποίησαν ἡμῖν καὶ τὴν 15 προθυμίαν τῶν λοιπῶν τῶν μὴ συνειλημμένων ἐνέκοψαν· οἳ καίπερ πάντα τὰ δεινὰ πάσχοντες, ὅμως συμπαρῆσαν τοῖς μάρτυσιν καὶ οὐκ ἀπελείποντο αὐτῶν, [12] τότε δὲ οἱ πάντες μεγάλως ἐπτοήθημεν διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ὁμολογίας, οὐ τὰς ἐπιφερομένας κολάσεις φοβούμενοι, 20 ἀλλὰ τὸ τέλος ἀφορῶντες καὶ τὸ ἀποπεσεῖν τινὰ δεδιότες. [13] συνελαμβάνοντο μέντοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν οἱ ἄξιοι τὸν ἐκείνων ἀναπληροῦντες ἀριθμόν, ὥστε συλλεγῆναι ἐκ τῶν δύο ἐκκλησιῶν πάντας τοὺς σπουδαίους καὶ δι' ὧν μάλιστα συνεστήκει τὰ ἐνθάδε· [14] συνελαμ- 25 βάνοντο δὲ καὶ ἐθνικοί τινες οἰκέται τῶν ἡμετέρων, ἐπεὶ δημοσίᾳ ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν ἀναζητεῖσθαι πάντας ἡμᾶς· οἳ καὶ κατ' ἐνέδραν τοῦ σατανᾶ, φοβηθέντες τὰς βασάνους ἃς τοὺς ἁγίους ἔβλεπον πάσχοντας, τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τοῦτο παρορμώντων αὐτούς, κατεψεύσαντο 30 ἡμῶν Θυέστεια δεῖπνα καὶ Οἰδιποδείους μίξεις καὶ ὅσα μήτε λαλεῖν μήτε νοεῖν θέμις ἡμῖν, ἀλλὰ μηδὲ πιστεύ-

---

3 s. cf. Lc. 1,17. 4 ss. cf. I Io. 3,16. I Thess. 2,8. 7 Apoc. 14,4.

ειν εἴ τι τοιοῦτο πώποτε παρὰ ἀνθρώποις ἐγένετο. [15] τούτων δὲ φημισθέντων, πάντες ἀπεθηριώθησαν εἰς ἡμᾶς, ὥστε καὶ εἴ τινες τὸ πρότερον δι' οἰκειότητα ἐμετρίαζον, τότε μεγάλως ἐχαλέπαινον καὶ διεπρίοντο ἐφ' ἡμῖν· ἐπληροῦτο δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν εἰρημένον ὅτι 5 ἐλεύσεται καιρὸς ἐν ᾧ πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξει λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. [16] ἐνταῦθα λοιπὸν ὑπεράνω πάσης ἐξηγήσεως ὑπέμενον κολάσεις οἱ ἅγιοι μάρτυρες, φιλοτιμουμένου τοῦ σατανᾶ καὶ δι' ἐκείνων ῥηθῆναί τι τῶν βλασφήμων· [17] ὑπερβεβλημένως δὲ ἐνέ- 10 σκηψεν ἡ ὀργὴ πᾶσα καὶ ὄχλου καὶ ἡγεμόνος καὶ στρατιωτῶν εἰς Σάγκτον τὸν διάκονον ἀπὸ Βιέννης καὶ εἰς Μάτουρον, νεοφώτιστον μέν, ἀλλὰ γενναῖον ἀγωνιστήν, καὶ εἰς Ἄτταλον Περγαμηνὸν τῷ γένει, στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῶν ἐνταῦθα ἀεὶ γεγονότα, καὶ εἰς Βλανδῖ- 15 ναν, δι' ἧς ἐπέδειξεν ὁ Χριστὸς ὅτι τὰ παρὰ ἀνθρώποις εὐτελῆ καὶ ἀειδῆ καὶ εὐκαταφρόνητα φαινόμενα μεγάλης καταξιοῦται παρὰ θεῷ δόξης διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τὴν ἐν δυνάμει δεικνυμένην καὶ μὴ ἐν εἴδει καυχωμένην. [18] ἡμῶν γὰρ πάντων δεδιότων καὶ 20 τῆς σαρκίνης δεσποίνης αὐτῆς, ἥτις ἦν καὶ αὐτὴ τῶν μαρτύρων μία ἀγωνίστρια, ἀγωνιώσης μὴ οὐδὲ τὴν ὁμολογίαν δυνήσεται παρρησιάσασθαι διὰ τὸ ἀσθενὲς τοῦ σώματος, ἡ Βλανδῖνα τοσαύτης ἐπληρώθη δυνάμεως ὥστε ἐκλυθῆναι καὶ παρεθῆναι τοὺς κατὰ διαδοχὰς 25 παντὶ τρόπῳ βασανίζοντας αὐτὴν ἀπὸ ἑωθινῆς ἕως ἑσπέρας, καὶ αὐτοὺς ὁμολογοῦντας ὅτι νενίκηνται μηδὲν ἔχοντες μηκέτι ὃ ποιήσωσιν αὐτῇ, καὶ θαυμάζειν ἐπὶ τῷ παραμένειν ἔμπνουν αὐτήν, παντὸς τοῦ σώματος περιερρωγότος καὶ ἠνεῳγμένου, καὶ μαρτυρεῖν ὅτι ἓν 30 εἶδος στρεβλώσεως ἱκανὸν ἦν πρὸς τὸ ἐξαγαγεῖν τὴν ψυχήν, οὐχ ὅτι γε τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα. [19] ἀλλ' ἡ

4 cf. Act. 7,54. **6** s. Io. 16,2. **10** cf. Apoc. 13,5. **14** s. cf. I Tim. 3,15.

μακαρία ὡς γενναῖος ἀθλητὴς ἀνενέαζεν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἦν αὐτῆς ἀνάληψις καὶ ἀνάπαυσις καὶ ἀναλγησία τῶν συμβαινόντων τὸ λέγειν ὅτι· Χριστιανή εἰμι καὶ παρ' ἡμῖν οὐδὲν φαῦλον γίνεται. [20] ὁ δὲ Σάγκτος καὶ
5 αὐτὸς ὑπερβεβλημένως καὶ ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον πάσας τὰς ἐξ ἀνθρώπων αἰκίας γενναίως ὑπομένων, τῶν ἀνόμων ἐλπιζόντων διὰ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων ἀκούσεσθαί τι παρ' αὐτοῦ τῶν μὴ δεόντων, τοσαύτῃ ὑποστάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μηδὲ
10 τὸ ἴδιον κατειπεῖν ὄνομα μήτε ἔθνους μήτε πόλεως ὅθεν ἦν, μηδὲ εἰ δοῦλος ἢ ἐλεύθερος εἴη· ἀλλὰ πρὸς πάντα τὰ ἐπερωτώμενα ἀπεκρίνατο τῇ Ῥωμαϊκῇ φωνῇ· Χριστιανός εἰμι· τοῦτο καὶ ἀντὶ ὀνόματος καὶ ἀντὶ πόλεως καὶ ἀντὶ γένους καὶ ἀντὶ παντὸς ἐπαλλήλως
15 ὡμολόγει, ἄλλην δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν αὐτοῦ τὰ ἔθνη· [21] ὅθεν δὴ καὶ φιλονεικία μεγάλη τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ τῶν βασανιστῶν ἐγένετο πρὸς αὐτόν, ὥστε ὁπότε μηκέτι μηδὲν εἶχον ὃ ποιήσωσιν αὐτῷ, τὸ τελευταῖον χαλκᾶς λεπίδας διαπύρους προσεκόλλων τοῖς τρυφερωτάτοις μέ-
20 λεσι τοῦ σώματος αὐτοῦ. [22] καὶ ταῦτα μὲν ἐκαίετο, αὐτὸς δὲ παρέμενεν ἀνεπίκαμπτος καὶ ἀνένδοτος, στερρὸς πρὸς τὴν ὁμολογίαν, ὑπὸ τῆς οὐρανίου πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς τοῦ ἐξιόντος ἐκ τῆς νηδύος τοῦ Χριστοῦ δροσιζόμενος καὶ ἐνδυναμούμενος· [23] τὸ δὲ σωμά-
25 τιον μάρτυς ἦν τῶν συμβεβηκότων, ὅλον τραῦμα καὶ μώλωψ καὶ συνεσπασμένον καὶ ἀποβεβληκὸς τὴν ἀνθρώπειον ἔξωθεν μορφήν, ἐν ᾧ πάσχων Χριστὸς μεγάλας ἐπετέλει δόξας, καταργῶν τὸν ἀντικείμενον καὶ εἰς τὴν τῶν λοιπῶν ὑποτύπωσιν ὑποδεικνύων ὅτι μηδὲν φοβερὸν
30 ὅπου πατρὸς ἀγάπη, μηδὲ ἀλγεινὸν ὅπου Χριστοῦ δόξα. [24] τῶν γὰρ ἀνόμων μεθ' ἡμέρας πάλιν στρεβλούντων τὸν μάρτυρα καὶ νομιζόντων ὅτι οἰδούντων καὶ φλεγ-

---

22 ss. cf. Io. 7, 38. 25 ss. cf. Ies. 53, 2—5. 29 cf. I Tim. 1, 16.

μαινόντων τῶν σωμάτων εἰ τὰ αὐτὰ προσενέγκοιεν κολαστήρια, περιέσοιντο αὐτοῦ, ὁπότε οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἁφὴν ἠνείχετο, ἢ ὅτι ἐναποθανὼν ταῖς βασάνοις φόβον ἐμποιήσειεν τοῖς λοιποῖς, οὐ μόνον οὐδὲν περὶ αὐτὸν τοιοῦτο συνέβη, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσαν δόξαν ἀνθρώπων ἀνέκυψεν καὶ ἀνωρθώθη τὸ σωμάτιον ἐν ταῖς μετέπειτα βασάνοις, καὶ τὴν ἰδέαν ἀπέλαβεν τὴν προτέραν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν μελῶν, ὥστε μὴ κόλασιν, ἀλλ' ἴασιν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ τὴν δευτέραν στρέβλωσιν αὐτῷ γενέσθαι. [25] *καὶ Βιβλίδα δέ, μίαν τῶν ἠρνημένων, ἤδη δοκῶν ὁ διάβολος καταπεπωκέναι, θελήσας δὲ καὶ διὰ βλασφημίας κατακρῖναι, ἤγεν ἐπὶ κόλασιν, ἀναγκάζων εἰπεῖν τὰ ἄθεα περὶ ἡμῶν, ὡς εὔθραυστον ἤδη καὶ ἄνανδρον·* [26] *ἡ δὲ ἐν τῇ στρεβλώσει ἀνένηψεν καὶ ὡς ἂν εἰπεῖν ἐκ βαθέος ὕπνου ἀνεγρηγόρησεν, ὑπομνησθεῖσα διὰ τῆς προσκαίρου τιμωρίας τὴν αἰώνιον ἐν γεέννῃ κόλασιν, καὶ ἐξ ἐναντίας ἀντεῖπεν τοῖς βλασφήμοις, φήσασα· Πῶς ἂν παιδία φάγοιεν οἱ τοιοῦτοι, οἷς μηδὲ ἀλόγων ζῴων αἷμα φαγεῖν ἐξόν; καὶ ἀπὸ τοῦδε Χριστιανὴν ἑαυτὴν ὡμολόγει καὶ τῷ κλήρῳ τῶν μαρτύρων προσετέθη.*

[27] *Καταργηθέντων δὲ τῶν τυραννικῶν κολαστηρίων ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς τῶν μακαρίων ὑπομονῆς, ἑτέρας μηχανὰς ὁ διάβολος ἐπενόει, τὰς κατὰ τὴν εἱρκτὴν ἐν τῷ σκότει καὶ τῷ χαλεπωτάτῳ χωρίῳ συγκλείσεις καὶ τὰς ἐν τῷ ξύλῳ διατάσεις τῶν ποδῶν, ἐπὶ πέμπτον διατεινομένων τρύπημα, καὶ τὰς λοιπὰς αἰκίας, ὅσας εἰώθασιν ὀργιζόμενοι ὑπουργοὶ καὶ ταῦτα διαβόλου πλήρεις διατιθέναι τοὺς ἐγκλειομένους· ὥστε ἀποπνιγῆναι τοὺς πλείστους ἐν τῇ εἱρκτῇ, ὅσους γε ὁ κύριος οὕτως ἐξελθεῖν ἠθέλησεν, ἐπιδεικνύων τὴν αὐτοῦ δόξαν.* [28] *οἱ μὲν γὰρ βασανισθέντες πικρῶς ὥστε δοκεῖν μηδὲ τῆς πάσης θεραπείας τυχόντας ἔτι ζῆσαι δύνασθαι, παρέμενον ἐν τῇ εἱρκτῇ ἔρημοι μὲν τῆς παρὰ ἀνθρώπων*

ἐπιμελείας, ἀναρρωννύμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου καὶ ἐνδυναμούμενοι καὶ σώματι καὶ ψυχῇ καὶ τοὺς λοιποὺς παρορμῶντες καὶ παραμυθούμενοι· οἱ δὲ νεαροὶ καὶ ἄρτι συνειλημμένοι, ὧν μὴ προκατῄκιστο τὰ σώματα, τὸ βάρος 5 οὐκ ἔφερον τῆς συγκλείσεως, ἀλλ' ἔνδον ἐναπέθνῃσκον. [29] ὁ δὲ μακάριος Ποθεινός, ὁ τὴν διακονίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἐν Λουγδούνῳ πεπιστευμένος, ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη τῆς ἡλικίας γεγονὼς καὶ πάνυ ἀσθενὴς τῷ σώματι, μόλις μὲν ἐμπνέων διὰ τὴν προκειμένην σωμα-10 τικὴν ἀσθένειαν, ὑπὸ δὲ προθυμίας πνεύματος ἀναρρωννύμενος διὰ τὴν ἐγκειμένην τῆς μαρτυρίας ἐπιθυμίαν, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα ἐσύρετο, τοῦ μὲν σώματος καὶ ὑπὸ τοῦ γήρως καὶ ὑπὸ τῆς νόσου λελυμένου, τηρουμένης δὲ τῆς ψυχῆς ἐν αὐτῷ, ἵνα δι' αὐτῆς Χριστὸς 15 θριαμβεύσῃ· [30] ὃς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα κομισθείς, παραπεμπόντων αὐτὸν τῶν πολιτικῶν ἐξουσιῶν καὶ παντὸς τοῦ πλήθους, ἐπιβοήσεις παντοίας ποιουμένων ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ, ἀπεδίδου τὴν καλὴν μαρτυρίαν. [31] ἀνεταζόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡγε-20 μόνος τίς εἴη Χριστιανῶν ὁ θεός, ἔφη· Ἐὰν ᾖς ἄξιος, γνώσῃ. ἐντεῦθεν δὲ ἀφειδῶς ἐσύρετο καὶ ποικίλας ἔπασχε πληγάς, τῶν μὲν σύνεγγυς χερσὶν καὶ ποσὶν ἐνυβριζόντων παντοίως, μηδὲ τὴν ἡλικίαν αἰδουμένων αὐτοῦ, τῶν δὲ μακράν, ὃ μετὰ χεῖρας ἕκαστος εἶχεν, εἰς 25 αὐτὸν ἀκοντιζόντων, πάντων δὲ ἡγουμένων μεγάλως πλημμελεῖν καὶ ἀσεβεῖν, εἴ τις ἀπολειφθείη τῆς εἰς αὐτὸν ἀσελγείας· καὶ γὰρ τοὺς θεοὺς αὐτῶν ᾤοντο οὕτως ἐκδικήσειν. καὶ μόγις ἐμπνέων ἐρρίφη ἐν τῇ εἱρκτῇ καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀπέψυξεν. [32] ἐνταῦθα 30 δὴ μεγάλη τις οἰκονομία θεοῦ ἐγίνετο καὶ ἔλεος ἀμέτρητον ἀνεφαίνετο Ἰησοῦ, σπανίως μὲν ἐν τῇ ἀδελφότητι γεγονός, μὴ ἀπολειπόμενον δὲ τῆς τέχνης Χρι-

---

14 s. cf. II Cor. 2, 14.

στοῦ. [33] οἱ γὰρ κατὰ τὴν πρώτην σύλληψιν ἔξαρνοι γενόμενοι συνεκλείοντο καὶ αὐτοὶ καὶ μετεῖχον τῶν δεινῶν· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ ὄφελός τι αὐτοῖς ἡ ἐξάρνησις ἐγίνετο, ἀλλ' οἱ μὲν ὁμολογοῦντες ὃ καὶ ἦσαν, συνεκλείοντο ὡς Χριστιανοί, μηδεμιᾶς 5 ἄλλης αἰτίας αὐτοῖς ἐπιφερομένης, οὗτοι δὲ λοιπὸν ὡς ἀνδροφόνοι καὶ μιαροὶ κατείχοντο, διπλότερον παρὰ τοὺς λοιποὺς κολαζόμενοι. [34] ἐκείνους μὲν γὰρ ἐπεκούφιζεν ἡ χαρὰ τῆς μαρτυρίας καὶ ἡ ἐλπὶς τῶν ἐπηγγελμένων καὶ ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπη καὶ τὸ 10 πνεῦμα τὸ πατρικόν, τούτους δὲ τὸ συνειδὸς μεγάλως ἐτιμωρεῖτο, ὥστε καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν κατὰ τὰς παρόδους διαδήλους τὰς ὄψεις αὐτῶν εἶναι. [35] οἱ μὲν γὰρ ἱλαροὶ προῄεσαν, δόξης καὶ χάριτος πολλῆς ταῖς ὄψεσιν αὐτῶν συγκεκραμένης, ὥστε καὶ τὰ δεσμὰ 15 κόσμον εὐπρεπῆ περικεῖσθαι αὐτοῖς, ὡς νύμφῃ κεκοσμημένῃ ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς πεποικιλμένοις, τὴν εὐωδίαν ὀδωδότες ἅμα τὴν Χριστοῦ, ὥστε ἐνίους δόξαι καὶ μύρῳ κοσμικῷ κεχρῖσθαι αὐτούς· οἳ δὲ κατηφεῖς καὶ ταπεινοὶ καὶ δυσειδεῖς καὶ πάσης ἀσχημοσύνης ἀνά- 20 πλεοι, προσέτι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ὀνειδιζόμενοι ὡς ἀγεννεῖς καὶ ἄνανδροι, ἀνδροφόνων μὲν ἐγκλήματα ἔχοντες, ἀπολωλεκότες δὲ τὴν πάντιμον καὶ ἔνδοξον καὶ ζωοποιὸν προσηγορίαν. ταῦτα δὲ οἱ λοιποὶ θεωροῦντες ἐστηρίχθησαν, καὶ οἱ συλλαμβανόμενοι 25 ἀδιστάκτως ὡμολόγουν, μηδὲ ἔννοιαν ἔχοντες διαβολικοῦ λογισμοῦ.

[36] *** Μετὰ ταῦτα δὴ λοιπὸν εἰς πᾶν εἶδος διῃρεῖτο τὰ μαρτύρια τῆς ἐξόδου αὐτῶν. ἐκ διαφόρων γὰρ χρωμάτων καὶ παντοίων ἀνθῶν ἕνα πλέξαντες 30 στέφανον προσήνεγκαν τῷ πατρί· ἐχρῆν δ' οὖν τοὺς

---

16 s. cf. Ps. 44, 14. **17** s. cf. II Cor. 2, 15. **28** ***] *τούτοις μεταξύ τινα ἐπειπόντες αὖθις ἐπιφέρουσιν* Eus.

γενναίους ἀθλητὰς ποικίλον ὑπομείναντας ἀγῶνα καὶ μεγάλως νικήσαντας ἀπολαβεῖν τὸν μέγαν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον. [37] ὁ μὲν οὖν Μάτουρος καὶ ὁ Σάγκτος καὶ ἡ Βλανδῖνα καὶ Ἄτταλος ἤγοντο ἐπὶ τὰ θηρία
5 εἰς τὸ δημόσιον καὶ εἰς κοινὸν τῶν ἐθνῶν τῆς ἀπανθρωπίας θέαμα, ἐπίτηδες τῆς τῶν θηριομαχιῶν ἡμέρας διὰ τοὺς ἡμετέρους διδομένης. [38] καὶ ὁ μὲν Μάτουρος καὶ ὁ Σάγκτος αὖθις διήεσαν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ διὰ πάσης κολάσεως, ὡς μηδὲν ὅλως προπε-
10 πονθότες, μᾶλλον δ' ὡς διὰ πλειόνων ἤδη κλήρων ἐκβεβιακότες τὸν ἀντίπαλον καὶ περὶ τοῦ στεφάνου αὐτοῦ τὸν ἀγῶνα ἔχοντες, ὑπέφερον πάλιν τὰς διεξόδους τῶν μαστίγων τὰς ἐκεῖσε εἰθισμένας καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν θηρίων ἑλκηθμοὺς καὶ πάνθ' ὅσα μαινό-
15 μενος ὁ δῆμος, ἄλλοι ἀλλαχόθεν, ἐπεβόων καὶ ἐπεκελεύοντο, ἐπὶ πᾶσιν τὴν σιδηρᾶν καθέδραν, ἐφ' ἧς τηγανιζόμενα τὰ σώματα κνίσης αὐτοὺς ἐνεφόρει. [39] οἱ δ' οὐδ' οὕτως ἔληγον, ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον ἐξεμαίνοντο, βουλόμενοι νικῆσαι τὴν ἐκείνων ὑπο-
20 μονήν, καὶ οὐδ' ὣς παρὰ Σάγκτου ἕτερόν τι εἰσήκουσαν παρ' ἣν ἀπ' ἀρχῆς εἴθιστο λέγειν τῆς ὁμολογίας φωνήν. [40] οὗτοι μὲν οὖν, δι' ἀγῶνος μεγάλου ἐπὶ πολὺ παραμενούσης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, τοὔσχατον ἐτύθησαν, διὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀντὶ πάσης τῆς
25 ἐν τοῖς μονομαχίοις ποικιλίας αὐτοὶ θέαμα γενόμενοι τῷ κόσμῳ· [41] ἡ δὲ Βλανδῖνα ἐπὶ ξύλου κρεμασθεῖσα προύκειτο βορὰ τῶν εἰσβαλλομένων θηρίων· ἣ καὶ διὰ τοῦ βλέπεσθαι σταυροῦ σχήματι κρεμαμένη διὰ τῆς εὐτόνου προσευχῆς πολλὴν προθυμίαν τοῖς
30 ἀγωνιζομένοις ἐνεποίει, βλεπόντων αὐτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ τοῖς ἔξωθεν ὀφθαλμοῖς διὰ τῆς ἀδελφῆς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἐσταυρωμένον, ἵνα πείσῃ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν ὅτι πᾶς ὁ ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ δόξης παθὼν τὴν κοινωνίαν ἀεὶ ἔχει μετὰ τοῦ ζῶντος θεοῦ.

[42] καὶ μηδενὸς ἁψαμένου τότε τῶν θηρίων αὐτῆς, καθαιρεθεῖσα ἀπὸ τοῦ ξύλου ἀνελήφθη πάλιν εἰς τὴν εἱρκτήν, εἰς ἄλλον ἀγῶνα τηρουμένη, ἵνα διὰ πλειόνων γυμνασμάτων νικήσασα, τῷ μὲν σκολιῷ ὄφει ἀπαραίτητον ποιήσῃ τὴν καταδίκην, προτρέψηται δὲ τοὺς 5 ἀδελφούς, ἡ μικρὰ καὶ ἀσθενὴς καὶ εὐκαταφρόνητος μέγαν καὶ ἀκαταγώνιστον ἀθλητὴν Χριστὸν ἐνδεδυμένη, διὰ πολλῶν κλήρων ἐκβιάσασα τὸν ἀντικείμενον καὶ δι' αγῶνος τὸν τῆς ἀφθαρσίας στεψαμένη στέφανον. [43] ὁ δὲ Ἄτταλος καὶ αὐτὸς μεγάλως ἐξαιτηθεὶς ὑπὸ 10 τοῦ ὄχλου (καὶ γὰρ ἦν ὀνομαστός), ἕτοιμος εἰσῆλθεν ἀγωνιστὴς διὰ τὸ εὐσυνείδητον, ἐπειδὴ γνησίως ἐν τῇ Χριστιανῇ συντάξει γεγυμνασμένος ἦν καὶ ἀεὶ μάρτυς ἐγεγόνει παρ' ἡμῖν ἀληθείας. [44] καὶ περιαχθεὶς κύκλῳ τοῦ ἀμφιθεάτρου, πίνακος αὐτὸν προάγοντος ἐν ᾧ ἐγέ- 15 γραπτο Ῥωμαϊστί »οὗτός ἐστιν Ἄτταλος ὁ Χριστιανός«, καὶ τοῦ δήμου σφόδρα σφριγῶντος ἐπ' αὐτῷ, μαθὼν ὁ ἡγεμὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀναληφθῆναι μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν τῇ εἱρκτῇ ὄντων, περὶ ὧν ἐπέστειλεν τῷ Καίσαρι καὶ περιέμενεν 20 τὴν ἀπόφασιν τὴν ἀπ' ἐκείνου.

[45] Ὁ δὲ διὰ μέσου καιρὸς οὐκ ἀργὸς αὐτοῖς οὐδὲ ἄκαρπος ἐγίνετο, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν τὸ ἀμέτρητον ἔλεος ἀνεφαίνετο Χριστοῦ· διὰ γὰρ τῶν ζώντων ἐζωοποιοῦντο τὰ νεκρά, καὶ μάρτυρες τοῖς μὴ 25 μάρτυσιν ἐχαρίζοντο, καὶ ἐνεγίνετο πολλὴ χαρὰ τῇ παρθένῳ μητρί, οὓς ὡς νεκροὺς ἐξέτρωσε, τούτους ζῶντας ἀπολαμβανούσῃ. [46] δι' ἐκείνων γὰρ οἱ πλείους τῶν ἠρνημένων ἀνεμετροῦντο καὶ ἀνεκυΐσκοντο καὶ ἀνεζωπυροῦντο καὶ ἐμάνθανον ὁμολογεῖν, καὶ ζῶντες 30 ἤδη καὶ τετονωμένοι προσῄεσαν τῷ βήματι, ἐγγλυκαί-

---

4 cf. Ies. 27, 1. **7** cf. Rom. 13, 14. Gal. 3, 27. **22** s. cf. II Pe. 1, 8. **26** cf. II Cor. 2, 7. Col. 3, 13.

νοντος τοῦ τὸν μὲν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ μὴ βουλομένου, ἐπὶ δὲ τὴν μετάνοιαν χρηστευομένου θεοῦ, ἵνα καὶ πάλιν ἐπερωτηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος. [47] ἐπιστείλαντος γὰρ τοῦ Καίσαρος τοὺς μὲν ἀποτυμ-
5 πανισθῆναι, εἰ δέ τινες ἀρνοῖντο, τούτους ἀπολυθῆναι, τῆς ἐνθάδε πανηγύρεως (ἔστι δὲ αὕτη πολυάνθρωπος ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν συνερχομένων εἰς αὐτήν) ἀρχομένης συνεστάναι, ἀνῆγεν ἐπὶ τὸ βῆμα θεατρίζων τοὺς μακαρίους καὶ ἐμπομπεύων τοῖς ὄχλοις· διὸ
10 καὶ πάλιν ἀνήταζεν, καὶ ὅσοι μὲν ἐδόκουν πολιτείαν Ῥωμαίων ἐσχηκέναι, τούτων ἀπέτεμνε τὰς κεφαλάς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἔπεμπεν εἰς θηρία. [48] ἐδοξάζετο δὲ μεγάλως ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῖς πρότερον ἀρνησαμένοις, τότε παρὰ τὴν τῶν ἐθνῶν ὑπόνοιαν ὁμολογοῦσιν. καὶ
15 γὰρ ἰδίᾳ οὗτοι ἀνητάζοντο ὡς δῆθεν ἀπολυθησόμενοι, καὶ ὁμολογοῦντες, προσετίθεντο τῷ τῶν μαρτύρων κλήρῳ· ἔμειναν δὲ ἔξω οἱ μηδὲ ἴχνος πώποτε πίστεως μηδὲ αἴσθησιν ἐνδύματος νυμφικοῦ μηδὲ ἔννοιαν φόβου θεοῦ σχόντες, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν
20 βλασφημοῦντες τὴν ὁδόν, τοῦτ' ἐστὶν οἱ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας, [49] οἱ δὲ λοιποὶ πάντες τῇ ἐκκλησίᾳ προσετέθησαν· ὧν καὶ ἀνεταζομένων, Ἀλέξανδρός τις, Φρὺξ μὲν τὸ γένος, ἰατρὸς δὲ τὴν ἐπιστήμην, πολλοῖς ἔτεσιν ἐν ταῖς Γαλλίαις διατρίψας καὶ γνωστὸς σχεδὸν
25 πᾶσιν διὰ τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην καὶ παρρησίαν τοῦ λόγου (ἦν γὰρ καὶ οὐκ ἄμοιρος ἀποστολικοῦ χαρίσματος), παρεστὼς τῷ βήματι καὶ νεύματι προτρέπων αὐτοὺς πρὸς τὴν ὁμολογίαν, φανερὸς ἦν τοῖς περιεστηκόσιν τὸ βῆμα ὥσπερ ὠδίνων.
30 [50] ἀγανακτήσαντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῷ τοὺς πρότερον ἠρνημένους αὖθις ὁμολογεῖν, κατεβόησαν τοῦ Ἀλεξάνδρου

1 s. cf. Ez. 18, 23. 33, 11. **18** cf. Mt. 22, 11—13. **20** cf. Rom. 2, 24. **20** s. cf. Io. 17, 12. **26** s. Act. 4, 29—31.

ὡς ἐκείνου τοῦτο ποιοῦντος, καὶ ἐπιστήσαντος τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἀνετάσαντος αὐτὸν τίς εἴη, τοῦ δὲ φήσαντος ὅτι Χριστιανός, ἐν ὀργῇ γενόμενος κατέκρινεν αὐτὸν πρὸς θηρία. καὶ τῇ ἐπιούσῃ εἰσῆλθεν μετὰ καὶ τοῦ Ἀττάλου, καὶ γὰρ καὶ τὸν Ἄτταλον τῷ ὄχλῳ χαριζό- 5
μενος ὁ ἡγεμὼν ἐξέδωκε πάλιν πρὸς θηρία. [51] οἳ καὶ διὰ πάντων διελθόντες τῶν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ πρὸς κόλασιν ἐξηυρημένων ὀργάνων καὶ μέγιστον ὑπομείναντες ἀγῶνα, τοὔσχατον ἐτύθησαν καὶ αὐτοί, τοῦ μὲν Ἀλεξάν-
δρου μήτε στενάξαντος μήτε γρύξαντός τι ὅλως, ἀλλὰ 10
κατὰ καρδίαν ὁμιλοῦντος τῷ θεῷ, [52] ὁ δὲ Ἄτταλος, ὁπότε ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς ἐπετέθη καθέδρας καὶ περιεκαίετο, ἡνίκα ἡ ἀπὸ τοῦ σώματος κνῖσα ἀνεφέρετο, ἔφη πρὸς τὸ πλῆθος τῇ Ῥωμαϊκῇ φωνῇ· Ἰδοὺ τοῦτό
ἐστιν ἀνθρώπους ἐσθίειν, ὃ ποιεῖτε ὑμεῖς· ἡμεῖς δὲ οὔτε 15
ἀνθρώπους ἐσθίομεν οὔθ᾽ ἕτερόν τι πονηρὸν πράσσομεν. ἐπερωτώμενος δὲ τί ὄνομα ἔχει ὁ θεός, ἀπεκρίθη· Ὁ θεὸς ὄνομα οὐκ ἔχει ὡς ἄνθρωπος. [53] ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τῇ ἐσχάτῃ λοιπὸν ἡμέρᾳ τῶν μονομαχίων ἡ
Βλανδῖνα πάλιν εἰσεκομίζετο μετὰ καὶ Ποντικοῦ, παι- 20
δαρίου ὡς πεντεκαίδεκα ἐτῶν, οἳ καὶ καθ᾽ ἡμέραν εἰσήγοντο πρὸς τὸ βλέπειν τὴν τῶν λοιπῶν κόλασιν· καὶ ἠναγκάζοντο ὀμνύναι κατὰ τῶν εἰδώλων αὐτῶν, καὶ διὰ τὸ ἐμμένειν εὐσταθῶς καὶ ἐξουθενεῖν αὐτοὺς ἠγρι-
ώθη πρὸς αὐτοὺς τὸ πλῆθος, ὡς μήτε τὴν ἡλικίαν τοῦ 25
παιδὸς οἰκτεῖραι μήτε τὸ γύναιον αἰδεσθῆναι, [54] πρὸς πάντα δὲ τὰ δεινὰ παρέβαλλον αὐτοὺς καὶ διὰ πάσης ἐν κύκλῳ διῆγον κολάσεως, ἐπαλλήλως ἀναγκάζοντες ὀμόσαι, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι τοῦτο πρᾶξαι. ὁ μὲν γὰρ
Ποντικὸς ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς παρωρμημένος, ὡς καὶ τὰ 30
ἔθνη βλέπειν ὅτι ἐκείνη ἦν προτρεπομένη καὶ στηρίζουσα αὐτόν, πᾶσαν κόλασιν γενναίως ὑπομείνας ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα· [55] ἡ δὲ μακαρία Βλανδῖνα πάντων ἐσχάτη,

καθάπερ μήτηρ εὐγενὴς παρορμήσασα τὰ τέκνα καὶ
νικηφόρους προπέμψασα πρὸς τὸν βασιλέα, ἀναμετρουμένη
καὶ αὐτὴ πάντα τὰ τῶν παίδων ἀγωνίσματα
ἔσπευδεν πρὸς αὐτούς, χαίρουσα καὶ ἀγαλλιωμένη ἐπὶ
5 τῇ ἐξόδῳ, ὡς εἰς νυμφικὸν δεῖπνον κεκλημένη, ἀλλὰ μὴ
πρὸς θηρία βεβλημένη· [56] καὶ μετὰ τὰς μάστιγας, μετὰ
τὰ θηρία, μετὰ τὸ τήγανον, τοὔσχατον εἰς γυργαθὸν
βληθεῖσα ταύρῳ παρεβλήθη, καὶ ἱκανῶς ἀναβληθεῖσα
πρὸς τοῦ ζῴου μηδὲ αἴσθησιν ἔτι τῶν συμβαινόντων
10 ἔχουσα διὰ τὴν ἐλπίδα καὶ ἐποχὴν τῶν πεπιστευμένων
καὶ ὁμιλίαν πρὸς Χριστόν, ἐτύθη καὶ αὐτή, καὶ αὐτῶν
ὁμολογούντων τῶν ἐθνῶν ὅτι μηδεπώποτε παρ' αὐτοῖς
γυνὴ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἔπαθεν.

[57] Ἀλλ' οὐδ' οὕτως κόρον ἐλάμβανεν αὐτῶν ἡ μανία
15 καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους ὠμότης. ὑπὸ γὰρ ἀγρίου θηρὸς
ἄγρια καὶ βάρβαρα φῦλα ταραχθέντα δυσπαύστως εἶχεν,
καὶ ἄλλην ἰδίαν ἀρχὴν ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἐλάμβανεν ἡ
ὕβρις αὐτῶν· [58] τὸ γὰρ νενικῆσθαι αὐτοὺς οὐκ ἐδυσώπει
διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀνθρώπινον ἐπιλογισμόν, μᾶλλον δὲ
20 καὶ ἐξέκαιεν αὐτῶν τὴν ὀργὴν καθάπερ θηρίου, καὶ τοῦ
ἡγεμόνος καὶ τοῦ δήμου τὸ ὅμοιον εἰς ἡμᾶς ἄδικον
ἐπιδεικνυμένων μῖσος, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· ὁ ἄνομος
ἀνομησάτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω
ἔτι. [59] καὶ γὰρ τοὺς ἐναποπνιγέντας τῇ εἱρκτῇ παρ-
25 έβαλλον κυσίν, ἐπιμελῶς παραφυλάσσοντες νύκτωρ καὶ
μεθ' ἡμέραν μὴ κηδευθῇ τις ὑφ' ἡμῶν· καὶ τότε δὴ
προθέντες τά τε τῶν θηρίων τά τε τοῦ πυρὸς λείψανα,
πῇ μὲν ἐσπαραγμένα, πῇ δὲ ἠνθρακευμένα, καὶ τῶν
λοιπῶν τὰς κεφαλὰς σὺν τοῖς ἀποτμήμασιν αὐτῶν ὡσαύ-
30 τως ἀτάφους παρεφύλαττον μετὰ στρατιωτικῆς ἐπιμελείας
ἡμέραις συχναῖς. [60] καὶ οἱ μὲν ἐνεβριμοῦντο καὶ

---

1 s. cf. II Macc. 7, 21—23. 27—29. 41. **15 s.** cf. Hom. Od. η 206. **22 s.** Apoc. 22, 11. **31 s.** cf. Act. 7,54.

ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτοῖς, ζητοῦντές τινα περισσοτέραν ἐκδίκησιν παρ' αὐτῶν λαβεῖν, οἱ δὲ ἐνεγέλων καὶ ἐπετώθαζον, μεγαλύνοντες ἅμα τὰ εἴδωλα αὐτῶν καὶ ἐκείνοις προσάπτοντες τὴν τούτων τιμωρίαν, οἱ δὲ ἐπιεικέστεροι καὶ κατὰ ποσὸν συμπαθεῖν δοκοῦντες ὠνείδιζον, 5 πολὺ λέγοντες· Ποῦ ὁ θεὸς αὐτῶν καὶ τί αὐτοὺς ὤνησεν ἡ θρῃσκεία, ἣν καὶ πρὸ τῆς ἑαυτῶν εἵλαντο ψυχῆς; [61] καὶ τὰ μὲν ἀπ' ἐκείνων τοιαύτην εἶχε τὴν ποικιλίαν, τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐν μεγάλῳ καθειστήκει πένθει διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ σώματα κρύψαι τῇ γῇ· οὔτε γὰρ 10 νὺξ συνεβάλλετο ἡμῖν πρὸς τοῦτο οὔτε ἀργύρια ἔπειθεν οὔτε λιτανεία ἐδυσώπει, παντὶ δὲ τρόπῳ παρετήρουν, ὡς μέγα τι κερδανοῦντες, εἰ μὴ τύχοιεν ταφῆς.

[62] * * * Τὰ οὖν σώματα τῶν μαρτύρων παντοίως παραδειγματισθέντα καὶ αἰθριασθέντα ἐπὶ ἡμέρας ἕξ, 15 μετέπειτα καέντα καὶ αἰθαλωθέντα ὑπὸ τῶν ἀνόμων κατεσαρώθη εἰς τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν πλησίον παραρρέοντα, ὅπως μηδὲ λείψανον αὐτῶν φαίνηται ἐπὶ τῆς γῆς ἔτι. [63] καὶ ταῦτ' ἔπραττον ὡς δυνάμενοι νικῆσαι τὸν θεὸν καὶ ἀφελέσθαι αὐτῶν τὴν παλιγγενεσίαν, ἵνα, ὡς ἔλεγον 20 ἐκεῖνοι, μηδὲ ἐλπίδα σχῶσιν ἀναστάσεως, ἐφ' ᾗ πεποιθότες ξένην τινὰ καὶ καινὴν εἰσάγουσιν ἡμῖν θρῃσκείαν καὶ καταφρονοῦσι τῶν δεινῶν, ἕτοιμοι καὶ μετὰ χαρᾶς ἥκοντες ἐπὶ τὸν θάνατον· νῦν ἴδωμεν εἰ ἀναστήσονται καὶ εἰ δύναται βοηθῆσαι αὐτοῖς ὁ θεὸς αὐτῶν καὶ 25 ἐξελέσθαι ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν.

(2) * * * [2] Οἳ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ζηλωταὶ καὶ μιμηταὶ

---

14 * * *] τούτοις ἑξῆς μεθ' ἕτερά φασιν Eus. 27 * * *] τοιαῦτα καὶ τὰ κατὰ τὸν δεδηλωμένον αὐτοκράτορα ταῖς Χριστοῦ συμβέβηκεν ἐκκλησίαις, ἀφ' ὧν καὶ τὰ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπαρχίαις ἐνηργημένα εἰκότι λογισμῷ στοχάζεσθαι πάρεστιν. ἄξιον τούτοις ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυνάψαι γραφῆς λέξεις ἑτέρας, δι' ὧν τὸ ἐπιεικὲς καὶ φιλάνθρωπον τῶν δεδηλωμένων μαρτύρων ἀναγέγραπται τούτοις αὐτοῖς τοῖς ῥήμασιν Eus.

Χριστοῦ ἐγένοντο, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ὥστε ἐν τοιαύτῃ δόξῃ ὑπάρχοντες καὶ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δὶς ἀλλὰ πολλάκις μαρτυρήσαντες καὶ ἐκ θηρίων αὖθις ἀναλημφ- 5 *θέντες καὶ τὰ καυτήρια καὶ τοὺς μώλωπας καὶ τὰ τραύματα ἔχοντες περικείμενα, οὔτ' αὐτοὶ μάρτυρας ἑαυτοὺς ἀνεκήρυττον οὔτε μὴν ἡμῖν ἐπέτρεπον τούτῳ τῷ ὀνόματι προσαγορεύειν αὐτούς, ἀλλ' εἴ ποτέ τις ἡμῶν δι' ἐπιστολῆς ἢ διὰ λόγου μάρτυρας αὐτοὺς προσεῖπεν, ἐπέπλησσον* 10 *πικρῶς.* [3] *ἡδέως γὰρ παρεχώρουν τὴν τῆς μαρτυρίας προσηγορίαν τῷ Χριστῷ, τῷ πιστῷ καὶ ἀληθινῷ μάρτυρι καὶ πρωτοτόκῳ τῶν νεκρῶν καὶ ἀρχηγῷ τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπεμιμνήσκοντο τῶν ἐξεληλυθότων ἤδη μαρτύρων καὶ ἔλεγον· Ἐκεῖνοι ἤδη μάρτυρες, οὓς ἐν τῇ ὁμο-* 15 *λογίᾳ Χριστὸς ἠξίωσεν ἀναλημφθῆναι, ἐπισφραγισάμενος αὐτῶν διὰ τῆς ἐξόδου τὴν μαρτυρίαν, ἡμεῖς δὲ ὁμολογοῦμεν ὡς μέτριοι καὶ ταπεινοί. καὶ μετὰ δακρύων παρεκάλουν τοὺς ἀδελφοὺς δεόμενοι ἵνα ἐκτενεῖς εὐχαὶ γίνωνται πρὸς τὸ τελειωθῆναι αὐτούς.* [4] *καὶ τὴν μὲν δύναμιν* 20 *τῆς μαρτυρίας ἔργῳ ἐπεδείκνυντο, πολλὴν παρρησίαν ἄγοντες πρὸς τὰ ἔθνη, καὶ τὴν εὐγένειαν διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀφοβίας καὶ ἀτρομίας φανερὰν ἐποίουν, τὴν δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῶν μαρτύρων προσηγορίαν παρῃτοῦντο, ἐμπεπλησμένοι φόβου θεοῦ.*

25 [5] * * * *Ἐταπείνουν ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα, ὑφ' ἧς ἱκανῶς νῦν εἰσιν ὑψωμένοι. τότε δὲ πᾶσι μὲν ἀπελογοῦντο, κατηγόρουν δὲ οὐδενός· ἔλυον ἅπαντας, ἐδέσμευον δὲ οὐδένα· καὶ ὑπὲρ τῶν τὰ δεινὰ διατιθέντων ηὔχοντο, καθάπερ Στέφανος ὁ τέλειος μάρ-* 30 *τυς· Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύ-*

---

1 s. Phil. 2, 6. **11** cf. Apoc. 3, 14. **12** cf. Apoc. 1, 5. Act. 3, 15. **25** * * *] *καὶ αὖθις μετὰ βραχέα φασίν* Eus. **25** s. I Pe. 5, 6. **30** Act. 7, 60.

την. εἰ δ' ὑπὲρ τῶν λιθαζόντων ἐδέετο, πόσῳ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν;

6 * * * Οὗτος γὰρ καὶ μέγιστος αὐτοῖς πρὸς αὐτὸν ὁ πόλεμος ἐγένετο διὰ τὸ γνήσιον τῆς ἀγάπης, ἵνα ἀποπνιχθεὶς ὁ θὴρ οὓς πρότερον ᾤετο καταπεπωκέναι, 5 ζῶντας ἐξεμέσῃ. οὐ γὰρ ἔλαβον καύχημα κατὰ τῶν πεπτωκότων, ἀλλ' ἐν οἷς ἐπλεόναζον αὐτοί, τοῦτο τοῖς ἐνδεεστέροις ἐπήρκουν μητρικὰ σπλάγχνα ἔχοντες, καὶ πολλὰ περὶ αὐτῶν ἐκχέοντες δάκρυα πρὸς τὸν πατέρα, 7 ζωὴν ᾐτήσαντο, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς· ἣν καὶ συνεμερί- 10 σαντο τοῖς πλησίον, κατὰ πάντα νικηφόροι πρὸς θεὸν ἀπελθόντες. εἰρήνην ἀγαπήσαντες ἀεὶ καὶ εἰρήνην ἡμῖν παρεγγυήσαντες, μετ' εἰρήνης ἐχώρησαν πρὸς θεόν, μὴ καταλιπόντες πόνον τῇ μητρὶ μηδὲ στάσιν καὶ πόλεμον τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ χαρὰν καὶ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν 15 καὶ ἀγάπην.

(3) * * * 2 Ἀλκιβιάδου γάρ τινος ἐξ αὐτῶν, πάνυ αὐχμηρὸν βιοῦντος βίον καὶ μηδενὸς ὅλως τὸ πρότερον μεταλαμβάνοντος ἀλλ' ἢ ἄρτῳ μόνῳ καὶ ὕδατι χρωμένου, πειρωμένου τε καὶ ἐν τῇ εἱρκτῇ οὕτω διάγειν, Ἀττάλῳ 20 μετὰ τὸν πρῶτον ἀγῶνα, ὃν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ ἤνυσεν, ἀπεκαλύφθη ὅτι μὴ καλῶς ποιοίη Ἀλκιβιάδης μὴ χρώμενος τοῖς κτίσμασι τοῦ θεοῦ καὶ ἄλλοις τύπον σκανδάλου ὑπολειπόμενος. 3 πεισθεὶς δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης πάντων ἀνέδην μετελάμβανε καὶ ηὐχαρίστει τῷ θεῷ. 25 οὐ γὰρ ἀνεπίσκεπτοι χάριτος θεοῦ ἦσαν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν σύμβουλον αὐτοῖς.

---

3 * * *] καὶ αὖθίς φασι μεθ' ἕτερα Eus. **6** cf. Gal. 6,4. **17** * * *] ἡ δ' αὐτὴ τῶν προειρημένων μαρτύρων γραφὴ καὶ ἄλλην τινὰ μνήμης ἀξίαν ἱστορίαν περιέχει, ἣν καὶ οὐδεὶς ἂν γένοιτο φθόνος μὴ οὐχὶ τῶν ἐντευξομένων εἰς γνῶσιν προσθεῖναι. ἔχει δὲ οὕτως Eus.

VI.

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Ἀπολλώ, τοῦ καὶ Σακκέα.

Ἐπὶ Κομόδου βασιλέως γεναμένου διωγμοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν Περέννιός τις ἦν ἀνθύπατος τῆς Ἀσίας. 5 Ἀπολλὼς δὲ ὁ ἀπόστολος, ἀνὴρ ὢν εὐλαβής, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, φοβούμενος τὸν κύριον, συλληφθεὶς προσήχθη.

Martyrium des h. Apollonius, des Asketen.

Denen, die das Gute wollen und die im Glauben 10 an Gott fest sind, wird vom allspendenden Christus die Krone der Gerechtigkeit bereitet; denn die Erwählten Gottes werden zu dieser Gerechtigkeit berufen, weil sie den Kampf gut und geduldig ausgekämpft haben, und sie werden das erlangen, was 15 Gott, der nicht lügt, denen, die ihn lieben und von ganzem Herzen an ihn glauben, versprochen hat. Einer von diesen ist (war) der selige Märtyrer und der muthige Kämpfer Christi, Apollonius. Indem er im grossen Rom das gute Zeugniss ablegte und 20 in das uns versprochene jenseitige Leben eilte, wurde er den h. Märtyrern Christi beigezählt. Der Selige legte sein Zeugniss vor dem Senat und dem Chiliarchen [Praefecten] Terentius ab, indem er ihnen offen antwortete. Seine Memoiren [Acten] 25 lauteten wie folgt:

[1] *Οὗ προσαχθέντος Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Ἀπολλώ, Χριστιανὸς εἶ;* [2] *Ἀπολλὼς εἶπεν· Ναί, Χριστιανός εἰμι, καὶ διὰ τοῦτο τὸν θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς σέβομαι καὶ φοβοῦμαι* [3] *Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Μετανόησον πεισθείς μοι, Ἀπολλώ, καὶ ὄμοσον τὴν τύχην τοῦ κυρίου ἡμῶν Κομόδου τοῦ αὐτοκράτορος.* 5

[4] *Ἀπολλὼς δέ, ὁ καὶ Σακκέας, εἶπεν· Ἄκουσόν μου νουνεχῶς, Περέννιε, περὶ σεμνῆς καὶ νομίμου ἀπολογίας μέλλοντος ποιεῖσθαί σοι τὸν λόγον. ὁ μετανοῶν ἀπὸ δικαίων καὶ ἀγαθῶν καὶ θαυμασίων ἐντολῶν τοῦ θεοῦ ἀθέμιτος καὶ ἀνόσιος καὶ ἀληθῶς ἄθεός ἐστιν· ὁ δὲ ματανοῶν ἀπὸ πάσης ἀδικίας καὶ ἀνομίας καὶ εἰδωλολατρείας καὶ διαλογισμῶν πονηρῶν καὶ φεύγων τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ὅλως μὴ ἐπιστρέφων ἐπ'* 10 15

[1]Der Praefect Terentius befahl, ihn vor den Senat zu bringen, und sagte zu ihm: „Apollonius, warum widersetzest Du Dich den unbesiegbaren Gesetzen und dem Befehle der Kaiser, und warum willst Du nicht den Göttern opfern?“ [2]Apollonius antwortete: „Weil ich ein Christ bin und Gott fürchte, der Himmel und Erde geschaffen hat, und nicht den eitlen Götzen opfere.“ [3]Der Praefect sagte: „Aber Du sollst eine solche Gesinnung bereuen der kaiserlichen Befehle wegen und bei dem Glück des Autokrator Commodus schwören.“ 20 25

[4]Apollonius antwortete: „Höre mit Einsicht auf diese meine Antwort. Einer, der gerechte und gute Thaten bereut, wahrlich ein solcher ist gottlos und hoffnungslos. Aber wer ungerechte Thaten und böse Gedanken bereut und sich ihnen nicht wieder zuwendet, ein solcher ist gottliebend und lebt der 30

αὐτά, ὁ τοιοῦτος δίκαιός ἐστιν. [5] καὶ πίστευσον ἡμῖν, Περέννιε, ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπολογίας, ὅτι τὰς σεμνοπρεπεῖς καὶ λαμπρὰς ἐντολὰς μεμαθήκαμεν ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, τοῦ γιγνώσκοντος πάντας τοὺς διαλογισμοὺς τῶν
5 ἀνθρώπων. [6] προσέτι δὲ καὶ μηδὲ ὅλως ὀμνύναι, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν ὑπ' αὐτοῦ προστετάγμεθα· ὅρκος γὰρ μέγας ἐστὶν ἡ ἐν τῷ ναὶ ἀλήθεια, καὶ διὰ τοῦτο Χριστιανῷ ὀμνύναι αἰσχρόν· ἐκ γὰρ ψεύδους ἀπιστία, καὶ δι' ἀπιστίαν πάλιν ὅρκος. βούλει δὲ ὀμνύναι με
10 ὅτι καὶ βασιλέα τιμῶμεν καὶ ὑπὲρ τοῦ κράτους αὐτοῦ εὐχόμεθα; ἡδέως ἂν ὀμόσαιμι ἀληθεύων τὸν ὄντως θεὸν τὸν ὄντα [τὸν] πρὸ αἰώνων, ὃν χεῖρες οὐκ ἐποίησαν ἀνθρώπων, τοὐναντίον δὲ αὐτὸς ἄνθρωπον ἀνθρώπων ἔταξεν βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς.
15 [7] Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Ὃ λέγω σοι ποίησον καὶ μετανόησον, Ἀπολλώ, καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς καὶ

Hoffnung. [5]Und jetzt habe ich die feste Absicht, das schöne und herrliche Gebot Gottes zu bewahren, welches ich von meinem Herrn Christus gelernt
20 habe, der die menschlichen Gedanken kennt und sieht, was im Geheimen und öffentlich geschieht. [6]Es ist besser, überhaupt nicht zu schwören, sondern friedfertig und wahrhaftig zu leben; denn der grösste Eid ist die Wahrheit, und deshalb ist es unziemlich,
25 im Namen Christi zu schwören; aber um der Lüge willen ist das Misstrauen, und um des Misstrauens willen ist der Eid da. Ich will wahrhaftig schwören bei dem wahren Gott, obschon wir auch den Kaiser lieben und für seine Majestät Gebete darbringen."
30 [7]Der Praefect antwortete: „Nun tritt näher und opfere dem Apollo und den anderen Göttern und

---

5 Mt. 5, 34 etc. 6 [ὑπ' αὐτοῦ προστετάγμεθα] Bt. 12 τὸν eiecit Bt.

τῇ εἰκόνι τοῦ αὐτοκράτορος Κομόδου. [8] *ὁ δὲ Ἀπολλὼς μειδιάσας εἶπεν· Περὶ μετανοίας καὶ ὅρκου, Περέννιε, δέδωκά σοι τὴν ἀπολογίαν, περὶ δὲ θυσίας ἄκουσον. θυσίαν ἀναίμακτον καὶ καθαρὰν ἀναπέμπω κἀγὼ καὶ πάντες Χριστιανοὶ τῷ παντοκράτορι θεῷ τῷ κυριεύοντι οὐρανοῦ* 5 *καὶ γῆς καὶ πάσης πνοῆς, τὴν δι' εὐχῶν μάλιστα ⟨ὑπὲρ νοητικῶν⟩ καὶ λογικῶν εἰκόνων τῶν τεταγμένων ὑπὸ τῆς προνοίας τοῦ θεοῦ βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς.* [9] *διὸ καθ' ἡμέραν κατὰ πρόσταγμα δικαίας ἐντολῆς εὐχόμεθα τῷ κατοικοῦντι ἐν οὐρανοῖς θεῷ ὑπὲρ τοῦ βασιλεύοντος ἐν* 10 *τῷδε τῷ κόσμῳ Κομόδου, εἰδότες ἀκριβῶς ὅτι οὐχ ὑπὸ ἄλλου τινός, ἀλλὰ ὑπὸ μόνης τῆς τοῦ ἀνικήτου θεοῦ βουλῆς, τοῦ τὰ πάντα ἐνπεριέχοντος, ὡς προεῖπον, βασιλεύει ἐπὶ τῆς γῆς.* [10] *Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν·*

dem Bilde des Kaisers.“ [8] Apollonius antwortete: 15 „Wegen der Sinnesänderung und des Eides habe ich Dir Antwort gegeben. Was aber die Opfer betrifft, so bringen wir, ich und alle Christen, ein unblutiges Opfer Gott dar, dem Herrn des Himmels, der Erde, des Meers und aller Wesen, zum Besten 20 der geistigen und vernünftigen Ebenbilder (scil. Gottes), die von der göttlichen Vorsehung bestimmt sind, auf Erden zu herrschen. [9] Deshalb beten wir gemäss dem Befehle des göttlichen Gebots zu dem, der im Himmel wohnt, der der alleinige Gott ist, 25 damit jene mit Gerechtigkeit über diese Erde herrschen mögen, indem wir sicher wissen, dass von keinem anderen, sondern allein von dem König, der alles in der Hand hält, von Gott, auch dieser Kaiser eingesetzt worden ist.“ [10] Der Praefect antwortete: 30 „Wurdest Du denn um zu philosophiren hierher

6 s. ὑπὲρ νοερῶν Hi. **9 s.** cf. I Tim. 2, 1 s. **11** εἰδόντες cod., corr. K. **14** βασιλεύειν cod., corr. Bo.

Δίδωμί σοι ἡμέραν, Ἀπολλώ, ἵνα συμβουλεύσῃς σεαυτῷ περὶ τῆς ζωῆς σου.

[11] *Καὶ μεθ' ἡμέρας τρεῖς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι. ἦν δὲ πολὺ πλῆθος συγκλητικῶν καὶ βουλευτικῶν καὶ* 5 *σοφῶν μεγάλων. καὶ κελεύσας αὐτὸν κληθῆναι εἶπεν· Ἀναγνωσθήτω τὰ ἄκτα Ἀπολλώ. καὶ ἀναγνωσθέντων αὐτῶν Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Τί συνεβούλευσας σεαυτῷ, Ἀπολλώ;* [12] *ὁ δὲ Ἀπολλὼς εἶπεν· Μένειν με θεοσεβῆ, καθὼς ἐν τοῖς ἄκτοις λογισάμενος ἡμᾶς ὥρισας.* 10 [13] *Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Διὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου συμβουλεύω σοι μετανοῆσαι καὶ σέβειν καὶ προσκυνεῖν τοὺς θεούς, οὓς πάντες ἄνθρωποι σέβομεν καὶ προσκυνοῦμεν, καὶ ζῆν σε μεθ' ἡμῶν.*

[14] *Ἀπολλὼς εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τὸ δόγμα τῆς συγκλή-* 15 *του γιγνώσκω, Περέννιε· ἐγενόμην δὲ θεοσεβής, ἵνα μὴ*

gerufen? Es sei Dir ein Tag Bedenkzeit gewährt, auf dass Du Deinen Vortheil bedenkst und mit Dir zu Rathe gehst wegen Deines Lebens.“ Und er befahl, ihn ins Gefängniss abzuführen.

20 [11] Und nach drei Tagen befahl er ihn vorzuführen und sprach zu ihm: „Welchen Rath gab ich Dir?“ [resp.: „was für einen Rath hast Du für Dich gefasst?“] [12] Apollonius antwortete: „Ich bin und bleibe gottverehrend, wie ich vorher gesagt habe.“ 25 [13] Der Praefect antwortete: „Um der Sentenz des Senats willen gebe ich Dir den Rath, zu bereuen und den Göttern zu opfern, denen die ganze Erde Anbetung und Opfer darbringt; denn es ist vortheilhafter für Dich, mit uns zu leben, als elend 30 zu sterben. Ich glaube, dass Du der Sentenz des Senats nicht unkundig bist.“

[14] Apollonius sagte: „Ich kenne die Sentenz des allmächtigen Gottes; ich bin und bleibe gott-

1 ἑαυτῷ cod., corr. Bo. 9 ἀπολογησάμενος ἡμᾶς ὥρισα coni. Bt.

σέβωμαι εἴδωλα χειροποίητα. διὸ οὐ μὴ προσκυνήσω χρυσὸν ἢ ἄργυρον ἢ χαλκὸν ἢ σίδηρον ἢ ξυλίνους καὶ λιθίνους θεοὺς ψευδωνύμους, οἵτινες οὔτε βλέπουσιν οὔτε ἀκούουσιν, ὅτι ἔργα τεκτόνων καὶ χρυσοχόων καὶ τορνευτῶν εἰσιν, γλυφαὶ χειρῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐ κινηθήσονται ἀφ' ἑαυτῶν. [15] θεῷ δὲ τῷ ἐν οὐρανοῖς λατρεύω καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκυνῶ, τῷ πᾶσιν ἀνθρώποις ψυχὴν ζῶσαν ἐνφυσήσαντι καὶ πᾶσι τὸ ζῆν καθ' ἡμέραν ἐναντλοῦντι. [16a] οὐ μὴ οὖν ταπεινώσω ἐμαυτόν, Περέννιε, οὐδὲ ὑπὸ τὰ κυλλότερα ῥίψω· αἰσχροπρεπὲς γάρ ἐστιν προσκυνεῖν ἢ τὸ ἰσότιμον ἀνθρώπων ἢ τὸ γοῦν ἔλαττον δαιμόνων. [16b] ἁμαρτάνουσι γὰρ ταπεινότατοι ἄνθρωποι ὅταν προσκυνοῦσι ταῦτα ἃ τῇ ἕξει συνέχεται, λίθον ψυχρὸν ἔκπρισμα καὶ ξύλον ξηρὸν καὶ μέταλλον ἀργὸν καὶ ὀστέα νενεκρωμένα· τίς ὁ λῆρος τῆς ἀπάτης ταύτης;

verehrend, und ich bete nicht an die Idole, die von Händen gemacht sind, die von Gold und Silber und Holz sind, die nicht sehen und nicht hören, weil sie das Werk von Menschenhänden sind, und die wahre Verehrung Gottes kennen sie nicht. [15] Aber ich habe gelernt, den himmlischen Gott anzubeten und nur vor ihm niederzufallen, der allen Menschen den lebendigen Hauch eingeblasen hat und ihnen immerdar Leben spendet. [16] Und ich werde meine Person nicht erniedrigen und in den Abgrund stürzen; denn es ist eine grosse Schande, vor den unwürdigen [Dingen, Götzen] niederzufallen, und es ist ein Sclavendienst, die Nichtigkeit zu verehren; die Menschen versündigen sich, wenn sie solches anbeten. Ihre Erfinder waren Thoren, ihre Diener und Anbeter noch

1 ss. cf. Ps. 113. 134. Hab. 2, 19. Ies. 44, 9 ss. 7 s. cf. Act. 17, 25. 13 προσκυνῶσι K.

[17] *ὁμοίως λεκάνην Αἰγύπτιοι τὴν παρὰ πολλοῖς καλουμένην ποδονίπταν μετὰ ἑτέρων πολλῶν μυσερῶν προσκυνοῦσιν· τίς ὁ λῆρος τῆς ἀπαιδευσίας ταύτης;* [18] *Ἀθηναῖοι δὲ ἔτι καὶ νῦν βοὸς κρανίον χαλκοῦν σέβουσιν, Τύχην Ἀθη-*
5 *ναίων αὐτὸ καταφωνοῦντες·¦ ὥστε τοῖς ἰδίοις ⟨θεοῖς⟩ εὔχεσθαι οὐχ οἷόν τε. ἃ μάλιστα τοῖς πεποιθόσιν αὐτοῖς ζημίαν τῇ ψυχῇ φέρειν δοκεῖ.* [19] *τί γὰρ διαφέρει ταῦτα πηλοῦ πεφρυγμένου καὶ ὀστράκου θρυπτομένου; δαιμόνων δὲ ἀγάλμασιν εὔχονται [ἃ] οὐκ ἀκούουσιν*
10 *ὥσπερ ἀκούοιεν, ⟨ὥσπερ⟩ οὐκ ἀπαιτοῦσιν οὐκ ἀποδιδοῦσιν. ὄντως γὰρ αὐτῶν τὸ σχῆμα ἔψευσται· ὦτα γὰρ ἔχουσιν καὶ οὐκ ἀκούουσιν, ὀφθαλμοὺς ἔχουσιν καὶ οὐχ ὁρῶσιν, χεῖρας ἔχουσιν καὶ οὐκ ἐκτείνουσιν, πόδας ἔχουσιν καὶ οὐ βαδίζουσιν·*
15 *τὸ γὰρ σχῆμα τὴν οὐσίαν οὐχ ὑπαλλάττει. κατεγελῶν*

toller. [17] Die Aegypter beten in ihrer Verirrung die Zwiebel an. [18] Die Athener beten bis auf den heutigen Tag den von Kupfer gemachten Ochsenkopf an, und sie nennen ihn das „Glück der Athener;“
20 sie haben ihn auch aufgestellt auf dem berühmten Platz nahe beim Bild des Zeus und Herakles, damit sie zu ihnen beten. [19] Nun, um was sind sie besser als der getrocknete Thon und das gebrannte Gefäss? Sie haben Augen und sehen nicht, sie haben
25 Ohren und hören nicht, sie haben Hände und ergreifen nicht, sie haben Füsse und gehen nicht, weil die blosse Form das Dasein nicht verbürgt. Ich glaube, dass auch Sokrates sich über

---

2 *ποδονίπτραν* coni. Bt. **5** *καταφωνοῦντες*] add. ⟨*καὶ ἔστησαν αὐτὸ ἐπὶ τῷ κλεινῷ τόπῳ ἐγγὺς τῆς εἰκόνος Διὸς καὶ Ἡρακλέους*⟩ Hi. | *ὡς* [*τε*] Bt. **5** s. *τοῖς-οἷόν τε*] *τοῖς χοϊδίοις εὔχεσθαι οὐκ οἴονται* Hi. **9** *ἃ* eiecit P. **10** *ἀκούοιεν* P. coll. Herakl. fragm. 126] *ἀκούωμεν* cod. | *ὥσπερ* add. P. (*ὡς*). **11** ss. Ps. 114, **13** ss. 134, **16** s. **15** *καταγελᾶν* cod., corr. W.

δέ μοι δοκεῖ καὶ Σωκράτης Ἀθηναίων τὴν πλάτανον ὀμνύναι, ξύλον τὸ ἄγριον. [20] * *. [21a] *ἄνω πάλιν δεύτερον εἰς οὐρανοὺς ἁμαρτάνουσιν ἄνθρωποι ὅταν προσκυνοῦσιν αὐτοὶ ταῦτα ἃ τῇ φύσει συνέχεται, τὸ κρόμμυον καὶ τὸ σκόροδον τῶν Πηλουσίων θεούς, ἅτινα πάντα εἰς κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ὀχετὸν ἐκβάλλεται.* [21b] *ἄνω τρίτον εἰς οὐρανὸν ἁμαρτάνουσιν ἄνθρωποι ὅταν προσκυνοῦσιν αὐτοὶ ταῦτα ἃ τῇ αἰσθήσει συνέχεται, ἰχθὺν καὶ περιστεράν, [Αἰγύπτιοι] κύνα καὶ κυνοκέφαλον, κροκόδειλον καὶ βοῦν, ἀσπίδα καὶ λύκον, τῶν ἰδίων ἀπεικονίσματα τρόπων.* [22] *ἄνω τέταρτον εἰς οὐρανοὺς ἁμαρτάνουσιν ἄνθρωποι ὅταν προσκυνοῦσιν αὐτοὶ ταῦτα ἃ τῷ λόγῳ συνέχεται, ἀνθρώπους, δαίμονας ὄντας τῇ ἐνεργείᾳ· θεοὺς λέγουσιν τοὺς ὄντας τὸ πρὶν ἀνθρώπους, ὡς ἐξελέγχουσιν οἱ παρ' αὐτοῖς μῦθοι. Διόνυσον γάρ*

die Athener lustig gemacht hat, wenn er bei der Platane, beim Hunde und trockenen Holze schwur. [20] Die Menschen versündigen sich erstens gegen sich selber, indem sie sie [die Götzen] anbeten; [21] zweitens aber verleugnen sie Gott, weil sie die Wahrheit verkennen. Die Aegypter haben die Zwiebel und den Lauch Gott genannt, und die Früchte, von denen wir uns nähren und die in unseren Magen eingehen und auf den Düngerhaufen geworfen werden, die haben sie angebetet. Aber man hat (sie haben) auch den Fisch, die Taube, den Hund, den Stein und den Wolf angebetet und ein Jeder hat zu dem Gebilde seiner eigenen Phantasie gebetet. [22] Drittens

---

2 *τὸ*] coni. *τι* Bt. | *ἄγριον*] *ἀργόν* Hi. | * *] ⟨*ἄνθρωποι πρῶτον μὲν εἰς ἑαυτοὺς ἁμαρτάνουσιν εἰδωλολατροῦντες*⟩ Hi. **2 6 11** *ἄνω*] *αὖ* K., [*ἄνω*] Bt. **4 7 12** *προσκυνῶσιν* K. **5** *θεός* cod. et edd., add. ⟨*καὶ οἱ καρποὶ οἷς τρεφόμεθα*⟩ Hi. **9** *Αἰγύπτιοι* eiecit Bt. **10** *ἀπεικόνισμα* cod., corr. Bt. **13** *ὄντας*] coni. *ὄντως* P. **15** *παρ' αὐτοὺς* cod., corr. K.

φασιν διασπώμενον καὶ Ἡρακλέα ἐπὶ πυρᾶς ἀγόμενον ζῶντα, τὸν δὲ Δία θαπτόμενον ἐν Κρήτῃ· οἵσπερ ἀκολούθως συνεζήτηται τὰ ὀνόματα διὰ τοὺς μύθους, ⟨δι'⟩ ὧν καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα γινώσκεται. διὰ τὸ
5 δυσσεβὲς αὐτῶν μάλιστα παραιτοῦμαι.

23 Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Ἀπολλώ, τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου ἐστὶν Χριστιανοὺς μὴ εἶναι.
24 Ἀπολλὼς δέ, ὁ καὶ Σακκέας, εἶπεν· Ἀλλ' οὐ δύναται νικηθῆναι τὸ δόγμα τοῦ θεοῦ ὑπὸ δόγματος ἀνθρω-
10 πίνου· ὅσῳ γὰρ τοὺς εἰς αὐτὸν πεποιθότας ἀδίκως ἀποκτείνουσιν ἀκρίτως τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, τοσούτῳ μᾶλλον πλῆθος ὑπὸ τοῦ θεοῦ μηκύνεται. 25 γινώσκειν δέ σε θέλω, Περέννιε, ὅτι καὶ ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἐπὶ συγκλητικοὺς καὶ ἐπὶ τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν πολλὴν καὶ ἐπὶ πλουσίους καὶ
15 πτωχοὺς καὶ ἐλευθέρους καὶ δούλους καὶ μεγάλους καὶ

versündigen sich die Menschen, wenn sie Menschen, Engel und Daemonen anbeten und sie Götter nennen.
23 Der Praefect sagte: „Du hast viel philosophirt und uns erfreut, aber weisst Du das nicht, Apollonius,
20 dass es Senatssentenz ist, dass überhaupt nirgends ein Christ sich blicken lassen (genannt werden) soll?"
24 Apollonius antwortete: „Aber der Senatsbefehl, der ja menschlich ist, kann sich unmöglich dem göttlichen widersetzen. Denn in dem Maasse, wie die
25 Menschen die Wohlthäter hassen und sie tödten, um so viel mehr entfernen sie sich von Gott. 25 Dies aber sollst Du wissen, dass Gott über Könige und Bettler, über Fürsten und Diener, Adlige, Phi-

1 πυρᾶς Bt. P.] πυρὸς cod. | ἀγόμ.] coni. αἰθόμενον Hi. 3 ὀνόματα] coni. γεννήματα K. 4 δι' add. P. | διὰ] coni. διὸ P. 5 παραιτούμενα coni. Bt. 10 s. ἀποκτένουσιν cod., ἀποκτέννουσιν Bt., ἀποκτενοῦσιν Hi. 11 [ἀκρίτως]? Bt. | τοσοῦτον cod., corr. K. 12 δέ σε K.] σε δὲ cod.

μικροὺς καὶ σοφοὺς καὶ ἰδιώτας ἕνα θάνατον ὥρισεν ὁ θεὸς ἐπὶ πάντων καὶ δίκην μετὰ θάνατον ἔσεσθαι ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους. [26] διαφορὰ δέ ἐστιν θανάτου· διὰ τοῦτο οἱ τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου μαθηταὶ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκουσι ταῖς ἡδοναῖς, κολάζοντες τὰς ἐπιθυμίας 5 δι' ἐγκρατείας, βουλόμενοι κατὰ τὰς θείας ζῆν ἐντολάς. καὶ πίστευσον ἡμῖν ἀληθῶς, Περέννιε, ὅτι μὴ ψευδόμεθα· ἔστιν γὰρ οὐδ' ἓν μόριον ἡδονῆς ἀκολάστου παρ' ἡμῖν, πᾶσαν δὲ μᾶλλον αἰσχρὰν θέαν ἐξορίζομεν ἐξ ὀφθαλμῶν ⟨ἡμῶν καὶ ἐξ ὤτων ἡμῶν ὡσαύτως πάντα λόγον⟩ κολάκων, 10 ὅπως ἄτρωτος ἡμῶν ⟨ἡ καρ⟩δία μείνῃ. [27] τοιαύτῃ δὲ προαιρέσει τοῦ βίου χρώμενοι, ἀνθύπατε, οὐ χαλεπὸν ἡγούμεθα τὸ θνήσκειν διὰ τὸν ὄντως θεόν. αὐτὸ γὰρ ὅ ἐσμεν διὰ θεόν ἐσμεν. διὰ τοῦτο καὶ πάντα καρτεροῦμεν, ἵνα μὴ κακῶς ἀποθάνωμεν. [28] εἴτε γὰρ ζῶμεν, 15

losophen und Unwissende den Tod verhängt hat, und dass nach dem Tod für alle ein Gericht erfolgt. [26] Aber zwischen Tod und Tod ist ein Unterschied. Deshalb sterben die Jünger Christi fortwährend, indem sie ihre Begierden martern und sie gemäss den 20 göttlichen Schriften foltern; denn es giebt bei uns überhaupt kein schamloses Begehren und keine schmutzige Scene, kein lasterhaftes Auge, kein der Bosheit zugängliches Ohr, auf dass unsere Seelen nicht verletzt werden. [27] Da wir nun solch' ein 25 Leben führen und freiwillig dem Guten nachkommen, so halten wir es nicht für verkehrt, für den wahren Gott zu sterben; denn indem wir leben, leben wir für Gott und ertragen die Martern für ihn, auf dass wir nicht grausam den ewigen Tod sterben. [28] Wir 30

1 s. cf. Act. 17, 31. **2** fort. ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς, cf. Rom. 9, 5. **4** s cf. I Cor. 15, 31. II Cor. 4, 10 ss. **5** s. cf. Gal. 5, 24. **10** ἀκολάκων Hi., om. ἡμῶν—λόγον **11** ⟨ἡ ψυχὴ⟩ διαμείνῃ Hi., simil. Bt. **15** s. Rom. 14, 8.

εἴτε ἀποθνήσκομεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. δύναται δὲ πολλάκις καὶ δυσεντερία καὶ πυρετὸς ἀποκτεῖναι· νομίσω οὖν ὡς ὑφ' ἑνὸς τούτων ἀναιρεῖσθαι.

[29] *Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Τοῦτο κεκρικώς,*
5 *Ἀπολλώ, ἡδέως ἀποθνήσκεις;* [30] *Ἀπολλὼς εἶπεν· Ἡδέως μὲν ζῶ, Περέννιε, οὐ μέντοι δεδοικὼς τὸν θάνατον διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν φιλίαν· οὐδὲν γὰρ ζωῆς τιμιώτερον, ζωῆς δὲ τῆς αἰωνίου, [ζωῆς] ἥτις ἐστὶν ἀθανασία τῆς ἐν τῷδε τῷ βίῳ καλῶς βεβιωκυίης ψυχῆς.* [31] *Περέννιος*
10 *ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Οὐκ οἶδα τί λέγεις οὐδὲ ἐπίσταμαι περὶ ὧν νομικῶς ἀπαγγέλλεις μοι.* [32] *Ἀπολλὼς εἶπεν· Τί οὖν σοι καὶ συμπαθῶ ἐγὼ οὕτως ἀνοήτῳ ὄντι περὶ τὰ καλὰ τῆς χάριτος· βλεπούσης γὰρ καρδίας ἐστίν, Περέννιε, ὁ λόγος τοῦ κυρίου, ὡς βλεπόντων ὀφθαλμῶν*

15 wollen uns (auch) nicht grämen über die Einziehung unseres Vermögens, weil wir wissen, dass wir, ob wir leben oder sterben, des Herrn sind. Es kann Fieber oder Bleichsucht [Gelbsucht] oder eine andere Krankheit dem Menschen den Tod bringen. Ich
20 kann annehmen, dass ich an einer solchen Krankheit stürbe."

[29] Der Praefect sagte: „So bestehst Du auf Deinem Tod?" [30] Apollonius antwortete: „Ich will in Christus leben, fürchte indessen auch den Tod
25 nicht wegen der Liebe, die ich zum Leben habe; denn es giebt nichts Schätzenswertheres als das ewige Leben, welches die Mutter der Unsterblichkeit der Seele ist, die hier ein edles Leben geführt hat." [31] Der Praefect antwortete: „Ich habe nicht ver-
30 standen, was Du gesagt hast." [32] Apollonius antwortete: „Was soll [kann] ich für Dich thun? Der

---

8 ζωῆς eiecit W.

τὸ φῶς, ἐπεὶ οὐδὲν ὠφελεῖ ἄνθρωπος ἀνοήτοις προσφθεγγόμενος, ὡς οὐδὲ τὸ φῶς ἀνατέλλον τυφλοῖς.

[33] Κυνικὸς δέ τις φιλόσοφος εἶπεν· Ἀπολλώ, σεαυτῷ λοιδοροῖ, πολὺ γὰρ πεπλάνησαι, κἂν δοκῇς σκοτεινόλογος εἶναι. [34] Ἀπολλὼς εἶπεν· Ἐγὼ μεμάθηκα εὔχεσθαι, οὐ λοιδορεῖν. ὁμολογεῖ δὲ ἡ ὑπόκρισις ἡ ἐν σοὶ τὴν ἀβλεψίαν τῆς καρδίας σου, εἰ καὶ προελεύσῃ εἰς πλῆθος ἀργολογίας· τοῖς γὰρ ἀνοήτοις ἡ ἀλήθεια ὄντως λοιδορία νομιστέα. 5

[35] Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Ἴσμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ γεννήτωρ καὶ ψυχῆς καὶ σώματός ἐστιν τῶν δικαίων, ὁ λογώσας καὶ διδάξας ὡς φίλον ἐστὶν τῷ θεῷ. 10

[36] Ἀπολλὼς εἶπεν· Οὗτος ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς

Ergründer des Herzens ist das Wort Gottes, wie die Leuchte des Auges das Licht.“ 15

[33] Ein Philosoph, der da bei ihm stand [zugegen war], sagte: „Apollonius, Du verhöhnst Dich selber; denn Du bist weit abgeirrt, obgleich Du wähnst, tiefes zu reden.“ [34] Apollonius sagte: „Ich habe gelernt zu beten, aber nicht zu verhöhnen; Deine Heuchelei jedoch erweist die Blindheit Deines Herzens; denn (nur) den Thoren scheint die Wahrheit ein Hohn.“ 20

[35] Der Vorsitzende sagte: „Setze mir deutlich auseinander, was Du gesagt hast [was Du meinst].“ 25

[36] Apollonius antwortete: „Das Wort Gottes, des

---

1 ἀνθρώποις coni. Bt. 4 λοιδοροῦ] coni. λοιδόρει Hi., μὴ λοιδοροῦ Bt. | δοκεῖς cod., corr. Bt. 7 προελεύσει cod. et edd. 11 ὅτι ⟨. . . . . . Ἀπολλὼς εἶπεν· . . . . . . ὅτι⟩ Bt. 12 s. ὁ λογ· — θεῷ unc. incl. K. 13 s. θεῷ ⟨. . . . .⟩ [Ἀπολλὼς εἶπεν·] οὗτος Bt.

Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος γενάμενος ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, κατὰ πάντα δίκαιος καὶ πεπληρωμένος θείᾳ σοφίᾳ, φιλανθρώπως ἐδίδαξεν ἡμᾶς τίς ὁ τῶν ὅλων θεὸς καὶ τί τέλος ἀρετῆς ἐπὶ σεμνὴν πολιτείαν ἁρμόζον πρὸς τὰς
5 τῶν ἀνθρώπων ψυχάς· ὃς διὰ τοῦ παθεῖν ἔπαυσεν τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτιῶν. [37] ἐδίδαξεν γὰρ θυμὸν παύειν, ἐπιθυμίαν μετρεῖν, ἡδονὰς κολάζειν, λύπας ἐκκόπτειν, κοινωνικοὺς γίνεσθαι, φιλίαν αὔξειν, κενοδοξίαν καθαίρειν, πρὸς ἄμυναν ἀδικούντων μὴ τρέπεσθαι,
10 διὰ τὸν τῆς δίκης θεσμὸν θανάτου καταφρονεῖν, οὐ διὰ τὸ ἀδικεῖν ἀλλὰ διὰ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικουμένους, ἔτι δὲ νόμῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ δοθέντι πείθεσθαι, βασιλέα τιμᾶν, θεὸν σέβειν μόνον ἀθάνατον, ψυχὴν ἀθάνατον πιστεύειν, δίκην μετὰ θάνατον πεπεῖσθαι, γέρας πόνων
15 ἀρετῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐλπίζειν παρὰ θεοῦ

Erlösers der Seelen und der Leiber, wurde Mensch in Judaea, vollbrachte alle Gerechtigkeit und wurde mit göttlicher Weisheit herrlich erfüllt. Er lehrte die wahre Religion, die für die Menschenkinder passend
20 war, und den Anfang der Sünde zum Schweigen zu bringen; [37] denn er lehrte, den Zorn zu bändigen, die Begierde zu mässigen, die Sinnenlust zu mindern, die Trübsal [Sorge] zu verscheuchen, mitleidig zu sein, die Liebe zu pflegen, die Eitelkeit abzulegen,
25 keine Rache zu üben, nicht rachsüchtig zu sein, den Tod zu verachten — aber nicht mit Ungerechtigkeit, sondern indem man sich gegen die Ungerechten geduldig erweist, den göttlichen Gesetzen zu gehorchen, die Könige zu ehren, Gott anzubeten, an die unsterb-
30 liche Seele, die in Gott ist, zu glauben, das Gericht nach dem Tode zu erwarten, auf Belohnung nach

---

1 ὡς] coni. ὃς Bt. 2 cf. Mt. 3, 15. 4 ἁρμόζων cod., corr. Bt. 12 s. cf. I Pe. 2, 17. 13 μόνον [ἀθάνατον] Bt.

δοθησομένην τοῖς εὐσεβῶς βιώσασιν. [38] *ταῦτα διδάξας ἡμᾶς ἐναργῶς καὶ πείσας μετὰ πολλῆς ἀποδείξεως δόξαν μὲν αὐτὸς ἀρετῆς μεγάλην ἀπηνέγκατο, ἐφθονήθη δὲ πρὸς τῶν ἀπαιδεύτων, καθ᾽ ἃ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ δίκαιοί τε καὶ φιλόσοφοι· οἱ γὰρ δίκαιοι τοῖς ἀδίκοις* 5
ἄχρηστοι. [39] *καθ᾽ ἃ καὶ λόγος τις ἄφρονας ἀδίκως εἰπεῖν· Δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστιν.* [40] *καὶ τῶν παρ᾽ Ἕλλησιν δέ τις, ὡς ἀκούομεν· Ὁ δὲ δίκαιος, φησίν, μαστιγωθήσεται, στρεβλωθήσεται, δεθήσεται, ἐκκαυθήσεται τὼ ὀφθαλμώ,* 10
τελευτῶν πάντα τὰ κακὰ παθὼν ἀνασκολοπισθήσεται. [41] *ὥσπερ οὖν Σωκράτους οἱ Ἀθηναῖοι συκοφάνται ἀδίκως κατεψηφίσαντο, πείσαντες καὶ τὸν δῆμον, οὕτως καὶ τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς διδασκάλου τε καὶ σωτῆρος ἔνιοι τῶν*

der Auferstehung zu hoffen, die den Frommen von 15
Gott verliehen wird. [38] Das alles lehrte er mit Worten und Thaten mit grosser Standhaftigkeit, und nachdem er von Allen für die Wohlthaten, die er that, verherrlicht [gepriesen] war, wurde er zuletzt getödtet, wie auch vor ihm die Weisen [Philosophen] und Ge- 20
rechten; denn die Gerechten sind den Ungerechten verhasst; [39] wie auch die göttliche Schrift sagt: „Lasst uns den Gerechten binden; denn er ist uns ein Aergerniss.“ [40] Aber auch einer von den griechischen Weisen hat gesagt, „dass der Gerechte 25
leiden wird, verspieen und gekreuzigt wird.“ [41] Wie die Athener das ungerechte Todesurtheil aussprachen und abgaben, vom Pöbel überredet, so haben auch zuletzt die Ungerechten das Todesurtheil ausge-

---

2 *ἐνεργῶς* cod., corr. Bt. 5 *δίκαιοι* K.] *διάκονοι* cod. 7 s. Ies. 3, 10. 9 ss. Plato, de republ. l. II. p. 361 E. 12 *Ἀθηναίων* coni. Bt.

πανούργων κατεψηφίσαντο ⟨ὀνει⟩δίσαντες αὐτόν. [42a] *ὥσπερ καὶ τοὺς ⟨πρὸ αὐτοῦ⟩ προφήτας, οἵτινες πολλὰ προεῖπον ἔνδοξα περὶ τοῦ ἀνδρός, ὅτι τοιοῦτός τις ἀφίξεται πάντα δίκαιος καὶ ἐνάρετος, ὃς εἰς 5 πάντας εὖ ποιήσας ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετῇ πείσει σέβειν τὸν πάντων θεόν, ὃν ἡμεῖς φθάσαντες τιμῶμεν, ὅτι ἐμάθομεν σεμνὰς ἐντολὰς ἃς οὐκ ᾔδειμεν, καὶ οὐ πεπλάνήμεθα* [42b] *εἰ δέ, καὶ πλάνη τις εἴη τοιαύτη ὡς καθ' ὑμᾶς ἡ λέγουσα ψυχὴν μὲν ἀθάνατον, δίκην δὲ 10 μετὰ θάνατον καὶ πέρας ἀρετῆς ἐν τῇ ἀναστάσει καὶ θεὸν δικαστήν, ἡδέως ἂν τὴν τοιαύτην ἀπάτην ἀποφεροίμεθα, δι' ἧς μάλιστα τὸ καλῶς βιοῦν μεμαθήκαμεν, τὴν μέλλουσαν ἐλπίδα ἀπεκδεχόμενοι, καίτοι τὰ ἐναντία πάσχοντες.*

15 [43] *Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Ἐνόμιζόν σε, Ἀπολλώ, τὸ λοιπὸν μεταβεβλῆσθαι τῆς τοιαύτης προαιρέσεως καὶ σέβειν μεθ' ἡμῶν τοὺς θεούς.* [44] *Ἀπολλὼς*

sprochen, indem die Ungerechten neidisch [missgünstig] gegen ihn geworden sind, [42] wie auch gegen die Pro- 20 pheten, die vor ihm gelebt haben, die in Bezug auf ihn vorausgesagt haben, dass er kommen und Allen Gutes thun und alle Menschen durch seine Tugend überreden wird, Gott den Vater, den Schöpfer aller (Dinge) anzubeten: an den wir glauben und vor dem 25 wir uns niederwerfen; denn wir haben von ihm fromme Gebote erlernt, die wir nicht kannten, und wir werden fernerhin nicht irre gehen, sondern wir leben ein sittliches Leben und hoffen auf das Jenseits."

[43] Der Vorsitzende sagte: „Ich glaubte, dass Du 30 in der Nacht von Deiner Ansicht abgekommen wärest." [44] Apollonius sagte: „Und ich erwartete, dass

---

2 *πρὸ αὐτοῦ* add. K. 4 ⟨*κατὰ*⟩ *πάντα* Hi. 4 s. [*εἰς*]? *πάντας* Bt. 10 *πέρας*] coni. *γέρας* K. 11 s. *ἀποφερώμεθα* cod., corr. Bt.

εἶπεν· Ἐγὼ ἤλπιζον, ἀνθύπατε, τοὺς εὐσεβεῖς διαλογισμούς σοι παρεῖναι καὶ πεφωτίσθαι σου τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς διὰ τῆς ἀπολογίας μου, ὥστε τὴν καρδίαν σου καρποφοροῦσαν θεὸν τὸν ποιητὴν πάντων σέβειν τούτῳ τε καθ' ἡμέραν δι' ἐλεημοσυνῶν καὶ φιλανθρώπου τρόπου τὰς εὐχὰς ἀναπέμπειν μόνῳ, θυσίαν ἀναίμακτον καὶ καθαρὰν τῷ θεῷ. [45a] Περέννιος ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Θέλω σε ἀπολῦσαι, Ἀπολλώ, κωλύομαι δὲ ὑπὸ τοῦ δόγματος Κομόδου τοῦ αὐτοκράτορος· πλὴν φιλανθρώπως χρήσομαί σοι ἐν τῷ θανάτῳ. [45b] καὶ ἔδωκεν σίγνον κατ' αὐτοῦ κατεαγῆναι τοῦ μάρτυρος τὰ σκέλη. [46] Ἀπολλὼς δέ, ὁ καὶ Σακκέας, εἶπεν· Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, Περέννιε ἀνθύπατε, σὺν πᾶσι τοῖς ὁμολογήσασι θεὸν παντοκράτορα καὶ τὸν μονογεννῆ αὐτοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ περὶ τῆσδε τῆς ἐμοὶ σωτηριώδους ἀποφάσεώς σου.

Deine Gedanken in der Nacht sich ändern, die Augen Deiner Seele durch meine Antworten geöffnet würden und dass Dein Herz Frucht trüge, so dass Du Gott den Schöpfer aller (Dinge) verehrest und nur zu ihm unter Almosenspenden betest; denn (Almosen) ist ein unblutiges und heiliges Opfer vor Gott (und) eine Gnade (Gabe) an die Menschen, dargebracht durch Menschenhand.“ [45] Der Vorsitzende sagte: „Ich wünsche Dich freizulassen, aber ich kann es nicht wegen der Senatssentenz; ich will jedoch ein humanes Urtheil fällen.“ Er befahl, ihn mit dem Schwerte zu enthaupten. [46] Apollonius sagte: „Ich danke meinem Gott für Dein Urtheil.“

---

4 καρποφοροῦσαν W.] καρποφορεῖσαι cod., καρποφορῆσαι Bo. Hi., καρποφορῆσαι ⟨καὶ⟩ Bt. 5 σέβειν τε τούτω cod., corr. K.

[47a] Τοιοῦτον τέλος ἔνδοξον μαρτυρίου νηφούσῃ ψυχῇ καὶ προθύμῳ καρδίᾳ ἐνήρξατο ὁ ἁγιώτατος ἀθλοφόρος οὗτος, ⟨Ἀπολλὼς⟩ ὁ καὶ Σακκέας. ἡ δὲ κυρία τῶν ἡμερῶν, καθ' ἣν παλαίσας τῷ πονηρῷ τὸ βραβεῖον
5 τῆς νίκης ἐκομίσατο, σήμερον ἐνέστηκεν. Δεῦρο τοίνυν τοῖς ἐκείνου καλοῖς ἀνδραγαθήμασιν, ἀδελφοί, τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν εἰς πίστιν ἐπιρρώσαντες ἐραστὰς ἑαυτοὺς τῆς τοιαύτης χάριτος καταστήσωμεν δι' ἐλέους καὶ χάριτος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ
10 σὺν ἁγίῳ πνεύματι ⟨ἡ⟩ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

[47b] Ἐμαρτύρησεν ὁ τρισμακάριστος Ἀπολλώς, ὁ καὶ Σακκέας, πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν Μαΐου κατὰ Ῥωμαίους, κατὰ δὲ Ἀσιανοὺς μηνὸς ὀγδόου ⟨κα'⟩, κατὰ δὲ
15 ἡμᾶς βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

[47] Und die Henker führten ihn sofort ab und enthaupteten ihn, während er den Vater, den Sohn und den h. Geist pries. Es sei ihnen Preis in
20 Ewigkeit. Amen.

---

3 Ἀπολλὼς add. Bt. 14 κα' coni. K., om. cod.

VII.

Passio SS. Perpetuae et Felicitatis.

I. Si uetera fidei exempla, et Dei gratiam testificantia et aedificationem hominis operantia, propterea in litteris sunt digesta, ut lectione eorum quasi repraesentatione rerum et deus honoretur et homo 5 confortetur: cur non et noua documenta aeque utrique causae conuenientia et digerantur? [2] uel quia proinde et haec uetera futura quandoque sunt et necessaria posteris, si in praesenti suo tempore minori deputantur

Μαρτύριον τῆς ἁγίας Περπετούας καὶ τῶν 10 σὺν αὐτῇ τελειωθέντων ἐν Ἀφρικῇ.

Ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ καὶ Γαλιηνοῦ διωγμὸς ἐγένετο, ἐν ᾧ ἐμαρτύρησαν οἱ ἅγιοι Σάτυρος, Σατουρνῖλος, Ῥεουκάτος, Περπετούα, Φηλικητάτη, νόναις Φευρουαρίαις.

I. *Εἰ τὰ παλαιὰ τῆς πίστεως παραδείγματα, καὶ* 15 *δόξαν θεοῦ φανεροῦντα καὶ οἰκοδομὴν ἀνθρώποις ἀποτελοῦντα, διὰ τοῦτό ἐστιν γεγραμμένα, ἵνα τῇ ἀναγνώσει αὐτῶν ὡς παρουσίᾳ τῶν πραγμάτων χρώμεθα καὶ ὁ θεὸς δοξασθῇ, διὰ τί μὴ καὶ τὰ καινὰ παραδείγματα, ἅτε δὴ ἑκατέραν ἐργαζόμενα ὠφέλειαν, ὡσαύτως γραφῇ* 20 *παραδοθείη; [2] ἢ γὰρ τὰ νῦν πραχθέντα οὐ τὴν αὐτὴν παρρησίαν ἔχει, ἐπεὶ δοκεῖ πως εἶναι τὰ ἀρχαῖα σεμνότερα; πλὴν καὶ ταῦτα ὕστερόν ποτε γενόμενα*

---

5 repensatione *cod., corr. Hs.*

15 *παραδείγματα* coni. Ro., cf. Lat.] *δόγματα* cod. 20 *ἑκάτερα* cod., corr. Ro.

auctoritati, propter praesumptam uenerationem antiquitatis. [3] sed uiderint qui unam uirtutem spiritus unius sancti pro aetatibus iudicent temporum: cum maiora reputanda sunt nouitiora quaeque ut nouissi-
5 miora, secundum exuperationem gratiae in ultima saeculi spatia decretam. [4] In nouissimis enim diebus, dicit dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii filiaeque eorum; et super seruos et ancillas
10 meas de meo spiritu effundam: et iuuenes uisiones uidebunt, et senes somnia somniabunt. [5] itaque et nos, qui sicut prophetias ita et uisiones nouas pariter repromissas et agnoscimus et honoramus, ceterasque uirtutes spiritus sancti ad instru-
15 mentum ecclesiae deputatas (cui et missus est idem

παλαιά, ὡσαύτως τοῖς μεθ' ἡμᾶς γενήσεται καὶ ἀναγκαῖα καὶ τίμια. [3] ἀλλ' ὄψωνται οἵτινες μίαν δύναμιν ἑνὸς ἁγίου πνεύματος κατὰ τὰς ἡλικίας κρίνουσιν τῶν χρόνων· ὅτε δὴ δυνατώτερα ἔδει νοεῖσθαι τὰ καινότερα ὡς
20 ἔσχατα, αὐξανομένης τῆς χάριτος τῆς εἰς τὰ τέλη τῶν καιρῶν ἐπηγγελμένης. [4] Ἐν ἐσχάταις γὰρ ἡμέραις, λέγει ὁ κύριος, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν· καὶ οἱ νεανίσκοι
25 ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβῦται ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται. [5] ἡμεῖς δέ, οἵτινες προφητείας καὶ ὁράσεις καινὰς δεχόμεθα καὶ ἐπιγιν΄σκομεν καὶ τιμῶμεν, πάσας ⟨τε⟩ τὰς δυνάμεις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἃς χορηγεῖ τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ (πρὸς ἣν καὶ
30 ἐπέμφθη πάντα τὰ χαρίσματα ἐν πᾶσιν διοικοῦν,

---

6 ss. Act. 2, 17. **15** deputamus *cod. et edd.*

20 *ἔσχατα*] *ἔχοντα* cod. et edd. **29** *ὡς χωρηγῇ* cod., *ὡς χορηγεῖα* F. (Pi.)

omnia donatiua administrans in omnibus pro⟨ut⟩ unicuique distribuit dominus) necessario et digerimus et ad gloriam dei lectione celebramus, ut ne qua aut imbecillitas aut desperatio fidei apud ueteres tantum aestimet gratiam diuinitus conuersatam, siue 5 ⟨in⟩ martyrum siue in reuelationum dignatione: cum semper deus operetur quae repromisit, non credentibus in testimonium, credentibus in beneficium. [6]et nos itaque quod audiuimus et contrectauimus annuntiamus et uobis, fratres et filioli: ut 10 et uos qui interfuistis rememoremini gloriae domini, et qui nunc cognoscitis per auditum communionem habeatis cum sanctis martyribus, et per illos cum domino Iesu Christo: cui est claritas et honor in saecula saeculorum, amen. 15

ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός), ἀναγκαίως καὶ ἀναμιμνήσκομεν καὶ πρὸς οἰκοδομὴν εἰσάγομεν, μετὰ ἀγάπης ταῦτα ποιοῦντες, εἰς δόξαν θεοῦ, [καὶ] ἵνα μή τις ἢ ἀβεβαιότης ἢ ὀλιγοπιστία τοῖς παλαιοῖς μόνον τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν δεδόσθαι νομίσῃ, εἴτε ἐν τοῖς τῶν 20 *μαρτύρων εἴτε ἐν τοῖς τῶν ἀποκαλύψεων ἀξιώμασιν· πάντοτε ἐργαζομένου τοῦ θεοῦ ἃ ἐπηγγείλατο εἰς μαρτύριον μὲν τῶν ἀπίστων, εἰς ἀντίληψιν δὲ τῶν πιστῶν. [6]καὶ ἡμεῖς ⟨οὖν⟩ ἃ ἠκούσαμεν καὶ ἑωράκαμεν καὶ ἐψηλαφήσαμεν εὐαγγελιζόμεθα ὑμῖν, ἀδελφοὶ καὶ* 25 *τέκνα· ἵνα καὶ οἱ συνπαρόντες ἀναμνησθῶσιν δόξης θεοῦ, καὶ οἱ νῦν δι' ἀκοῆς γινώσκοντες κοινωνίαν ἔχητε μετὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ δι' αὐτῶν μετὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.* 30

---

5 diuinatis *cod.*, diuinitatis *edd.* **9** ss. cf. I Io. 1, 1. 3. **9** audiuimus] *add.* et uidimus **10** ut] *add.* hii *cod.*

18 *καὶ ἵνα μὴ πῶς* (*μή πως* edd.) *ἢ* (*ἤ* edd.) *ἀβέβαιος της* (*τις* edd.) *καὶ ὀλιγόπιστος ἢ καὶ τοῖς* cod. et edd. **20** *διδόσθαι* cod.

II. Apprehensi sunt adolescentes catechumini, Reuocatus et Felicitas conserua eius, Saturninus et Secundulus; inter hos et Vibia Perpetua, honeste nata, liberaliter instituta, matronaliter nupta, [2]habens patrem et matrem et fratres duos, alterum aeque catechuminum, et filium infantem ad ubera. [3]erat autem ipsa circiter annorum uiginti duo. haec ordinem totum martyrii sui iam hinc ipsa narrauit, sicut conscriptum manu sua et suo sensu reliquit.

III. Cum adhuc, inquit, cum prosecutoribus essemus et me pater uerbis auertere [cupiret] et deicere pro sua affectione perseueraret: Pater, inquam uides, uerbi gratia, uas hoc iacens, urceolum siue aliud? et dixit: Video. [2]et ego dixi ei: Numquid

II. *Ἐν πόλει Θουρβιτάνων τῇ μικροτέρᾳ συνελήφθησαν νεανίσκοι κατηχούμενοι, Ῥεουκάτος καὶ Φηλικητάτη σύνδουλοι, καὶ Σατουρνῖλος καὶ Σεκοῦνδος· μετ᾽ αὐτῶν δὲ καὶ Οὐιβία Περπετούα, ἥτις ἦν γεννηθεῖσα εὐγενῶς καὶ τραφεῖσα πολυτελῶς γαμηθεῖσά τε ἐξόχως.* [2]*αὕτη εἶχεν πατέρα καὶ μητέρα καὶ δύο ἀδελφούς, ὧν ὁ ἕτερος ἦν ὡσαύτως κατηχούμενος· εἶχεν δὲ καὶ τέκνον, ὃ πρὸς τοῖς μασθοῖς ἔτι ἐθήλαζεν.* [3]*ἦν δὲ αὐτὴ ἐτῶν εἴκοσι δύο· ἥτις πᾶσαν τὴν τάξιν τοῦ μαρτυρίου ἐντεῦθεν διηγήσατο, ὡς καὶ τῷ νοῒ αὐτῆς καὶ τῇ χειρὶ συγγράψασα κατέλιπεν οὕτως εἰποῦσα.*

III. *Ἔτι, φησίν, ἡμῶν παρατηρουμένων ἐπεχείρει ὁ πατήρ μου λόγοις πείθειν με κατὰ τὴν ἑαυτοῦ εὐσπλαγχνίαν τῆς προκειμένης ὁμολογίας ἐκπεσεῖν· κἀγὼ πρὸς αὐτόν· Πάτερ, ἔφην, ὁρᾷς λόγου χάριν σκεῦος κείμενον, ⟨κεράμιον⟩ ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων; κἀκεῖνος*

---

8 *fort.* narrabit (*R.*) **11** euertere cupiret *F.*
18 *Οὐιβία*] *ἰουλία καὶ* cod. **30** *κεράμιον* add. F.

alio nomine uocari potest quam quod est? et ait: Non. Sic et ego aliud me dicere non possum nisi quod sum, Christiana. [3] tunc pater motus hoc uerbo mittit se in me, ut oculos mihi erueret; sed uexauit tantum, et profectus est uictus cum argumentis diaboli. [4] tunc paucis diebus quod caruissem patrem, domino gratias egi, et refrigeraui absentia illius. [5] in ipso spatio paucorum dierum baptizati sumus; et mihi spiritus dictauit non aliud petendum ab aqua nisi sufferentiam carnis. post paucos dies recipimur in carcerem: et expaui, quia numquam experta eram tales tenebras. [6] o diem asperum! aestus ualidus turbarum beneficio, concussurae militum. nouissime macerabar sollicitudine infantis ibi. [7] tunc Tertius et

*ἀπεκρίθη· Ὁρῶ. [2] κἀγώ· Ἄλλο ὀνομάζειν αὐτὸ μὴ θέμις * * οὐδὲ δύναμαι, εἰ μὴ ὅ εἰμί, τουτέστιν Χριστιανή. [3] τότε ὁ πατήρ μου ταραχθεὶς τῷδε τῷ λόγῳ ἐπελθὼν ἠθέλησεν τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐξορύξαι· ἔπειτα μόνον κράξας ἐξῆλθεν νικηθεὶς μετὰ τῶν τοῦ διαβόλου μηχανῶν. [4] τότε ὀλίγας ἡμέρας ἀποδημήσαντος αὐτοῦ, ηὐχαρίστησα τῷ κυρίῳ, καὶ ἥσθην ἀπόντος αὐτοῦ. [5] καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις ἐβαπτίσθημεν· καὶ ἐμὲ ὑπηγόρευσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μηδὲν ἄλλο αἰτήσασθαι ἀπὸ τοῦ ὕδατος [τοῦ βαπτίσματος] εἰ μὴ σαρκὸς ὑπομονήν. μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας ἐβλήθημεν εἰς φυλακήν, καὶ ἐξενίσθην· οὐ γὰρ πώποτε τοιοῦτον ἑωράκειν σκότος. [6] ὢ δεινὴν ἡμέραν καῦμά τε σφοδρόν· καὶ γὰρ ἀνθρώπων πλῆθος ἦν ἐκεῖ, ἄλλως τε καὶ στρατιωτῶν συκοφαντίαι πλεῖσται· μεθ' ἃ δὴ πάντα κατεπονούμην διὰ τὸ νήπιον τέκνον. [7] τότε Τέρτιος καὶ*

---

3 hoc] in hoc *F*.

19 *κράξας*] fort. *σπαράξας* 27 *ἃ*] *ὡς* cod. et edd. 29 *συκοφαντίαις πλησται* cod.

Pomponius, benedicti diaconi qui nobis ministrabant, constituerunt praemio ut paucis horis emissi in meliorem locum carceris refrigeraremus. [8]tunc exeuntes de carcere uniuersi sibi uacabant: ego infantem
5 lactabam iam inedia defectum; sollicita pro eo adloquebar matrem et confortabam fratrem, commendabam filium; tabescebam ideo quod illos tabescere uideram mei beneficio. [9]tales sollicitudines multis diebus passa sum, et usurpaui ut mecum infans in carcere
10 maneret; et statim conualuit et releuata sum a labore et sollicitudine infantis, et factus est mihi carcer subito praetorium, ut ibi mallem essem quam alicubi.

IV. Tunc dixit mihi frater meus: Domina soror,
15 iam in magna dignatione es: tanta es ut postules

Πομπόνιος, εὐλογημένοι διάκονοι οἳ διηκόνουν ἡμῖν, τιμὰς δόντες ἐποίησαν ἡμᾶς εἰς ἡμερώτερον τόπον τῆς φυλακῆς μεταχθῆναι. [8] τότε ἀναπνοῆς ἐτύχομεν, καὶ δὴ ἕκαστοι προσαχθέντες ἐσχόλαζον ἑαυτοῖς· καὶ τὸ
20 *βρέφος ἠνέχθη πρός με, καὶ ἐπεδίδουν αὐτῷ γάλα, ἤδη αὐχμῷ μαρανθέντι· τῇ μητρὶ προσελάλουν, τὸν ἀδελφὸν προετρεπόμην, τὸ νήπιον παρετιθέμην· ἐτηκόμην δὲ ὅτι ἐθεώρουν αὐτοὺς δι' ἐμὲ λυπουμένους. [9] οὕτως περίλυπος πλείσταις ἡμέραις οὖσα, ᾔτησα καὶ τὸ βρέφος*
25 *ἐν τῇ φυλακῇ μετ' ἐμοῦ μένειν· κἀκεῖνο ἀνέλαβεν καὶ ἐγὼ ἐκουφίσθην ἀπὸ ἀνίας καὶ πόνου, καὶ ἰδοὺ ἡ φυλακὴ ἐμοὶ γέγονεν πραιτώριον, ὥς μᾶλλόν με ἐκεῖ θέλειν εἶναι καὶ οὐκ ἀλλαχοῦ.*

IV. *Τότε εἶπέν μοι ὁ ἀδελφός· Κυρία ἀδελφή,*
30 *ἤδη ἐν μεγάλῳ ἀξιώματι ὑπάρχεις, τοσαύτη οὖσα ὡς εἰ*

---

4 de carcere] *,forsitan additamentum'* *F.* 10 conualui *cod. et edd.* 15 es 2° *om. F.*

21 *μαρανθέντι* F.] *μαρανθὲν* cod.

uisionem et ostendatur tibi an passio sit an commeatus. [2]et ego quae me sciebam fabulari cum domino, cuius beneficia tanta experta eram, fidens repromisi ei dicens: Crastina die tibi renuntiabo. et postulaui, et ostensum est mihi hoc. · [3]uideo scalam aeream mirae 5 longitudinis, pertingentem usque ad caelum, et angustam, per quam nonnisi singuli ascendere possent; et in lateribus scalae omne genus ferramentorum infixum erat ibi: gladii, lanceae, hami, macherae, ueruta: ut, si quis neglegenter aut non sursum 10 adtendens ascenderet, laniaretur et carnes eius inhaererent ferramentis. [4]et erat sub ipsa scala draco cubans mirae magnitudinis, qui ascendentibus insidias praestabat et exterrebat ne ascenderent. [5]ascendit

αἰτήσειας [ὀπτοσίας] ὀπτασίαν λάβοις ἂν εἰς τὸ δειχθῆναί σοι εἴπερ ἀναβολὴν ἔχεις ἢ παθεῖν μέλλεις. 15 [2] *κἀγὼ ἥτις ᾔδειν με ὁμιλοῦσαν θεῷ, οὗ γε δὴ τοσαύτας εὐεργεσίας εἶχον, πίστεως πλήρης οὖσα ἐπηγγειλάμην αὐτῷ εἰποῦσα· Αὔριόν σοι ἀπαγγελῶ. ᾐτησάμην δέ, καὶ ἐδείχθη μοι τοῦτο.* [3] *εἶδον κλίμακα χαλκῆν* 20 *θαυμαστοῦ μήκους, ἧς τὸ μῆκος ἄχρις οὐρανοῦ· στενὴ δὲ ἦν ὡς μηδένα δι' αὐτῆς δύνασθαι εἰ μὴ μοναχὸν ἕνα ἀναβῆναι· ἐξ ἑκατέρων δὲ τῶν τῆς κλίμακος μερῶν πᾶν εἶδος ἦν ἐμπεπηγμένον ἐκεῖ ξιφῶν, δοράτων, ἀγκίστρων, μαχαιρῶν, ὀβελίσκων· ἵνα πᾶς ὁ ἀναβαίνων* 25 *ἀμελῶς καὶ μὴ ἀναβλέπων τοῖς ἀκοντίοις τὰς σάρκας σπαραχθείη.* [4] *ἦν δὲ ὑπ' αὐτῇ τῇ κλίμακι δράκων ὑπερμεγέθης, ὃς δὴ τοὺς ἀναβαίνοντας ἐνήδρευεν, ἐκθαμβῶν ὅπως μὴ τολμῶσιν ἀναβαίνειν.* [5] *ἀνέβη δὲ ὁ*

---

3 fidenter *F.* **6** magnitudinis *F.* **9** infixum. erant ibi *F.* **10** uerruti *codd. qui hoc uoc. exhibent* (*om. F.*)
21 *ἧς τοῖ μίκους* cod., corr. Hs. **23** [*ἕνα*] F.

autem Saturus prior, qui postea se propter nos ultro tradiderat, quia ipse nos aedificauerat; et tunc cum adducti sumus praesens non fuerat. [6]et peruenit in caput scalae, et conuertit se et dixit mihi: Perpetua, 5 sustineo te; sed uide ne te mordeat draco ille. et dixi ego: Non me nocebit, in nomine Iesu Christi. [7]et desub ipsa scala, quasi timens me, lente eiecit caput; et quasi primum gradum calcarem, calcaui illi caput, et ascendi. [8]et uidi spatium immensum 10 horti, et in medio sedentem hominem canum in habitu pastoris, grandem, oues mulgentem: et circumstantes candidati milia multa. [9]et leuauit caput et aspexit me et dixit mihi: Bene uenisti, tegnon. et clamauit me, et de caseo quod mulgebat dedit mihi quasi 15 buccellam; et ego accepi iunctis manibus et mandu-

Σάτυρος ⟨πρότερος⟩· ὃς δὴ ὕστερον δι' ἡμᾶς ἑκὼν παρέδωκεν ἑαυτόν· αὐτοῦ γὰρ καὶ οἰκοδομὴ ἦμεν· ἀλλ' ὅτε συνελήφθημεν ἀπῆν. [6] ὡς οὖν πρὸς τὸ ἄκρον τῆς κλίμακος παρεγένετο, ἐστράφη καὶ εἶπεν· Περπε-20 τούα, περιμένω σε· ἀλλὰ βλέπε μή σε ὁ δράκων δάκῃ. καὶ εἶπον· Οὐ μή με βλάψῃ, ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. [7] καὶ ὑποκάτω τῆς κλίμακος, ὡσεὶ φοβούμενός με, ἠρέμα τὴν κεφαλὴν προσήνεγκε· καὶ ὡς εἰς τὸν πρῶτον βαθμὸν ἠθέλησα ἐπιβῆναι, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπάτησα, ⟨καὶ 25 ἀνέβην⟩. [8] καὶ εἶδον ἐκεῖ κῆπον μέγιστον, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ κήπου ἄνθρωπον πολιὸν καθεζόμενον ποιμένος σχῆμα ἔχοντα, ὑπερμεγέθη, ὃς ἤμελγεν τὰ πρόβατα· περιειστήκεισαν δὲ αὐτῷ πολλαὶ χιλιάδες λευχειμονούντων. [9] ἐπάρας δὲ τὴν κεφαλὴν ἐθεάσατό με καὶ εἶπεν· 30 Καλῶς ἐλήλυθας, τέκνον. καὶ ἐκάλεσέν με, καὶ ἐκ τοῦ τυροῦ οὗ ἤμελγεν ἔδωκέν μοι ὡσεὶ ψωμίον· καὶ ἔλαβον

16 πρότερος add. F. **24** s. καὶ ἀνέβην add. Hs.

caui; et uniuersi circumstantes dixerunt: Amen. [10]et ad sonum uocis experrecta sum, commanducans adhuc dulce nescio quid. et retuli statim fratri meo, et intelleximus passionem esse futuram; et coepi iam nullam spem in saeculo habere. 5

V. Post paucos dies rumor cucurrit ut audiremur. superuenit autem et de ciuitate pater meus, consumptus taedio, et ascendit ad me, ut me deiceret, dicens: [2] Filia, miserere canis meis; miserere patri, si dignus sum a te pater uocari; si his te manibus ad hunc 10 florem aetatis prouexi, si te praeposui omnibus fratribus tuis: ne me dederis in dedecus hominum. [3]aspice fratres tuos, aspice matrem tuam et materteram, aspice filium tuum, qui post te uiuere non poterit. [4]depone

ζεύξασα τὰς χεῖράς μου καὶ ἔφαγον· καὶ εἶπαν πάντες 15 *οἱ παρεστῶτες· Ἀμήν.* [10]*καὶ πρὸς τὸν ἦχον τῆς φωνῆς ἐξυπνίσθην, ἔτι τί ποτε μασωμένη γλυκύ. καὶ εὐθέως διηγησάμην τῷ ἀδελφῷ, καὶ ἐνοήσαμεν ὅτι δέοι παθεῖν· καὶ ἠρξάμην ἔκτοτε μηδεμίαν ἐλπίδα ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἔχειν.* 20

V. *Μετὰ δὲ ἡμέρας ὀλίγας ἔγνωμεν μέλλειν ἡμᾶς ἀκουσθήσεσθαι. παρεγένετο δὲ καὶ ὁ πατὴρ ἐκ τῆς πόλεως, τῇ ἀκηδίᾳ μαραινόμενος, καὶ ἀνέβη πρός με προτρεπόμενός με καταβαλεῖν, λέγων·* [2] *Θύγατερ, ἐλέησον τὰς πολιάς μου· ἐλέησον τὸν πατέρα σου, εἴπερ* 25 *ἄξιός εἰμι ὀνομασθῆναι πατήρ σου· μνήσθητι ὅτι ταῖς χερσὶν ταύταις πρὸς τὸ τοιοῦτον ἄνθος τῆς ἡλικίας ἀνήγαγόν σε, καὶ προειλόμην σε ὑπὲρ τοὺς ἀδελφούς σου·* * * [3] *⟨ὅρα τοὺς ἀδελφούς σου⟩, ὅρα τὴν σὴν μητέρα καὶ τὴν τῆς μητρός σου ἀδελφήν, ἴδε τὸν υἱόν* 30 *σου ὃς μετὰ σὲ ζῆν οὐ δύναται.* [4]*ἀπόθου τοὺς θυμοὺς*

---

3 dulcis *F.* 4 s. et coepimus nullam iam *F.*

22 s. ἐκ τῆς πολλῆς ἀποδημίας cod., ἐκ τῆς πόλεως ἀδημονίᾳ F.

animos; ne uniuersos nos extermines: nemo enim
nostrum libere loquetur, si tu aliquid fueris passa.
[5]haec dicebat quasi pater pro sua pietate, basians
mihi manus, et se ad pedes meos iactans et lacrimans
5 me iam non filiam nominabat, sed dominam. [6]et ego
dolebam casum patris mei, quod solus de passione
mea gauisurus non esset de toto genere meo; et
confortaui eum dicens: Hoc fiet in illa catasta quod
deus uoluerit; scito enim nos non in nostra potestate
10 esse futuros, sed in dei. et recessit a me contristatus.

VI. Alio die cum pranderemus, subito rapti sumus
ut audiremur. et peruenimus ad forum. rumor statim
per uicinas fori partes cucurrit, et factus est populus

καὶ μὴ ἡμᾶς πάντας ἐξολοθρεύσῃς· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν
15 *μετὰ παρρησίας λαλήσει, ἐάν τί σοι συμβῇ.* [5] *ταῦτα*
ἔλεγεν ὡς πατὴρ κατὰ τὴν τῶν γονέων εὔνοιαν· καὶ
κατεφίλει μου τὰς χεῖρας καὶ ἑαυτὸν ἔρριπτεν ἔμπρο-
σθεν τῶν ποδῶν μου, καὶ ἐπιδακρύων οὐκέτι με θυ-
γατέρα ἀλλὰ κυρίαν ἐπεκάλει. [6] *ἐγὼ δὲ περὶ τῆς δια-*
20 *θέσεως τοῦ πατρὸς ἤλγουν, ὅτι ἐν ὅλῳ τῷ ἐμῷ γένει*
μόνος οὐκ ἠγαλλιᾶτο ἐν τῷ ἐμῷ πάθει. παρεμυθη-
σάμην δὲ αὐτὸν εἰποῦσα· Τοῦτο γενήσεται ἐν τῷ βή-
ματι ἐκείνῳ ⟨ὃ⟩ ἐὰν θέλῃ ὁ κύριος· γνῶθι γὰρ ὅτι οὐκ
ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐσόμεθα.
25 *καὶ ἐχωρίσθη ἀπ' ἐμοῦ ἀδημονῶν.*

VI. *Καὶ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ὥριστο ἡρπάγημεν ἵνα*
ἀκουσθῶμεν. καὶ ὡς παρεγενήθημεν εἰς τὴν ἀγορὰν
φήμη εὐθὺς εἰς τὰ ἐγγὺς μέρη διῆλθεν, καὶ συνέδραμεν

4 lacrymis *F.* 5 iam *om. F.* 9 s. in nostra esse potestate constitutos *F.*

26 *ἐν ᾧ ἠριστῶμεν* coni. Du. (at, si hoc uerum, post *τῇ* addendum est *ἄλλῃ*· F.) 27 *ὥσπερ ἐγεννήθημεν* cod., *ὥσπερ ἐγενήθημεν* edd.

immensus. [2]ascendimus in catastam. interrogati ceteri confessi sunt. uentum est et ad me. et apparuit pater ilico cum filio meo, et extraxit me de gradu dicens: Supplica; miserere infanti. [3]et Hilarianus procurator, qui tunc loco proconsulis Minuci Timiniani defuncti ius gladii acceperat: Parce, inquit, canis patris tui, parce infantiae pueri. fac sacrum pro salute imperatorum. [4] et ego respondi: Non facio. Hilarianus: Christiana es? inquit. et ego respondi: Christiana sum. [5] et cum staret pater ad me deiciendam, iussus est ab Hilariano proici, et uirga percussus est. et doluit mihi casus patris mei, quasi ego fuissem percussa: sic dolui pro senecta eius misera. [6] tunc nos uniuersos pronuntiat et damnat

πλεῖστος ὄχλος. [2] ὡς δὲ ἀνέβημεν εἰς τὸ βῆμα, ἐξετασθέντες οἱ λοιποὶ ὡμολόγησαν. ἤμελλον δὲ κἀγὼ ἐξετάζεσθαι. καὶ ἐφάνη ἐκεῖ μετὰ τοῦ τέκνου μου ὁ πατήρ, καὶ καταγαγών με πρὸς ἑαυτὸν εἶπεν· Ἐπίθυσον ἐλεήσασα τὸ βρέφος. [3] καὶ Ἱλαριανός τις ἐπίτροπος, ὃς τότε τοῦ ἀνθυπάτου ἀποθανόντος Μινουκίου Ὀππιανοῦ ἐξουσίαν εἰλήφει μαχαίρας, λέγει μοι· Φεῖσαι τῶν πολιῶν τοῦ πατρός σου, φεῖσαι τῆς τοῦ παιδίου νηπιότητος· ἐπίθυσον ὑπὲρ σωτηρίας τῶν αὐτοκρατόρων. [4] κἀγὼ ἀπεκρίθην· Οὐ θύω. καὶ εἶπεν Ἱλαριανός· Χριστιανὴ εἶ; καὶ εἶπον· Χριστιανή εἰμι. [5] καὶ ὡς ἐσπούδαζεν ὁ πατήρ μου καταβαλεῖν με ἀπὸ τῆς ὁμολογίας, κελεύσαντος Ἱλαριανοῦ ἐξεβλήθη· προσέτι δὲ καὶ τῇ ῥάβδῳ τῶν δορυφόρων τις ἐτύπτησεν αὐτόν. κἀγὼ σφόδρα ἤλγησα, ἐλεήσασα τὸ γῆρας αὐτοῦ. [6] τότε ἡμᾶς

---

4 dicens: Supplica] supplicans *F*. **11** s. proici — est] deici et . . . uirga percussit *F*.

ad bestias; et hilares descendimus ad carcerem. [7] tunc quia consueuerat a me infans mammas accipere et mecum in carcere manere, statim mitto ad patrem Pomponium diaconum, postulans infantem. [8] sed pater
5 dare noluit. et quomodo deus uoluit, neque ille amplius mammas desiderat, neque mihi feruorem fecerunt, ne sollicitudine infantis et dolore mammarum macerarer.

VII. Post dies paucos, dum uniuersi oramus,
10 subito media oratione profecta est mihi uox et nominaui Dinocraten. et obstipui quod numquam mihi in mentem uenisset nisi tunc, et dolui commemorata casus eius. [2] et cognoui me statim dignam esse et pro eo petere debere, et coepi de ipso orationem
15 facere multum et ingemiscere ad dominum. [3] con-

πάντας πρὸς θηρία κατακρίνει· καὶ χαίροντες κατίημεν εἰς φυλακήν. [7] ἐπειδὴ δὲ ὑπ' ἐμοῦ ἐθηλάζετο τὸ παιδίον καὶ μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ φυλακῇ εἰώθει μένειν, πέμπω πρὸς τὸν πατέρα μου Πομπόνιον διάκονον, αἰτοῦσα τὸ
20 *βρέφος. [8] ὁ δὲ πατὴρ οὐκ ἔδωκεν· πλὴν ὡς ὁ θεὸς ᾠκονόμησεν, οὔτε ὁ παῖς μασθοὺς ἐπεθύμησεν ἔκτοτε, οὔτε ἐμοί τις προσγέγονεν φλεγμονή· ἴσως ἵνα ⟨μὴ⟩ τῇ τοῦ παιδίου φροντίδι καὶ τῇ τῶν μασθῶν ἀλγηδόνι καταπονηθῶ.*

25 VII. *Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας προσευχομένων ἡμῶν ἁπάντων ἐξαίφνης ἐν μέσῳ τῆς προσευχῆς ἀφῆκα φωνὴν καὶ ὠνόμασα Δεινοκράτην. καὶ ἔκθαμβος ἐγενήθην, διότι οὐδέποτε εἰ μὴ τότε ἀνάμνησιν αὐτοῦ πεποιήκειν. ἤλγησα δὲ εἰς μνήμην ἐλθοῦσα τῆς αὐτοῦ τελευτῆς.*
30 *[2] πλὴν εὐθέως ἔγνων ἐμαυτὴν ἀξίαν οὖσαν αἴτησιν ποιήσασθαι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἠρξάμην πρὸς κύριον μετὰ στεναγμῶν προσεύχεσθαι τὰ πλεῖστα. [3] καὶ εὐθέως*

---

22 *μὴ* add. Hs.

tinuo ipsa nocte ostensum est mihi hoc. [4] uideo Dinocraten exeuntem de loco tenebroso, ubi et complures erant aestuantes et sitientes ualde, sordido cultu et colore pallido; et uulnus in facie eius, quod cum moreretur habuit. [5] hic Dinocrates fuerat frater 5 meus carnalis, annorum septem, qui per infirmitatem facie cancerata male obiit, ita ut mors eius odio fuerit omnibus hominibus. [6] pro hoc ergo orationem feceram; et inter me et illum grande erat diastema, ita ut uterque ad inuicem accedere non possemus. 10 [7] erat deinde in illo loco ubi Dinocrates erat piscina plena aqua, altiorem marginem habens quam erat statura pueri; et extendebat se Dinocrates quasi bibiturus. [8] ego dolebam quod et piscina illa aquam

αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἐδηλώθη μοι τοῦτο. [4] ὁρῶ Δεινοκράτην 15 *ἐξερχόμενον ἐκ τόπου σκοτεινοῦ, ὅπου καὶ ἄλλοι πολλοὶ καυματιζόμενοι καὶ διψῶντες ἦσαν, ἐσθῆτα ἔχοντα ῥυπαράν, ὠχρὸν τῇ χρόᾳ· καὶ τὸ τραῦμα ἐν τῇ ὄψει αὐτοῦ περιὸν ἔτι, ὅπερ τελευτῶν εἶχεν. [5] οὗτος δὲ ὁ Δεινοκράτης, ὁ καὶ ἀδελφός μου κατὰ σάρκα, ἑπταετὴς* 20 *τεθνήκει ἀσθενήσας καὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ γαγγραίνῃ σαπείς, ὡς τὸν θάνατον αὐτοῦ στυγητὸν γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις. [6] ἐθεώρουν οὖν μέγα διάστημα ἀνὰ μέσον αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ, ὡς μὴ δύνασθαι ἡμᾶς ἀλλήλοις προσελθεῖν. [7] ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἦν ὁ ἀδελφός* 25 *μου κολυμβήθρα ἦν ὕδατος πλήρης· ὑψηλοτέραν δὲ εἶχεν τὴν κρηπῖδα ὑπὲρ τὸ τοῦ παιδίου μῆκος· πρὸς ταύτην ὁ Δεινοκράτης διετείνετο πιεῖν προαιρούμενος. [8] ἐγὼ δὲ ἤλγουν διότι καὶ ἡ κολυμβήθρα ἦν πλήρης*

---

3 aestuanterm et sitientem *codd. et edd.* **4** cultu] uultu *cod. et edd.* **9** s. cf. Lc. 16, 26.

19 *τελευτῶν ὅπερ περιῶν ἔτι εἶχεν* cod., corr. Hs.

habebat, et tamen propter altitudinem marginis bibiturus non esset. [9] et experrecta sum, et cognoui fratrem meum laborare; sed fidebam me profuturam labori eius [et orabam pro eo] omnibus diebus
5 quousque transiuimus in carcerem castrensem; munere enim castrensi eramus pugnaturi: natale tunc Getae Caesaris. [10] et feci pro illo orationem die et nocte gemens et lacrimans, ut mihi donaretur.

VIII. Die quo in neruo mansimus ostensum
10 est mihi hoc. uideo locum illum quem retro uideram, et Dinocraten mundo corpore, bene uestitum, refrigerantem; et ubi erat uulnus, uideo cicatricem: [2] et piscina illa [quam retro uideram] summisso margine usque ad umbilicum pueri; et aquam de ea trahebat

15 *ὕδατος, καὶ τὸ παιδίον οὐκ ἠδύνατο πιεῖν διὰ τὴν ὑψηλότητα τῆς κρηπῖδος.* [9] *καὶ ἐξυπνίσθην, καὶ ἔγνων κάμνειν τὸν ἀδελφόν μου· ἐπεποίθειν δὲ δύνασθαί με αὐτῷ βοηθῆσαι ἐν ταῖς ἀνὰ μέσον ἡμέραις, ἕως κατήχθημεν εἰς τὴν ἄλλην φυλακὴν τὴν τοῦ χιλιάρχου·*
20 *ἐγγὺς γὰρ ἦν τῆς παρεμβολῆς οὗ ἠμέλλομεν θηριομαχεῖν· γενέθλιον γὰρ ἤμελλεν ἐπιτελεῖσθαι Καίσαρος.* [10] *εἶτα προσευξαμένη μετὰ στεναγμῶν σφοδρῶς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς δωρηθῆναί μοι αὐτὸν ἠξίωσα.*

25 VIII. *Καὶ εὐθὺς ἐν τῇ ἑσπέρᾳ ἐν ᾗ ἐν νέρβῳ ἐμείναμεν ἐδείχθη μοι τοῦτο. ὁρῶ ἐν ᾧ ἑωράκειν τόπῳ τὸν Δεινοκράτην καθαρῷ σώματι ὄντα καὶ καλῶς ἠμφιεσμένον καὶ ἀναψύχοντα· καὶ ὅπου τὸ τραῦμα ἦν οὐλὴν ὁρῶ·* [2] *καὶ ἡ κρηπὶς τῆς κολυμβήθρας κατήχθη*

---

1 tamen] *fort. add.* puer **13** piscinam illam *F.* **14** *fort.* et aqua de ea cadebat

18 ἕως F.] ἐν αἷς cod. **26** s. ὁρῶ τόπω ἐν ᾧ ἑωράκην cod., corr. F.

sine cessatione. [3] et super marginem fiala aurea plena aqua; et accessit Dinocrates et de ea bibere coepit; quae fiala non deficiebat. [4] et satiatus accessit ludere de aqua more infantium gaudens. et experrecta sum. et intellexi translatum eum esse de 5 poena.

IX. Deinde post dies paucos Pudens miles optio, praepositus carceris, [qui] nos magnificare coepit intellegens magnam uirtutem esse in nobis; qui multos ad nos admittebat, ut et nos et illi inui- 10 cem refrigeraremus. [2] ut autem proximauit dies muneris, intrat ad me pater meus consumptus taedio, et coepit barbam suam euellere et in terram mittere, et prosternere se in faciem, et inproperare annis

ἕως τοῦ ὀμφαλίου αὐτοῦ· ἔρρεεν δὲ ἐξ αὐτῆς ἀδιαλείπ- 15 *τως ὕδωρ.* [3] *καὶ ἐπάνω τῆς κρηπῖδος ἦν χρυσῆ φιάλη μεστή· καὶ προσελθὼν ὁ Δεινοκράτης ἤρξατο ἐξ αὐτῆς πίνειν, ἡ δὲ φιάλη οὐκ ἐνέλειπεν.* [4] *καὶ ἐμπλησθεὶς ἤρξατο παίζειν ἀγαλλιώμενος ὡς τὰ νήπια. καὶ ἐξυπνίσθην. καὶ ἐνόησα ὅτι μετετέθη ἐκ τῶν τιμωριῶν.* 20

IX. *Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας Πούδης τις στρατιώτης, ὁ τῆς φυλακῆς προιστάμενος, μετὰ πολλῆς [τῆς] σπουδῆς ἤρξατο ἡμᾶς τιμᾶν καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, ἐννοῶν δύναμιν μεγάλην εἶναι περὶ ἡμᾶς· διὸ καὶ πολλοὺς εἰσελθεῖν πρὸς ἡμᾶς οὐκ ἐκώλυεν, εἰς τὸ ἡμᾶς* 25 *διὰ τῶν ἐπαλλήλων παραμυθιῶν παρηγορεῖσθαι.* [2] *ἤγγισεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν φιλοτιμιῶν, καὶ εἰσέρχεται πρός με ὁ πατήρ, τῇ ἀκηδίᾳ μαρανθείς, καὶ ἤρξατο τὸν πώγωνα τὸν ἴδιον ἐκτίλλειν ῥίπτειν τε ἐπὶ γῆς, καὶ πρηνὴς κατακείμενος κακολογεῖν, τὰ ἑαυτοῦ ἔτη κατηγορῶν καὶ* 30

---

1 margine *F.* 4 de aqua ludere *F.*, *cui uerba* de aqua *suspecta uid.* 5 et] tunc *F.* 8 qui *eiecit F.*

suis et dicere tanta uerba quae mouerent uniuersam creaturam. [3] ego dolebam pro infelici senecta eius.

X. Pridie quam pugnaremus uideo in horomate hoc: uenisse Pomponium diaconum ad ostium carceris
5 et pulsare uehementer. [2] et exiui ad eum et aperui ei; qui erat uestitus discinctam candidam, habens multiplices galliculas. [3] et dixit mihi: Perpetua, te expectamus, ueni. et tenuit mihi manum, et coepimus ire per aspera loca et flexuosa. [4] uix
10 tandem peruenimus anhelantes ad amphitheatrum, et induxit me in media arena, et dixit mihi: Noli pauere; hic sum tecum et conlaboro tecum. et abiit. [5] et adspicio populum ingentem adtonitum. et quia sciebam me ad bestias damnatam esse, mirabar

15 *λέγων τοιαῦτα ῥήματα ὡς πᾶσαν δύνασθαι τὴν κτίσιν σαλεῦσαι.* [3] *ἐγὼ δὲ ἐπένθουν διὰ τὸ ταλαίπωρον γῆρας αὐτοῦ.*

X. *Πρὸ μιᾶς οὖν τοῦ θηριομαχεῖν ἡμᾶς βλέπω ὅραμα τοιοῦτον. Πομπόνιος ὁ διάκονος, φησίν, ἦλθεν*
20 *πρὸς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς καὶ ἔκρουσεν σφόδρα.* [2] *ἐξελθοῦσα ἤνοιξα αὐτῷ· καὶ ἦν ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα λαμπρὰν καὶ περιεζωσμένος· εἶχεν δὲ ποικίλα ὑποδήματα.* [3] *καὶ λέγει μοι· Σὲ περιμένω, ἐλθέ. καὶ ἐκράτησεν τὰς χεῖράς μου, καὶ ἐπορεύθημεν διὰ τραχέων*
25 *καὶ σκολιῶν τόπων.* [4] *καὶ μόλις παρεγενόμεθα εἰς τὸ ἀμφιθέατρον· καὶ εἰσήγαγέν με εἰς τὸ μέσον καὶ λέγει μοι· Μὴ φοβηθῇς· ἐνθάδε εἰμὶ μετὰ σοῦ, συγκάμνων σοι. καὶ ἀπῆλθεν.* [5] *καὶ ἰδοὺ βλέπω πλεῖστον ὄχλον ἀποβλέποντα τῇ θεωρίᾳ σφόδρα· κἀγὼ ἥτις ᾔδειν*
30 *πρὸς θηρία με καταδικασθεῖσαν ἐθαύμαζον ὅτι οὐκ*

---

7 calliculas *F.*

29 *ἀποβλέποντα*] fort. *ἀπόπληκτον* | *καὶ εἴ τις* cod., corr. Hs. | *ᾔδειν F.*] *ἴδεν* cod.

quod non mitterentur mihi bestiae. [6] et exiuit qui-
dam contra me Aegyptius foedus specie cum adiutori-
bus suis pugnaturus mecum. ueniunt et ad me ado-
lescentes decori adiutores et fautores mei. [7] et ex-
poliata sum, et facta sum masculus. et coeperunt me 5
fautores mei oleo defricare, quomodo solent in ago-
nem; et illum contra Aegyptium uideo in afa uolu-
tantem. [8] et exiuit uir quidam mirae magnitudinis,
ut etiam excederet fastigium amphitheatri, discinctatus
purpuram inter duos clauos per medium pectus, habens 10
et galliculas multiformes ex auro et argento factas,
et ferens uirgam quasi lanista et ramum uiridem in
quo erant mala aurea. [9] et petiit silentium et dixit:

*ἔβαλλόν μοι αὐτά. [6] καὶ ἦλθεν πρός με Αἰγύπτιός
τις ἄμορφος τῷ σχήματι μετὰ τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ* 15
*μαχησόμενός μοι. καὶ ἔρχεται πρός με νεανίας τις
εὐμορφότατος τῷ κάλλει ἐξαστράπτων, καὶ ἕτεροι μετ'
αὐτοῦ νεανίαι ὡραῖοι, ὑπηρέται καὶ σπουδασταὶ ἐμοί.
[7] καὶ ἐξεδύθην καὶ ἐγενήθην ἄρρην· καὶ ἤρξαντο οἱ
ἀντιλήμπτορές μου ἐλαίῳ με ἀλείφειν, ὡς ἔθος ἐστὶν* 20
*ἐν ἀγῶνι· καὶ ἄντικρυς βλέπω τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον
ἐν τῷ κονιορτῷ κυλιόμενον. [8] ἐξῆλθεν δέ τις ἀνὴρ
θαυμαστοῦ μεγέθους, ὑπερέχων τοῦ ἄκρου τοῦ ἀμφι-
θεάτρου, διεζωσμένος ἐσθῆτα ἥτις εἶχεν οὐ μόνον ἐκ
τῶν δύο ὤμων τὴν πορφύραν, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ μέσον* 25
*ἐπὶ τοῦ στήθους· εἶχεν δὲ καὶ ὑποδήματα ποικίλα ἐκ
χρυσίου καὶ ἀργυρίου· ἐβάσταζεν δὲ καὶ ῥάβδον ὡς
βραβευτὴς ἢ προστάτης τῶν μονομάχων· ἔφερεν δὲ καὶ
κλάδους χλωροὺς ἔχοντας μῆλα χρυσᾶ. [9] καὶ αἰτήσας
σιγὴν γενέσθαι ἔφη· Οὗτος ὁ Αἰγύπτιος ἐὰν ταύτην* 30

---

6 fauisores *F.* | defrigare *F.* **11** calliculas *F.* **12** et ferens] efferens *F.*

28 *προς τὰ τῶν* cod., corr. Hs. **29** fort. *κλάδον χλωρὸν ἔχοντα*

Hic Aegyptius si hanc uicerit, occidet illam gladio; haec si hunc uicerit, accipiet ramum istum. et recessit. [10] et accessimus ad inuicem et coepimus mittere pugnos; ille mihi pedes adprehendere uolebat, ego 5 autem illi calcibus faciem caedebam. [11] et sublata sum ab aere, et coepi eum sic caedere quasi terram non calcans. at ubi uidi moram fieri, iunxi manus, ut digitos in digitos mitterem, et adprehendi illi caput, et cecidit in faciem; et calcaui illi caput. [12] et 10 coepit populus clamare et fautores mei psallere. et accessi ad lanistam et accepi ramum. [13] et osculatus est me et dixit mihi: Filia, pax tecum. et coepi ire cum gloria ad portam Sanauiuariam. [14] et experrecta sum. et intellexi me non ad bestias, sed

15 *νικήσῃ ἀνελεῖ αὐτὴν μαχαίρᾳ· αὕτη δὲ ἐὰν νικήσῃ αὐτὸν λήψεται τὸν κλάδον τοῦτον. καὶ ἀπέστη.* [10] *προσήλθομεν δὲ ἀλλήλοις καὶ ἠρξάμεθα παγκρατιάζειν· ἐκεῖνος ἐμοῦ τοὺς πόδας κρατεῖν ἠβούλετο, ἐγὼ δὲ λακτίσμασιν τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἔτυπτον.* [11] *καὶ ἰδοὺ* 20 *ἐπῆρμαι ἀπὸ ἀέρος, καὶ ἠρξάμην αὐτὸν οὕτως τύπτειν ὡς μὴ πατοῦσα τὴν γῆν. ἰδοῦσα δὲ ὡς οὐδέπω ἤκιζον αὐτόν, ζεύξασα τὰς χεῖράς μου καὶ δακτύλους δακτύλοις ἐμβαλοῦσα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπελαβόμην· καὶ ἔρριψα αὐτὸν ἐπ' ὄψει καὶ ἐπάτησα τὴν κεφαλὴν* 25 *αὐτοῦ.* [12] *καὶ ἤρξατο πᾶς ὁ ὄχλος βοᾶν, καὶ οἱ σπουδασταί μου ἐγαυρίων. καὶ προσῆλθον τῷ βραβευτῇ καὶ ἔλαβον τὸν κλάδον.* [13] *καὶ ἠσπάσατό με καὶ εἶπεν· Εἰρήνη μετὰ σοῦ, θύγατερ. καὶ ἠρξάμην εὐθὺς πορεύεσθαι μετὰ δόξης πρὸς* ⟨*τὴν*⟩ *πύλην τὴν λεγο-* 30 *μένην Ζωτικήν.* [14] *καὶ ἐξυπνίσθην. καὶ ἐνόησα ὅτι οὐ*

---

2 haec] et *F.* **6** in aere *F.* **10** fauisores *F.*
20 *ἐπῆρα ἀπὸ* cod., *ἐπῆρα ἐπ'* F.

contra diabolum esse pugnaturam; sed sciebam mihi esse uictoriam. [15] hoc usque in pridie muneris egi; ipsius autem muneris actum si quis uoluerit scribat.

XI. Sed et Saturus benedictus hanc uisionem suam edidit, quam ipse conscripsit. [2] Passi, inquit, 5 eramus, et exiuimus de carne, et coepimus ferri a quattuor angelis in orientem, quorum manus nos non tangebant. [3] ibamus autem non supini sursum uersi, sed quasi mollem cliuum ascendentes. [4] et liberato primo mundo uidimus lucem immensam, et dixi Per- 10 petuae (erat enim haec in latere meo): Hoc est quod nobis dominus promittebat: percepimus promissionem. [5] et dum gestamur ab ipsis quattuor angelis, factum est nobis spatium grande, quod tale fuit quasi uiridi-

πρὸς θηρία μοι ἀλλὰ πρὸς τὸν διάβολόν ἐστιν ἡ 15 *ἐσομένη μάχη· καὶ συνῆκα ὅτι νικήσω αὐτόν.* [15] *ταῦτα ἕως πρὸ μιᾶς τῶν φιλοτιμιῶν ἔγραψα· τὰ ⟨δὲ⟩ ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ γενησόμενα ὁ θέλων συγγραψάτω.*

XI. *Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Σάτυρος τὴν ἰδίαν ὀπτασίαν αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ συγγράψας ἐφανέρωσεν* 20 *τοιαῦτα εἰρηκώς.* [2] *Ἤδη, φησίν, ἦμεν ὡς πεπονθότες καὶ ἐκ τῆς σαρκὸς ἐξεληλύθειμεν, καὶ ἠρξάμεθα βαστάζεσθαι ὑπὸ τεσσάρων ἀγγέλων πρὸς ἀνατολάς, ὧν αἱ χεῖρες ἡμῶν οὐχ ἥπτοντο.* [3] *ἐπορευόμεθα δὲ εἰς τὰ ἀνώτερα, καὶ οὐχ ὕπτιοι ἀλλ' οἷον ὡς δι' ὁμαλῆς ἀναβάσεως* 25 *ἐφερόμεθα.* [4] *καὶ διεξελθόντες τὸν πρῶτον κόσμον φῶς λαμπρότατον εἴδομεν, καὶ εἶπον πρὸς τὴν Περπετούαν (πλησίον γάρ μου ἦν)· Τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ κύριος ἡμῖν ἐπηγγείλατο· μετειλήφαμεν τῆς ἐπαγγελίας.* [5] *αἰωρουμένων δὲ ἡμῶν διὰ τῶν τεσσάρων ἀγγέλων* 30

---

23 *ὧν*] *καὶ* cod. **26** *δὴ ἐξελθόντες* cod. et edd. **29** *ἡμῶν* cod. et edd.

arium, arbores habens rosae et omne genus flores. [6] altitudo arborum erat in modum cypressi, quarum folia cadebant sine cessatione. [7] ibi autem in uiridiario alii quattuor angeli fuerunt, clariores ceteris:
5 qui ubi uiderunt nos honorem nobis dederunt, et dixerunt ceteris angelis: Ecce sunt, ecce sunt, cum admiratione. et expauescentes quattuor illi angeli, qui gestabant nos, deposuerunt nos. [8] et pedibus nostris transiuimus stadium uia lata. [9] ibi inuenimus
10 Iocundum et Saturninum et Artaxium, qui eadem persecutione uiui arserunt, et Quintum, qui et ipse martyr in carcere exierat; et quaerebamus de illis ubi essent ceteri. [10] dixerunt nobis angeli: Venite primum intro et salutate dominum.

15 *ἐγένετο στάδιον μέγα, ὅπερ ὡσεὶ κῆπος ἦν, ἔχων ῥόδου δένδρα καὶ πᾶν γένος τῶν ἀνθέων.* [6] *τὸ δὲ ὕψος τῶν δένδρων ἦν ὡσεὶ κυπαρίσσου [μῆκος], ἀκαταπαύστως δὲ κατεφέρετο τὰ φύλλα αὐτῶν.* [7] *ἦσαν δὲ μεθ' ἡμῶν ἐν αὐτῷ τῷ κήπῳ ἄλλοι τέσσαρες ἄγγελοι, ἀλλήλων*
20 *ἐνδοξότεροι * * ὑφ' ὧν ἐφερόμεθα, πτοουμένους [δὲ] ἡμᾶς καὶ θαυμάζοντας [καὶ] ἀπέθηκαν [καὶ ἀνέλαβον].* [8] *καὶ ὁδὸν λαβόντες διήλθομεν τὸ στάδιον τοῖς ἡμετέροις ποσίν.* [9] *ἐκεῖ εὕρομεν Ἰουκοῦνδον καὶ Σάτυρον καὶ Ἀρτάξιον, τοὺς ἐν αὐτῷ τῷ διωγμῷ ζῶντας*
25 *κρεμασθέντας· εἴδομεν δὲ Κόϊντον τὸν μάρτυρα τὸν ἐν τῇ φυλακῇ ἀποθανόντα· ἐζητοῦμεν δὲ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ποῦ ἄρα εἰσίν.* [10] *καὶ εἶπον οἱ ἄγγελοι πρὸς ἡμᾶς· Δεῦτε πρῶτον ἔσω ἵνα ἀσπάσησθε τὸν κύριον.*

---

9 ibi] ubi *F*. **13** s. angeli dixerunt nobis: Venite prius, introite *F*.

19 *ἄλλοι*] *οἱ* cod. (‚corrigendum *ἄλλοι* vel potius delendum' F.) **21** fort. *καὶ ἀναλαβόντες ὁδὸν διήλθ.* **23** fort. *Σατουρνῖλον* **25** fort. *κατακαυθέντας* (F.).

XII. Et uenimus prope locum, cuius loci parietes tales erant quasi de luce aedificati; et ante ostium loci illius angeli quattuor [stabant qui] introeuntes uestierunt nos stolas candidas. [2] et introiuimus, et audiuimus uocem unitam dicentem: Agios, agios, agios, sine cessatione. [3] et uidimus in eodem loco sedentem quasi hominem canum, niueos habentem capillos et uultu iuuenili, cuius pedes non uidimus. [4] et in dextera et in sinistra eius seniores quattuor, et post illos ceteri seniores conplures [stabant]. [5] introiuimus cum admiratione et stetimus ante thronum, et quattuor angeli subleuauerunt nos, et osculati sumus illum, et de manu sua traiecit nobis in faciem. .[6] et ceteri seniores dixerunt nobis: Stemus

XII. *Καὶ ἤλθομεν πλησίον τοῦ τόπου ἐκείνου τοῦ ἔχοντος τοίχους ὡσανεὶ ἐκ φωτὸς ᾠκοδομημένους· καὶ πρὸ τῆς θύρας τοῦ τόπου ἐκείνου εἰσελθόντας οἱ τέσσαρες ἄγγελοι ἐνέδυσαν ἡμᾶς λευκὰς στολάς. [2] καὶ εἰσήλθομεν καὶ ἠκούσαμεν φωνὴν ἡνωμένην λεγόντων· Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἀκαταπαύστως. [3] καὶ εἴδομεν ἐν μέσῳ τοῦ τόπου ἐκείνου καθεζόμενον ὡς ἄνθρωπον πολιόν· οὗ αἱ τρίχες ὅμοιαι χιόνος καὶ νεαρὸν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· πόδας δὲ αὐτοῦ οὐκ ἐθεασάμεθα. [4] πρεσβύτεροι δὲ τέσσαρες ἐκ δεξιῶν καὶ τέσσαρες ἐξ εὐωνύμων ἦσαν αὐτοῦ· ὀπίσω δὲ τῶν τεσσάρων πολλοὶ πρεσβύτεροι. [5] ὡς δὲ θαυμάζοντες εἰσεληλύθαμεν καὶ ἔστημεν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, οἱ τέσσαρες ἄγγελοι ἐπῆραν ἡμᾶς, καὶ ἐφιλήσαμεν αὐτόν, καὶ τῇ χειρὶ περιέλαβεν τὰς ὄψεις ἡμῶν. [6] οἱ δὲ λοιποὶ πρεσβύτεροι εἶπον πρὸς*

---

4 nos *om. F.* **9** eius *om. F.* **11** introiuimus] et introeuntes *F.*, *om.* et *sq.*

17 *εἰσελθόντες* cod. et edd.

[ad orationem]. et stetimus et pacem fecimus. et dixerunt nobis seniores: Ite et ludite. [7] et dixi Perpetuae: Habes quod uis. et dixit mihi: Deo gratias, ut, quomodo in carne hilaris fui, hilarior sim et hic
5 modo.

XIII. Et exiuimus et uidimus ante fores Optatum episcopum ad dexteram et Aspasium presbyterum doctorem ad sinistram, separatos et tristes. [2] et miserunt se ad pedes nobis et dixerunt: Componite
10 inter nos, quia existis et sic nos reliquistis. [3] et diximus illis: Non tu es papa noster, et tu presbyter, ut uos ad pedes nobis mittatis? et moti sumus et conplexi illos sumus. [4] et coepit Perpetua Graece cum illis loqui; et segregauimus eos in uiridiarium

15 *ἡμᾶς· Σταθῶμεν καὶ προσευξώμεθα. καὶ εἰρηνοποιήσαντες ἀπεστάλημεν ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, λεγόντων· Πορεύεσθε καὶ χαίρεσθε.* [7] *καὶ εἶπον Περπετούᾳ· Ἔχεις ὃ ἐβούλου. καὶ εἶπεν· Τῷ θεῷ χάρις, ἵνα, ὡς ἐν σαρκὶ μετὰ χαρᾶς ἐγενόμην, πλείονα χαρῶ νῦν.*

20 XIII. *Ἐξήλθομεν δὲ καὶ εἴδομεν πρὸ τῶν θυρῶν Ὀπτάτον τὸν ἐπίσκοπον καὶ Ἀσπάσιον τὸν πρεσβύτερον πρὸς τὰ ἀριστερὰ μέρη διακεχωρισμένους καὶ περιλύπους.* [2] *καὶ πεσόντες πρὸς τοὺς πόδας ἡμῶν ἔφασαν ἡμῖν· Διαλλάξατε ἡμᾶς πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ἐξεληλύθατε καὶ*
25 *οὕτως ἡμᾶς ἀφήκατε.* [3] *καὶ εἴπαμεν πρὸς αὐτούς· Οὐχὶ σὺ πάπας ἡμέτερος εἶ, καὶ σὺ πρεσβύτερος; ἵνα τί οὕτως προσεπέσατε τοῖς ἡμετέροις ποσίν; καὶ σπλαγχνισθέντες περιελάβομεν αὐτούς.* [4] *καὶ ἤρξατο ἡ Περπετούα Ἑλληνιστὶ μετ' αὐτῶν ὁμιλεῖν, καὶ ἀνεχωρή-*

---

1 ad orat. *om. F.* 4 sum *F.* 7 ad dexteram (*desunt haec in uno cod.*)] ‚*uerba fort. delenda*; *cf. Gr.*' *F.*

21 *ἐπίσκοπον*] fort. add. *πρὸς τὰ δεξιὰ μέρη*

sub arbore rosae. [5] et dum loquimur cum eis, dixerunt illis angeli: Sinite illos, refrigerent; et si quas habetis inter uos dissensiones, dimittite uobis inuicem. [6] et conturbauerunt eos, et dixerunt Optato: Corrige plebem tuam; quia sic ad te conueniunt quasi de 5 circo redeuntes et de factionibus certantes. [7] et sic nobis uisum est quasi uellent claudere portas. [8] et coepimus illic multos fratres cognoscere, sed et martyras. uniuersi odore inenarrabili alebamur, qui nos satiabat. tunc gaudens experrectus sum. 10

XIV. Hae uisiones insigniores ipsorum martyrum beatissimorum Saturi et Perpetuae, quas ipsi conscripserunt. [2] Secundulum uero deus maturiore

σαμεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸν κῆπον ὑπὸ τὸ δένδρον τοῦ ῥόδου. [5] καὶ λαλούντων αὐτῶν μεθ' ἡμῶν ἀπεκρίθησαν 15 *οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτούς· Ἐάσατε αὐτοὺς ἀναψύξαι, καὶ εἴ τινας διχοστασίας ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἄφετε ὑμεῖς ἀλλήλοις. [6] καὶ ἐξέπληξαν αὐτούς, καὶ εἶπαν Ὀπτάτῳ· Ἐπανόρθωσαι τὸ πλῆθός σου· οὕτως γὰρ συνέρχονται πρός σε ὡσεὶ ἀπὸ ἱπποδρομιῶν ἐπανερχό-* 20 *μενοι καὶ περὶ αὐτῶν φιλονεικοῦντες. [7] ἐνομίζομεν δὲ αὐτοὺς ὡς θέλειν ἀποκλεῖσαι τὰς πύλας. [8] καὶ ἠρξάμεθα ἐκεῖ πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν ἐπιγινώσκειν, ἀλλά γε καὶ τοὺς μάρτυρας· ἐτρεφόμεθα δὲ πάντες ὀσμῇ ἀνεκδιηγήτῳ, ἥτις οὐκ ἐχόρταζεν ἡμᾶς. καὶ εὐθέως* 25 *χαίρων ἐξυπνίσθην.*

XIV. *Αὗται αἱ ὁράσεις ἐμφανέσταται τῶν μαρτύρων Σατύρου καὶ Περπετούας, ⟨ἃς⟩ αὐτοὶ συνεγράψαντο. [2] τὸν γὰρ Σεκοῦνδον τάχιον ὁ θεὸς ἐκ τοῦ*

---

9 nos] *fort. add.* non, *cf. Gr.*
18 ἐπέπληξαν cod. et edd. **21** αὐτῶν] fort. ἀγώνων **25** οὐκ] coni. οὖν Pi. **28** ἃς add. Hs.

exitu de saeculo adhuc in carcere euocauit, non sine gratia, ut bestias lucraretur. [3] gladium tamen etsi non anima, certe caro eius agnouit.

XV. Circa Felicitatem uero, et illi gratia do-
5 mini eiusmodi contigit. [2] cum octo iam mensium uentrem haberet (nam praegnans fuerat adprehensa), instante spectaculi die in magno erat luctu, ne propter uentrem differretur (quia non licet praegnantes poenae repraesentari) et ne inter alios postea sceleratos
10 sanctum et innocentem sanguinem funderet. [3] sed et commartyres grauiter contristabantur, ne tam bonam sociam quasi comitem solam in uia eiusdem spei relinquerent. [4] coniuncto itaque unito gemitu ad dominum orationem fuderunt ante tertium diem mu-
15 neris. [5] et statim post orationem dolores inuaserunt. et cum pro naturali difficultate octaui mensis in partu

κόσμου μετεπέμψατο· ἐν γὰρ τῇ φυλακῇ τῆς κλήσεως ἠξιώθη σὺν τῇ χάριτι πάντως κερδάνας τὸ [μὴ] θηριομαχῆσαι. [3] πλὴν εἰ καὶ μὴ τὴν ψυχήν, ἀλλ' οὖν γε τὴν
20 σάρκα αὐτοῦ διεξῆλθεν τὸ ξίφος.

XV. Ἀλλὰ καὶ τῇ Φηλικητάτῃ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ τοιαύτη ἐδόθη. [2] ἐκείνη γὰρ συλληφθεῖσα ὀκτὼ μηνῶν ἔχουσα γαστέρα, πάνυ ὠδύρετο (διότι οὐκ ἔξεστιν ἐγκύμονα θηριομαχίᾳ τιμωρεῖσθαι), μήπως ὕστερον μετὰ
25 ἄλλων ἀνοσίων ἐκχυθῇ τὸ αἷμα αὐτῆς τὸ ἀθῷον. [3] ἀλλὰ καὶ οἱ συμμάρτυρες αὐτῆς περίλυποι ἦσαν σφόδρα, οὕτω καλὴν συνεργὸν καὶ ὡσεὶ συνοδοιπόρον ἐν ὁδῷ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος μὴ θέλοντες καταλείπειν. [4] πρὸ τρίτης οὖν ἡμέρας τοῦ πάθους αὐτῶν κοινῷ στεναγμῷ
30 ἑνωθέντες προσευχὴν πρὸς τὸν κύριον ἐποιήσαντο. [5] καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν προσευχὴν ὠδῖνες αὐτὴν συνέσχον,

---

18 μὴ eiecit F. 19 s. cf. L, c. 235. 24 θηριομαχὴν ἢ cod.

laborans doleret, ait illi quidam ex ministris cataractariorum: Quae sic modo doles, quid facies obiecta bestiis, quas contempsisti cum sacrificare noluisti? [6] et illa respondit: Modo ego patior quod patior; illic autem alius erit in me qui patietur pro me, 5 quia et ego pro illo passura sum. [7] ita enixa est puellam, quam sibi quaedam soror in filiam educauit.

XVI. Quoniam ergo permisit et permittendo uoluit spiritus sanctus ordinem ipsius muneris con- 10 scribi, etsi indigni ad supplementum tantae gloriae describendae, tamen quasi mandatum sanctissimae Perpetuae, immo fideicommissum eius exequimur, unum adicientes documentum de ipsius constantia et animi sublimitate. [2] cum a tribuno castigatius eo 15

κατὰ τὴν τοῦ ὀγδόου μηνὸς φύσιν χαλεπαί, καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν καμοῦσα ἤλγει. ἔφη δέ τις αὐτῇ τῶν παρατηρούντων ὑπηρετῶν· Εἰ νῦν οὕτως ἀλγεῖς, τί ἔχεις ποιῆσαι βληθεῖσα πρὸς θηρία, ὧν κατεφρόνησας ὅτε ἐπιθύειν [κατεφρόνησας καὶ] οὐκ ἠθέλησας [θῦσαι]; 20 [6] *κἀκείνη ἀπεκρίθη· Νῦν ἐγὼ πάσχω ὃ πάσχω· ἐκεῖ δὲ ἄλλος ἔσται ἐν ἐμοὶ ὁ πάσχων ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι ἐγὼ πάσχω ὑπὲρ αὐτοῦ.* [7] *ἔτεκεν δὲ κοράσιον, ὃ μία τῶν ἀδελφῶν συλλαβοῦσα εἰς θυγατέρα ἀνέθρεψεν αὐτῇ.*

XVI. *Ἡμῖν δὲ ἀναξίοις οὖσιν ἐπέτρεψεν τὸ ἅγιον* 25 *πνεῦμα ἀναγράψαι τὴν τάξιν τὴν ἐπὶ ταῖς φιλοτιμίαις παρακολουθήσασαν· πλὴν ὡς ἐντάλματι τῆς μακαρίας Περπετούας, μᾶλλον δὲ ὡς κελεύσματι ὑπηρετοῦντες ἀποπληροῦμεν τὸ προσταχθὲν ἡμῖν.* [2] *ὡς δὲ πλείους*

---

16 *μετὰ*] fort. *κατὰ* (F.) 22 *ἔσται* — *ἐμοῦ*] *ἐστὶν ὁ πάσχων ὑπὲρ ἐμοῦ· ἔσται ἐν ἐμοὶ ἵνα πάθῃ* cod., *ἐστὶν ὁ ⟨ἐν ἐμοὶ⟩ πάσχων ὑπὲρ ἐμοῦ* F.

tractantur, quia ex admonitionibus hominum uanissimorum uerebatur ne subtraherentur de carcere incantationibus aliquibus magicis, in faciem ei respondit: [3] Quid utique non permittis nobis refrigerare noxiis
5 nobilissimis, Caesaris scilicet natali depugnaturis? aut non tua gloria est, si pinguiores illo producamur? [4] horruit et erubuit tribunus; et ita iussit illos humanius haberi, ut et fratribus eius et ceteris facultas fieret introeundi et refrigerandi cum eis, iam et ipso
10 optione carceris credente.

XVII. Pridie quoque cum illam caenam ultimam, quam liberam uocant, quantum in ipsis erat non caenam liberam sed agapen caenarent, eadem

ἡμέραι διεγίνοντο ἐν τῇ φυλακῇ αὐτῶν ὄντων, ἡ μεγα-
15 *λόφρων καὶ ἀνδρεία ὡς ἀληθῶς Περπετούα, τοῦ χιλιάρχου ἀπηνέστερον αὐτοῖς προσφερομένου, τινῶν πρὸς αὐτὸν ματαίως διαβεβαιωσαμένων τὸ δεῖν φοβεῖσθαι μήπως ἐπῳδαῖς μαγικαῖς τῆς φυλακῆς ὑπεξέλθωσιν, ἐνώπιον ἀπεκρίθη λέγουσα·* [3] *Διὰ τί ἡμῖν ἀναλαμβάνειν οὐκ*
20 *ἐπιτρέπεις ὀνομαστοῖς καταδίκοις Καίσαρος γενεθλίοις ἀναλωθησομένοις; μὴ γὰρ οὐχὶ σὴ δόξα ἐστίν, ἐφ' ὅσον πίονες προσερχόμεθα;* [4] *πρὸς ταῦτα ἔφριξε καὶ ἐδυσωπήθη ὁ χιλίαρχος, ἐκέλευσέν τε αὐτοὺς φιλανθρωπότερον διάγειν, ὡς καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς καὶ λοιπούς τινας*
25 *δεδυνῆσθαι εἰσελθεῖν καὶ ἀναλαμβάνειν μετ' αὐτῶν. τότε καὶ αὐτὸς ὁ τῆς φυλακῆς προεστὼς ἐπίστευσεν.*

XVII. *Ἀλλὰ καὶ πρὸ μιᾶς ὅτε τὸ ἔσχατον ἐκεῖνο δεῖπνον, ὅπερ ἐλεύθερον ὀνομάζουσιν, ὅσον δὲ ἐφ' ἑαυτοῖς οὐκ ἐλεύθερον δεῖπνον ἀλλ' ἀγάπην ἐπετέλουν*

---

5 natali depugn.] et natali eiusdem pugnaturis *F.*
22 *πίονες* Hs.] *πλείονες* cod. 29 *ἐπετέλουν* propos. F. (uel *ἀπετ.*)] *ἀπεκάλουν* cod.

constantia ad populum uerba iactabant, comminantes iudicium dei, contestantes passionis suae felicitatem, inridentes concurrentium curiositatem, dicente Saturo: [2] Crastinus uobis satis non est, quod libenter uidetis quos odistis? hodie amici, cras inimici? notate tamen 5 uobis facies nostras diligenter, ut recognoscatis nos in die illo. [3] ita omnes inde adtoniti discedebant: ex quibus multi crediderunt.

XVIII. Inluxit dies uictoriae illorum, et processerunt de carcere in amphitheatrum, quasi in 10 caelum, hilares et uultu decori; si forte gaudio pauentes non timore. [2] sequebatur Perpetua placido incessu, ut matrona Christi, ut dei delicata, uigore

τῇ αὐτῶν παρρησίᾳ, πρὸς [δὲ] τὸν ὄχλον τὸν ἐκεῖσε παρεστῶτα ῥήματα ἐξέπεμπον, μετὰ πολλῆς παρρησίας 15 *αὐτοῖς ἀπειλοῦντες κρίσιν θεοῦ, ἀνθομολογούμενοι τὸν μακαρισμὸν τοῦ πάθους ἑαυτῶν, καταγελῶντες τὴν περιεργίαν τῶν συντρεχόντων, Σατύρου λέγοντος·* [2] *Ἡ αὔριον ἡμέρα ὑμῖν οὐκ ἐπαρκεῖ; τί ἡδέως ὁρᾶτε οὓς μισεῖτε· σήμερον φίλοι, αὔριον ἐχθροί; πλὴν ἐπι-* 20 *σημειώσασθε τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐπιμελῶς, ἵνα καὶ ἐπιγνῶτε ἡμᾶς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.* [3] *οὕτως ἅπαντες ἐκεῖθεν ἐκπληττόμενοι ἐχωρίζοντο· ἐξ ὧν πλεῖστοι ἐπίστευσαν.*

XVIII. *Ἐπέλαμψεν δὲ ἡ ἡμέρα τῆς νίκης αὐτῶν·* 25 *καὶ προῆλθον ἐκ τῆς φυλακῆς εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ὡς εἰς οὐρανὸν ἀπιόντες, ἱλαροὶ καὶ φαιδροὶ τῷ προσώπῳ, πτοούμενοι εἰ τύχοι χαρᾷ μᾶλλον ἢ φόβῳ.* [2] *ἠκολούθει δὲ ἡ Περπετούα πρᾴως βαδίζουσα, ὡς ματρώνα Χριστοῦ, ἐγρηγόρῳ ὀφθαλμῷ, καὶ τῇ προσόψει καταβάλλουσα* 30

---

5 quos] quod *F.* **6** uobis] nobis *F.* **12** placido] lucido *F.* **14** *δὲ* eiecit F. **15** [*μετὰ πολλῆς παρρησίας*] F.

oculorum deiciens omnium conspectum. [3] item Felicitas, saluam se peperisse gaudens ut ad bestias pugnaret, a sanguine ad sanguinem, ab obstetrice ad retiarium, lotura post partum baptismo secundo.
5 [4] et cum deducti essent in portam et cogerentur habitum induere, uiri quidem sacerdotum Saturni, feminae uero sacratarum Cereri, generosa illa in finem usque constantia repugnauit. [5] dicebat enim: Ideo ad hoc sponte peruenimus, ne libertas nostra
10 obduceretur; ideo animam nostram addiximus, ne tale aliquid faceremus; hoc uobiscum pacti sumus. [6] agnouit iniustitia iustitiam: concessit tribunus, quomodo erant, simpliciter inducerentur. [7] Perpetua

τὰς πάντων ὁράσεις. [3] ὁμοίως καὶ ἡ Φηλικητάτη
15 *χαίρουσα ἐπὶ τῇ τοῦ τοκετοῦ ὑγείᾳ ἵνα θηριομαχήσῃ, ἀπὸ αἵματος εἰς αἷμα, ἀπὸ μαίας πρὸς μονομαχίαν, μέλλουσα λούσασθαι μετὰ τὸν τοκετὸν βαπτισμῷ δευτέρῳ, τουτέστι τῷ ἰδίῳ αἵματι. [4] ὅτε δὲ ἤγγισαν πρὸς τὸ ἀμφιθέατρον, ἠναγκάζοντο ἐνδύσασθαι σχήματα, οἱ μὲν*
20 *ἄρρενες ἱερέων Κρόνου, αἱ δὲ θήλειαι τῆς Δημήτρας· ἀλλ' ἡ εὐγενεστάτη ἐκείνη [Περπετούα] παρρησίᾳ ἠγωνίσατο ἕως τέλους. [5] ἔλεγεν γάρ· Διὰ τοῦτο ἑκουσίως εἰς τοῦτο ἐληλύθαμεν, ἵνα ἡ ἐλευθερία ἡμῶν μὴ ἡττηθῇ· διὰ τοῦτο τὴν ψυχὴν ἡμῶν παρεδώκαμεν, ἵνα μηδὲν*
25 *τῶν τοιούτων πράξωμεν· τοῦτο συνεταξάμεθα μεθ' ὑμῶν. [6] ἐπέγνω ἡ ἀδικία τὴν δικαιοσύνην· καὶ μετέπειτα ἐπέτρεψεν ὁ χιλίαρχος ἵνα οὕτως εἰσαχθῶσιν ὡς ἦσαν. [7] καὶ ἡ Περπετούα ἔψαλλεν, τὴν κεφαλὴν τοῦ*

---

5 ducti *F.*

16 fort. *μονομάχον* (F.) **17** *δευτέρῳ* Ro.] *δὲ ὑστέρῳ* cod. **18** s. *πρω τοῦ ἀμφιθεάτρου* cod., coni. *πρὸς τὴν πύλην τοῦ ἀμφιθεάτρου* F. **21** *Περπετούα* inclusit F.

psallebat, caput iam Aegyptii calcans; Reuocatus et Saturninus et Saturus populo spectanti comminabantur. [8] dehinc ut sub conspectu Hilariani peruenerint, gestu et nutu coeperunt Hilariano dicere: Tu nos, inquiunt, te autem deus. [9] ad hoc populus exasperatus flagellis 5 eos uexari per ordinem uenatorum postulauit; et utique illi gratulati sunt quod aliquid et de dominicis passionibus essent consecuti.

XIX. Sed qui dixerat: P e t i t e e t a c c i p i e t i s, petentibus dederat eum exitum quem quisque deside- 10 rauerat. [2] nam, si quando inter se de martyrii sui uoto sermocinabantur, Saturninus quidem omnibus bestiis uelle se obici profitebatur, ut scilicet gloriosiorem gestaret coronam. [3] itaque in commissione spectaculi ipse et Reuocatus leopardum experti etiam 15

Αἰγυπτίου ἤδη πατοῦσα. Ῥεουκάτος δὲ καὶ Σατουρνῖλος καὶ Σάτυρος τῷ θεωροῦντι ὄχλῳ προσωμίλουν. [8] *καὶ γενόμενοι ἔμπροσθεν Ἱλαριανοῦ, κινήμασιν καὶ νεύμασιν ἔφασαν· Σὺ ἡμᾶς καὶ σὲ ὁ θεός.* [9] *πρὸς ταῦτα ἀγριωθεὶς ὁ ὄχλος μαστιγωθῆναι αὐτοὺς ἐβόησεν. ἀλλὰ οἱ ἅγιοι* 20 *ἠγαλλιάσθησαν ὅτι ὑπέμεινάν τι καὶ ἐκ τῶν κυριακῶν παθῶν.*

XIX. *Ἀλλ' ὁ εἰπών· Α ἰ τ ε ῖ σ θ ε κ α ὶ λ ή ψ ε σ θ ε, ἔδωκεν τοῖς αἰτήσασιν ταύτην τὴν ἔξοδον οἵαν ἕκαστος αὐτῶν ἐπεθύμησεν.* [2] *εἴ ποτε γὰρ μεθ' ἑαυτῶν περὶ τῆς εὐχῆς* 25 *τοῦ μαρτυρίου συνελάλουν, Σατουρνῖλος μὲν πᾶσιν τοῖς θηρίοις βληθῆναι ἑαυτὸν θέλειν ⟨ἀπεφήνατο⟩, πάντως ἵνα ἐνδοξότερον στέφανον ἀπολάβῃ.* [3] *ἐν ἀρχῇ γοῦν τῆς θεωρίας αὐτὸς μετὰ Ῥεουκάτου πάρδαλιν ὑπέμεινεν·*

---

2 s. comminabantur de hoc. ut sub *F.* 6 pro ordine *F.* 7 illi *om.* *F.* 9 Mt. 7, 7.

24 *ἔξοδον*] *δόξαν* cod. et edd. 27 *ἀπεφήνατο* addidi] *ἔλεγεν* Ro.

super pulpitum ab urso uexati sunt. [4] Saturus autem nihil magis quam ursum abominabatur; sed uno morsu leopardi confici se iam praesumebat. [5] itaque cum apro subministraretur, uenator potius qui illum
5 apro subligauerat, subfossus ab eadem bestia post dies muneris obiit; Saturus solummodo tractus est. [6] et cum ad ursum substrictus esset in ponte, ursus de cauea prodire noluit. itaque secundo Saturus inlaesus reuocatur.
10 XX. Puellis autem ferocissimam uaccam, ideoque praeter consuetudinem comparatam, diabolus praeparauit, sexui earum etiam de bestia aemulatus. [2] itaque dispoliatae et reticulis indutae producebantur. horruit populus alteram respiciens puellam delicatam,
15 alteram a partu recentem stillantibus mammis. [3] ita

ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐπὶ τῆς γεφύρας ὑπὸ ἄρκου διεσπαράχθη. [4] Σάτυρος δὲ οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄρκον ἀπεστρέφετο· καὶ ἑνὶ δήγματι παρδάλεως τελειοῦσθαι αὐτὸν ἐπεπόθει. [5] ὥστε καὶ τῷ συῒ διακονούμενος ἐσύρη μόνον,
20 *σχοινίῳ προσδεθείς· ὁ δὲ θηρατὴς ὁ τῷ συῒ αὐτὸν προσβαλὼν ὑπὸ τοῦ θηρὸς κατετρώθη οὕτως ὡς μεθ' ἡμέραν τῶν φιλοτιμιῶν ἀποθανεῖν. [6] ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄρκον διαδεθεὶς ὑγιὴς πάλιν διέμεινεν· ἐκ γὰρ τοῦ ζωγρίου αὐτῆς ἡ ἄρκος οὐκ ἠθέλησεν ἐξελθεῖν.*
25 XX. *Ταῖς μακαρίαις δὲ νεάνισιν ἀγριωτάτην δάμαλιν ἡτοίμασεν ὁ διάβολος, τὸ θῆλυ αὐτῶν παραζηλῶν διὰ τοῦ θηρίου. [2] καὶ γυμνωθεῖσαι γοῦν καὶ δικτύοις περιβληθεῖσαι προσήγοντο· ὅθεν ἀπεστράφη ὁ ὄχλος, μίαν μὲν τρυφερὰν κόρην βλέπων, τὴν δὲ ἄλλην*
30 *μασθοῖς στάζουσαν γάλα, ὡς προσφάτως κυήσασαν.*

---

15 *fort.* recenti
16 s. fort. *διεσπαράχθησαν* 18 *ἐν ἑνὶ* F. 27 s. *καὶ δικτ. περιβληθ.* post *πάλιν* p. 91 l. 15 cod., corr. F.

reuocatae et discinctis indutae. prior Perpetua iactata est, et concidit in lumbos. [4] et ubi sedit, tunicam a latere discissam ad uelamentum femoris reduxit, pudoris potius memor quam doloris. [5] dehinc acu requisita * * et dispersos capillos infibulauit. 5
non enim decebat martyram sparsis capillis pati, ne in sua gloria plangere uideretur. [6] ita surrexit, et elisam Felicitatem cum uidisset, accessit et manum ei tradidit et suscitauit illam. [7] et ambae pariter steterunt. et populi duritia deuicta reuocatae sunt 10
in portam Sanauiuariam. [8] illic Perpetua a quodam tunc catechumino, Rustico nomine, qui ei adhaerebat, suscepta et quasi a somno expergita (adeo in spiritu et in extasi fuerat) circumspicere coepit, et instu-

[3] καὶ ἀναληφθεῖσαι πάλιν ἐνδιδύσκονται ὑποζώσμασιν· 15
ὅθεν εἰσελθουσῶν αὐτῶν ἡ Περπετούα πρώτη κερατισθεῖσα ἔπεσεν ἐπ' ὀσφύας. [4] καὶ ἀνακαθίσασα τὸν χιτῶνα ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς συναγαγοῦσα, ἐσκέπασεν τὸν ἑαυτῆς μηρόν, αἰδοῦς μᾶλλον μνημονεύσασα ἢ πόνων· [αἰδουμένη, μηδαμῶς φροντίσασα τῶν ἀλγη- 20
*δόνων.] [5] καὶ ἐπιζητήσασα βελόνην τὰ ἐσπαραγμένα συνέσφιγξεν καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς περιέδησεν· οὐ γὰρ ἔπρεπεν τῇ μάρτυρι θριξὶν σπαραχθείσαις ὁρᾶσθαι, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἰδίᾳ τιμῇ δοκῇ πενθεῖν. [6] * * καὶ κρατήσασα τῆς χειρὸς αὐτῆς ἤγειρεν αὐτήν. [7] καὶ ἔστη-* 25
σαν ἅμα. τῆς δὲ σκληρότητος τοῦ ὄχλου ἐκνικηθείσης ἀνελήφθησαν εἰς τὴν πύλην τὴν Ζωτικήν. [8] ἐκεῖ ἡ Περπετούα ὑπό τινος κατηχουμένου ὀνόματι Ῥουστικοῦ, ὃς παρειστήκει αὐτῇ, ἀναδεχθεῖσα καὶ ὡς ἐξ ὕπνου ἐγερθεῖσα (οὕτως ἐν πνεύματι γέγονεν ἔκστασιν πα- 30

5 * *] *lacuna, cf. Gr.*
17 *ὀσφύως* cod., *ὀσφύος* edd. 20 s. *αἰδουμ.* — *ἀλγηδ.* eiecit F.
29 *ἀναδειχθῆσα* (sic) *καὶ* p. 92 l. 19 post *ἑωράκει* cod., corr. F.

pentibus omnibus ait: Quando, inquit, proiciemur ad uaccam illam nescio quam? [9] et cum audisset quod iam euenerat, non prius credidit nisi quasdam notas uexationis in corpore et habitu suo recognouisset.
5 [10] exinde accersitum fratrem suum, et illum catechuminum, adlocuta est dicens: In fide state et inuicem omnes diligite, et passionibus nostris ne scandalizemini.

XXI. Item Saturus in alia porta Pudentem
10 militem exhortabatur dicens: Ad summam, inquit, certe, sicut praesumpsi et praedixi, nullam usque adhuc bestiam sensi. et nunc de toto corde credas: ecce prodeo illo, et ab uno morsu leopardi consumor. [2] et statim in fine spectaculi, leopardo eiecto, de uno

15 *θοῦσα), καὶ περιβλεψαμένη θαμβούντων ἁπάντων ἔφη· Πότε βαλλόμεθα πρὸς τὴν δάμαλιν ἣν λέγουσιν;* [9] *καὶ ἀκούσασα ὅτι ἤδη ἐξεληλύθει πρὸς αὐτήν, οὐ πρότερον ἐπίστευσεν πρὶν ἢ σημεῖά τινα τῆς βλάβης ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι ἑωράκει.* [10] *⟨καὶ⟩ καλέσασα τὸν ἴδιον ἀδελφόν,*
20 *καὶ αὐτὸν [τὸν] κατηχούμενον, παρεκάλει ἵνα ἐν πίστει διαμείνωσιν καὶ ἀλλήλους ἀγαπῶσιν, καὶ τοῖς παθήμασιν ἐκείνοις μὴ σκανδαλισθῶσιν τοιούτοις οὖσιν.*

XXI. *Καὶ ἐν ἑτέρᾳ πύλῃ ὁ Σάτυρος τῷ στρατιώτῃ Πούδεντι προσωμίλει· Καθόλου, λέγων, [ὅτι] κατὰ*
25 *τὴν πρόλεξιν τὴν ἐμήν, ὡς καὶ προεῖπον, οὐδὲ ἓν θηρίον ἥψατό μου ἕως ἄρτι. ἰδοὺ δὲ νῦν ἵνα ἐξ ὅλης καρδίας διαπιστεύσῃς· προσέρχομαι, καὶ ἐν ἑνὶ δήγματι παρδάλεως τελειοῦμαι.* [2] *καὶ εὐθὺς ἐν τέλει τῆς θεωρίας πάρδαλις αὐτῷ ἐβλήθη, καὶ ἐν ἑνὶ δήγματι [τοῦ*

---

1 producimur *F.* **2** quam *om. F.*
19 *καὶ*] cf. not. ad p. 91 l. 29. **20** *τὸν* eieci **24** *προσωμίλει καθόλου λέγων ὅτι· Κατὰ* edd. **25** s. *θηρίων* cod. et edd.

morsu tanto perfusus est sanguine, ut populus reuertenti illi secundi baptismatis testimonium reclamauerit: Saluum lotum, saluum lotum. [3] plane utique saluus erat qui hoc modo lauerat. [4] tunc Pudenti militi: Vale, inquit, memor fidei et mei; et haec 5 te non conturbent, sed confirment. [5] simulque ansulam de digito eius petiit, et uulneri suo mersam reddidit ei hereditatem, pignus relinquens illi et memoriam sanguinis. [6] exinde iam exanimis prosternitur cum ceteris ad iugulationem solito loco. [7] et 10 cum populus illos in medio postularet, ut gladio penetranti in eorum corpore oculos suos comites homicidii adiungerent, ultro surrexerunt et se quo uolebat populus transtulerunt, ante iam osculati inuicem,

αἵματος τοῦ ἁγίου ἐνεπλήσθη] τοσοῦτον αἷμα ἐρρύη, 15 *ὡς λογισθῆναι δευτέρου βαπτισμοῦ μαρτύριον· καθὼς καὶ ἐπεφώνει ὁ ὄχλος βοῶν καὶ λέγων· Καλῶς ἐλούσω, καλῶς ἐλούσω.* [3] *καὶ μὴν ὑγιὴς ἦν ὁ τοιούτῳ τρόπῳ λελουμένος.* [4] *τότε τῷ στρατιώτῃ Πούδεντι ἔφη· Ὑγίαινε καὶ μνημόνευε ⟨τῆς⟩ πίστεως καὶ ἐμοῦ· καὶ τὰ* 20 *τοιαῦτα καὶ στερεωσάτω σε μᾶλλον ἢ ταραξάτω.* [5] *καὶ δακτύλιον αἰτήσας παρ' αὐτοῦ καὶ ἐνθεὶς αὐτὸ τῷ ἰδίῳ αἵματι ἔδωκεν αὐτῷ μακαρίαν κληρονομίαν, ἀφεὶς μνήμην καὶ ἐνθήκην αἵματος τηλικούτου.* [6] *μετὰ ταῦτα λοιπὸν ἐμπνέων ἔτι ἀπήχθη μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τῷ* 25 *συνήθει τόπῳ εἰς σφαγήν.* [7] *ὁ δὲ ὄχλος ᾔτησεν αὐτοὺς εἰς μέσον μεταχθῆναι, ὅπως διὰ τῶν ἁγίων σωμάτων ἐλαυνόμενον τὸ ξίφος θεάσωνται· καὶ οἱ μακάριοι μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ ἑκόντες ἠγέρθησαν· ᾐσχύνοντο γὰρ ὀλίγους μάρτυρας ἔχειν ἐπὶ τῷ μακαρίῳ θανάτῳ αὐτῶν.* 30 *καὶ δὴ ἐλθόντων αὐτῶν ὅπου ὁ ὄχλος ἐβούλετο, πρῶ-*

---

5 militi] *add.* inquit *F.*

26 *τόπῳ· εἰς σφαγὴν δὲ ὁ ὄχλος* cod. et edd.

ut martyrium per solemnia pacis consummarent.
[8] ceteri quidem inmobiles et cum silentio ferrum receperunt: multo magis Saturus, qui et prior ascenderat, prior reddidit spiritum; nam et Perpetuam
5 sustinebat. [9] Perpetua autem, ut aliquid doloris gustaret, inter ossa conpuncta exululauit, et errantem dexteram tirunculi gladiatoris ipsa in iugulum suum transtulit. [10] fortasse tanta femina aliter non potuisset occidi, quae ab inmundo spiritu timebatur, nisi
10 ipsa uoluisset.

[11] O fortissimi ac beatissimi martyres! o uere uocati et electi in gloriam domini nostri Iesu Christi! quam qui magnificat et honorificat et adorat, utique et haec non minora ueteribus exempla in aedificationem

15 *τον κατεφίλησαν ἀλλήλους, ἵνα τὸ μαρτύριον διὰ τῶν οἰκείων τῆς πίστεως τελειώσωσιν.* [8] *καὶ μετέπειτα ἀσμένως ὑπέμειναν τὴν διὰ τοῦ ξίφους τιμωρίαν· πολλῷ δὲ μᾶλλον ὁ Σάτυρος, ὁ καὶ πρότερος τὴν κλίμακα ἐκείνην ἀναβὰς **, ὃς καὶ ἔφησεν τὴν Περπετούαν ἀνα-*
20 *μένειν.* [9] *ἡ δὲ Περπετούα, ἵνα καὶ αὐτὴ γεύσηται τῶν πόνων, περὶ τὰ ὀστέα νυγεῖσα ἠλάλαξεν, καὶ πεπλανημένην ⟨τὴν⟩ δεξιὰν ἀπείρου μονομάχου κρατήσασα προσήγαγεν τῇ κατακλεῖδι ἑαυτῆς.* [10] *ἴσως τὴν τοσαύτην γυναῖκα τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος φοβουμένου καὶ ***
25 *[φονευθῆναι] μὴ βουλομένην.*

[11] *Ὦ ἀνδρειότατοι καὶ μακαριώτατοι μάρτυρες καὶ στρατιῶται ἐκλεκτοί, εἰς δόξαν κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κεκλημένοι. πῶς μεγαλύνωμεν ὑμᾶς ἢ μακαρίσωμεν, γενναιότατοι στρατιῶται; οὐχ ἧσσον τῶν παλαιῶν γρα-*

---

15 *μαρτύριον* (F.)] *μυστήριον* cod. **19** *ὃς* Hs.] *ὡς* cod. | *ἔφησεν*] *ἔπεισεν* edd. **19** s. *ἀναμαίνην* cod., *ἀναβαίνειν* edd., sed cf. supra p. 68 l. 20. **24** *τοῦ* Hs.] *ὑπὸ* cod. | **25** *φονευθῆναι* glossam suspic. F. | *βουλομένου* cod., corr. Hs.

ecclesiae legere debet, ut nouae quoque uirtutes unum et eundem semper spiritum sanctum usque adhuc operari testificentur ⟨et⟩ omnipotentem deum patrem et filium eius Iesum Christum dominum nostrum, cui est claritas et immensa potestas in sae- 5 cula saeculorum, amen.

φῶν [ἅ] εἰς οἰκοδομὴν ἐκκλησίας ἀναγινώσκεσθαι ὀφείλει ἡ πανάρετος πολιτεία τῶν μακαρίων μαρτύρων, δι' ὧν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ τῶν αἰώνων, ἅμα τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ 10 *σὺν ἁγίῳ πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.*

---

7 ἅ eiecit F.

VIII.

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πιονιου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

I. *Ταῖς μνείαις τῶν ἁγίων κοινωνεῖν ὁ ἀπόστολος παραινεῖ, γινώσκων ὅτι τὸ μνήμην ποιεῖσθαι τῶν*
5 *ὑγιῶς μετὰ καρδίας ἁπάσης ἐν πίστει διαγενομένων ἐπιστηρίζει τοὺς μιμεῖσθαι τὰ κρείττω θέλοντας.* [2] *Πιονίου δὲ τοῦ μάρτυρος καὶ μᾶλλον μεμνῆσθαι προσήκει διότι καὶ ὅτε ἐπεδήμει τῷ κόσμῳ πολλοὺς ἀπὸ τῆς πλάνης ἐπέστρεψεν ἀποστολικὸς ἀνὴρ τῶν*
10 *καθ' ἡμᾶς γενόμενος, καὶ τέλος ὅτε ἐκλήθη πρὸς κύριον καὶ ἐμαρτύρησε τὸ σύγγραμμα τοῦτο κατέλιπεν εἰς νουθεσίαν ἡμετέραν, ἐπὶ τὸ καὶ νῦν ἔχειν ἡμᾶς μνημόσυνα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.*

II. *Μηνὸς ἕκτου δευτέρᾳ ἐνισταμένου σαββάτου*
15 *μεγάλου, ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ μακαρίου μάρτυρος Πολυκάρπου, ὄντος τοῦ διωγμοῦ τοῦ κατὰ Δέκιον, συνελήφθησαν Πιόνιος πρεσβύτερος καὶ Σαβῖνα ὁμολογήτρια καὶ Ἀσκληπιάδης καὶ Μακεδόνια καὶ Λίμνος πρεσβύτερος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.* [2] *ὁ οὖν Πιόνιος*
20 *πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῶν Πολυκάρπου γενεθλίων εἶδεν ὅτι δεῖ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ αὐτοὺς συλληφθῆναι.* [3] *ὢν οὖν μετὰ τῆς Σαβίνης καὶ τοῦ Ἀσκληπιάδου ἐν νηστείᾳ, ὡς εἶδεν ὅτι αὔριον δεῖ αὐτοὺς συλληφθῆναι, λαβὼν*

---

3 Rom. 12, 13. 9 cf. Iac. 5, 20.

κλωστὰς ἁλύσεις τρεῖς περιέθηκε περὶ τὸν τράχηλον ἑαυτοῦ τε καὶ Σαβίνης καὶ Ἀσκληπιάδου, καὶ ἐξεδέχοντο ἐν τῷ οἴκῳ. [4] τοῦτο δὲ ἐποίησεν ὑπὲρ τῶν ἀπαγομένων αὐτόν, μηδὲ ὑπονοῆσαί τινας ὅτι ὡς οἱ λοιποὶ ὑπάγουσι μιαροφαγῆσαι, ἀλλ' ἵνα εἰδῶσι πάντες ὅτι 5 κεκρίκασιν εἰς φυλακὴν εὐθέως ἀπαχθῆναι.

III. Προσευξαμένων δὲ αὐτῶν καὶ λαβόντων ἄρτον ἅγιον καὶ ὕδωρ τῷ σαββάτῳ ἐπέστη αὐτοῖς Πολέμων ὁ νεωκόρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεταγμένοι ἀναζητεῖν καὶ ἕλκειν τοὺς Χριστιανοὺς ἐπιθύειν καὶ 10 μιαροφαγεῖν. [2] καί φησιν ὁ νεωκόρος· Οἴδατε πάντως τὸ διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς κελεύει ὑμᾶς ἐπιθύειν τοῖς θεοῖς. [3] καὶ ὁ Πιόνιος ἔφη· Οἴδαμεν τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ ἐν οἷς κελεύει ἡμᾶς αὐτῷ μόνῳ προσκυνεῖν. [4] Πολέμων εἶπεν· Ἔλθετε οὖν εἰς 15 τὴν ἀγορὰν κἀκεῖ πεισθήσεσθε. καὶ ἡ Σαβῖνα καὶ ὁ Ἀσκληπιάδης ἔφησαν· Ἡμεῖς θεῷ ζῶντι πειθόμεθα. [5] ἦγεν οὖν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας. καὶ προελθόντων αὐτῶν εἶδον πάντες ὅτι δεσμὰ ἐφόρουν, καὶ ὡς ἐπὶ παραδόξῳ συνέδραμεν ἐν τάχει ὄχλος ὥστε ὠθεῖν 20 ἀλλήλους. [6] καὶ ἐλθόντων εἰς τὴν ἀγοράν, ἐν τῇ στοᾷ τῇ ἀνατολικῇ, ἐν τῇ διπύλιδι, ἐγεμίσθη πᾶσα ἡ ἀγορὰ καὶ αἱ ὑπερῷαι στοαὶ Ἑλλήνων τε καὶ Ἰουδαίων καὶ γυναικῶν· ἐσχόλαζον γὰρ διὰ τὸ εἶναι μέγα σάββατον. [7] ἀνῄεσαν δὲ καὶ ἐπὶ τὰ βάθρα καὶ ἐπὶ τὰ κιβώτια 25 σκοποῦντες.

IV. Ἔστησαν οὖν αὐτοὺς ἐν μέσῳ, καὶ ὁ Πολέμων εἶπεν· Καλὸν ὑμᾶς ἐστιν, ὦ Πιόνιε, πειθαρχῆσαι καθὰ καὶ πάντες καὶ ἐπιθῦσαι, ἵνα μὴ κολασθῆτε. [2] ἐκτείνας οὖν τὴν χεῖρα ὁ Πιόνιος 30 φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἀπελογήσατο εἰπών· Ἄνδρες οἱ ἐπὶ τῷ κάλλει Σμύρνης καυχώμενοι, οἱ ἐπὶ τοῦ

14 s. Ex. 20, 3 ss. 25 ἀνιεσαν cod. 30 s. cf. Act. 26, 1.

Μέλητος, ὥς φατε, Ὁμήρῳ σεμνυνόμενοι, καὶ οἵτινες ἐν ὑμῖν Ἰουδαίων συμπάρεισιν, ἀκούσατέ μου ὀλίγα προσδιαλεγομένου ὑμῖν. [3] *ἀκούω γὰρ ὅτι ἐπὶ τοῖς αὐτομολοῦσιν ὡς ἐπιγελῶντες καὶ ἐπιχαίροντες παίγνιον* 5 *ἡγεῖσθε τὸ ἐκείνων ἀστόχημα, ὅτι ἑκόντες ἐπιθύουσιν.* [4] *ἔδει δὲ ὑμᾶς μέν, ὦ Ἕλληνες, πείθεσθαι τῷ διδασκάλῳ ὑμῶν Ὁμήρῳ, ὃς συμβουλεύει μὴ ὅσιον εἶναι ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι καυχᾶσθαι.* [5] *ὑμῖν δέ, ὦ Ἰουδαῖοι, Μωϋσῆς κελεύει· Ἐὰν ἴδῃς τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ σου* 10 *πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον, οὐ παρελεύσῃ ἀλλὰ ἀιστῶν ἀναστήσεις αὐτό.* [6] *ὁμοίως καὶ Σολομῶντι ἔδει ὑμᾶς πείθεσθαι· Ἐὰν πέσῃ ὁ ἐχθρός σου, φησί, μὴ ἐπιχαρῇς, ἐν δὲ τῷ ὑποσκελίσματι αὐτοῦ μὴ ἐπαίρου.* [7] *ἐγὼ γὰρ τῷ ἐμῷ διδασκάλῳ* 15 *πειθόμενος ἀποθνήσκειν αἱροῦμαι μᾶλλον ἢ παραβαίνειν τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ἀγωνίζομαι μὴ ἀλλάξαι ἃ πρῶτον ἔμαθον, ἔπειτα καὶ ἐδίδαξα.* [8] *τίνων οὖν καταγελῶσιν οἱ Ἰουδαῖοι ἀσυμπαθῶς; εἰ γὰρ καὶ ἐχθροὶ αὐτῶν ἐσμεν, ὡς φασιν, ἀλλὰ ἄνθρωποι, ἔτι ἀδικηθέντες.* 20 [9] *λέγουσιν ὅτι καιροὺς παρρησίας ἔχομεν. εἶτα; τίνας ἠδικήσαμεν; τίνας ἐφονεύσαμεν; τίνας ἐδιώξαμεν; τίνας εἰδωλολατρεῖν ἠναγκάσαμεν;* [10] *ἢ οἴονται ὅμοια εἶναι τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα τοῖς νῦν ὑπό τινων διὰ φόβον ἀνθρώπινον πρασσομένοις; ἀλλὰ τοσούτῳ διαφέρει ὅσῳ* 25 *τὰ ἑκούσια ἁμαρτήματα τῶν ἀκουσίων.* [11] *τίς γὰρ ἠνάγκασεν Ἰουδαίους τελεσθῆναι τῷ Βεελφεγώρ; ἢ φαγεῖν θυσίας νεκρῶν; ἢ πορνεῦσαι εἰς τὰς θυγατέρας τῶν ἀλλοφύλων; ἢ κατακαίειν τοῖς εἰδώλοις τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας; ἢ γογγύζειν κατὰ τοῦ θεοῦ; ἢ κατα-*

---

1 *μέλιτος* cod. **7** s. cf. Hom. Od. χ 412. **9** ss. Ex. 23, 5. **12** ss. Prov. 24, 17. **15** s. cf. Mt. 15, 3. **23** *ὑπὸ τὸν* cod. **25** cf. Hebr. 10, 26. **26** cf. Num. 25, 3. Ps. 105, 28. **27** s. cf. Ez. 16, 27 s. **28** s. cf. Ier. 7, 31. Ez. 23, 39. **29** s. cf. Ex. 15, 24. 16, 2. Num. 14, 27. 21, 5.

λαλεῖν Μωϋσέως; ἢ ἀχαριστεῖν εὐεργετουμένοις; ἢ στρέφεσθαι τῇ καρδίᾳ εἰς Αἴγυπτον; ἢ ἀναβάντος Μωϋσέως λαβεῖν τὸν νόμον εἰπεῖν τῷ Ἀαρών· Ποίησον ἡμῖν θεούς, καὶ μοσχοποιῆσαι; καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἐποίησαν. [12] ὑμᾶς γὰρ δύνανται πλανᾶν. ἐπεὶ ἀναγινωσκέτωσαν 5 ὑμῖν τὴν βίβλον τῶν Κριτῶν, τὰς Βασιλείας, τὴν Ἔξοδον καὶ πάντα ἐν οἷς ἐλέγχονται. [13] ἀλλὰ ζητοῦσι διὰ τί τινες μήτε βιασθέντες ἑαυτοῖς ἦλθον ἐπὶ τὸ θῦσαι, καὶ δι' ἐκείνους πάντων Χριστιανῶν καταγινώσκετε; [14] νομίσατε τὰ παρόντα ἅλωνι ὅμοια εἶναι· ποῖος σωρὸς 10 μείζων, ἀχύρου ἢ τοῦ σίτου; ὅταν γὰρ ἔλθῃ ὁ γεωργὸς ἐν τῷ πτύῳ διακαθᾶραι τὴν ἅλωνα, τὸ ἄχυρον κοῦφον ὂν εὐκόλως ὑπὸ τοῦ ἀερίου πνεύματος μεταφέρεται, ὁ δὲ σῖτος ἐν ταὐτῷ μένει. [15] ἴδετε πάλιν τὴν εἰς θάλασσαν βαλλομένην σαγήνην· μὴ πάντα ἃ συνάγει εὔ- 15 χρηστά ἐστιν; οὕτω καὶ τὰ παρόντα. [16] πῶς οὖν θέλετε ταῦτα πάσχειν ἡμᾶς, ὡς δικαίους ἢ ὡς ἀδίκους; εἰ μὲν ὡς ἀδίκους, πῶς οὐχὶ καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς τοῖς ἔργοις ἄδικοι ἐλεγχόμενοι τὰ αὐτὰ πείσεσθε; εἰ δὲ ὡς δικαίους, τῶν δικαίων πασχόντων ποίαν ὑμεῖς ἐλπίδα ἔχετε; εἰ 20 γὰρ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; [17] κρίσις γὰρ τῷ κόσμῳ ἐπίκειται, περὶ ἧς πεπληροφορήμεθα διὰ πολλῶν. [18] ἐγὼ μὲν καὶ ἀποδημήσας καὶ ἅπασαν τὴν Ἰουδαίαν περιελθὼν γῆν περάσας τε τὸν Ἰορδάνην ἐθεασάμην γῆν ἕως 25 τοῦ νῦν μαρτυροῦσαν τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ γενομένην αὐτῇ ὀργήν, δι' ἃς ἐποίουν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν ἁμαρτίας, ξενοκτονοῦντες, ξενηλατοῦντες, βιαζόμενοι. [19] εἶδον καπνὸν ἐξ αὐτῆς ἕως τοῦ νῦν ἀναβαίνοντα καὶ γῆν πυρὶ τετεφρωμένην, ἄμοιρον παντὸς καρποῦ καὶ πάσης 30

---

1 εὐεργετουμένους cod. **2** ss. Ex. 32, 1 ss. **4** cf. Act. 7, 41. 8 ἦλθον] add. ἀλλὰ ζητοῦσιν cod. **10** ss. cf. Mt. 3, 12. Lc. 3, 17. **14** s. cf. Mt. 13, 47. **20** ss. Prov. 11, 31 (I Pe. 4, 18).

ὑγρᾶς οὐσίας. [20] *εἶδον καὶ Θάλασσαν Νεκράν, ὕδωρ ὑπηλλαγμένον καὶ ἔξω τοῦ κατὰ φύσιν φόβῳ θείῳ ἀτονῆσαν καὶ τρέφειν ζῷον μὴ δυνάμενον, καὶ τὸν ἐναλλόμενον εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐκβαλλόμενον*
5 *εἰς ἄνω, καὶ κατέχειν ἀνθρώπου σῶμα παρ' ἑαυτῇ μὴ δυναμένην· ὑποδέξασθαι γὰρ ἄνθρωπον οὐ θέλει, ἵνα μὴ δι' ἄνθρωπον πάλιν ἐπιτιμηθῇ.* [21] *καὶ ταῦτα μακρὰν ὑμῶν ὄντα λέγω. ὑμεῖς ὁρᾶτε καὶ διηγεῖσθε Λυδίας γῆν Δεκαπόλεως κεκαυμένην πυρὶ καὶ προκει-*
10 *μένην εἰς δεῦρο ὑπόδειγμα ἀσεβῶν, Αἴτνης καὶ Σικελίας καὶ προσέτι Λυκίας καὶ τῶν νήσων ῥοιγδούμενον πῦρ.* [22] *εἰ δὲ καὶ ταῦτα πόρρω ἀπέχει ἀφ' ὑμῶν, κατανοήσατε τοῦ θερμοῦ ὕδατος τὴν χρῆσιν, λέγω δὴ τοῦ ἀναβλύζοντος ἐκ γῆς, καὶ νοήσατε πόθεν ἀνάπτεται ἢ*
15 *πόθεν πυροῦται, εἰ μὴ ἐκβαῖνον ἐν ὑπογαίῳ πυρί.* [23] *λέγετε δὲ καὶ ἐκπυρώσεις μερικὰς καὶ ἐξυδατώσεις, ὡς ὑμεῖς ἐπὶ Δευκαλίωνος ἢ ὡς ἡμεῖς ἐπὶ Νῶε. μερικὰ γίνεται, ἵνα ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους τὰ καθόλου γνωσθῇ.* [24] *διὸ δὴ μαρτυρόμεθα ὑμῖν περὶ τῆς μελλούσης διὰ*
20 *πυρὸς γίνεσθαι κρίσεως ὑπὸ θεοῦ διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς λεγομένοις θεοῖς ὑμῶν οὐ λατρεύομεν καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ οὐ προσκυνοῦμεν.*

V. *Τούτων δὲ καὶ ἄλλων πολλῶν λεχθέντων, ὡς*
25 *ἐπὶ πολὺ μὴ σιωπῆσαι τὸν Πιόνιον, ὅ τε νεωκόρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπέστησε τὰς ἀκοάς, ὥστε τοσαύτην ἡσυχίαν γενέσθαι ὡς μηδὲ γρῦξαί τινα.* [2] *εἰπόντος δὲ πάλιν τοῦ Πιονίου ὅτι· Τοῖς θεοῖς ὑμῶν οὐ λατρεύομεν καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ οὐ προσκυνοῦ-*
30 *μεν, ἤγαγον αὐτοὺς εἰς τὸ ὕπαιθρον εἰς τὸ μέσον, καὶ*

---

3 *ἀτονήσασαν* cod. 11 fort. *ῥοιβδούμενον* 15 *εἰ ὑπογαίων* cod. 16 *λέγεται* cod. | *ἐκ πυρὸς εἰς* cod. 17 *δαυκαλίωνος* cod. | cf. Gen. 7. 20 s. cf. II Thess. 1, 7 s. 21 *Ἰησοῦ*] *τοῦ* cod.

περιέστησαν αὐτοῖς τινες τῶν ἀγοραίων ἅμα τῷ Πολέμωνι ἐκλιπαροῦντες καὶ λέγοντες· [3] Πείσθητι ἡμῖν, Πιόνιε, ὅτι σε φιλοῦμεν, καὶ διὰ πολλὰ ἄξιος εἶ ζῆν, ἤθους τε ἕνεκα καὶ ἐπιεικείας. καλόν ἐστι τὸ ζῆν καὶ τὸ φῶς τοῦτο βλέπειν· καὶ ἄλλα τινὰ πλείονα. [4] ὁ δὲ 5 πρὸς αὐτούς· Κἀγὼ λέγω ὅτι καλόν ἐστι τὸ ζῆν, ἀλλ' ἐκεῖνο κρεῖσσον ὃ ἡμεῖς ἐπιποθοῦμεν· καὶ τὸ φῶς, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ἀληθινόν. [5] καὶ ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα καλά· καὶ οὐχ ὡς θανατιῶντες ἢ μισοῦντες τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ φεύγομεν, ἀλλ' ἑτέρων μεγάλων ὑπερβολῇ 10 τούτων καταφρονοῦμεν ἐνεδρευόντων ἡμᾶς.

VI. Ἀλέξανδρος δέ τις ἀγόραιος πονηρὸς ἀνὴρ εἶπεν· Ἄκουσον ἡμῶν, Πιόνιε. Πιόνιος εἶπεν· Ἐπιλαβοῦ σὺ παρ' ἐμοῦ ἀκούειν· ἃ γὰρ σὺ οἶδας οἶδα, ἃ δὲ ἐγὼ ἐπίσταμαι σὺ ἀγνοεῖς. [2] ὁ δὲ Ἀλέξανδρος 15 ἠθέλησεν αὐτοῦ καταγελᾶν, ἐπεί καί φησιν εἰρωνείᾳ· Ταῦτα δὲ διὰ τί; [3] Πιόνιος εἶπεν· Ταῦτα ἵνα μὴ διερχόμενοι τὴν πόλιν ὑμῶν ὑπονοηθῶμεν ὡς μιαροφαγήσοντες προσεληλύθαμεν, καὶ ἵνα μάθητε ὅτι οὐδὲ ἐπερωτᾶσθαι ἀξιοῦμεν ἀλλὰ κρίναντες οὐκ εἰς τὸ 20 Νεμεσεῖον ἀλλ' εἰς τὴν φυλακὴν ἀπερχόμεθα, καὶ ἵνα μὴ ὡς τοὺς λοιποὺς βίᾳ ἡμᾶς συναρπάσαντες ἀπαγάγητε, ἀλλὰ διὰ τὸ φορεῖν δεσμὰ ἐάσητε· τάχα γὰρ μετὰ δεσμῶν οὐκ εἰσηγάγετε ἡμᾶς εἰς τὰ εἰδωλεῖα ὑμῶν. [4] καὶ οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος ἐφιμώθη. καὶ πάλιν ἐκείνων 25 πολλὰ παρακαλούντων αὐτὸν κἀκείνου λέγοντος· Οὕτω κεκρίκαμεν, καὶ πολλὰ ἐλέγχοντος αὐτοὺς καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἀπαγγέλλοντος αὐτοῖς ὁ Ἀλέξανδρος εἶπεν· [5] Τίς γὰρ χρεία ἐστί, φησίν, τῶν λόγων ὑμῶν τούτων ὁπότε οὐκ ἔξεστιν ὑμᾶς ζῆν; 30

VII. Τοῦ δὲ δήμου βουλομένου ἐκκλησίαν ἐν τῷ

---

7 s. cf. Io. 1, 9. 20 s. τὸν ἐμεσεῖον cod. 24 εἰσαγάγετε cod. | εἴδωλα cod. 26 cf. Mc. 5, 10.

θεάτρῳ ποιεῖν, ἵνα ἐκεῖ ἀκούσωσι πλείονα, κηδόμενοί τινες τοῦ στρατηγοῦ προσελθόντες τῷ νεωκόρῳ Πολέμωνι εἶπον· Μὴ συγχώρει λαλεῖν αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐν τῷ θεάτρῳ εἰσέλθωσι καὶ θόρυβος καὶ ἐπιζήτησις περὶ
5 τοῦ ἀνθρώπου γένηται. [2] ταῦτα ἀκούσας ὁ Πολέμων λέγει· Πιόνιε, εἰ μὴ θέλεις θῦσαι, κἂν ἐλθὲ εἰς τὸ Νεμεσεῖον. ὁ δὲ ἔφη· Ἀλλ' οὐ συμφέρει σου τοῖς εἰδώλοις ἵνα ἐκεῖ ἔλθωμεν. [3] Πολέμων εἶπεν· Πείσθητι ἡμῖν, Πιόνιε. Πιόνιος εἶπεν· Εἴθε ἠδυνάμην ἐγὼ
10 ὑμᾶς πεῖσαι Χριστιανοὺς γενέσθαι. [4] οἱ δὲ μέγα ἀναγελάσαντες εἶπον· Οὐδὲν ἔχεις τοιοῦτο ποιῆσαι ἵνα ζῶντες καῶμεν. Πιόνιος εἶπεν· Χεῖρόν ἐστι πολὺ ἀποθανόντας καυθῆναι. [5] μειδιώσης δὲ τῆς Σαβίνης ὁ νεωκόρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἶπον· Γελᾷς; ἡ δὲ
15 εἶπεν· Ἐὰν ὁ θεὸς θέλῃ, ναί· Χριστιανοὶ γάρ ἐσμεν· ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν πιστεύουσιν ἀδιστάκτως γελάσουσιν ἐν χαρᾷ ἀιδίῳ. [6] λέγουσιν αὐτῇ· Σὺ μὲν ὃ οὐ θέλεις μέλλεις πάσχειν· αἱ γὰρ μὴ ἐπιθύουσαι εἰς πορνεῖον ἵστανται. ἡ δὲ εἶπεν· Τῷ ἁγίῳ θεῷ μελήσει περὶ
20 τούτου.

VIII. Πάλιν δὲ Πιονίῳ εἶπεν Πολέμων· Πείσθητι ἡμῖν, Πιόνιε. Πιόνιος εἶπεν· Κεκέλευσαι ἢ πείθειν ἢ κολάζειν· οὐ πείθεις, κόλαζε. [2] τότε ἐπερωτᾷ ὁ νεωκόρος Πολέμων λέγων· Ἐπίθυσον, Πιόνιε. Πιόνιος
25 εἶπεν ὅτι· Χριστιανός εἰμι. [3] Πολέμων εἶπεν· Ποῖον θεὸν σέβῃ; Πιόνιος εἶπεν· Τὸν θεὸν τὸν παντοκράτορα τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ πάντας ἡμᾶς, ὃς παρέχει ἡμῖν πάντα πλουσίως, ὃν ἐγνώκαμεν διὰ τοῦ λόγου

---

5 ἀνθρώπου] ἄρτου cod. **6** s. τὸν μεσεῖον cod. **9** ἡμῶν cod. **9** s. cf. Act. 26, 28. **15** cf. Iac. 4, 15. **16** cf. Lc. 6, 21. **17** ἀϊδίως cod. **26** s. cf. Am 4, 13. Apoc. 1, 8 etc. **27** s. cf. Ex. 20, 11 etc. Act. 4, 24. 14,15. **28** s. cf. I Tim. 6, 17. **29** cf. Mt. 11, 27. Lc. 10, 22. Io. 14, 7.

αὐτοῦ Χριστοῦ. [4] Πολέμων εἶπεν· Ἐπίθυσον οὖν κἂν τῷ αὐτοκράτορι. Πιόνιος εἶπεν· Ἐγὼ ἀνθρώπῳ οὐκ ἐπιθύω, Χριστιανὸς γάρ εἰμι.

IX. Εἶτα ἐπηρώτησεν ἐγγράφως λέγων αὐτῷ· Τίς λέγῃ; γράφοντος τοῦ νοταρίου πάντα. ἀπεκρίθη· 5 Πιόνιος. [2] Πολέμων εἶπεν· Χριστιανὸς εἶ; Πιόνιος εἶπεν· Ναί. Πολέμων ὁ νεωκόρος εἶπεν· Ποίας ἐκκλησίας; ἀπεκρίνατο· Τῆς καθολικῆς, οὔτε γάρ ἐστιν ἄλλη παρὰ τῷ Χριστῷ· [3] εἶτα ἦλθεν ἐπὶ τὴν Σαβῖναν. προειρήκει δὲ αὐτῇ ὁ Πιόνιος ὅτι· Εἶπον σεαυτὴν 10 Θεοδότην, πρὸς τὸ μὴ ἐμπεσεῖν αὐτὴν ἐκ τοῦ ὀνόματος πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀνόμου Πολίττης τῆς γενομένης αὐτῆς δεσποίνης. [4] αὕτη γὰρ ἐπὶ καιρῶν Γορδιανοῦ βουλομένη μεταγαγεῖν τῆς πίστεως τὴν Σαβῖναν πεδήσασα ἐξώρισεν αὐτὴν ἐν ὄρεσιν, ὅπου εἶχε τὰ 15 ἐπιτήδεια λάθρα παρὰ τῶν ἀδελφῶν· μετὰ δὲ ταῦτα σπουδὴ ἐγένετο ὥστε αὐτὴν ἐλευθερωθῆναι καὶ Πολίττης καὶ τῶν δεσμῶν, καὶ ἦν τὰ πλεῖστα διατρίβουσα μετὰ τοῦ Πιονίου καὶ συνελήφθη ἐν τῷ διωγμῷ τούτῳ. [5] εἶπεν οὖν καὶ ταύτῃ ὁ Πολέμων· Τίς λέγῃ; ἡ δὲ 20 εἶπεν· Θεοδότη. ὁ δὲ ἔφη· Χριστιανὴ εἶ; ἡ δὲ λέγει· Ναί, Χριστιανή εἰμι. [6] Πολέμων εἶπεν· Ποίας ἐκκλησίας; Σαβῖνα εἶπεν· Τῆς καθολικῆς. Πολέμων εἶπεν· Τίνα σέβῃ; Σαβῖνα εἶπεν· Τὸν θεὸν τὸν παντοκράτορα ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ 25 πάντας ἡμᾶς, ὃν ἐγνώκαμεν διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. [7] εἶτα ἐπηρώτησε τὸν Ἀσκληπιάδην· Τίς λέγῃ; ὁ δὲ εἶπεν· Ἀσκληπιάδης. Πολέμων εἶπεν· Χριστιανὸς εἶ; Ἀσκληπιάδης εἶπεν· Ναί. [8] ⟨Πολέμων εἶπεν· Ποίας ἐκκλησίας; Ἀσκληπιάδης εἶπεν· Τῆς 30 καθολικῆς.⟩ Πολέμων εἶπεν· Τίνα σέβῃ; Ἀσκληπιάδης εἶπεν· Τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. [9] Πολέμων εἶπεν· Οὗτος

4. Τίς] τί cod.

οὖν ἄλλος ἐστίν; Ἀσκληπιάδης εἶπεν· Οὐχί, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὃν καὶ οὗτοι εἰρήκασι.

X. Τούτων δὲ λεχθέντων ἀπήγαγον αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακήν. ἐπηκολούθει δὲ ὄχλος πολύς, ὥστε γέμειν 5 τὴν ἀγοράν. [2] καὶ ἔλεγόν τινες περὶ Πιονίου· Πῶς ἀεὶ χλωρὸς ὢν νῦν πυρρὸν ἔχει τὸ πρόσωπον; [3] κρατούσης δὲ αὐτὸν τῆς Σαβίνης ἀπὸ τῶν ἱματίων διὰ τὸ ὦσμα τοῦ πλήθους ἔλεγόν τινες χλευάζοντες· Εἶα, ὡς φοβουμένη μὴ ἀποτίτθιος γένηται. [4] εἷς δέ τις ἐξεβόησεν· 10 Εἰ μὴ ἐπιθύουσι κολασθήτωσαν. ὁ Πολέμων ἔφη· Ἀλλ' αἱ ῥάβδοι ἡμᾶς οὐ προάγουσιν ἵνα ἐξουσίαν ἔχωμεν. [5] ἄλλος δέ τις ἔλεγεν· Ἴδετε, ἀνθρωπάριον ὑπάγει ἐπιθῦσαι. ἔλεγε δὲ τὸν σὺν ἡμῖν Ἀσκληπιάδην. [6] Πιόνιος εἶπεν· Σὺ ψεύδῃ. οὐ γὰρ ποιεῖ αὐτό. ἄλλοι δὲ ἔλεγον· 15 Ὃς δὲ καὶ ὃς δὲ ἐπέθυσαν. Πιόνιος εἶπεν· Ἕκαστος ἰδίαν ἔχει προαίρεσιν, τί οὖν πρὸς ἐμέ; ἐγὼ Πιόνιος λέγομαι. [7] ἄλλοι δὲ ἔλεγον· Ὢ τοσαύτη παιδεία, καὶ οὕτως ἐστίν. Πιόνιος εἶπεν· Ταύτην μᾶλλον οἴδατε δι' ὧν ἐπειράθητε λιμῶν καὶ θανάτων καὶ τῶν ἄλλων 20 πληγῶν. [8] εἶπεν δέ τις αὐτῷ· Καὶ σὺ σὺν ἡμῖν ἐπείνασας. Πιόνιος εἶπεν· Ἐγὼ μετὰ ἐλπίδος τῆς εἰς τὸν θεόν.

XI. Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ μόλις ἐκ τοῦ ὄχλου ἐσφιγμένους ὥστε συμπνίγεσθαι ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς τὴν 25 φυλακὴν παραδόντες τοῖς δεσμοφύλαξιν. [2] εἰσελθόντες δὲ εὗρον κατακεκλεισμένον πρεσβύτερον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὀνόματι Λίμνον καὶ γυναῖκα Μακεδονίαν ἀπὸ κώμης Καρίνης καὶ ἕνα ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Φρυγῶν ὀνόματι Εὐτυχιανόν. [3] ὄντων οὖν αὐτῶν κατὰ τὸ αὐτὸ 30 ἔγνωσαν οἱ ἐπὶ τῆς φυλακῆς ὅτι τὰ φερόμενα ὑπὸ τῶν πιστῶν οὐ λαμβάνουσιν οἱ περὶ τὸν Πιόνιον. ἔλεγε γὰρ ὁ Πιόνιος ὅτι· Ὅτε πλειόνων ἐχρῄζομεν οὐδένα ἐβαρή-

---

8 Εἶα] εἶτα cod. 21 cf. Act. 24, 15. 32 s. cf. II Cor. 12, 16.

σαμεν, καὶ νῦν πῶς λῃψόμεθα; [4] ὠργίσθησαν οὖν οἱ δεσμοφύλακες ἐπιφιλανθρωπευόμενοι ἐκ τῶν ἐρχομένων αὐτοῖς, καὶ ὀργισθέντες ἔβαλον αὐτοὺς εἰς τὸ ἐσώτερον, πρὸς τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς τὴν σύμπασαν φιλανθρωπίαν. [5] δοξάσαντες οὖν τὸν θεὸν ἡσύχασαν παρέχοντες αὐτοῖς τὰ συνήθη, ὡς μεταγνῶναι τὸν ἐπάνω τῆς φυλακῆς καὶ πάλιν μεταγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὰ ἔμπροσθεν. [6] οἱ δὲ ἔμειναν εἰπόντες· Δόξα τῷ κυρίῳ, συνέβη γὰρ ἡμῖν τοῦτο εἰς ἀγαθόν. [7] ἄδειαν γὰρ ἔσχον τοῦ φιλολογεῖν καὶ προσεύχεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτός.

XII. Ὅμως δ' οὖν καὶ ἐν τῇ φυλακῇ πολλοὶ τῶν ἐθνῶν ἤρχοντο πείθειν θέλοντες, καὶ ἀκούοντες αὐτῶν τὰς ἀποκρίσεις ἐθαύμαζον [2] εἰσῄεσαν δὲ καὶ ὅσοι κατὰ ἀνάγκην ἦσαν σεσυρμένοι τῶν Χριστιανῶν ἀδελφῶν πολὺν κλαυθμὸν ποιοῦντες, ὡς μέγα πένθος καθ' ἑκάστην ὥραν ἔχειν αὐτούς, μάλιστα ἐπὶ τοῖς εὐλαβέσι καὶ ἐν καλῇ πολιτείᾳ γενομένοις, ὡς καὶ κλαίοντα τὸν Πιόνιον λέγειν· [3] Καινῇ κολάσει κολάζομαι, κατὰ μέλος τέμνομαι ὁρῶν τοὺς μαργαρίτας τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν χοίρων καταπατουμένους καὶ τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τῆς οὐρᾶς τοῦ δράκοντος εἰς τὴν γῆν σεσυρμένους, τὴν ἄμπελον ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ τοῦ θεοῦ ὑπὸ τοῦ ὑὸς τοῦ μονιοῦ λυμαινομένην· καὶ ταύτην νῦν τρυγῶσι πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν [4] τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω ἕως οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν· οἱ τρυφεροί μου ἐπορεύθησαν ὁδοὺς τραχείας. [5] νῦν ἡ Σωσάννα ἐνεδρεύθη ὑπὸ τῶν ἀνόμων πρεσβυτέρων, νῦν ἀνακαλύπτουσι τὴν τρυφερὰν καὶ καλήν, ὅπως ἐμπλησθῶσι τοῦ κάλλους αὐτῆς καὶ ψευδῆ καταμαρτυρήσωσιν αὐτῆς. [6] νῦν ὁ Ἀμὰν κωθωνίζεται,

---

6 μέγα γνῶναι cod. 18 κενῇ cod. 19 s. cf. Mt. 7, 6. 20 s. cf. Apoc. 12, 4. 21 ss. cf. Ps. 79, 9. 16. 14. 13. 24 s. Gal. 4, 19. 26 Bar. 4, 19 (26). 27 ss. cf. Sus. 28 ss. 30 s. cf. Esth. 3, 15.

Ἐσθὴρ δὲ καὶ πᾶσα πόλις ταράσσεται. [7] *νῦν οὐ λιμὸς ἄρτου οὐδὲ δίψα ὕδατος, ἀλλ' ἢ τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου.* [8] *ἢ πάντως ἐνύσταξαν πᾶσαι αἱ παρθένοι καὶ ἐκάθευδον;* [9] *ἐπληρώθη τὸ ῥῆμα τοῦ κυρίου*
5 *Ἰησοῦ· Ἄρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;* [10] *ἀκούω δὲ ὅτι καὶ εἷς ἕκαστος τὸν πλησίον παραδίδωσιν, ἵνα πληρωθῇ τὸ Παραδώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον.* [11] *ἄρα ἐξῃτήσατο ὁ σατανᾶς ἡμᾶς τοῦ σινιάσαι*
10 *ὡς τὸν σῖτον· πύρινον δὲ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ θεοῦ λόγου τοῦ διακαθᾶραι τὴν ἅλωνα.* [12] *τάχα ἐμωράνθη τὸ ἅλας καὶ ἐβλήθη ἔξω καὶ καταπατεῖται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.* [13] *ἀλλὰ μή τις ὑπολάβῃ, τεκνία, ὅτι ἠδυνάτησεν ὁ κύριος, ἀλλ' ἡμεῖς.* [14] *Μὴ*
15 *ἀδυνατεῖ γάρ, φησίν, ἡ χείρ μου τοῦ ἐξελέσθαι; ἢ ἐβάρυνε τὸ οὖς μου* ⟨*τοῦ*⟩ *μὴ εἰσακοῦσαι; ἀλλὰ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διϊστῶσιν ἀνὰ μέσον ἐμοῦ τοῦ θεοῦ καὶ ὑμῶν.* [15] *ἠδικήσαμεν γάρ, ἔνιοι δὲ καὶ καταφρονήσαντες ἠνομήσαμεν ἀλλήλους δάκνοντες*
20 *καὶ ἀλλήλους καταιτιώμενοι· ὑπὸ ἀλλήλων ἀνηλώθημεν.* [16] *ἔδει δὲ ἡμῶν τὴν δικαιοσύνην περισσεύειν μᾶλλον πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων.*

XIII. *Ἀκούω δὲ ὅτι καί τινας ὑμῶν Ἰουδαῖοι καλοῦσιν εἰς συναγωγάς· διὸ προσέχετε μή ποτε ὑμῶν*
25 *καὶ μεῖζον καὶ ἑκούσιον ἁμάρτημα ἅψηται, μηδέ τις τὴν ἀναφαίρετον ἁμαρτίαν τὴν εἰς τὴν βλασφημίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἁμαρτήσῃ.* [2] *μὴ γίνεσθε ἅμα αὐτοῖς ἄρχοντες Σοδόμων καὶ λαὸς Γομόρρας, ὧν αἱ χεῖρες*

---

1 ss. Am. 8, 11. **3** s. Mt. 25,5. **5** s. Lc. 18, 8. **8** Mt 10, 21. **9** s. Lc. 22, 31. **10** s. Lc. 3, 17 (Mt. 3, 12). **12** s. cf. Mt. 5, 13. Lc. 14, 34. **14** ss. Ies. 59, 1 s., cf. 50, 2. **19** cf. Prov. 13, 15. **19** s. cf. Gal. 5, 15. **21** s. Mt. 5,20. **25** cf. Hebr. 10, 26. **26** s. cf. Mt. 12, 31. Mc. 3, 29. Lc. 12, 10. **27** ss. cf. Ies. 1, 10. 15.

αἵματος πλήρεις. ἡμεῖς δὲ οὔτε προφήτας ἀπεκτείναμεν οὐδὲ τὸν Χριστὸν παρεδώκαμεν καὶ ἐσταυρώσαμεν. [3] καὶ τί πολλὰ λέγω ὑμῖν; μνημονεύετε ὧν ἠκούσατε ⟨καὶ νῦν περαίνετε ἃ ἐμάθετε⟩. ἐπεὶ κἀκεῖνο ἠκούσατε ὅτι φασὶν οἱ Ἰουδαῖοι· Ὁ Χριστὸς ἄνθρωπος 5 ἦν καὶ ἀνεπαύσατο ὡς βιοθανής. [4] εἰπάτωσαν οὖν ἡμῖν, ποίου βιοθανοῦς πᾶς ὁ κόσμος μαθητῶν ἐπληρώθη; [5] ποίου βιοθανοῦς ἀνθρώπου οἱ μαθηταὶ καὶ ἄλλοι μετ᾽ αὐτοὺς τοσοῦτοι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ διδασκάλου αὐτῶν ἀπέθανον; [6] ποίου βιοθανοῦς ἀν- 10 θρώπου τῷ ὀνόματι τοσούτοις ἔτεσι δαιμόνια ἐξεβλήθη καὶ ἐκβάλλεται καὶ ἐκβληθήσεται; καὶ ὅσα ἄλλα μεγαλεῖα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ καθολικῇ γίνεται. [7] ἀγνοοῦσι δὲ ὅτι βιοθανής ἐστιν ὁ ἰδίᾳ προαιρέσει ἐξάγων ἑαυτὸν τοῦ βίου. [8] λέγουσι δὲ καὶ νεκυομαντείαν πεποιηκέναι 15 καὶ ἀνηγειοχέναι τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ σταυροῦ. [9] καὶ ποία γραφὴ τῶν παρ᾽ αὐτοῖς καὶ παρ᾽ ἡμῖν ταῦτα περὶ Χριστοῦ λέγει; τίς δὲ τῶν δικαίων ποτὲ εἶπεν; οὐχ οἱ λέγοντες ἄνομοί εἰσι; πῶς δὲ ἀνόμοις λέγουσι πιστεύσῃ τις, καὶ οὐχὶ τοῖς δικαίοις μᾶλλον; 20

XIV. Ἐγὼ μὲν οὖν τοῦτο τὸ ψεῦσμα, ὃ λέγουσιν ὡς νῦν γεγονός, ἐκ παιδὸς ἡλικίας ἤκουον λεγόντων Ἰουδαίων. [2] ἔστι δὲ γεγραμμένον ὅτι ὁ Σαοὺλ ἐπηρώτησεν ἐν τῷ ἐγγαστριμύθῳ καὶ εἶπεν τῇ γυναικὶ τῇ οὕτω μαντευομένῃ· Ἀνάγαγέ μοι τὸν Σαμουὴλ τὸν 25 προφήτην. [3] καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ ἄνδρα ὄρθιον ἀναβαίνοντα ἐν διπλοΐδι. καὶ ἔγνω Σαοὺλ ὅτι οὗτος Σαμουήλ, καὶ ἐπηρώτησε περὶ ὧν ἐβούλετο. [4] τί οὖν; ἠδύνατο ἡ ἐγγαστρίμυθος ἀναγαγεῖν τὸν Σαμουὴλ ἢ οὔ; [5] εἰ μὲν οὖν λέγουσιν ὅτι Ναί, ὡμολογήκασι τὴν ἀδικίαν 30

---

1 s. cf. Mt. 23,37. Lc. 13,34. Mt. 27,2. Mc. 15,1. **9** μετ᾽ αὐτοῦ cod. **12** s. cf. Ps. 70,19. Act. 2,11. **23** ss. I Sam. 28,8 ss. **24** τῷ] τῇ cod.

πλέον ἰσχύειν τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐπικατάρατοί εἰσιν. [6] ἐὰν δὲ εἴπωσιν ὅτι οὐκ ἀνήγαγεν, ἄρα οὖν οὐδὲ τὸν Χριστὸν τὸν κύριον. [7] ἡ δὲ ὑπόδειξις τοῦδε τοῦ λόγου ἐστὶ τοιαύτη. πῶς ἠδύνατο ἡ ἄδικος ἐγγαστρίμυθος, ἡ 5 δαίμων, ἀναγαγεῖν τὴν τοῦ ἁγίου προφήτου ψυχὴν τὴν ἀναπαυομένην ἐν κόλποις Ἀβραάμ; τὸ γὰρ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος κελεύεται. [8] οὔκουν ὡς ἐκεῖνοι ὑπολαμβάνουσιν ἀνηνέχθη ὁ Σαμου'λ; μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἔστι τοιοῦτό τι. [9] παντὶ τῷ ἀποστάτῃ γενομένῳ θεοῦ οἱ 10 τῆς ἀποστασίας παρέπονται ἄγγελοι, καὶ παντὶ φαρμακῷ καὶ μάγῳ καὶ γόητι καὶ μάντει διαβολικοὶ ὑπουργοῦσι λειτουργοί. [10] καὶ οὐ θαυμαστόν· φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος· *Αὐτὸς ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διά-* 15 *κονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης.* ἐπεὶ πῶς καὶ ὁ ἀντίχριστος ὡς ὁ Χριστὸς φανήσεται; [11] οὐχ ὅτι οὖν ἀνήγαγε τὸν Σαμουήλ, ἀλλὰ τῇ ἐγγαστριμύθῳ καὶ τῷ ἀποστάτῃ Σαοὺλ δαίμονες ταρταραῖοι ἐξομοιωθέντες τῷ Σαμουὴλ ἐνεφάνισαν ἑαυ- 20 τούς. [12] διδάξει δὲ αὐτὴ ἡ γραφή· λέγει γὰρ δῆθεν ὁ ὀφθεὶς Σαμουὴλ τῷ Σαούλ· *Καὶ σὺ σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ.* [13] πῶς δύναται ὁ εἰδωλολάτρης Σαοὺλ εὑρεθῆναι μετὰ Σαμουήλ; ἢ δῆλον ὅτι μετὰ τῶν ἀνόμων καὶ τῶν ἀπατησάντων αὐτὸν καὶ κυριευσάντων 25 αὐτοῦ δαιμόνων. ἄρα οὖν οὐκ ἦν Σαμουήλ. [14] εἰ δὲ ἀδύνατόν ἐστι τὴν τοῦ ἁγίου προφήτου ἀναγαγεῖν ψυχήν, πῶς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν ἀναλαμβανόμενον εἶδον οἱ μαθηταὶ καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀρνήσασθαι αὐτὸν ἀπέθανον, οἷόν τέ ἐστιν ἐκ γῆς 30 ἀνερχόμενον ὀφθῆναι; [15] εἰ δὲ ταῦτα μὴ δύνασθε ἀν-

6 cf. Lc. 16,22 s. **10** cf. II Thess. 2,3. **13** ss. II Cor. 11,14 s. **16** s. cf. Mt. 24,24 etc. **21** s. I Sam. 28,19 (Hebr.). **24** ἀπαντησάντων cod. **28** cf. Act. 1,9.

τιτιθέναι αὐτοῖς, λέγετε πρὸς αὐτούς· Ὅπως ἂν ᾖ, ἡμεῖς ὑμῶν τῶν χωρὶς ἀνάγκης ἐκπορνευσάντων καὶ εἰδωλολατρησάντων κρείττονές ἐσμεν. [16] καὶ μὴ συγκατάθεσθε αὐτοῖς ἐν ἀπογνώσει γενόμενοι, ἀδελφοί, ἀλλὰ τῇ μετανοίᾳ προσμείνατε τῷ Χριστῷ· ἐλεήμων γάρ ἐστι 5 δέξασθαι πάλιν ὑμᾶς ὡς τέκνα.

XV. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος καὶ ἐπισπουδάσαντος αὐτοὺς ἐξελθεῖν ἐκ τῆς φυλακῆς ἐπέστησαν αὐτοῖς ὁ νεωκόρος Πολέμων καὶ ὁ ἵππαρχος Θεόφιλος μετὰ διωγμιτῶν καὶ ὄχλου πολλοῦ λέγοντες· [2] Ἴδε Εὐ- 10 κτήμων ὁ προεστὼς ὑμῶν ἐπέθυσεν, πείσθητε καὶ ὑμεῖς· ἐρωτῶσιν ὑμᾶς Λέπιδος καὶ Εὐκτήμων ἐν τῷ Νεμεσείῳ. [3] Πιόνιος εἶπεν· Τοὺς βληθέντας εἰς τὴν φυλακὴν ἀκόλουθόν ἐστι περιμένειν τὸν ἀνθύπατον· τί ἑαυτοῖς τὰ ἐκείνου μέρη ἐπιτρέπετε; [4] ἀπῆλθον οὖν πολλὰ εἰ- 15 πόντες, καὶ πάλιν ἦλθον μετὰ διωγμιτῶν καὶ ὄχλου, καί φησι Θεόφιλος ὁ ἵππαρχος δόλῳ· Πέπομφεν ὁ ἀνθύπατος ἵνα εἰς Ἔφεσον ἀπαχθῆτε. [5] Πιόνιος εἶπεν· Ἐλθέτω ὁ πεμφθεὶς καὶ παραλαβέτω ἡμᾶς. ὁ ἵππαρχος εἶπεν· Ἀλλὰ πρίγκιψ ἐστὶν ἀξιόλογος· εἰ δὲ οὐ 20 θέλεις, ἄρχων εἰμί. [6] καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ ἔσφιγξε τὸ μαφόριον περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἐπέδωκε διωγμίτῃ, ὡς μικροῦ δεῖν αὐτὸν πνῖξαι. [7] ἦλθον οὖν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ οἱ λοιποὶ καὶ ἡ Σαβῖνα, καὶ κραζόντων αὐτῶν μεγάλῃ φωνῇ· Χριστιανοί ἐσμεν, καὶ 25 χαμαὶ ῥιπτόντων ἑαυτοὺς πρὸς τὸ μὴ ἀπενεχθῆναι εἰς τὸ εἰδωλεῖον, ἓξ διωγμῖται τὸν Πιόνιον ἐβάσταζον κατὰ κεφαλῆς, ὡς μὴ δυναμένους κατέχειν αὐτὸν τοῖς γόνασι λακτίζειν εἰς τὰς πλευρὰς καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ὀκλάσαι. 30

XVI. Βοῶντα οὖν ἤγαγον αὐτὸν βαστάζοντες καὶ

2 cf. Iud. 7. 5 cf. Act. 11,23. 17 Θεόφιλος] νεωκόρος cod. 20 εἰ θε cod.

ἔθηκαν χαμαὶ παρὰ τὸν βωμόν, ᾧ ἔτι παρειστήκει Εὐκτήμων εἰδωλολατρικῶς. [2] καὶ ὁ Λέπιδος εἶπεν· Διὰ τί ὑμεῖς οὐ θύετε, Πιόνιε; οἱ περὶ Πιόνιον εἶπαν· Ὅτι Χριστιανοί ἐσμεν. [3] Λέπιδος εἶπεν· Ποῖον θεὸν
5 σέβεσθε; Πιόνιος εἶπεν· Τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. [4] Λέπιδος εἶπεν· Ὁ οὖν ἐσταυρωμένος ἐστίν; Πιόνιος εἶπεν· Ὃν ἀπέστειλεν ὁ θεὸς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου. [5] οἱ δὲ ἄρχοντες μέγα βοήσαντες ἀνεγέ-
10 λασαν καὶ ὁ Λέπιδος αὐτῷ κατηράσατο. [6] ὁ δὲ Πιόνιος ἐβόα· Θεοσέβειαν αἰδέσθητε, δικαιοσύνην τιμήσατε, τὸ ὁμοιοπαθὲς ἐπίγνωτε, τοῖς νόμοις ὑμῶν κατακολουθήσατε. ἡμᾶς κολάζετε ὡς μὴ πειθομένους, καὶ ὑμεῖς ἀπειθεῖτε· κολάζειν ἐκελεύσθητε, οὐ βιάζεσθαι.

15 XVII. Καὶ πρὸς αὐτὸν Ῥουφῖνός τις παρεστὼς τῶν ἐν τῇ ῥητορικῇ διαφέρειν δοκούντων εἶπεν· Παῦσαι, Πιόνιε, μὴ κενοδόξει. [2] ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Αὗταί σου αἱ ῥητορεῖαι; ταῦτά σου τὰ βιβλία; ταῦτα Σωκράτης ὑπὸ Ἀθηναίων οὐκ ἔπαθεν. νῦν πάντες Ἄνυτοι καὶ
20 Μέλητοι. [3] ἄρα Σωκράτης καὶ Ἀριστείδης καὶ Ἀνάξαρχος καὶ οἱ λοιποὶ ἐκενοδόξουν καθ' ὑμᾶς, ὅτι καὶ φιλοσοφίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ καρτερίαν ἤσκησαν; [4] ὁ δὲ Ῥουφῖνος ἀκούσας οὕτως ἐσιώπησεν.

XVIII. Εἷς δέ τις τῶν ἐν ὑπεροχῇ καὶ δόξῃ
25 κοσμικῇ καὶ ὁ Λέπιδος σὺν αὐτᾷ εἶπον· Μὴ κρᾶζε, Πιόνιε. [2] ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Καὶ μὴ βιάζου· πῦρ ἄναψον καὶ ἑαυτοῖς ἀναβαίνομεν. [3] Τερέντιος δέ τις ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνέκραξεν· Οἴδατε ὅτι οὗτος καὶ τοὺς ἄλλους ἀνασοβεῖ ἵνα μὴ θύσωσιν; [4] λοιπὸν οὖν στεφάνους ἐπε-
30 τίθεσαν αὐτοῖς· οἱ δὲ διασπῶντες αὐτοὺς ἀπέρριπτον. [5] ὁ δὲ δημόσιος εἱστήκει τὸ εἰδωλόθυτον κρατῶν· οὐ μέντοι

---

1 ᾧ] ὡς cod. 8 s. cf. Io. 3, 17. 16 διαφέρει cod. 19 s. ἀνήνυτοι καὶ μελληταί cod. 21 ἡμᾶς cod.

ἐτόλμησεν ἐγγύς τινος προσελθεῖν, ἀλλ' αὐτὸς ἐνώπιον πάντων κατέφαγεν αὐτὸ ὁ δημόσιος. [6] κραζόντων δὲ αὐτῶν· Χριστιανοί ἐσμεν, μὴ εὑρίσκοντες τὸ τί ποιήσωσιν αὐτοῖς ἀνέπεμψαν αὐτοὺς πάλιν εἰς τὴν φυλακήν, καὶ ὁ ὄχλος ἐνέπαιζε καὶ ἐρράπιζεν αὐτούς. [7] καὶ τῇ Σαβίνῃ τις 5 λέγει· Σὺ εἰς τὴν πατρίδα σου οὐκ ἠδύνω ἀποθανεῖν; ἡ δὲ εἶπεν· Τίς ἐστιν ἡ πατρίς μου; ἐγὼ Πιονίου ἀδελφή εἰμι [8] τῷ δὲ Ἀσκληπιάδῃ Τερέντιος ὁ τότε ἐπιτελῶν τὰ κυνήγια εἶπεν· Σὲ αἰτήσομαι κατάδικον εἰς τὰς μονομάχους φιλοτιμίας τοῦ υἱοῦ μου. [9] ὁ δὲ 10 Ἀσκληπιάδης πρὸς αὐτόν· Οὐ φοβεῖς με ἐν τούτῳ. [10] καὶ οὕτως εἰσήχθησαν εἰς τὴν φυλακήν. καὶ εἰσιόντι τῷ Πιονίῳ εἰς τὴν φυλακὴν εἷς τῶν διωγμιτῶν ἔκρουσε κατὰ τῆς κεφαλῆς μεγάλως ὥστε τραυματίσαι αὐτόν· ὁ δὲ ἡσύχασεν. [11] αἱ χεῖρες δὲ τοῦ πατάξαντος αὐτὸν 15 καὶ τὰ πλευρὰ ἐφλέγμαναν ὥστε μόλις αὐτὸν ἀναπνεῖν. [12] εἰσελθόντες δὲ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ὅτι ἔμειναν ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ἀβλαβεῖς καὶ οὐκ ἐκράτησεν αὐτῶν ὁ ἐχθρὸς οὐδὲ Εὐκτήμων ὁ ὑποκριτής, καὶ διετέλουν ἐν ψαλμοῖς καὶ εὐχαῖς ἐπιστηρίζοντες ἑαυτούς. [13] ἐλέγετο 20 δὲ μετὰ ταῦτα ὅτι ἠξιώκει ὁ Εὐκτήμων ἀναγκασθῆναι ἡμᾶς, καὶ ὅτι αὐτὸς ἀπήνεγκε τὸ ὀίδιον εἰς τὸ Νεμεσεῖον, ὃ καὶ μετὰ φαγεῖν ἐξ αὐτοῦ ὀπτηθὲν ἠθέλησεν ὅλον εἰς τὸν οἶκον ἀποφέρειν. [14] ὡς ἐγκαταγέλαστον αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιορκίαν γενέσθαι, ὅτι ὤμοσε τὴν τοῦ 25 αὐτοκράτορος τύχην καὶ τὰς Νεμέσεις στεφανωθεὶς μὴ εἶναι Χριστιανὸς μηδὲ ὡς οἱ λοιποὶ παραλιπεῖν τι τῶν πρὸς τὴν ἐξάρνησιν.

XIX. *Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθεν ὁ ἀνθύπατος εἰς τὴν Σμύρναν, καὶ προσαχθεὶς ὁ Πιόνιος ἐμαρτύρησε,* 30 *γενομένων ὑπομνημάτων ⟨ὑπὸ⟩ τῶν ἐπιτεταγμένων,*

---

26 s. μὴ εἶναι] μεῖναι cod. **31** ὑπὸ τ. ἐπιτεταγμένων] τῶν ὑποτεταγμένων cod.

πρὸ τεσσάρων εἰδῶν Μαρτίων. [2] καθεσθεὶς πρὸ βήματος Κυντιλλιανὸς ἀνθύπατος ἐπηρώτησε· Τίς λέγῃ; ἀπεκρίθη· Πιόνιος. [3] ὁ δὲ ἀνθύπατος εἶπεν· Ἐπιθύεις; ἀπεκρίνατο· Οὔ. [4] ὁ ἀνθύπατος ἐπηρώτησεν· Ποίαν
5 θρησκείαν ἢ αἵρεσιν ἔχεις; ἀπεκρίνατο· Τῶν καθολικῶν. [5] ἐπηρώτησε· Ποίων καθολικῶν; ἀπεκρίνατο· Τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἰμὶ πρεσβύτερος. [6] ὁ ἀνθύπατος· Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος αὐτῶν; ἀπεκρίνατο· Ναί, ἐδίδασκον. [7] ἐπηρώτησε· Τῆς μωρίας διδάσκαλος ἧς;
10 ἀπεκρίθη· Τῆς θεοσεβείας. [8] ἐπηρώτησε· Ποίας θεοσεβείας; ἀπεκρίθη· Τῆς εἰς τὸν θεὸν πατέρα τὸν ποιήσαντα τὰ πάντα. [9] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Θῦσον. ἀπεκρίνατο· Οὔ, τῷ γὰρ θεῷ εὔχεσθαί με δεῖ. [10] ὁ δὲ λέγει· Πάντες τοὺς θεοὺς σέβομεν καὶ τὸν οὐρανὸν
15 καὶ τοὺς ὄντας ἐν τῷ οὐρανῷ θεούς. τί τῷ ἀέρι προσέχεις; θῦσον αὐτῷ. [11] ἀπεκρίθη· Οὐ τῷ ἀέρι προσέχω ἀλλὰ τῷ ποιήσαντι τὸν ἀέρα καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. [12] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Εἶπον, τίς ἐποίησεν; ἀπεκρίνατο· Οὐκ ἔξεστιν
20 εἰπεῖν. [13] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Πάντως ὁ θεός, τουτέστιν ὁ Ζεύς, ὅς ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, βασιλεὺς γάρ ἐστι πάντων τῶν θεῶν.

XX. Σιωπῶντι δὲ τῷ Πιονίῳ καὶ κρεμασθέντι ἐλέχθη· Θύεις; ἀπεκρίνατο· Οὔ. [2] πάλιν βασανισθέντι
25 αὐτῷ ὄνυξιν ἐλέχθη· Μετανόησον· διὰ τί ἀπονενόησαι; ἀπεκρίνατο· Οὐκ ἀπονενόημαι ἀλλὰ ζῶντα θεὸν φοβοῦμαι. [3] ὁ ἀνθύπατος· Ἄλλοι πολλοὶ ἔθυσαν καὶ ζῶσι καὶ σωφρονοῦσιν. ἀπεκρίνατο· Οὐ θύω. [4] ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Ἐπερωτηθεὶς λόγισαί τι παρὰ σεαυτῷ
30 καὶ μετανόησον. ἀπεκρίνατο· Οὔ. [5] ἐλέχθη αὐτῷ· Τί σπεύδεις ἐπὶ τὸν θάνατον; ἀπεκρίνατο· Οὐκ ἐπὶ τὸν θάνατον ἀλλ' ἐπὶ τὴν ζωήν. [6] Κυντιλλιανὸς ὁ

---

1 καθεσθέντος cod.

ἀνθύπατος εἶπεν· Οὐ μέγα πρᾶγμα ποιεῖς σπεύδων ἐπὶ τὸν θάνατον· καὶ γὰρ οἱ ἀπογραφόμενοι ἐλαχίστου ἀργυρίου πρὸς τὰ θηρία θανάτου καταφρονοῦσι, καὶ σὺ εἷς ἐκείνων εἶ. ἐπεὶ οὖν σπεύδεις ἐπὶ τὸν θάνατον ζῶν καήσῃ. [7] καὶ ἀπὸ πινακίδος ἀνεγνώσθη Ῥωμαϊστί· 5 Πιόνιον ἑαυτὸν ὁμολογήσαντα εἶναι Χριστιανὸν ζῶντα καῆναι προσετάξαμεν.

XXI. Ἀπελθόντος δὲ αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ στάδιον διὰ τὸ πρόθυμον τῆς πίστεως καὶ ἐπιστάντος τοῦ κομενταρησίου ἑκὼν ἀπεδύσατο. [2] εἶτα 10 κατανοήσας τὸ ἁγνὸν καὶ εὔσχημον τοῦ σώματος ἑαυτοῦ πολλῆς ἐπλήσθη χαρᾶς, ἀναβλέψας δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εὐχαριστήσας τῷ τοιοῦτον αὐτὸν διατηρήσαντι θεῷ ἥπλωσεν ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ παρέδωκε τῷ στρατιώτῃ πεῖραι τοὺς ἥλους. [3] καθηλωθέντι δὲ αὐτῷ 15 πάλιν ὁ δημόσιος εἶπεν· Μετανόησον καὶ ἀρθήσονταί σου οἱ ἧλοι. [4] ὁ δὲ ἀπεκρίθη· Ἠισθόμην γὰρ ὅτι ἔνεισι, καὶ συννοήσας ὀλίγον εἶπεν· Διὰ τοῦτο σπεύδω ἵνα θᾶττον ἐγερθῶ, δηλῶν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν. [5] ἀνώρθωσαν οὖν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου, καὶ λοιπὸν 20 μετὰ ταῦτα καὶ πρεσβύτερόν τινα Μητρόδωρον τῆς αἱρέσεως τῶν Μαρκιωνιστῶν. [6] ἔτυχεν δὲ τὸν μὲν Πιόνιον ἐκ δεξιῶν, τὸν δὲ Μητρόδωρον ἐξ ἀριστερῶν, πλὴν ἀμφότεροι ἔβλεπον πρὸς ἀνατολάς. [7] προσενεγκάντων δὲ αὐτῶν τὴν ὕλην καὶ τὰ ξύλα κύκλῳ 25 περισωρευσάντων ὁ μὲν Πιόνιος συνέκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, ὥστε τὸν ὄχλον ὑπολαβεῖν ὅτι ἀπέπνευσεν. [8] ὁ δὲ κατὰ τὸ ἀπόρρητον εὐχόμενος ἐλθὼν ἐπὶ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς ἀνέβλεψεν. [9] ἤδη δὲ τῆς φλογὸς αἰρομένης γεγηθότι προσώπῳ τελευταῖον εἰπὼν τὸ 30 ἀμὴν καὶ λέξας· Κύριε, δέξαι μου τὴν ψυχήν, ὡς ἐρευγόμενος ἡσύχως καὶ ἀπόνως ἀπέπνευσε καὶ παρα-

---

31 cf. Act. 7, 59.

καταθήκην ἔδωκε τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ τῷ πᾶν αἷμα καὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀδίκως κατακριθεῖσαν ἐπαγγειλαμένῳ φυλάξαι.

XXII. Τοιοῦτον βίον διανύσας ὁ μακάριος
5 Πιόνιος ἀμώμητον ἀνέγκλητον ἀδιάφθορον, ἀεὶ τὴν γνώμην ἔχων τεταμένην εἰς θεὸν παντοκράτορα καὶ εἰς τὸν μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν, τοιούτου κατηξιώθη τέλους, καὶ τὸν μέγαν ἀγῶνα νικήσας διῆλθε διὰ τῆς στενῆς θύρας
10 εἰς τὸ πλατὺ καὶ μέγα φῶς. [2] ἐσημάνθη δὲ αὐτοῦ ὁ στέφανος καὶ διὰ τοῦ σώματος. μετὰ γὰρ τὸ κατασβεσθῆναι τὸ πῦρ τοιοῦτον αὐτὸν εἴδομεν οἱ παραγενόμενοι ὁποῖόν τε τὸ σῶμα ἀκμάζοντος ἀθλητοῦ κεκοσμημένου. [3] καὶ γὰρ τὰ ὦτα αὐτοῦ ⟨οὐ⟩ μυλλὰ
15 ἐγένοντο καὶ αἱ τρίχες ἐν χρῷ τῆς κεφαλῆς προσεκάθηντο, τὸ δὲ γένειον αὐτοῦ ὡς ἰούλοις ἐπανθοῦσιν ἐκεκόσμητο. [4] ἐπέλαμπε δὲ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, πάλιν χάρις θαυμαστή, ὥστε τοὺς Χριστιανοὺς στηριχθῆναι μᾶλλον τῇ πίστει, τοὺς δὲ ἀπίστους πτοη-
20 θέντας καὶ τὸ συνειδὸς ἔχοντας πεφοβημένον κατελθεῖν.

XXIII. Ταῦτα ἐπράχθη ἐπὶ ἀνθυπάτου τῆς Ἀσίας Ἰουλίου Πρόκλου Κυντιλλιανοῦ, ὑπατευόντων αὐτοκράτορος Γ. Μεσσίου Κύντου Τραιανοῦ Δεκίου Σεβαστοῦ τὸ δεύτερον καὶ Οὐεττίου Γρατοῦ, πρὸ τεσσάρων εἰδῶν
25 Μαρτίων κατὰ Ῥωμαίους, κατὰ δὲ Ἀσιανοὺς μηνὸς ἕκτου ἐννεακαιδεκάτῃ, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, ὥρᾳ δεκάτῃ, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

---

7 cf. I Tim. 2, 5. 9 cf. Mt. 7, 13. Lc. 13, 24. 14 οὐ μυλλὰ] μίλλα cod. 16 ἐπανθοῦν cod. 22 ss. ἰουλίου· πρόκλου καὶ κυντιλλιανοῦ ὑπατευόντων· αὐτοκράτορος τὸ τρίτον μεσίου κύντου τραϊανοῦ καὶ δελτίου γρατοῦ τραϊανοῦ δεκίου σεβαστοῦ· καὶ δελτίου γρατοῦ τὸ δεύτερον· πρὸ τεσσάρων ἴδων κτλ. cod.

IX.

Acta disputationis S. Achatii.

I. Quotienscumque seruorum dei gloriosa facta memoramus, illi referimus gratiam qui et patientem tuetur in poena et uictorem coronat in gloria. [2] Martianus itaque consularis a Decio imperatore praefectus, Christianae legis inimicus, Achatium ad se iussit adduci, quem scutum quoddam ac refugium illius religionis audierat, et eo introducto ad se ait: Debes amare principes nostros, homo Romanis legibus uiuens. [3] respondit Achatius: Et cui magis cordi est uel a quo sic diligitur imperator, quemadmodum ab hominibus Christianis? assidua enim nobis est pro eo ac iugis oratio, ut prolixum aeuum in hac luce conficiat ac iusta populos potestate moderetur et pacatum maxime imperii sui tempus accipiat; deinde pro salute militum et pro statu mundi et orbis. [4] Martianus ait: Haec et ipse collaudo; sed ut obsequium tuum plenius imperator agnoscat, sacrificium illi solue nobiscum. [5] Achatius dixit: Ego dominum meum, qui est uerus et magnus, pro salute regis obtestor, sacrificium uero nec ille exigere, nec nos debemus exsoluere. quis enim homini sacra persol-

1 Acacii, Agacii *al.*, *simil. infra l. 6 etc.* 3 gratiam] *al.* gloriam 5 s. prouectus *Bo.* 7 s. illius religionis] Antiochiae regionis *R.*

uat? [6] Martianus ait: Responde, cui deo precem fundis? ut ipsi etiam nos sacra reddamus. Achatius dixit: Ego deum meum opto te scire quod prosit et deum qui est uerus agnoscere. [7] Martianus ait:
5 Nomen eius mihi enuntia. Achatius dixit: Deus Abraham, deus Isaac et deus Iacob. [8] Martianus ait: Deorum ista sunt nomina? Achatius respondit: Non isti, sed qui locutus est istis, ille est deus uerus, illum timere debemus. [9] Martianus ait: Quis
10 est iste? respondit Achatius: Altissimus Adonai, sedens super cherubim et seraphim. [10] Martianus ait: Quid est seraphim? cui Achatius: Altissimi dei minister et excelsae sedis antistes.

II. Martianus ait: Quae te philosophiae dis-
15 putatio uana decepit? sperne inuisibilia; potius deos ueros quos aspicis recognosce. respondit Achatius: Qui sunt dii quibus sacrificare me praecipis? [2] Martianus ait: Apollini seruatori nostro, famis et pestilentiae depulsori, per quem omnis mundus seruatur
20 et regitur. [3] respondit Achatius: Illi uestro, ut putatis, interpreti? qui infelix cum puellae amore flagraret currebat attonitus, ignarus perditurum se optatissimam praedam. apertum est itaque quia nec diuinus fuit qui ista nesciuit, nec deus quem puella
25 decepit. [4] nec hic solum dolores excepit, sed crudeliori illum damno mox fortuna multauit. nam ut erat turpis in pueros, forma Hyacinthi cuiusdam captus, ut bene nostis, incaluit et miser atque ignarus futuri disco illum quem optabat uidere occidit.
30 [5] ipsi qui cum Neptuno aliquando seruiuit, ipsi qui

---

20 s. Illi-interpreti (*add.* et diuinatori sacrificabo *al.*)] Illi uere, ut put., interemto *R.* **22** perditurus *R.* **25** hoc solum doloris *al.*

aliena pecora seruauit, huic sacrificare me praecipis? an Aesculapio fulminato, an adulterae Veneri et portentis ceteris sacrificium impendam? [6] uel ob huius uitae exitum adorabo ego eos quos non dignor imitari? quos contemno, quos accuso, quos horreo; quorum facta nunc si quis admittat, num seueritatem legis uestrae poterit effugere? et modo in aliis colitis quae in aliis uindicatis? [7] Martianus ait: Christianorum consuetudo est multa in deos nostros maledicta confingere. propterea te uenire mecum ad Iouem Iunonemque praecipio, ut simul celebrantes dulce conuiuium numinibus quae sunt digna reddamus. [8] respondit Achatius: Quomodo hic sacrificabo illi cuius sepulcrum esse constat in Creta? numquid resurrexit a mortuis?

III. Martianus ait: Aut sacrifica, aut morere. respondit Achatius: Haec et Dalmatae faciunt, latrocinandi arte callentes: ubi angustias uiarum et secreta itineris loca obsederint ad necandum, uenantur singulos transeuntes, et ubi quisque uiator illuc pedem tulerit, hac pactione constringitur ut aut pecuniam relinquat aut uitam. nemo itaque ibi quid sit rationis interrogat, sed quid possit ille qui cogit. [2] similis est tua sententia, qui aut iniusta impleri praecipis, aut minaris exitium. nihil formido, nihil timeo. ius publicum punit scortatorem, adulterum, furem, corruptorem sexus uirilis, maleficum et homicidam. horum si reus sum, ante uocem tuam iam me ipse condemno; sin uero, eo quod deum qui est uerus colo, ducor ad poenam; non legis, sed iudicis uoluntate condemnor. [3] propheta clamat interminans: N o n e s t q u i a n q u i r a t d e u m ; o m n e s d e c l i n a -

2 Veneri] Nemesi *al.* 23 interrogat] inquirit *al.* 32 anquirat deum] faciat bonum *R.* 32 s. *cf. Ps. 13, 1 ss. 52, 2 ss.*

uerunt, simul inutiles facti sunt. ideo purgare te non potes. scriptum est enim: Omnis in quo iudicat, sic et iudicabitur. et iterum: Vt iudicas, sic et iudicaberis, et ut facis, sic et 5 erit tibi. [4] Martianus ait: Ego non sum iussus iudicare, sed cogere. unde si contemseris, certus esto de poena. [5] respondit Achatius: Et mihi praeceptum est ne quando deum meum negem. si seruis homini fragili atque carnali cito ab hoc saeculo 10 recessuro, quem mox a uermibus scis edendum, quanto magis ego potentissimo deo obedire debeo, cuius uirtus constat in saecula? et cuius illud est dictum: Qui me denegauerit coram hominibus, et ego denegabo eum coram patre meo, 15 qui est in caelis, cum uenero in gloria et uirtute praedicta iudicare uiuos et mortuos.

IV. Martianus ait: Quod discere semper optabam, repente confessus es errorem uestrae persuasionis et legis. habet ergo, ut dicis, filium deus? 20 respondit Achatius: Habet. [2] Martianus ait: Quis est filius dei? respondit Achatius: Verbum ueritatis et gratiae. [3] Martianus ait: Hoc habet nomen? respondit Achatius: Non de nomine interrogaueras, sed de ipsa filii potestate. [4] Martianus ait: Nomen 25 explana. sanctus Achatius respondit: Iesus Christus uocatur. [5] Martianus ait: Ex qua dei uxore conceptus est? respondit sanctus Achatius: Non hominum more deus filium ex muliebri coitu genuit, sed Adam primum dextera sua faciente formauit. 30 nam absit ut tu maiestati diuinae contactum puellae mortalis affirmes. luto primi hominis membra com-

---

2 s. *Mt. 7, 1.* **3** ss. *cf. Rom. 2, 1.* **13** ss. *Mt. 10, 33.* **15** s. *cf. Mt. 24, 30. I Pe. 4, 5.* **26** dei] dic *R.*

posuit, et ubi integram iam compleuerat effigiem, animam spiritumque concessit. sic et filius dei uerbum ueritatis ex dei corde processit. ideo scriptum est: Eructauit cor meum uerbum bonum. [6] Martianus ait: Corporalis igitur deus est? Achatius dixit: Ipse solus agnoscit, nos uero non cognoscimus inuisibilem formam, sed uirtutem potentiamque ueneramur. [7] Martianus ait: Si in corpore non est, etiam cordis ignarus est. nam sensus non potest esse sine membris. respondit Achatius: Non in his membris sapientia nascitur, sed a deo datur. quid ergo pertinet corpus ad sensum? [8] Martianus ait: Cataphryges aspice, homines religionis antiquae, ad mea sacra conuersos reliquisse quae fuerant, et nobiscum diis uota persoluere: et tu similiter parere festina. omnes catholicae legis collige Christianos et cum his religionem nostri imperatoris adtende. ueniat tecum omnis populus, ex tuo pendet arbitrio. [9] respondit Achatius: Illi omnes non meo nutu, sed dei praecepto reguntur. audiant me itaque, si iusta persuadeam; sin uero peruersa et nocitura, contemnant.

V. Martianus ait: Omnium trade mihi nomina. respondit Achatius: Nomina eorum caelesti libro et diuinis paginis sunt annotata. quomodo ergo oculi mortales aspicient quod immortalis uirtus dei et inuisibilis annotauit? [2] Martianus ait: Vbi sunt magi, socii artis tuae uel doctores huius artificiosae fallaciae? respondit Achatius: Nos omnia meruimus a deo et meremur, sectam uero magicae artis horremus. [3] Martianus ait: Ideo magi estis quia nouum

---

4 *Ps. 44, 2.* **14** quae fuerant] quod fecerant *al.* **17** adtende] imitare *R.* **24** s. *cf. Phil. 4, 3. Apoc. 13, 8 etc.* **28** magi] magni *R.*

nescio quod genus religionis inducitis. respondit Achatius: Illos destruimus quos uos prius facitis et a uobis factos ipsi timetis. deficient enim uobis dii, si artifex saxo, aut saxum non abundaret arti-
5 fici. timemus enim nos illum, non quem fabricamus, sed a quo fabricati sumus; qui nos creauit ut dominus, amauit ut pater, et aeternae morti, quasi bonus patronus, eripuit. [4] Martianus ait: Da nomina, ne poenae ipse succumbas. respondit Achatius: Ante
10 tribunal ipse assisto, et nomen inquiris? an speras quod multos ualeas uincere, quem ego solus exstinguo? si cordi tuo nomina sunt, Achatius dicor, et si proprium nomen meum exploras, uocor Agathangelus, et Piso Troiånorum episcopus, et Menander
15 presbyter. fac iam quod placet. [5] Martianus ait: Recipieris in carcerem, ut imperator gesta cognoscat et eius nutu quid de te agi debeat decernatur. [6] lectis itaque omnibus gestis Decius imperator, alterationem iam redditae responsionis admirans, uersus
20 in risum est et Martiano praefecturam Pamphyliae mox dedit, Achatium uero uehementer admirans aestimationi propriae et legi suae reddidit. [7] haec facta sunt a Martiano consulari, imperatore Decio, quarto kalendas Aprilis.

---

8 patronus] pastor *al.* 10 nomen] *coni.* nomina *A.* 13 s. Agathos-angelus *R.*, Agazangelus, Agangelus *al.* 14 et 1°] *add.* socii mei *Bo.* | Traianorum *al.* 15 fac iam] faciant *al.*

X.

Acta S. Maximi martyris.

I. Decius imperator uolens opprimere uel superare legem Christianorum, decreta constituit per uniuersum orbem ut omnes Christiani recedentes a deo uiuo et uero daemoniis sacrificarent, qui uero noluissent, suppliciis subiacerent. [2] eo tempore famulus dei Maximus, uir sanctus, ultro se palam ostendit. erat uero plebeius, negotii sui curam gerens. [3] comprehensus igitur oblatus est Optimo proconsuli apud Asiam. [4] proconsul dixit ad eum: Quis uocaris? respondit: Maximus dicor. [5] proconsul dixit: Cuius condicionis es? Maximus dixit: Ingenuus natus, seruus uero Christi. [6] proconsul dixit: Quod officium geris? Maximus respondit: Homo sum plebeius, meo negotio uiuens. [7] proconsul dixit: Christianus es? Maximus respondit: Etsi peccator, Christianus tamen sum. [8] proconsul dixit: Non cognouisti decreta inuictissimorum principum quae nuper aduenerunt? Maximus respondit: Quae? [9] proconsul dixit: Vt omnes Christiani relicta superflua superstitione cognoscant uerum principem, cui omnia subiacent, et eius deos adorent. Maximus respondit: Iniquam regis huius saeculi prolatam sententiam cognoui, et

12 natus] *al.* natura 18 nuper] *al.* nunc

ideo me palam ostendi. [10] proconsul dixit: Sacrifica ergo diis. Maximus respondit: Ego non sacrifico nisi soli deo, cui me ab ineunte aetate sacrificasse congratulor. [11] proconsul dixit: Sacrifica ut salueris;
5 quod si nolueris, uariis faciam te deficere tormentis. Maximus respondit: Hoc est quod semper optaui. propterea enim me manifestaui, ut tandem carens miserabili et temporali uita aeternam reciperem.

II. Tunc proconsul iussit eum fustibus caedi.
10 cumque caederetur dicebat ei: Sacrifica, Maxime, ut ab his liber sis tormentis. Maximus respondit: Haec non sunt tormenta, quae pro nomine domini nostri Iesu Christi inferuntur, sed sunt unctiones. si enim recessero a domini mei praeceptis, quibus
15 sum de euangelio eius eruditus, uera et perpetua mihi manebunt tormenta. [2] tunc proconsul iussit eum in equuleo suspendi. cumque torqueretur dicebat ad eum: Iam resipisce, miser, ab insipientia tua et sacrifica, ut animam lucreris. Maximus
20 respondit: Animam meam lucrabor, si non sacrificauero; quod si sacrificauero, perdo eam. mihi enim nec fustes nec ungulae nec ignis sentiendi dant dolorem; quia in me manet gratia Christi, quae me saluum faciet in aeternum omnium sanctorum
25 orationibus, qui in hac colluctatione certantes uestras superauerunt insanias nobisque uirtutum exempla reliquerunt. [3] tunc proconsul dedit in eum sententiam dicens: Eum qui sacris legibus assensum noluit accommodare, ut magnae deae Dianae sacrificaret,
30 ad metum reliquorum Christianorum obrui lapidibus praecepit diuina clementia. [4] et sic raptus est athleta

---

5 deficere] *al.* interire **11** liber sis] *al.* libereris **13** *al.* sufferuntur **20** s. *cf. Mt. 10, 39.* **23** quae] *al.* qui **26** *al.* spreuere **28** sacris] *al.* diuinis **31** *al.* praecipio (*om.* diu. clem.)

Christi a ministris diaboli, gratias agens deo et patri per Iesum Christum filium eius, qui eum dignum iudicauit certando diabolum superare; ductusque foras muros lapidibus caesus reddidit spiritum. 5

III. Passus est autem famulus dei Maximus apud Asiam prouinciam, secundo idus Maii, sub Decio imperatore et Optimo proconsule, regnante domino nostro Iesu Christo; cui est gloria in saecula saeculorum, amen. 10

---

6 ss. Passus-amen *om. codd. nonnulli.*

XI.

Acta S. Cypriani episcopi et martyris.

I. Imperatore Valeriano quartum et Gallieno tertium consulibus, tertio kalendarum Septembrium,
5 Carthagine in secretario Paternus proconsul Cypriano episcopo dixit: Sacratissimi imperatores Valerianus et Gallienus litteras ad me dare dignati sunt, quibus praeceperunt eos qui Romanam religionem non colunt, debere Romanas caeremonias recognoscere.
10 exquisiui ergo de nomine tuo, quid mihi respondes? [2] Cyprianus episcopus dixit: Christianus sum et episcopus. nullos alios deos noui nisi unum et uerum deum, qui fecit caelum et terram, mare et quae sunt in eis omnia. huic deo nos Christiani deseruimus,
15 hunc deprecamur diebus ac noctibus pro nobis et pro omnibus hominibus et pro incolumitate ipsorum imperatorum. [3] Paternus proconsul dixit: In hac ergo uoluntate perseueras? Cyprianus episcopus respondit: Bona uoluntas, quae deum nouit, immu-
20 tari non potest. [4] Paternus proconsul dixit: Poteris ergo secundum praeceptum Valeriani et Gallieni exsul ad urbem Curubitanam proficisci? Cyprianus episcopus dixit: Proficiscor. [5] Paternus proconsul

---

13 s. *cf. Ex. 20, 11 etc. Act. 4, 24. 14, 15.* **15** ss. *cf. I Tim. 2, 1* s.

dixit: Non solum de episcopis, uerum etiam de presbyteris mihi scribere dignati sunt. uolo ergo scire ex te qui sint presbyteri qui in hac ciuitate consistunt. [6] Cyprianus episcopus respondit: Legibus uestris bene atque utiliter censuistis delatores non 5 esse. itaque detegi et deferri a me non possunt. in ciuitatibus autem suis inuenientur. [7] Paternus proconsul dixit: Ego hodie in hoc loco exquiro. Cyprianus dixit: Cum disciplina prohibeat ut quis se ultro offerat, et tuae quoque censurae hoc displiceat, 10 nec offerre se ipsi possunt; sed a te exquisiti inuenientur. [8] Paternus proconsul dixit: A me inuenientur. et adiecit: Praeceperunt etiam ne in aliquibus locis conciliabula fiant nec coemeteria ingrediantur. si quis itaque hoc tam salubre praeceptum non ob- 15 seruauerit, capite plectetur. Cyprianus episcopus respondit: Fac quod tibi praeceptum est.

II. Tunc Paternus proconsul iussit beatum Cyprianum episcopum in exsilium deportari. cumque diu ibidem moraretur, successit Aspasio Paterno pro- 20 consuli Galerius Maximus proconsul, qui sanctum Cyprianum episcopum ab exsilio reuocatum sibi iussit praesentari. [2] cumque Cyprianus sanctus martyr electus a deo de civitate Curubitana, in qua exsilio ex praecepto Aspasii Paterni tunc proconsulis 25 datus fuerat, regressus esset, ex sacro praecepto in suis hortis manebat et inde quotidie sperabat ueniri ad se, sicut illi ostensum fuerat. [3] et cum illic demoraretur, repente idibus Septembris Tusco et Basso consulibus uenerunt ad eum principes duo, unus 30 strator officii Galeri Maximi proconsulis, qui Aspasio Paterno successerat, et alius equistrator a custodiis eiusdem officii. [4] qui et in curriculum eum leuauerunt in medioque posuerunt et in Sexti perduxe-

runt, ubi idem Galerius Maximus proconsul bonae ualetudinis recuperandae gratia secesserat. [5] et ita idem Galerius Maximus proconsul in aliam diem Cyprianum sibi reseruari praecepit. [6] et eo tempore
5 beatus Cyprianus ductus ad principem et stratorem eiusdem officii Galeri Maximi proconsulis clarissimi uiri secessit, et in hospitio eius cum eo in uico qui dicitur Saturni inter Veneream et Salutariam mansit. [7] illuc uniuersus populus fratrum conuenit. et cum
10 hoc sanctus Cyprianus comperisset, custodiri puellas praecepit, quoniam omnes in uico ante ianuam hospitii principis manserant.

III. Et ita altera die octaua decima kalendarum Octobrium mane multa turba conuenit ad Sexti se-
15 cundum praeceptum Galeri Maximi proconsulis. [2] et ita idem Galerius Maximus proconsul eadem die Cyprianum sibi offerri praecepit in atrio Sauciolo sedenti. [3] cumque oblatus fuisset, Galerius Maximus proconsul Cypriano episcopo dixit: Tu es Thascius Cypri-
20 anus? Cyprianus episcopus respondit: Ego sum. [4] Galerius Maximus proconsul dixit: Tu papam te sacrilegae mentis hominibus praebuisti? Cyprianus episcopus respondit: Ego. [5] Galerius Maximus proconsul dixit: Iusserunt te sacratissimi imperatores
25 caeremoniari. Cyprianus episcopus dixit: Non facio. [6] Galerius Maximus ait: Consule tibi. Cyprianus episcopus respondit: Fac quod tibi praeceptum est. in re tam iusta nulla est consultatio.

IV. Galerius Maximus collocutus cum concilio
30 sententiam uix et aegre dixit uerbis huiusmodi: Diu sacrilega mente uixisti et plurimos nefariae tibi con-

---

10 custodiri] *al.* castigari **17** Sauciolo] *al.* Saucio, Secutiolo, Saloutio **21** papam te] *coni.* papatem *R.*

spirationis homines adgregasti et inimicum te diis Romanis et sacris legibus constituisti, nec te pii et sacratissimi principes Valerianus et Gallienus Augusti et Valerianus nobilissimus Caesar ad sectam caeremoniarum suarum reuocare potuerunt. [2] et ideo cum sis nequissimorum criminum auctor et signifer deprehensus, eris ipse documento his quos scelere tuo tecum adgregasti: sanguine tuo sancietur disciplina. [3] et his dictis decretum ex tabella recitauit: Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet. Cyprianus episcopus dixit: Deo gratias.

V. Post hanc uero sententiam turba fratrum dicebat: Et nos cum ipso decollemur. propter hoc tumultus fratrum exortus est et multa turba eum prosecuta est. [2] et ita idem Cyprianus in agrum Sexti productus est et ibi se lacerna byrro exspoliauit et genu in terra flexit et in orationem se domino prostrauit. [3] et cum se dalmatica exspoliasset et diaconibus tradidisset, in linea stetit et coepit spiculatorem sustinere. [4] cum uenisset autem spiculator, iussit suis ut eidem spiculatori uiginti quinque aureos darent. [5] linteamina uero et manualia a fratribus ante eum mittebantur. postea uero beatus Cyprianus manu sua oculos sibi texit. [6] qui cum lacinias manuales ligare sibi non potuisset, Iulianus presbyter et Iulianus subdiaconus ei ligauerunt. [7] ita beatus Cyprianus passus est, eiusque corpus propter gentilium curiositatem in proximo positum est. [8] inde per noctem sublatum cum cereis et scolacibus ad areas Macrobii Candidiani procuratoris, quae sunt in uia Mappaliensi iuxta piscinas, cum

---

2 sacris legibus] religionibus sacris Hl. **16** s. *al.* lacerno birrum exspoliauit, *al.* lacerno byrro exspoliatus est

uoto et triumpho magno deductum est. post paucos autem dies Galerius Maximus proconsul decessit.

VI. Passus est autem beatissimus Cyprianus martyr die octaua decima kalendarum Octobrium
5 sub Valeriano et Gallieno imperatoribus, regnante uero domino nostro Iesu Christo; cui est honor et gloria in saecula saeculorum, amen.

XII.

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κόνωνος.

I. Πάλιν ὢ τῆς δυσσεβοῦς κρίσεως. Μετὰ τὸ τελειωθῆναι τοὺς ἁγίους τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας Παπίαν, Διόδωρον καὶ Κλαυδιανὸν ἐπεβέβηκεν ὁ ἡγεμὼν τῇ πόλει Μαγυδῷ, καὶ καθίσας ἐν τῷ προαστείῳ τοῦ 5 Διος ἐπειρᾶτο κἀκεῖσε τοὺς οἰκήτορας διὰ τοῦ κήρυκος προσκαλεῖσθαι. [2] οἱ δὲ τῆς κηρυκῆς τοῦ βοῶντος ἐπακούσαντες μᾶλλον σπουδαιοτέρως ὑπεχώρησαν ἐκ τῆς πόλεως πάντα καταλείψαντες, ὥστε τὴν πόλιν μόνην ὑπολειφθῆναι μετὰ τοῦ μιαροῦ ἄρχοντος καὶ τῆς τάξεως 10 αὐτοῦ. [3] ὁ δὲ ἀπέστειλεν σιγγουλαρίους καί τινας ἄλλους κύκλῳ τῆς πόλεως ἀναζητεῖν πανταχοῦ καὶ κατ' οἶκον, εἴ τινας εὕροιεν. [4] ἦλθον οἱ ἀποσταλέντες καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ μηδένα εὑρηκέναι ἐν τῇ πόλει ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς.

II. Καί τις ὀνόματι Ναόδωρος, ὁ καὶ Ἀπελλῆς, 15 πατὴρ πόλεως, καὶ ἄλλος τις, νεωκόρος [ὀνόματι], ἐμμαινόμενος καὶ αὐτὸς τῇ ἀσεβείᾳ τῶν εἰδώλων, ἠξίωσαν τὸν ἡγεμόνα δοθῆναι αὐτοῖς βοήθειαν, ὥστε ζητῆσαι ἐν οἷς ὑπώπτευον τόποις. [2] καί τις βοηθὸς ὀνόματι Ὠριγένης, ἐπιβὰς καὶ αὐτὸς σὺν τῷ προειρημένῳ 20 Ναοδώρῳ μετὰ καὶ εἰρηναρχικῆς τάξεως καὶ ἑτέρων τινῶν, ηὗρον τὸν μακάριον Κόνωνα ἐν τόπῳ τινὶ λεγο-

---

2 κρίσεως scripsi] πίστεως cod. 7 κηρυκῆς] fort. κηρυκείας 16 ὀνόματι eieci.

μένῳ Καρμενά, βασιλικὸν ἐπαρδεύοντα κῆπον. [3] καὶ ἐγγίσαντες τῷ τρισμακαρίῳ μάρτυρι ἐχαιρέτιζον αὐτὸν λέγοντες· Χαῖρε, Κόνων. [4] καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἡ ἀκέραιος ψυχή, ὁ ἄκακος τῇ διανοίᾳ, λέγει πρὸς αὐτούς·
5 Χαίρετε καὶ ὑμεῖς, τέκνα. [5] λέγει αὐτῷ ὁ Ὠριγένης· Παπία, καλεῖ σε ὁ ἡγεμών. [6] ὁ ἅγιος Κόνων λέγει· Καὶ ἐμοῦ ὁ ἡγεμὼν τί χρείαν ἔχει, ξένου ἀνθρώπου καὶ μάλιστα Χριστιανοῦ; ἐὰν ζητῇ τοὺς ὁμοίους ἑαυτοῦ, ζητείτω, καὶ οὐχὶ ἄνθρωπον γεηπόνον, μοχθοῦντα τὸ καθ'
10 ἡμέραν. [7] καὶ ἐπαπορηθεὶς ὁ παράνομος Ναόδωρος ἐπὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ ἁγίου Κόνωνος, κελεύει δεθῆναι αὐτὸν τῷ ἵππῳ αὐτοῦ καὶ οὕτως ἕλκεσθαι. καὶ ὁ ἅγιος μάρτυς οὐδὲν ἀντεῖπεν τοῖς ἐφέλκουσιν αὐτόν, ἀλλὰ πράως καὶ ἐπιεικῶς ἐπηκολούθει τοῖς παρανόμοις.

15 III. Λέγει ὁ Ναόδωρος τῷ Ὠριγένει· Ἡ θήρα ἡμῶν οὐ κενὴ ἐγενήθη· ὁ γὰρ ζητούμενος ηὑρέθη. οὗτος ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν πάντων ἀπολογήσασθαι ἔχει. [2] καὶ προσαγαγόντων αὐτὸν τῷ ἡγεμόνι Ναόδωρος λέγει· Εὐμενείᾳ τῶν θεῶν καὶ προστάγματι
20 τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῇ σῇ εὐτυχίᾳ, ἄρχον ἡμῶν ἐπίλεκτε, ηὑρέθη ὁ ζητούμενος φίλτατος τοῖς θεοῖς πᾶσιν πειθόμενος καὶ τοῖς νόμοις καὶ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ. [3] καὶ ὁ ἅγιος Κόνων μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη· Οὐχ ὡς ἔστιν λέγεις· ἐγὼ γὰρ πείθομαι τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ
25 Χριστῷ. [4] Ὠριγένης λέγει· Ἐπίλεκτε τῶν ἡγεμόνων, πολλὰ περιοδεύσαντες κύκλῳ τὰ περὶ τὴν πόλιν οὐδένα εὑρεῖν δεδυνήμεθα εἰ μὴ τὸν γέροντα τοῦτον ἐν κήπῳ τινί.

IV. Ὁ δὲ ἡγεμὼν λέγει τῷ μάρτυρι· Εἰπέ μοι, ἄνθρωπε, πόθεν εἶ, ἢ ποίου γένους τυγχάνεις, ἢ τί
30 τὸ ὄνομά σου; [2] Κόνων εἶπεν· Πόλεως μέν εἰμι ἐγὼ Ναζαρὲθ τῆς Γαλιλαίας, συγγένεια δέ μοί ἐστιν πρὸς Χριστόν, ᾧ ἐκ προγόνων λατρεύω, ὃν ἔγνωκα ἐπὶ πάν-

21 φίλτατος] fort. φιλτάτοις 32 cf. II Tim. 1, 3. 32 s. cf. Rom. 9, 5.

των θεόν. [3] ἔφη αὐτῷ ὁ τύραννος· Εἰ ἔγνως τὸν Χριστόν, γνῶθι καὶ τοὺς ἡμετέρους θεούς. ἐμοὶ πείσθητι καί, μὰ τοὺς θεοὺς ἅπαντας, τιμὴν οὐ τὴν τυχοῦσαν περιποιεῖς σεαυτῷ, ἀλλὰ καὶ εὐγενῆ πίστιν καὶ δόξαν ἐν ὑπερβολῇ. [4] οὐ λέγω σοι· Θῦσον, ἀλλ' οὐδέ τι τῶν 5 τοιούτων ποίησον· μόνον δὲ λάβε λίβανον βραχὺν καὶ οἶνον καὶ θαλλὸν καὶ εἰπέ· Δίε πανύψιστε, σῶζε τὸ πλῆθος τοῦτο. [5] τοῦτο εἰπέ, καὶ ἕτερον οὐδέν σε ἐπάγω. ἐμοῦ ἄκουσον παρακαλοῦντός σε καὶ φύγε τὴν ἀσεμνοτάτην θρησκείαν. [6] τί πλανᾶσθε, ἄνθρωπον θεὸν 10 λέγοντες, καὶ τοῦτον βιοθανῆ; ὡς ἔμαθον παρὰ Ἰουδαίων ἀκριβῶς, καὶ τί τὸ γένος αὐτοῦ καὶ ὅσα ἐνεδείξατο τῷ ἔθνει αὐτῶν καὶ πῶς ἀπέθανεν σταυρωθείς. [7] προκομίσαντες γὰρ αὐτοῦ τὰ ὑπομνήματα ἐπανέγνωσάν μοι. παῦσαι οὖν τῆς τοιαύτης μωρίας καὶ ἔσο μεθ' 15 ἡμῶν εὐφραινόμενος.

V. Ὁ δὲ μακάριος μάρτυς στενάξας καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὸν τῶν ὅλων θεὸν προσευξάμενος, τῷ τυράννῳ ἔφη· [2] Ἀσεβέστατε πάντων ἀνθρώπων. εἴθε τοιαύτης μωρίας καὶ σὺ ἧς μετέχων καὶ 20 μὴ ἤπολλες ψυχάς, ἃς οὐκ ἔδει ἀπολέσθαι, προσέχων λίθοις ἀψύχοις καὶ ἔργοις χειρων ἀνθρώπων, τοῖς μὴ βλέπουσιν μήτε ἀκούουσιν. [3] πῶς δὲ ἐτόλμησας τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν οὕτω βλασφημῆσαι, οὗ ἐν χερσίν ἐστιν ἡ πνοή σου; ἐμοὶ δὲ γένοιτο καὶ πᾶσιν τοῖς ἐπι- 25 καλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀνεξαρνήτως ἀεὶ ὑμνεῖν καὶ δοξάζειν αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ θεόν. [4] καὶ ὁ ἀσεβὴς τύραννος μεμηνὼς ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν ὑπὸ τοῦ ἁγίου μάρτυρος λέγει πρὸς αὐτόν· [5] Ἐμοὶ οὐ πείθῃ, αἱ βάσανοί σε πτοῆσαι πείσουσιν· εἰ δὲ καὶ 30 τῶν βασάνων καταφρονεῖς, λέοντί σε πικροτάτῳ παρα-

---

22 s. cf. Dan. 5, 23. 24 cf. Rom. 9, 5. 30 fort. πτοήσασαι πείσ. uel πείθεσθαι ποιήσουσιν

βαλὼν οὕτως σε ἀναλώσω, ἢ βορὰν τοῖς ἐκ βυθοῦ θηρίοις παραδώσω σε, ἢ ἐπὶ σταυροῦ κρεμάσας ἀποκτανθῆναί σε ποιήσω, ἢ λαβροτάτῳ πυρὶ ἐν λέβητι ὑποκαιομένῳ βαλῶ σε καὶ ἐκτήξω τὰς σάρκας σου, ἐὰν μὴ θύσῃς 5 τοῖς ἀηττήτοις καὶ αἰωνίοις θεοῖς. [6] καὶ ὁ μακάριος μάρτυς λέγει πρὸς τὸν ἀσεβῆ τύραννον· Ἀσχημονεῖς, ἡγεμών· λόγοις ἐπαγγελλόμενος μόνον, ἐκφοβεῖν με οἰόμενος, νομίζεις πεῖσαί με; οὐ πείσεις με· μὴ γένοιτο. [7] βλέπε δὲ μή σε ὁ κριτὴς ταρτάρῳ παραδώσῃ ἀνυπερ-10 θέτῳ, ἢ πυρὶ ἀσβέστῳ εἰς αἰῶνας, ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται· [8] αἱ γὰρ σαὶ βάσανοι, ἃς ἐπαγγέλλῃ μοι, οὐ δύνανταί με ἀδικῆσαι· θεὸν γὰρ ἔχω τὸν ἐνδυναμοῦντά με. [9] ὁ δὲ τύραννος εἶπεν πρὸς αὐτόν· Εἰ καὶ αἱ βάσανοι οὐδὲν ἰσχύσουσιν 15 κατὰ σοῦ, ἔτι πικροτέρας βασάνους ἐπινοήσομαι κατὰ σοῦ.

VI. Σκεψάμενος μετὰ τῶν συνέδρων αὐτοῦ κελεύει ἥλους γενέσθαι ὑπὸ ἄρθρων καὶ καθηλώσας τοὺς πόδας τοῦ μάρτυρος ἐποίησεν ἔμπροσθεν προτρέχειν αὐτὸν τοῦ 20 ἅρματος αὐτοῦ. [2] καὶ ἐλαυνόμενος δυσὶν φραγελλίοις οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἔψαλλεν λέγων· Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν κύριον, καὶ προσέσχεν μοι καὶ εἰσήκουσεν τῆς δεήσεώς μου. [3] ὡς δὲ ἐπλησίασεν τῷ ἐμπορίῳ θεὶς τὰ γόνατα ὀλιγοψυχῶν ἐκ τοῦ κόπου 25 ὁ μακάριος Κόνων καὶ ἀναβλέψας πρὸς τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην ἐπηύξατο λέγων· [4] Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι τὴν ψυχήν μου καὶ ῥῦσαί με ἀπὸ τῶν αἱμοβόρων κυνῶν καὶ ἀνάπαυσόν με μετὰ πάντων τῶν δικαίων σου τῶν πεποιηκότων τὸ θέλημά σου. ναί, ὁ θεός μου, ὁ βασιλεὺς 30 τῶν αἰώνων. [5] καὶ ταῦτα εὐξάμενος καὶ σφραγίσας

9 cf. Mt. 5, 25 etc. **10** cf. Mt. 3, 12. **10** s. Ies. 66, 24. Mc. 9, 48. **13** cf. Phil. 4, 13. **18** ἄρθρων scripsi] ἀριθμὸν cod. **21** ss. Ps. 39, 2. **24** ὀλιγοψυχῶν] fort. λειποψυχῶν, cf. infra p. 133 l. 20. **26** s. cf. Act. 7, 59.

ἑαυτὸν εὐθέως ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα. [6] *ὁ δὲ παράνομος ἡγεμών, πολλὰ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ μάρτυρος, ἐξώρμησεν ἐπὶ τὸν ἴδιον δρόμον.* [7] *ὁ δὲ μακάριος Κόνων προσφορὰ προσηνέχθη τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων θεῷ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.* 5

Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Κόνωνος τοῦ κηπορου.

Οὗτος ην κατὰ τοὺς χρόνους Δεκίου τοῦ βασιλέως ἐκ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας· εἶτα ἦλθεν ἐν πόλει Μαγυδὼν τῆς Παμφυλίας, καὶ ἦν ἐν τόπῳ λεγομένῳ Καρμενὰ κῆπον καλλιεργῶν καὶ λάχανα φυτεύων 10 *καὶ ποτίζων, ἐξ ὧν τὴν τροφὴν ἐπορίζετο. ἦν δὲ τὸν τρόπον ἁπλοῦς· ὡς καὶ τοὺς μέλλοντας κρατήσειν αὐτὸν ἐπιστάντας καὶ ὡς ἐν παιγνίῳ ἀσπαζομένους αὐτὸν ἀντασπάζεσθαι καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἦλθον εἰπόντας, ὅτι ὁ ἡγεμὼν Πούπλιος αὐτὸν καλεῖ, ἀποκρίνασθαι· Ποίαν γὰρ ἐκεῖνος ἐμοῦ χρείαν ἔχει, καὶ μάλιστα ὑπάρχοντος Χρι-* 15 *στιανοῦ; καλείτω τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ. δεσμευθεὶς καὶ ἀχθεὶς πρὸς τὸν ἡγεμόνα καὶ παρ' αὐτοῦ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις προτραπείς, βαθὺ στενάξας καὶ τὸν τύραννον καθυβρίσας καὶ ἐμμένειν τῇ εἰς Χριστὸν ὁμολογίᾳ βεβαιωσάμενος, ἥλοις σιδηροῖς τοὺς πόδας καθη-λωθεὶς καὶ τρέχειν ἔμπροσθεν τοῦ ἅρματος ἀναγκαζόμενος, λειποψυ-* 20 *χήσας καὶ ἐπὶ γόνυ κλιθεὶς καὶ προσευξάμενος παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ κυρίῳ.*

XIII.

Passio SS. Mariani et Iacobi.

I. Quotiens aliquid beatissimi martyres dei omnipotentis et Christi eius festinantes ad promissa regna caelorum carissimis suis uerecundius mandant, 5 memores humilitatis quae semper in fide solet facere maiores, quanto modestius petiuerunt, tanto efficacius impetrauerunt. [2] et nobis quoque hoc praedicandae gloriae suae munus dei testes nobilissimi reliquerunt, Marianum dico, ex dilectissimis fratribus nostris, et 10 Iacobum, quos mihi scitis praeter communem sacramenti religionem, uitae etiam societate et domesticis affectibus inhaesisse. [3] qui contra saeuientis saeculi pressuras et gentiles impetus habituri tam sublime certamen, praelium suum, quod instinctu spiritus 15 caelestis inierunt, in notitiam fraternitatis per nos uenire iusserunt, non quod in terris uellent coronae suae gloriam per iactantiam praedicari, sed ut praecedentibus experimentis multitudo plebis et dei populus ad exemplum fidei posset armari. [4] nec inmerito id 20 obsecuturo mihi fiducia familiaris iniunxit. quis enim dubitet quae nobis in pace uitae communitas fuerit, quando nos indiuidua dilectione uiuentes unum tempus persecutionis inuenerit?

---

4 regni *R*. 6 quantum *F*. 19 s. id obsecuturo] idem edituro *R*. 23 una *R*.

II. Nam pergebamus in Numidiam simul, ut semper antea, socio parique comitatu ingressi uiam, quae nos ad exoptatum fidei ac religionis obsequium, illos iam ducebat ad caelum. [2] et ueneramus ad locum qui appellatur Muguas, cui est Cirtensis 5 coloniae suburbana uicinitas, in qua tunc maxime ciuitate gentilium caeco furore et officiis militaribus persecutionis impetus quasi fluctus saeculi tumescebant, et auidis faucibus ad tentandam iustorum fidem rabies diaboli infestantis inhiabat. [3] unde Marianus 10 et Iacobus beatissimi martyres certissime exoptata diuinae in se dignationis signa tenuerunt, qui in ea regione, in qua persecutionis tempestas turbulentius fureret, hora iam maturante deducti intellegebant sua Christo gubernante ad ipsum coronae locum di- 15 recta uestigia. [4] namque omnes dilectos dei cruenti et caecati praesidis furor per militares manus infensis et infestantibus animis requirebat. [5] nec in hos solos crudelitatis exercebatur insania, qui superioribus persecutionibus inconcussi libere deo ui- 20 uerent, sed in illos quoque manum diabolus insatiabilem porrigebat, quos iamdudum in exilia submotos, etsi nondum sanguine, mente iam martyras, ferox praesidis amentia coronarat.

III. In his ergo ab exilio suo perducebantur 25 ad praesidem Agapius et Secundinus episcopi praedicandi, ambo spiritali dilectione concordes, alter et carnalis continentiae sanctitate. [2] perducebantur, inquam, non a poena, sicut gentilibus uidebatur, ad poenam, sed a gloria potius ad gloriam, a certamine 30 ad certamen aliud, ut qui captiosas saeculi pompas

---

5 cui] qui *F.* 28 *post* sanctitate *adiectiuum excidisse, quale* laudabilis, praeclarus, *coni. Me.* **31** captiuos a saeculi pompis *R.*

in obtinendo Christi nomine subegissent, etiam mortis aculeos consummatae fidei uirtute calcarent. [3] neque enim fas erat ut tardius quaererent in terrena conluctatione uictoriam, quos iam dominus secum habere
5 properabat. [4] et contigit, fratres, ut Agapius et Secundinus ex inlustri sacerdotio martyres gloriosi, in eo transitu quo ad beatae passionis suae praelium, praesidis quidem temporali potestate, sed Christi electione pergebant, nostrum intrare dignarentur hos-
10 pitium. [5] quibus tantus inerat spiritus uiuificationis et gratiae, ut tam sanctis et tam praeclaris dei testibus iam parum esset quod ipsi martyrio glorioso pretiosum sanguinem destinassent, nisi etiam alios martyras fidei suae inspiratione fecissent. [6] horum
15 tanta in fratres caritas fuit et tanta dilectio, ut licet taciti possent tam deuotae et obstinatae uirtutis exemplis fidem fraternitatis adstruere, tamen ad stabilitatem perseuerantiae latius consulentes, pectoribus nostris rorem tractatus salutaris infunderent;
20 neque enim tacere poterant qui dei sermone uiuebant. [7] nec mirum si paucis illis diebus tam large nostrum omnium mentes eorum tractatus salubris animauit, in quibus iam Christus micante gratia de proxima passione fulgebat.

25 IV. Denique ita proficiscentes illi Marianum et Iacobum exemplo et magisterio suo dispositos reliquerunt, ut recentissima gloriae suae uestigia dimitterent secuturis. [2] uixdum enim biduum fluxerat, et ecce Marianum et Iacobum carissimos nostros sua
30 palma quaerebat. [3] nec ut aliis in locis unus hoc aut alius stationarius miles agebat, sed centurionum uiolenta manus et improba multitudo sic ad uillam,

---

20 s. sermonem uidebant *R.*, *cf. Deut.* 8, 3. *Mt.* 4, 4.

quae nos habebat, quasi ad famosam sedem fidei conuolarat. [4] o exoptata nobis incursio! o felix et digna exultatione trepidatio! siquidem ad nos uentum est propter hoc tantum, ut dei dignationem Mariani et Iacobi iustus sanguis expleret. [5] uix hoc in loco possumus, fratres dilectissimi, gaudia cumulata frenare, qui alios ante biduum ad ipsum passionis exitum a nostris amplexibus miseramus, alios adhuc nobiscum futuros martyras habebamus. [6] quos cum iam matura diuinae dignationis hora fortius quaerit, nos etiam aliqua fraternae gloriae parte perstrinxit, et pertrahebamur a Muguis in Cirtensem coloniam. [7] sequebantur autem carissimi nobis et ad palmam passionis electi, quos et nostri amor ducebat et Christi iam matura dignatio. [8] ita miro modo et inmaculato pergendi ordine sequebantur illi qui fuerant antecessuri. [9] denique illis non fuit longa dilatio; namque dum nos exultantius adhortantur, se quoque Christianos esse liberiore gaudio prodiderunt. [10] mox interrogati, cum in fortissima nominis confessione perstarent, deducuntur in carcerem.

V. Tunc attentantur numerosis durisque cruciatibus per stationarium militem, iustorum piorumque carnificem, adhibitis in auxilium crudelitatis eius centurione et Cirtensium magistratibus. hoc est diaboli sacerdotibus, tanquam membrorum laceratione frangeretur fides, cui cura corporis uilis est. [2] et Iacobus quidem, sicuti erat in uirtute fidei semper austerior, qui et infestationes iam semel Decianae persecutionis euicerat, affectauit se non Christianum tantum, sed et diaconum confiteri. [3] Marianum autem tormentis fecit obnoxium, quod se lectorem tantum,

---

16 immutato *R*.

sicuti fuerat, fatebatur. [4] quaenam illa tormenta! quam noua, quam diaboli uenenato sensu et deiciendi artibus exquisita supplicia! [5] pependit Marianus ad uulnera, eoque martyri etiam in ipsis lacerationibus suis affuit gratia, sic torsus est, ut illum exaltaret et poena. [6] nexus autem qui pendentem gerebant, non manus, sed summos apices pollicum uinxerant, scilicet ut digitorum tenuis exilitas plus in ferendis membris ceteris laboraret. [7] addita etiam pedibus iniusta pondera, ut dum discordantibus poenis utrimque distracta et uiscerum conuulsione resoluta, de neruis suis totius corporis conpago penderet. [8] nihil egisti iuxta dei templum, iuxta Christi coheredem, nequitia gentilis. [9] suspenderis licet membra, concusseris latera, diuulseris uiscera, Marianus noster in deum fidens, quantum corpore, tantum et mente crescebat. [10] uicta denique feritate torquentium, rursus in carcerem de triumpho suo multum laetatus includitur. ibi cum Iacobo et ceteris fratribus gaudium uictoriae dominicae frequenti oratione celebrauit.

VI. Quid nunc, gentiles? creditis Christianos sentire carceris poenas et saeculares horrere tenebras, quos manet gaudium lucis aeternae? [2] spiritus cum fida spe uenientis gratiae caelos mente conplexus, suis iam non interest poenis. [3] secretam licet suppliciis quaeratis et abditam sedem, graues antri caligantis horrores domumque tenebrarum, fidentibus in deum nullus squalidus locus, nullum tempus triste sentitur. [4] fouet illos deo patri dicatos fratres diebus Christus et noctibus. [5] etenim Mariano post illam uexationem corporis altius in soporis tranquilla re-

4 eoque] et quae *R.* **30** s. fraternitas Christi diebus ac n. *R.*

soluto, quid diuina dignatio ad fiduciam spei salutaris ostenderit, expergefactus nobis sic ipse narrauit: [6] Ostensum est, inquit, mihi, fratres, tribunalis excelsi et candidi nimium sublime fastigium, in quo ad uicem praesidis iudex satis decora facie praesidebat. [7] illic 5 erat catasta, non humili pulpitu nec uno tantum ascensibilis gradu, sed multis ordinata gradibus et longe sublimis ascensu. [8] et admouebantur confessorum singulae classes, quas ille iudex ad gladium duci iubebat. uentum est et ad me. [9] tunc exauditur 10 mihi uox clara et inmensa dicentis: Marianum applica. [10] et ascendebam in illam catastam, et ecce ex inprouiso mihi sedens ad dexteram eius iudicis Cyprianus apparuit et porrexit manum et leuauit me in altiorem catastae locum, et arrisit et ait: Veni, sede 15 mecum. [11] et factum est ut audirentur aliae classes, me quoque assidente. et surrexit ille iudex, et nos eum deducebamus ad praetorium suum. [12] iter autem nobis erat per locum pratis amoenum et uirentium nemorum laeta fronde uestitum, opacum cupressis 20 consurgentibus in excelsum et pinis pulsantibus caelum, ut putares eum locum per omnem circuitus ambitum lucis uirentibus coronatum. [13] sinus autem in medio perlucidi fontis uberantibus uenis et puris liquoribus redundabat. et ecce subito ab oculis 25 nostris ille iudex recessit. [14] tunc ibi Cyprianus fialam, quae super marginem fontis iacebat, arripuit, et cum illam de fonte sitienti similis inplesset, hausit, et inplens iterum mihi porrexit, et libenter bibi. [15] et cum »Deo gratias« dicerem, excitatus, inquit, 30 mea uoce, surrexi.

---

4 s. in quo quidam iudicis ad uicem praesidebat *R.* **28** de fontis riuulis impl. *R.*

VII. Tunc Iacobo quoque in recordationem rediit quod hanc sibi significasset coronam diuinae dignationis ostensio. [2] nam superioribus diebus, cum eiusdem carrucae uehiculo Marianus et Iacobus et 5 cum his ego uiam communiter carperemus, ad medium fere diem inter illa itineris confragosa mirabili et alto sopore correptus, postquam a nobis interpellatus et excitatus euigilat, Perturbatus sum, inquit, non sine gaudio meo, fratres; sed et uos mecum gaudere 10 debetis. [3] uidi, inquit, iuuenem inenarrabili et satis ampla magnitudine, cuius uestitus discincta erat in tantum candida luce, ut oculi in eam constanter uidere non possent; cuius pedes terram non calcabant et uultus oris super nubes erat. [4] is cum transcurreret, 15 unam tibi, Mariane, et unam mihi zonas purpureas in sinus nostros iaculatus est, et ait: Sequimini me cito. [5] o quietem uigiliis omnibus fortiorem! o quietem quam feliciter dormiat quisquis in fide uigilat! quae terrena tantum membra sopierat, quoniam uidere 20 dominum nisi spiritus non ualebat. [6] quantum exultantes quamque sublimes animos martyrum fuisse credendum est, quibus in sancti nominis confessione passuris et audire Christum ante contigit et uidere offerentem se suis quocumque in loco, quocumque 25 tempore. [7] non fuit inpedimento uehiculi se promouentis inquieta iactatio, nec dies medius, qui sub claro tunc sole fulgebat. [8] nulla noctis expectata secreta sunt: nouo genere gratiae martyri suo dominus nouum tempus uisionis elegit.

30 VIII. Nec in uno hoc aut alio fuit ista dignatio. namque Aemilianus, quamuis equestris ordinis gentiliter haberetur, unus tamen in carcere et ipse de

---

18 in qua fel. dormit R.

fratribus, qui ad quinquagesimum prope aetatis annum carnis continentia puer uenerat, continuatis in carcere gemina superpositione ieiuniis et orationibus saepe repetitis, per quas deuota mens pasta in alium diem sacramento domini parabatur, in somno die medio reclinatus, mox quiete discussa talia nobis suae uisionis arcana patefecit. [2] Producto mihi, inquit, e carcere homo gentilis, hoc est frater meus carnalis, occurrit. [3] is in res nostras admodum curiosus insultabunda uoce perquirit, sciscitans quatenus nos in illis poenalibus tenebris et inedia carceris haberemur. [4] cui responsum dedi, milites Christi et in tenebris clarissimam lucem et in ieiunio cibum saturabilem dei habere sermonem. [5] et cum haec audisset, Scitote, inquit, quod omnes uos qui in carcere habemini, si obnixe perstabitis, manebit poena capitalis. [6] at ego qui uerebar ne conpositum luderet fraude mendacium, confirmare uotum meum uolui et Vere, inquam, patiemur omnes? [7] at ille rursus affirmat: Gladius uobis et sanguis in proximo est. sed uelim scire, inquit, an omnibus uobis, qui uitam istam contempnitis, indiscreta et aequalia munerum caelestium praemia rependantur. [8] cui responsum dedi: Non sum idoneus huius tam magnae rei ferre sententiam. attolle, inquam, oculos paulisper ad caelum: iam uidebis innumerabilem turbam micantium siderum. numquid stella omnis pari luminis honore praefulget? et tamen lumen omnibus unum est. [9] ad haec ille curiosius iterum quod interrogaret inuenit. Ergo si qua discretio est, inquit, qui uestrum

---

2 puer uenerat] peruenerat *R.* 22 istam *om. R.* | discreta an aequalia *R.* 27 s. stellae omnes . . . perfulgent *R.* 28 omnibus lumen est (*om.* unum) *R.*

sunt in promerenda domini uoluntate potiores? [10] Nimirum, inquam, prae ceteris duo, quorum nec tibi dicenda et deo nota sunt nomina. [11] nouissime incumbenti acrius et perscrutanti molestius, Ii sunt, 5 inquam, qui quo difficilius et tardius uincunt, gloriosius coronantur; et propter hoc scriptum est: Facilius intrabit camelus per foramen acus, quam diues in regna caelorum.

IX. Post has ostensiones in carcere etiam 10 diebus paucis commorati, producuntur in publicum, ut eos Cirtensium magistratus elogio fortissimae confessionis honoratos transmitterent cum parte iam damnationis ad praesidem. [2] et ecce unus e circumstantibus fratribus nostris omnium in se genti- 15 lium conuertit oculos, quod iam per gratiam proximae passionis Christus in eius ore et facie relucebat. [3] cumque ex eo turbulentis et furentibus animis quaereretur an eiusdem et ipse esset religionis et nominis, rapuit tam dulcem promptissima confessione comita- 20 tum. [4] sic elogiis suis beati martyres plures dei testes, dum ipsi ad martyrium parantur, adquirunt; et iam transmissi ad praesidem, negotiosum ac difficile iter cum uoluntate properabant. [5] tunc eos praesidi admotos iterum Lambesitanus carcer accepit. 25 haec enim sola apud gentiles hospitia iustorum.

X. Interim per dies plurimos effusione sanguinis transmittebatur ad dominum numerosa fraternitas, nec peruenire ad Mariani et Iacobi clericorumque uictimam rabies insanientis praesidis poterat, laicorum 30 tam multis occupata uulneribus. [2] nam ita inter se nostrae religionis gradus artifex saeuitia diuiserat,

---

5 quo] quod *F*. **6** hoc] hos *R*. **6** ss. *Mt*. *19*, *24*. **17** feruentibus *R*. **23** uoluptate *R*.

ut laicos a clericis separatos temptationibus saeculi et terroribus suis putaret esse cessuros. [3] ergo carissimi nostri et fidelissimi milites Christi ceterique de clero contristari aliquantulum coeperant, quod, laicis certaminis sui laude perfunctis, seruaretur sibi 5 tam lenta et tam sera uictoria.

XI. Tunc Agapius, qui iamdudum martyrio suo consummatae fidei sacramenta perfecerat, qui et ipse, cum pro puellis duabus, Tertulla et Antonia, quas sibi carissimas ad uicem pignerum diligebat, 10 repetitis frequenter precibus oraret ut secum et illae dei dignatione martyres fierent, retulerat meritorum suorum tali reuelatione fiduciam. [2] cui dictum est: Quid assidue petis quod una oratione meruisti? [3] is ergo Agapius agenti Iacobo in carcere per tempus 15 quietis apparuit. nam sub ipso ictu passionis, dum expectatur carnifex, Et bene, inquit Iacobus, ad Agapii ceterorumque martyrum beatissimorum pergo conuiuium. [4] nam ista nocte, fratres, Agapium nostrum uidebam inter omnes alios laetiorem, quos 20 una nobiscum Cirtensis carcer incluserat, sollemne quoddam et laetitiae plenum celebrare conuiuium. [5] quo cum ego et Marianus quasi ad agapem spiritu dilectionis et caritatis raperemur, adcucurrit nobis obuius puer, quem constabat esse alterum ex geminis 25 ante triduum cum matre conpassis, corona rosea collo circumdatus et in manu dextera palmam uiridissimam praeferens, [6] et Quid properatis? inquit, gaudete et exultate, cras enim nobiscum et ipsi caenabitis. [7] o dei magna in suos et praeclara dig- 30 natio! o uera et paterna pietas in Iesu Christo domino nostro, qui dilectis suis et indulget tam larga beneficia et clementiae suae munera praestaturus ante declarat. [8] dies a uisione primus inluxerat, et iam

promissis dei sententia praesidis seruiebat, quae Marianum et Iacobum et ceteros clericos tandem patriarchis cum gloria redditos, e pressuris saeculi sententia animaduersionis emisit. [9] nam perducti sunt
5 ad coronae locum, qui riparum collibus hinc et inde sublimibus, media fluminis conualle subsederat; sed et spectaculo erat excelsa utrimque aggeris altitudo. [10] alueus ipse medio sinu cruorem beati sanguinis hauriebat. nec deerat utriusque sacramenti genus,
10 cum et baptizarentur suo sanguine et lauarentur in flumine.

XII. Mira tunc ibi cerneres et exquisita conpendia saeuiendi. namque cum manum carnificis gladiumque ipsum tot ceruicibus deditum numerosus
15 iustorum populus urgueret, artifex feritas dispositas agminum series per ordinem dirigebat, scilicet ut sacrilegi percussoris ictus uelut impetu quodam furoris pia colla percuteret. [2] deinde ut ne inexplicabile fieret cruentum illud et barbarum ministerium, hanc
20 sibi expeditionem sceleris inuenit. [3] nam si uno in loco percussurus ipse consisteret, inmensam stragem corporum cumulus aceruaret; ipse denique spatium tanta strage conpletus alueus denegaret. [4] tunc oculis sub ictu ferri de more uelatis, nullae tamen
25 aciem liberae mentis clausere tenebrae, sed largus atque inaestimabilis splendor inmensae lucis effulsit. [5] nam et plerique cum proximis et assistentibus sibi fratribus, quamuis carnaliter in uisum acies non pateret, uidere se tamen mira quaedam loquebantur,
30 quod sibi apparerent equi desuper niueo colore candentes, quibus ueherentur iuuenes candidati. [6] nec

8 cruorem] fluorem *R*. 14 debitum *R*. 18 exspectabile *R*. 19 illum *F*. 21 struem *R*. 22 ipsum *R*.

defuere ex eodem martyrum numero qui collegarum relationem adtestarentur auribus et ex audito equorum fremitu ac sono recognoscerent. [7] ibi tunc et Marianus, prophetico spiritu iam repletus, fidenter ac fortiter praedicabat proximam iusti sanguinis ul- 5 tionem, uariasque saeculi plagas uelut de caeli iam culmine minabatur, luem, captiuitates, famem, terraeque motus et cynomiae uenena cruciantia. [8] qua praedicatione non tantum gentilibus insultabat fides martyris, sed etiam fratribus incentiuum aemulandae 10 uirtutis et quasi classicum praecanebat, ut inter tantas saeculi plagas a iustis dei tam bonae atque pretiosae mortis raperetur occasio.

XIII. His peractis Machabaico gaudio Mariani mater exultans et passione perfecta iam secura de 15 filio, non illi tantum coeperat, sed et sibi, quae tale pignus ediderat, gratulari. [2] conplectebatur in filii corpore suorum uiscerum gloriam, et in ipsa ceruicis uulnera frequens osculum pietas religiosa figebat. [3] o te merito Mariam! o te beatam et filio tuo, 20 mater, et nomine! quis in ea tanti uocabuli felicitatem aliquando credat errasse, quam sic uteri sui fetus ornauit? [4] inaestimabilis uere dei omnipotentis et Christi eius in suos misericordia, qui fidentes in suum nomen non solum gratiae dignatione confortat, 25 sed et sanguinis redemptione uiuificat. [5] nam quis digna aestimatione possit eius beneficia metiri? qui in hoc quoque paterna indulgentia semper operatur, ut in nos et hoc ipsum, quod in nostro sanguine rependi credimus, conferatur ab omnipotente deo; cui est 30 gloria in saecula saeculorum, amen.

---

14 *cf. II Macc. 7.* **29** in nostro] dei nostri *R.*, *om. l. 30* ab omnipot. deo.

XIV.

Passio SS. Montani et Lucii.

I. Et nobis est apud uos certamen, dilectissimi fratres, ut nihil aliud agendum dei seruis et Christo eius dicatis, quam de multitudine fratrum cogitare; 5 qua ui, qua ratione hic amor, hoc officium ad has nos impulit litteras, ut fratribus post futuris et magnificentiae dei fidele testimonium et labores ac tolerantiam nostri pro domino memoriae relinqueremus.

II Post popularem tumultum quem ferox uultus 10 praesidis in necem concitauit, postque sequentis diei acerrimam persecutionem Christianorum, praeuaricata uiolentia apprehensi sumus Lucius Montanus Flauianus Iulianus Victoricus Primolus Renus et Donatianus catecuminus, qui baptizatus in carcere statim 15 spiritum reddidit, ab aquae baptismo ad martyrii coronam immaculato itinere festinans. 2 nec non et circa Primolum similis consummationis exitus contigit; nam et ipsum ante paucos menses habita confessio baptizauit.

20 III. Igitur apprehensis nobis et apud regionantes in custodia constitutis, sententiam praesidis milites nuntiare audiuimus, quod heri corpus nostrum minaretur urere. nam, ut postea quoque uerissime cognouimus, exurere nos uiuos cogitauit. 2 sed do-

---

1 Lucii] Gemelli (*al.* -lis) *codd.* 18 menses] dies *R.*

minus, qui solus de incendio seruos suos potest liberare, in cuius manu sermones et corda sunt regis, furentem a nobis saeuitiam praesidis auertit. [3] et incumbentes precibus assiduis tota fide statim quod petiuimus accepimus: accensus paene in exitum 5 nostrae carnis ignis extinctus est et flamma caminorum ardentium dominico rore sopita est. [4] nec difficile credentibus fuit noua posse ad uetera exempla pertingere, domino per spiritum pollicente quia qui gloriam istam operatus est in tribus pueris, uin- 10 cebat et in nobis.

IV. Tunc a proposito suo domino repugnante confractus, mitti nos in carcerem iussit. [2] quo deducti a militibus sumus, nec expauimus foedam loci illius caliginem; moxque carcer tenebrosus spiritu 15 perlucente resplenduit, et contra obscuritatis deformia et caeca nocte contecta instar diei fidei deuotio candida luce nos uestiit. et ad summum ascendebamus locum poenarum quasi ascenderemus in caelum. [3] quales illic dies duximus, quales transegimus noctes, 20 exponi nullis sermonibus possunt; tormenta carceris nulla affirmatione capiuntur, nec ueremur atrocitatem loci illius ut est dicere. [4] quo enim temptatio grandis est, eo maior est ille qui eam uincit in nobis. et non est pugna, quia est domino protegente uictoria. 25 [5] nam et occidi seruis dei leue est, et ideo mors nihil est, cuius aculeos comminuens contentionemque deuincens dominus per trophaeum crucis triumphauit. [6] sed et nulla causa armorum est nisi quando miles armandus est, nec armatur nisi quando congressio 30 est; et in coronis nostris ideo praemium est quia

---

2 *cf. Prov. 21, 1.* **10** *cf. Dan. 3.* **10** s. *fort.* uincebit, *cf. Rönsch, It. u. Vulg. p. 291.*

certamen ante praecessit, nec datur palma nisi congressione perfecta. [7] sed paucis diebus uisitatione fratrum refrigerauimus; nam omnem noctis laborem diei solatium laetitiaque abstulit.

5 V. Tunc Reno, qui nobiscum fuerat, somno apprehenso, ostensum est ei produci singulos, quibus prodeuntibus lucernae singulae praeferebantur; cuius autem lucerna non praecesserat, nec ipse procedebat. [2] et cum processimus nos cum lucernis nostris, ex-10 pergefactus est. et ut nobis retulit, laetati sumus fidentes nos cum Christo ambulare, qui est l u c e r n a p e d i b u s n o s t r i s et qui est s e r m o, scilicet dei.

VI. Post ipsam noctem dies nobis hilaris agebatur. et continuo eadem die subito rapti sumus ad 15 procuratorem, qui defuncti proconsulis partes administrabat. [2] o diem laetum, gloriam uinculorum! o optata uotis omnibus catena! o ferrum honorabilius atque pretiosius optimo auro! o stridor ille ferri qui strepebat dum trahitur per aliud ferrum! [3] loqui 20 nostrum futurorum solatium fuit, atque ne hac iocunditate tardius frueremur, a militibus incertis ubinam nos praeses audire uellet circumducti sumus huc atque illuc per totum forum. [4] tunc nos in secretarium uocauit, quia necdum hora passionis ad-25 uenerat. unde prostrato diabolo uictores sumus in carcerem reuersi et ad alteram uictoriam reseruati. [5] hoc itaque praelio uictus diabolus ad alteras se astutias uertit, fame nos et siti temptare molitus, et hoc suum praelium multis diebus fortissime gessit, 30 ita ut (quod magis secum aduersarius facere putabat) aegrorum copia ad solonem fiscalem et aquam frigidam laboraret.

---

11 s. *cf. Ps. 118, 105.* 31 aegrorum *scripsi, cf. IX, 3*] egrotum, egrotus, aegrotatur *codd.*, aegrotantium *F.*

VII. Hic autem labor, haec inopia, hoc necessitatis tempus ad deum pertinuit, dilectissimi fratres. nam qui nos temptari uoluit, ipse ut adlocutionem in ipsa temptatione haberemus ostendit. [2] nam Victori presbytero commartyri nostro, qui statim post 5 hanc eandem uisionem passus est, ostensum est hoc. [3] Videbam, inquit, puerum huc in carcerem introisse, cuius fuit uultus perlucidus super splendorem inenarrabilem. qui nos deducebat per omnia loca ut exiremus; egredi tamen non potuimus, et ait mihi: 10 [4] Adhuc modicum laboratis, quia nunc impedimini. sed confidite quia ego uobiscum sum. et adiecit: Dic illis quia: Gloriosiorem coronam habebitis, nec non: Ad deum suum spiritus properat, et anima iam proxima passioni sedes suas requisiuit. [5] nam 15 hunc eundem dominum de paradiso interrogauit ubi esset. cui ille ait: Extra mundum est. Ostende mihi illum, inquit. et ait illi: Et ubi erit fides? [6] cumque hoc per humanam pusillitatem diceret: Quod me mandas tenere non possum, dic signum 20 quod eis dicam, respondit ei dominus et ait: Dic illis signum Iacobi. [7] laetandum est, fratres dilectissimi, ut patriarchis, etsi non iustitia, uel laboribus adaequari possimus. [8] sed qui dixit: Inuoca me in die pressurae, et eximam te, et clarificabis 25 me, ad clarificationem sui flexus, post preces ad se habitas commemoratus est nostri, prius miserationis suae denuntians munus.

VIII. De hoc enim sorori nostrae Quartillosiae hic nobiscum positae ostendit, cuius mulieris et mari- 30 tus et filius ante triduum passi erant. [2] ipsa quoque hic residens propinquitatem suam uelociter subsecuta

---

24 s. *Ps. 49, 15.* **26** flexus *B.* (*sed* fuit *pro* sui)] fletus *codd.*

est; quae in hunc modum quod uidit exposuit. [3]Vidi, inquit, filium meum, qui passus est, uenisse huc ad carcerem; qui sedens super labrum aquarum ait: Vidit deus pressuram uestram et laborem [4] et post 5 hunc introiuit iuuenis mirae magnitudinis portans fialas duas singulis manibus lacte plenas, et ait: Bono animo estote, memoratus est uestri deus. [5] et ex fialis quas ferebat dedit omnibus bibere; quae fialae non deficiebant. [6] et subito ablatus est lapis qui 10 fenestram diuidit medius; sed et clarae fenestrae, ipso medio ablato, liberam caeli faciem admiserant. [7] et posuit iuuenis ille quas ferebat fialas, unam ad dexteram, alteram ad sinistram, et ait: Ecce satiati estis et abundat, et tertia adhuc fiala superueniet uobis. 15 et abiit.

IX. Altera die post hanc uisionem expectantes eramus horam illam, quando fiscalis, non cibus, sed penuria et necessitas inferretur; quia cibus nullus nobis suberat, nam et altera die ieiuni manseramus. 20 [2] subito autem ut sitientibus potus, esurientibus cibus, desiderantibus martyrium obuenit, ita laboribus nostris refrigerium dominus per Lucianum carissimum nobis praebuit, qui disrupto catenarum durissimo obice, uelut per duas fialas, per Herennianum hypodiaconum 25 et Ianuarium catecuminum alimentum indeficiens omnibus ministrauit. [3] hoc subsidium aegros et laborantes nimium suffulsit: eos quoque qui per eundem laborem, hoc est per incommodum solonis et frigidae aquae, aegritudinem iam inciderant, ab infirmitate 30 reuocauit. cuius tam gloriosis operibus omnes apud deum gratias agimus.

X. Iam nunc, dilectissimi fratres, et de amore quem in nos inuicem habemus aliqua dicenda sunt. nec instruimus, sed admonemus quia, sicut simul

unanimes fuimus, ita et apud dominum una uiuimus et oramus. [2] tenenda est concordia caritatis, dilectionis uinculis inhaerendum est. tunc diabolus prosternitur, tunc a domino quicquid postulatur accipitur, ipso pollicente ac dicente: [3] Si duo ex uobis conuenerint super terram de omni re quamcumque petieritis a patre meo, continget uobis. [4] nec alio modo uitam aeternam accipere et cum Christo regnare poterimus, nisi fecerimus quod praecipit faciendum, qui et uitam promisit et regnum. [5] eos denique hereditatem dei consequi, qui pacem cum fratribus tenuerint, suo magisterio ipse dominus denuntiat dicens: Beati pacifici, quoniam filii dei uocabuntur. [6] quod exponens apostolus ait: Sumus filii dei. si autem filii, et heredes; heredes quidem dei, coheredes autem Christi, siquidem compatiamur, ut et commagnificemur. [7] si heres esse non potest nisi filius, filius autem non est nisi pacificus, hereditatem dei habere non poterit qui pacem dei rumpit. [8] et hoc non quasi ⟨non⟩ admoniti dicimus aut sine diuina ostensione suggerimus.

XI. Nam cum Montanus cum Iuliano habuisset sermones aliquos ob eam mulierem quae ad nostram communionem obrepsit, quae non communicabat, cumque post correptionem quam in eum congesserat in frigore ipso discordiae mansisset, ostensum est eadem nocte Montano hoc. [2] Visum est, inquit, mihi uenisse ad nos centuriones. cumque deducerent nos per uiam longam, peruenimus in campum immensum, in quo nobis occurrerunt Cyprianus et Leucius. [3] perueni-

---

5 ss. *Mt. 18, 19.* **6** consenserint *F.* **8** s. *cf. Apoc. 20, 4. 6.* **13** s. *Mt. 5, 9.* **15** ss. *Rom. 8, 16 s.* **21** non *add. B.* **21** s. offensione *R.*

mus autem in locum candidum, et facta sunt uestimenta nostra candida et caro nostra commutata candidior uestimentis nostris candidis. [4] ita autem perlucida fuit caro nostra, ut oculorum uisum ad intima cordis admitteret. et respiciens in pectus meum uideo quasdam sordes, et experrectus sum in uisione. [5] et occurrit mihi Lucianus, et retuli illi uisionem, et aio illi: Scis quia sordes illae illud est quod non statim concordaui cum Iuliano? et in hoc experrectus sum. [6] qua de re, fratres dilectissimi, concordiam, pacem, unanimitatemomni uirtute teneamus. imitemur iam hic esse quod ibi futuri sumus. [7] si nos inuitant iustis promissa praemia, si terret iniustis poena praedicta, si cum Christo esse et regnare cupimus, quae ad Christum et ad regnum ducant, illa faciamus. optamus uos bene ualere.

XII. Haec omnes de carcere simul scripserant, sed quia necesse erat omnem actum martyrum beatorum pleno sermone complecti, quia et ipsi de se per modestiam minus dixerant et Flauianus quoque priuatim hoc nobis munus iniunxit, ut quicquid litteris eorum deesset adderemus, necessaria reliqua subiunximus. [2] cum per plurimos menses reclusi tulissent carceris poenas et fame et siti diu laborassent, tandem sero produci iubentur et ad praetorium praesidis admoueri. [3] et omnibus quidem gloriosa uoce confessis, cum Flauiani adiutorium reclamaret amore peruerso, negans eum diaconum, quod confitebatur in ceteros, id est Lucium, Montanum, Iulianum, Victoricum, dicta sententia est, Flauianusque rursum receptus est. [4] et quamuis haberet plenam doloris materiam, quia scilicet de tam bono collegio separa-

---

14 s. *cf. Apoc. 20, 4. 6.*

tus est, tamen fide et deuotione qua uixit credebat id fieri quod deus uellet, et tristitiam solitudinis destitutae religio sapientiae temperabat. [5] dicebat etiam: Cum cor regis in manu dei sit, quae causa moeroris est, aut quare succensendum putem homini, 5 qui hoc loquitur quod iubetur? sed de Flauiano postmodum plenius.

XIII. Interim ceteri ducebantur ad uictimae locum. concursus fit undique gentilium et omnium fratrum, qui quamuis obsequentes aliis et ceteris dei 10 testibus pro religione et fide, quam Cypriano docente didicerant, tunc tamen officio pleniore et copia maiore conuenerant. [2] erat illic uidere martyres Christi felicitatem gloriae suae uultus hilaritate testantes, ita ut possent ceteros prouocare ad propriae uirtutis exempla, 15 etiamsi tacerent. [3] sed nec sermonis largitas defuit. nam cohortatibus suis singuli plebem corroborauerunt. [4] et Lucium quidem praeter ingenitam lenitatem et probam ac modestam uerecundiam infirmitas etiam grauis et labor carceris fregerat, ac propterea 20 cum comitibus paucioribus solus ante praecessit, ne multitudinis nimiae pressura defusioni sanguinis inuideret. qui tamen et ipse non tacuit, sed comites suos quomodo potuit instruxit. [5] cui cum dicerent fratres: Memento nostri, Vos, inquit, mei mementote. 25 [6] quanta martyris humilitas, de gloria sua nec sub ipsa passione praesumere! Iulianus quoque et Victoricus insinuata diu fratribus pace et commendatis omnibus clericis, maxime eis qui famem carceris uisitauerant, ad passionis locum cum gaudio et sine 30 pauore uenerant.

XIV. Sed enim Montanus corpore et mente ro-

---

4 *cf. Prov. 21, 1.* 17 plebem] *add.* dei *R.*

bustus, quamquam ante martyrium gloriosus quicquid semper ueritas postularet constanter et fortiter dixerit sine ulla exceptione personae, tamen de martyrio proximo crescens prophetica uoce clamabat: Sacrifi-
5 cans diis eradicabitur nisi domino soli. [2] et hoc frequenter iterabat, insinuans et inculcans non licere deserto deo ad simulacra et manufacta figmenta accedere. [3] haereticorum quoque superbiam et improbam contumaciam retundebat, contestans eos ut
10 uel de copia martyrum intelligerent ecclesiae ueritatem, ad quam redire deberent; deinde lapsorum abruptam festinantiam. [4] negotiationem pacis ad plenam paenitentiam et Christi sententiam differebat, nec non integros quoque ad tutelam integritatis exhor-
15 tans: [5] State fortiter, fratres, et constanter militate, dicebat. habetis exempla, nec uos perfidia lapsorum destruat ad ruinam, sed nostra tolerantia magis aedificet ad coronam. [6] uirgines quoque singulas admonebat ut sanctitatem suam tuerentur. generaliter
20 omnes docebat ut praepositos uenerarentur. [7] praepositis quoque ipsis concordiam pacis insinuans, nihil esse melius aiebat, quam praepositorum unanimem uoluntatem. [8] tunc et plebem posse ad sacerdotum obsequia prouocari et ad uinculum dilectionis ani-
25 mari, si rectores plebis pacem tenerent. [9] hoc esse propter Christum pati, Christum etiam exemplo sermonis imitari, et probationem maximam fidei. o exemplum grande credendi!

XV. Cum iam carnifex immineret et gladius
30 super ceruices eius libratus penderet, expansis ille

---

1 s. quicquid s.] ea s. quae *F.* **3** exceptione] *coni.* acceptione *F.* **4** s. *Ex. 22, 20.* **11** s. abrupta festinantia, *F.* **12** negotiationem *Bo.*] negationem *codd.* **25** esse] enim est *F.*, *add.* esse *l. 27 ante* probationem.

ad caelum manibus, uoce clara, ita ut non tantum ad totius plebis aures, sed et gentiles quoque ipsos sonus uocis feriret, orauit rogans et deprecans ut Flauianus, qui per suffragium populi de comitatu eorum remanserat, sequeretur die tertia. [2] et quo 5 precis suae fidem faceret, manualem quo oculos fuerat ligaturus in partes duas discidit, et iussit alteram reseruari, qua Flauiano oculi post crastinum ligarentur. [3] sed et in medio eorum solum seruari iussit, ut nec sepulturae consortio separaretur. [4] et per- 10 fectum est sub oculis nostris quod dominus in euangelio suo repromisit, ut qui tota fide peteret, quicquid peteret impetraret. nam post biduum, secundum quod postulatum fuerat, Flauianus quoque productus gloriam suam passione perfecit. [5] quoniam tamen, 15 ut supra dixi, etiam ipse mandauit ut bidui moram memoratis causis iungeremus, faciendum erat necessitate maiore quod fieri merito deberet, etiamsi non iuberetur.

XVI. Post suffragia illa, post uoces illas quibus 20 quasi pro salute eius amicitia inimica surrexerat, reuocabatur in carcerem uirtute robusta, inuicta mente, fide plena. [2] nihil de animi eius uigore mutilauerat remanendi contemplatio, quae quamuis posset mouere, tamen fides quae imminentem passionem tota 25 deuotione praesumserat, temporanea impedimenta calcabat. [3] haerebat lateri eius incomparabilis mater, quae, praeter fidem qua ad patriarchas pertineret, in hoc etiam se Abrahae filiam comprobauit, quod filium suum et optabat occidi et quod interim reman- 30 sisset contristabatur glorioso dolore. [4] o matrem

---

10 separaretur] priuaretur *F.* **12** s. *cf. Mc. 11, 24.* **27** calcauerat *F.* **29** s. *cf. Gen. 22.*

religiose piam! o matrem inter uetera exempla numerandam! o Machabaeicam matrem! [5] nihil enim interest de numero filiorum, cum perinde et haec in unico pignore totos affectus suos domino manciparit. [6] sed
5 ille collaudans matris animum, ut dilationem suam non doleret, Scis, inquit, mater merito carissima, ut semper temptauerim, si confiteri contigisset, martyrio meo frui et frequenter catenatus uideri et saepe differri. si ergo contigit quod optaui, gloriandum est
10 potius quam dolendum.

XVII. Et cum ad carceris ianuam ueniretur, difficilius multo et tardius uisum est quam solebat aperiri, obnitentibus etiam cataractariorum ministris, ita ut uideretur obfirmata spiritu quodam repugnante
15 atque testante indignum esse carceris sordibus eum foedari, cui caeleste habitaculum pararetur. [2] quia tamen diuinitas coronae dilatae dignas causas habebat, iam caeli et dei hominem inuitus carcer admisit. [3] qualis illic mens fuit biduo illo, quae spes quaeue
20 fiducia, cum martyris dei animus et de collegarum petitione praesumeret et de suo crederet passionem futuram! [4] dicam quod sentio. dies ille post biduum tertius non quasi passionis, sed quasi resurrectionis dies sustinebatur. admirans denique erat turba gen-
25 tilium qui uocem Montani petentis audierant.

XVIII. Postquam produci tertio die iussus est, rumore cognito confluebant increduli et perfidi, fidem martyris probaturi. egrediebatur de carcere dei testis, iam ad carcerem non reuersurus. [2] communis om-
30 nium magna laetitia; sed magis ipse habebat in animo certum quod et fides propria et petitio antecessorum suorum extorqueret praesidi uel inuitam, licet populo

---

1 s. uenerandam *R.* 2 s. *cf. II Macc. 7.*

reclamante, sententiam. [3] unde et occurrentibus fratribus et salutare cupientibus fide tota pollicebatur quod in Fusciano cum omnibus pacem facturus esset. [4] o magna fiducia, fides uera! ingressus deinde praetorium, cum miraculo omnium in custodiarum loco 5 stabat exspectans donec uocetur.

XIX. Illic nos in latere eius constituti eramus, iuncti penitus et haerentes, ita ut manus manibus teneremus, exhibentes martyri honorem et contubernii caritatem. [2] ibi condiscipuli eius suadebant cum 10 lacrymis etiam ut praesumptione deposita sacrificaret interdum, postea quicquid uellet facturus, nec incertam illam et secundam mortem plus quam praesentem uereretur. [3] et haec gentilium uerba sunt, qui dicebant ultimi furoris esse magis mala mortis timere 15 quam uiuere. [4] sed ille gratias agens, quod pro amicitia dare, quantum in ipsis erat, consultum sibi uellent, tamen de fide et diuinitate non tacuit, dicens [5] multo melius esse primo in loco, quantum ad libertatem integritatis pertineret, occidi quam lapides 20 adorare; tunc deinde esse summum deum qui omnia imperio suo fecerit ac propterea solus colendus sit, [6] addens et illud quod gentiles minus credunt, etiamsi de diuinitate consentiunt, uiuere nos etiam cum occidimur, nec uinci morte, sed uincere, et ipsos quoque, 25 si uellent peruenire ad notitiam ueritatis, etiam Christianos esse debere.

XX. His illi retusi et reuicti, postquam nihil per suadelas obtinere potuerunt, ad crudeliorem se misericordiam contulerunt, certi eum a proposito 30

---

10 eum discipuli *R.* **13** *cf. Apoc. 2, 11. 20, 14. 21, 8.* **15** timere] *coni.* amare *F.* ‚*nisi uerborum ordo turbatus sic restituandus* uiuere magis quam mala mortis timere‘. **17** dare] *al.* dure. **24** s. *cf. Io. 11, 25.* **25** *cf. I Cor. 15, 55.*

uoluntatis suae uel tormentis posse deponi. [2] et cum admoueri iussus esset, interrogatus a praeside quare mentiretur se diaconum, cum non esset, mentiri se negauit. [3] et cum centenarius diceret nota-
5 riam sibi datam esse qua contineretur eum fingere, respondit: An non est ueri simile me mentiri et illum uerum dicere qui notariam falsam dedit? [4] et cum reclamante populo ac dicente: Mentiris, iterum a praeside interrogaretur an uere mentiretur, re-
10 spondit: Quod est, inquit, compendium mentiendi? [5] ad hoc populus exasperatus torqueri eum iteratis clamoribus postulauit. [6] sed dominus, qui serui sui fidem iam in carceris poenis plene scierat, non est passus probati martyris corpus tormenti alicuius uel
15 leui laceratione pulsari. [7] cor enim regis ad sententiam statim flexit, et testem suum usque ad mortem fidelem consummato cursu et agone perfecto coronauit.

XXI. Exinde iam gaudens, quia per sententiam
20 datam passionis suae erat certior, etiam iocundo colloquio fruebatur. et sic effectum est ut iuberet haec scribi et ad propria uerba coniungi. [2] addi quoque ostensiones suas uoluit, quarum pars ad moram bidui pertineret. [3] Cum adhuc, inquit, epi-
25 scopus noster solus passus fuisset, ostensum est mihi hoc, quasi Cyprianum ipsum interrogarem an passionis ictus doleret, scilicet martyr futurus de passionis tolerantia consulebam. [4] qui mihi respondit et dixit: Alia caro patitur cum animus in caelo est.
30 nequaquam corpus hoc sentit, cum se deo tota mens deuouit. [5] o uerba martyris martyrem cohortantis!

---

15 *cf. Prov. 21, 1.* **16** s. *cf. Apoc. 1, 5. 10 etc.* **17** s. *cf. II Tim. 4, 7 s.* **26** s. passionis] pati *R.* **30** mens *R.*] mente *codd.*

negauit esse in passionis ictu dolorem, ut qui et ipse habebat occidi, animari constantius posset, quod nec paruum sensum doloris in passionis ictu timeret. [6] Postea, inquit, cum plures paterentur, contristabar in uisu nocte, quod quasi a collegis meis re- 5 mansissem. et apparuit mihi uir quidam dicens: Quid contristaris? cui cum causam tristitiae meae dicerem, ait: Contristaris? bis confessor es, tertio martyr eris ad gladium. [7] et quod ostensum fuerat impletum est. nam confessus primo in secretario, 10 secundo publice reclamante populo, iussus recludi a collegio suo secundum ostensionem suam remansit, et productus post confessiones duas, tertia passionem perfecit. [8] Deinde, inquit, cum iam Successus et Paulus cum comitibus suis coronati fuissent et ego 15 post infirmitatem conualescerem, uideo uenisse ad domum meam Successum episcopum, uultu pariter et cultu nimis claro, cuius effigies difficulter agnosceretur, eo quod carnales oculos angelico splendore repercuteret. [9] quem cum uix agnoscerem, ait mihi: 20 Missus sum nuntiare tibi quia tu passurus es. et cum dicto eius statim uenerunt duo milites, qui me perducerent. [10] et perduxerunt me in locum quemdam ubi erat fraternitatis multitudo collecta. et cum ad praesidem admotus essem, produci iussus 25 sum. [11] et apparuit subito in medio plebis mater mea dicens: Laudate, laudate, quia nemo sic martyrium duxit. [12] et uere nemo sic. nam ut omittam carceris abstinentiam singularem, ut accipientibus ceteris uel modicum cibum, qui de sordibus penuriae 30 fiscalis exhibebatur, solus se ab ipso modico conti-

---

9 ad] per *F.* | quod ostensum fuerat] sic *F.* **10** confessus] *add.* Christum *F.* **19** s.: oculi ang. spl. percuterentur *F.*

nuit, tanti habens ieiuniis multis et legitimis fatigari, dummodo alios uictu proprio saginaret:

XXII. ad illa ueniam quod solus, quod sic, quod cum tanto honore deductus est, quod a tot 5 sacerdotibus comitatus, eius disciplinis omnibus ordinatis, ad instar ducis dirigi meruit. [2] sic regnaturum cum deo martyrem, iam spiritu ac mente regnantem, etiam itineris tota dignitas exprimebat. [3] sed nec de caelo testimonium defuit. imber largus 10 et lenis temperato rore descendens fluebat ad multa proficiens: primo ut gentiles perniciter curiosos interuentus pluuiae refrenaret, tunc deinde ut diuertendi daretur occasio et sacramentis legitimae pacis nullus profanus arbiter interesset, et, quod Flauianus 15 ipse ore suo dixit, ad hoc pluebat, ut dominicae passionis exemplo aqua sanguini iungeretur.

XXIII. Sic consummatis omnibus fratribus et pace perfecta, processit e stabulo quod Fusciano de proximo iunctum est. [2] ibi cum editiorem locum et 20 sermoni aptum conscenderet, silentio manu facto huiusmodi uerba dimisit: [3] Habetis, inquit, fratres dilectissimi, nobiscum pacem, si noueritis ecclesiae pacem et dilectionis unitatem seruaueritis. nec putetis pauca esse quae dixi, cum et dominus noster 25 Iesus Christus passioni proximus haec nouissime dixerit: Hoc est, inquit, mandatum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. [4] et supremum illud adiunxit et in testamenti modum ultima sermonis sui fide signauit, quod Lucianum presby- 30 terum commendatione plenissima prosecutus, quantum in illo fuit, sacerdotio destinauit. [5] nec immerito.

---

16 *cf. Io. 19, 34.* 25 s. nouissime dixerit] eadem sit (*cod.* sic) prosecutus *F.* 26 s. *Io. 15, 12.* 28 illud *om. F.*

non enim difficile fuit spiritu iam caelo et Christo proximante habere notitiam. [6] deinde ad locum uictimae perfecto sermone descendit et ligatis oculis ea parte quam Montanus seruare ante biduum iusserat, fixis tamquam ad precem genibus, passio- 5 nem suam cum oratione finiuit. [7] o martyrum gloriosa documenta! o testium dei experimenta praeclara, quae ad memoriam posterorum scripta sunt merito, ut quemadmodum de scripturis ueteribus exempla, dum discimus, sumimus, etiam de nouis 10 aliqua discamus.

XV.

Passio S. Irenaei episcopi Sirmiensis.

I. Cum esset persecutio sub Diocletiano et Maximiano imperatoribus, quando diuersis agonibus concertantes Christiani, a tyrannis illata supplicia
5 deuota deo mente suscipientes, praemiis se perpetuis participes efficiebant. [2] quod et factum est circa famulum dei Irenaeum episcopum urbis Sirmiensium, cuius iam nunc uobis certamen pandam uictoriamque ostendam; qui pro modestia sua ingenita et timore
10 diuino, cui operibus rectis inseruiebat, dignus nominis sui inuentus est.

II. Comprehensus itaque oblatus est Probo praesidi Pannoniae. Probus praeses dixit ad eum: Obtemperans praeceptis diuinis sacrifica diis. Ire-
15 naeus episcopus respondit: Qui diis et non deo sacrificat eradicabitur. [2] Probus praeses dixit: Clementissimi principes iusserunt aut sacrificare, aut tormentis succumbere debere. Irenaeus respondit: Mihi praeceptum est tormenta magis suscipere quam
20 deum denegans daemoniis sacrificare. [3] Probus praeses dixit: Aut sacrifica, aut faciam te torqueri. Irenaeus respondit: Gaudeo si feceris, ut domini mei passionibus particeps inueniar. [4] Probus praeses iussit eum uexari. cumque acerbissime uexaretur, dixit ed eum
25 praeses: Quid dicis, Irenaee? sacrifica. Irenaeus

---

15 s. *Ex. 22,20.*

respondit: Sacrifico per bonam confessionem deo meo, cui semper sacrificaui.

III. Aduenientes uero parentes eius, uidentes eum torqueri precabantur eum. hinc pueri pedes eius amplectentes dicebant: Miserere tui et nostri, 5 pater; inde uxores lugentes uultum et aetatem eius precabantur. [2] parentum uero omnium luctus et fletus erat super eum, domesticorum gemitus, uicinorum ululatus et lamentatio amicorum, qui omnes clamantes ad eum dicebant: Tenerae adolescentiae tuae mise- 10 rere. [3] sed, ut dictum est, meliore cupiditate detentus, sententiam domini ante oculos habens, quae dixit: Si quis me negauerit coram hominibus, et ego negabo eum coram patre meo qui in caelis est: omnes ergo despiciens nulli eorum 15 respondit. festinabat enim ad supernae spem uocationis peruenire. [4] Probus praeses dixit: Quid dicis? flectere horum lacrymis ab insania tua et consulens adolescentiae tuae sacrifica. Irenaeus respondit: Consulo mihi in perpetuum, si non sacrificauero. 20 [5] Probus iussit eum recipi in custodiam carceris. plurimis uero diebus ibidem clausus diuersis poenis est affectus.

IV. Quodam autem tempore media nocte, residente pro tribunali praeside Probo, introductus est 25 iterum beatissimus martyr Irenaeus. [2] Probus dixit ad eum: Iam sacrifica, Irenaee, lucrans poenas. Irenaeus respondit: Fac quod iussum est, hoc a me non exspectes. [3] Probus indignatus eum fustibus caedi praecepit. Irenaeus respondit: Deum habeo, 30 quem a prima aetate colere didici: ipsum adoro, qui

---

6 uxores (*al.* matres)] *coni.* uxor eius *R.* **11** *cf. Hebr. 11, 16.* **13** ss. *Mt. 10, 33.* **16** s. *cf. Eph. 1, 18. Phil. 3, 14.*

me confortat in omnibus, cui etiam et sacrifico; deos uero manu factos adorare non possum. [4] Probus dixit: Lucrare mortem. iam tibi sufficiant quae tolerasti tormenta. Irenaeus respondit: Lucror continuo mor-
5 tem quando per eas quas mihi putas inferre poenas, quas ego non sentio, propter deum accipio uitam aeternam. [5] Probus dixit: Vxorem habes? Irenaeus respondit: Non habeo. Probus dixit: Filios habes? Irenaeus respondit: Non habeo. Probus dixit: Pa-
10 rentes habes? Irenaeus respondit: Non habeo. [6] Probus dixit: Et qui fuerunt illi qui praeterita flebant sessione? Irenaeus respondit: Praeceptum est domini mei Iesu Christi dicentis: Qui diligit patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut fratres
15 aut parentes super me, non est me dignus. [7] itaque ad deum in caelum adspiciens et ad eius promissiones intendens, omnia despiciens nullum parentem absque eo se nosse atque habere fatebatur. [8] Probus dixit: Vel propter illos sacrifica.
20 Irenaeus respondit: Filii mei deum habent quem et ego, qui potest illos saluare. tu autem fac quod tibi praeceptum est. [9] Probus dixit: Consule tibi, iuuenis. immola, ut non te cruciatibus impendam. Irenaeus respondit: Fac quod uis. iam nunc uidebis quantam
25 mihi dominus Iesus Christus dabit tolerantiam aduersus tuas insidias. [10] Probus dixit: Dabo in te sententiam. Irenaeus respondit: Gratulor si feceris. [11] Probus data sententia dixit: Irenaeum inobedientem praeceptis regalibus in fluuium praecipitari iubeo. [12] Irenae-
30 us respondit: Multifarias minas tuas et tormenta plurima exspectabam, ut etiam post haec me ferro

---

6 accipio *R.*] accipere *codd.* **13** ss. *Mt. 10, 37, cf. Lc. 14, 26.* **18** parentem *coni. H.*] praesentem *R.* **19** illos] *fort.* filios

subiiceres. tu autem nihil horum intulisti. unde hoc facias oro, ut cognoscas quemadmodum Christiani propter fidem, quae est in deo, mortem contemnere consueuerunt.

V. Iratus itaque Probus super fiduciam beatissimi 5 uiri, iussit eum etiam gladio percuti. [2] sanctus uero dei martyr, tamquam secundam palmam accipiens, deo gratias agebat dicens: Tibi gratias ago, domine Iesu Christe, qui mihi per uarias poenas et tormenta donas tolerantiam et aeternae gloriae me participem efficere 10 dignatus es. [3] et cum uenisset ad pontem qui uocatur Basentis, exspolians se uestimenta sua et extendens manus in caelum orauit dicens: [4] Domine Iesu Christe, qui pro mundi salute pati dignatus es, pateant caeli tui, ut suscipiant angeli spiritum serui 15 tui Irenaei, qui propter nomen tuum et plebem tuam productam de ecclesia tua catholica Sirmiensium haec patior. [5] te peto, tuamque deprecor misericordiam, ut et me suscipere et hos in fide tua confirmare digneris. [6] sic itaque percussus gladio a ministris pro- 20 iectus est in fluuium Saui.

VI. Martyrizatus est famulus dei sanctus Irenaeus episcopus ciuitatis Sirmiensium die VIII. idus Aprilis sub Diocletiano imperatore, agente Probo praeside, regnante domino nostro Iesu Christo; 25 cui est gloria in saecula saeculorum, amen.

XVI.

Διαθήκη τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ τεσσαράκοντα μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ τελειωθέντων.

Μελέτιος καὶ Ἀέτιος καὶ Εὐτύχιος, οἱ δέσμιοι τοῦ
5 Χριστοῦ, ⟨τοῖς⟩ κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἁγίοις
ἐπισκόποις τε καὶ πρεσβυτέροις, διακόνοις τε καὶ
ὁμολογηταῖς καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἐκκλησιαστικοῖς ἐν
Χριστῷ χαίρειν.

I. Ἐπειδὰν τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι καὶ ταῖς κοιναῖς
10 τῶν πάντων εὐχαῖς τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα
τελέσωμεν καὶ ἐπὶ τὰ βραβεῖα τῆς ἄνω κλήσεως
φθάσωμεν, τότε καὶ ταύτην ἡμῶν τὴν γνώμην κυρίαν
εἶναι βουλόμεθα ἐπὶ τὸ τὰ λείψανα ἡμῶν ἀνακομίζε-
σθαι τοῖς περὶ τὸν πρεσβύτερον καὶ πατέρα ἡμῶν
15 Πρόϊδον καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Κρισπῖνον καὶ Γόρδιον
σὺν σπουδάζοντι λαῷ, Κύριλλόν τε καὶ Μάρκον καὶ
Σαπρίκιον τὸν τοῦ Ἀμμωνίου, εἰς τὸ κατατεθῆναι τὰ
λείψανα ἡμῶν ὑπὸ τὴν πόλιν Ζήλων ἐν τῷ χωρίῳ
Σαρείν. εἰ γὰρ καὶ ἐκ διαφόρων χωρίων τυγχάνομεν
20 πάντες, ἀλλά γε μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἱλόμεθα τῆς
καταπαύσεως κατάθεσιν. ἐπειδὴ γὰρ κοινὸν ἐθέμεθα

---

4 s. cf. Eph. 3, 1. **10** cf. Hebr. 12, 1. | [ἡμῖν] Bn. **11** cf. Phil. 3, 14. **17** s. τὰ λείψανα ἡμῶν] coni. ἀδιακρίτως Ms. **18** πόλιν Ζήλων] fort. πολύζηλον (sc. ἐκκλησίαν) **19** Σαρεῖμ Bn.

τὸν τοῦ ἄθλου ἀγῶνα, κοινὴν συνεθέμεθα καὶ τὴν κατάπαυσιν ποιήσασθαι ἐν τῷ προειρημένῳ χωρίῳ. ταῦτα οὖν καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἔδοξεν καὶ ἡμῖν ἤρεσεν. [2] τούτου ἕνεκεν ἡμεῖς οἱ περὶ Ἀέτιον καὶ Εὐτύχιον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς ἡμῶν 5 παρακαλοῦμεν τοὺς κυρίους ἡμῶν γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς πάσης λύπης καὶ ταραχῆς ἐκτὸς γενέσθαι, τῆς δὲ φιλαδέλφου κοινωνίας τιμῆσαι τὸν ὅρον καὶ τῷ βουλήματι ἡμῶν σπουδαίως συνάρασθαι, ὅπως τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς συμπαθείας τὸν μέγαν μισθὸν κομίσησθε παρὰ 10 τοῦ κοινοῦ πατρὸς ἡμῶν. [3] ἔτι δὲ ἀξιοῦμεν πάντας μηδένα τῶν ἐκ τῆς καμίνου ἀνελομένων λειψάνων ἡμῶν ἓν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι, ἀλλὰ τῆς ἐν ταὐτῷ συναθροίσεως φροντίσαντα ἀποδοῦναι τοῖς προειρημένοις, ἵνα καὶ τῆς σπουδῆς τὸν τόνον ἐπιδειξάμενος καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης 15 τὸ ἀκέραιον αὐτῶν τῶν πόνων τῆς συμπαθείας τὸ κέρδος κομίσηται. καθάπερ ἡ Μαρία προσκαρτερήσασα τῷ τάφῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ πρὸ πάντων θεασαμένη τὸν κύριον, πρώτη καὶ τῆς χαρᾶς καὶ εὐλογίας ἐδέξατο τὴν χάριν. [4] εἰ δέ τις τῷ βουλήματι ἡμῶν ἐναντιωθῇ, 20 τοῦ μὲν θείου κέρδους ἀλλότριος ἔστω, τῆς δὲ παρακοῆς πάσης ὑπόδικος, μικρῷ βουλήματι ἀπολέσας τὸ δίκαιον, τέμνειν ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ὅσον τὸ ἐφ' ἑαυτὸν βιαζόμενος, οὓς ὁ ἅγιος ἡμῶν σωτὴρ ἰδίᾳ χάριτι καὶ προνοίᾳ τῇ πίστει συνέζευξεν. [5] εἰ δὲ καὶ ὁ παῖς 25 Εὐνοϊκὸς νεύματι τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦ ἀγῶνος καταντήσει τέλος, τὴν αὐτὴν ἡμῖν ἠξίωσεν ἔχειν καταμονήν. ἐὰν δὲ διαφυλαχθῇ ἀβλαβὴς τῇ τοῦ κυρίου χάριτι καὶ ἔτι ἐν τῷ κόσμῳ ἐξετά-

---

3 cf. Act. 15, 28. **5** s. *τοῖς λοιποῖς ἐν Χρ. ἀδελφοῖς ἡμ. παρακ. τοῖς κυρίοις ἡμ. γονεῖς* (sic) *κ. ἀδελφοῖς* codd., corr. Bn. **12** *ἓν* Hr.] *ἐν* codd. **13** *ἀλλὰ*] add. *καὶ* Bn. **17** s. cf. Io. 20, 11 ss. **22** coni. *μικρᾷ λήμματι* Ms., *μιαρῷ βουλήματι* L. **27** *ἡμῶν* Bn. **28** *ἔχειν*] add. *καὶ* Bn. **29** *κυρίου*] *Χριστοῦ* Bn.

ζοιτο, σχολάζειν αὐτὸν μετ' ἐλευθερίας τῷ μαρτυρίῳ ἡμῶν παραγγέλλομεν καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ φυλάττειν παρακαλοῦμεν, ἵνα ἐν τῇ μεγάλῃ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ τῆς μεθ' ἡμῶν ἀπολαύσεως τύχῃ, ἐπειδὴ
5 καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ὧν τὰς αὐτὰς ἡμῖν ὑπέμεινε θλίψεις.
[6] ἡ γὰρ πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐγνωμοσύνη δικαιοσύνην βλέπει θεοῦ, ἡ δὲ πρὸς τοὺς ὁμοιογενεῖς παρακοὴ ἐντολὴν θεοῦ πατεῖ. γέγραπται γὰρ ὅτι Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν.

10 II. Τοιγαροῦν ἀξιῶ ὑμᾶς, ἀδελφὲ Κρισπῖνε * , καὶ παραγγέλλω, ὡς πάσης κοσμικῆς ἡδυπαθείας καὶ πλάνης γενέσθαι ξένους. σφαλερὰ γὰρ καὶ οὐκ εὔτονος ἡ τοῦ κόσμου δόξα, ἡ πρὸς ὀλίγον μὲν ἀνθεῖ καὶ αὖθις μαραίνεται χόρτου δίκην, ταχύτερον τῆς ἀρχῆς
15 δεξαμένη τὸ τέλος. προσδραμεῖν δὲ μᾶλλον θελήσατε τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ, ὃς πλοῦτον μὲν ἀνελλιπῆ παρέχει τοῖς εἰς αὐτὸν προστρέχουσι, ζωὴν δὲ αἰώνιον βραβεύει τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι. [2] καιρὸς οὗτος ἐπιτήδειος τοῖς σώζεσθαι θέλουσι, ἄφθονον μὲν παρέχων
20 τῆς μετανοίας τὴν προθεσμίαν, ἀπροφάσιστον δὲ τῆς πολιτείας τὴν πρᾶξιν, μηδὲν ἀναβαλλομένοις πρὸς τὸ μέλλον. ἀπροόρατος γὰρ ἡ τοῦ βίου μεταβολή. ἀλλ' εἰ ἐγνώρισας, ὅρα τὸ χρήσιμον καὶ ἐν αὐτῇ ἐπίδειξαι τῆς θεοσεβείας τὸ ἄχραντον, ἵν' ἐν αὐτῷ καταληφθεὶς
25 τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων ἀπαλείψῃς τὸ χειρόγραφον· Ἐν ᾧ γὰρ εὕρω σε, φησίν, ἐν τούτῳ καὶ κρινῶ σε. [3] σπουδάσατε οὖν ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Χριστοῦ εὑρεθῆναι ἄμεμπτοι, ὅπως φύγητε τὸ ἀκοίμητον καὶ αἰώνιον πῦρ. ὅτι γὰρ ὁ καιρὸς

8 s. Ps. 10, 5. **10** Κρισπῖνε] ‚uidetur hic deesse nomen Gordii' L. **11** [ὡς] Bn. **14** cf. Iac. 1,11. **21** ἀναβαλλομένοις codd. **23** εἰ] + [καὶ] Bn. **23** coni. ἐν αὐτῷ Ms. **25** cf. Rom. 3, 25. **25** s. cf. Col. 2, 14. **26** s. cf. Resch, Agrapha p. 113. **29** [καὶ αἰώνιον] Bn., cf. Mt. 25, 41. **29** s. cf. I Cor. 7, 29.

συνεσταλμένας πάλαι βοᾷ ἡ θεία φωνή. [4] ἀγάπην οὖν πρὸ πάντων τιμήσατε· αὕτη γὰρ μόνη τιμᾷ τὸ δίκαιον φιλαδελφίας νόμῳ πειθομένη θεῷ. καὶ γὰρ διὰ τοῦ ὁρωμένου ἀδελφοῦ ὁ ἀόρατος τιμᾶται θεός· καὶ πρὸς μὲν τοὺς ὁμομητρίους ἀδελφοὺς ὁ λόγος, 5 πρὸς δὲ πάντας τοὺς φιλοχρίστους ἡ γνώμη. καὶ γὰρ ὁ ἅγιος ἡμῶν σωτὴρ καὶ θεὸς ἐκείνους ἔφασκεν ἀδελφοὺς εἶναι, τοὺς οὐχὶ τῇ φύσει κοινωνοῦντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ τῇ ἀρίστῃ πράξει πρὸς τὴν πίστιν συναπτομένους καὶ τὸ θέλημα ἐκπληροῦντας τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ 10 ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

III. *Προσαγορεύομεν τὸν κύριν τὸν πρεσβύτερον Φίλιππον καὶ Προκλιανὸν καὶ Διογένην ἅμα τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ.* προσαγορεύομεν τὸν κύριν Προκλιανὸν ἐν τῷ χωρίῳ Φυδελᾶ ἅμα τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν ἰδίων. 15 προσαγορεύομεν Μάξιμον μετὰ τῆς ἐκκλησίας, Μάγνον μετὰ τῆς ἐκκλησίας. προσαγορεύομεν Δόμνον μετὰ τῶν ἰδίων, Ἴλην τὸν πατέρα ἡμῶν καὶ Οὐάλην μετὰ τῆς ἐκκλησίας. προσαγορεύω καὶ ἐγὼ Μελέτιος τοὺς συγγενεῖς μου Λουτάνιον Κρίσπον καὶ Γόρδιον μετὰ 20 τῶν ἰδίων, Ἐλπίδιον μετὰ τῶν ἰδίων, Ὑπερέχιον μετὰ τῶν ἰδίων. [2] προσαγορεύομεν καὶ τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ Σαρείν, τὸν πρεσβύτερον μετὰ τῶν ἰδίων, τοὺς διακόνους μετὰ τῶν ἰδίων, Μάξιμον μετὰ τῶν ἰδίων, Ἡσύχιον μετὰ τῶν ἰδίων, Κυριακὸν μετὰ τῶν ἰδίων. 25 προσαγορεύομεν τοὺς ἐν Χαδουθὶ πάντας κατ' ὄνομα. προσαγορεύομεν καὶ τοὺς ἐν Χαρισφώνῃ πάντας κατ' ὄνομα. προσαγορεύω καὶ ἐγὼ Ἀέτιος τοὺς συγγενεῖς μου Μάρκον καὶ Ἀκυλίναν καὶ τὸν πρεσβύτερον Κλαύδιον καὶ τοὺς ἀδελφούς μου Μάρκον Τρύφωνα 30

---

4 cf. I Io. 4, 20. **10** s. cf. Mt. 12, 50. **23** *Σαρεῖμ* Bn. **26** *Χαδουθὶ*] sic cod., non *Χαδουθβ'* (Bn.) **28** *Ἀέτιος* Hr., cf. supra l. 19] *Μελέτιος* codd.

Γόρδιον καὶ Κρίσπον καὶ τὰς ἀδελφάς μου καὶ τὴν σύμβιόν μου Δόμναν μετὰ τοῦ παιδίου μου. [3] *προσαγορεύω καὶ ἐγὼ Εὐτύχιος τοὺς ἐν Ξιμάροις, τὴν μητέρα μου Ἰουλίαν καὶ τοὺς ἀδελφούς μου Κύριλλον Ῥοῦφον*
5 *καὶ Ῥίγλον καὶ Κυρίλλαν καὶ τὴν νύμφην μου Βασιλείαν καὶ τοὺς διακόνους Κλαύδιον καὶ Ῥουφῖνον καὶ Πρόκλον. προσαγορεύομεν καὶ τοὺς ὑπηρέτας τοῦ θεοῦ Σαπρίκιον ⟨τὸν τοῦ⟩ Ἀμμωνίου καὶ Γενέσιον, καὶ Σωσάνναν μετὰ τῶν ἰδίων.* [4] *προσαγορεύομεν τοίνυν πάντας ὑμᾶς, οἱ*
10 *κύριοι ἡμων, οἱ τεσσαράκοντα ἀδελφοὶ καὶ συνδέσμιοι πάντες Μελέτιος Ἀέτιος Εὐτύχιος Κυρίων Κάνδιδος Ἀγγίας Γάϊος Χουδίων Ἡράκλειος Ἰωάννης Θεόφιλος Σισίνιος Σμάραγδος Φιλοκτήμων Γοργόνιος Κύριλλος Σευηριανὸς Θεόδουλος Νίκαλλος Φλάνιος Ξάνθιος Οὐα-*
15 *λέριος Ἡσύχιος Δομετιανὸς Δόμνος Ἡλιανὸς Λεόντιος, ὁ καὶ Θεόκτιστος, Εὐνοϊκὸς Οὐάλης Ἀκάκιος Ἀλέξανδρος Βικράτιος, ὁ καὶ Βιβιανός, Πρίσκος Σακέρδων Ἐκδίκιος Ἀθανάσιος Λυσίμαχος Κλαύδιος Ἴλης καὶ Μελίτων. ἡμεῖς οὖν οἱ τεσσαράκοντα δέσμιοι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ*
20 *Χριστοῦ ὑπεγράψαμεν τῇ χειρὶ δι' ἑνὸς ἡμῶν Μελετίου καὶ ἐκυρώσαμεν πάντα τὰ προγεγραμμένα, καὶ ἠρέσθη πᾶσιν ἡμῖν. ψυχῇ δὲ καὶ πνεύματι θείῳ εὐχόμεθα ὅπως τύχωμεν ἅπαντες τῶν αἰωνίων τοῦ θεοῦ ἀγαθῶν καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν*
25 *αἰώνων, ἀμήν.*

---

1 [*Γόρδιον κ. Κρίσπον*] Bn. 5 *Βασίλλαν* Bn. 8 *τὸν τοῦ Ἀμμωνίου* Bn, cf. supra p. 166, 17] *ἀμμώνιον* codd. 9 *πάντες ἡμεῖς* Bn., om. *οἱ κύριοι ἡμῶν* 14 s. *οὐαλλέριος* codd.

XVII.

Μαρτύριον τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα τῶν ἐν Σεβαστείᾳ μαρτυρησάντων.

I. *Κατὰ τοὺς καιροὺς Λικινίου τοῦ βασιλέως ἦν διωγμὸς μέγας τῶν Χριστιανῶν, καὶ πάντες οἱ εὐσεβῶς ζῶντες ἐν Χριστῷ ἠναγκάζοντο θύειν τοῖς θεοῖς, Ἀγρικολάου ἡγεμονεύοντος, λοιμοῦ καὶ ὠμοτάτου ὄντος καὶ ἐντρεχοῦς πρὸς τὴν τοῦ διαβόλου ὑπουργίαν. οἱ οὖν Χριστιανοὶ οἱ ἐν τῇ στρατιᾷ ὄντες πάντες ἠναγκάζοντο θύειν. ἦσαν οὖν στρατιῶται ἐκ τῆς Καππαδοκῶν χώρας ἐν νουμέρῳ ἑνὶ ζῶντες εὐσεβῶς κατὰ θεόν, τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα, ἀήττητοι καὶ ἀκαταγώνιστοι ἐν πολέμοις, ὧν τὰ ὀνόματά εἰσιν ταῦτα· Δομετιανὸς Ἡσύχιος Σμάραγδος Μελίτων Ἡράκλειος Ἀλέξανδρος Εὐτύχιος Λυσίμαχος Ἀθανάσιος Κύριλλος Εὐνοϊκὸς Σευηριανὸς Ἐκδίκιος Ἀκάκιος Ἰωάννης Σακέρδων Γοργόνιος Οὐαλέριος Ἡλιανὸς Σισίνιος Ἀγγίας Φιλοκτήμων Οὐάλης Κλαύδιος Πρίσκος Φλάνιος Ἀέτιος Χουδίων Θεόδουλος Ἡλίας Ξάνθιος Γάϊος Κυρίων Βιβιανὸς Δόμνος Εὔτυχος Λεόντιος Νίκαλλος Κάνδιδος Θεόφιλος. οὗτοι κρατηθέντες ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἠναγκάζοντο θύειν τοῖς δαίμοσιν. ἤρξατο οὖν ὁ ἡγεμὼν λέγειν αὐτοῖς· Τὸ σύμφωνον ὑμῶν ἐν πολέμοις ἐπιδείξαντες καὶ διὰ τῆς ὁμονοίας τὴν νίκην ἀεὶ*

5 10 15 20

---

13 *Μελίτων*] al. *Μελέτιος* **17** *Ἡλίας*] fort. *Ἴλης* **18** *Εὔτυχος* (al. *Εὐτύχιος* ut supra l. 13)] fort. *Μελέτιος*

ἀμφοτέρῳ τῷ στρατοπέδῳ παρασχόντες, δείξατε καὶ νῦν τὴν συμφωνίαν ὑμῶν καὶ πείσθητε ὁμοθυμαδὸν τοῖς τοῦ βασιλέως νόμοις καὶ θύσατε τοῖς θεοῖς πρὸ τῶν κολάσεων. ἀποκρίνονται οἱ ἅγιοι καὶ λέγουσιν τῷ τυράννῳ·
5 Εἰ ὑπὲρ θνητοῦ βασιλέως πολεμοῦντες ἐνικῶμεν, ὡς σὺ μαρτυρεῖς, πόσῳ γε μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ ἀθανάτου ἀγωνιζόμενοι νικήσομέν σου τὴν κοκότεχνον γνώμην. Ἀγρικόλαος ὁ ἡγεμὼν λέγει· Ἓν ἐκ τῶν δύο πρόκειται ὑμῖν· ἢ θύσαντας τοῖς θεοῖς προκοπῆς καὶ τιμῆς ἀξιοῦσθαι,
10 ἢ μὴ πεισθέντας ἀφαιρεθῆναι τῆς ζώνης καὶ τῆς στρατείας. σκέψασθε οὖν καὶ ἐκλέξασθε τὸ συμφέρον ὑμῖν. οἱ ἅγιοι λέγουσιν· Τὸ συμφέρον ἡμῖν ὁ κύριος μεριμνήσει. ὁ ἡγεμὼν λέγει· Μὴ πολυλογεῖτε, ἀλλὰ αὔριον προσελθόντες θύσατε τοῖς θεοῖς. καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς
15 βληθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ. εἰσελθόντες δὲ ἐν τῇ φυλακῇ ἔκαμψαν τὰ γόνατα αὐτῶν καὶ ἐδεήθησαν τῷ κυρίῳ λέγοντες· Ἐξελοῦ ἡμᾶς, κύριε, ἀπὸ πειρατηρίων καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

20 II. Ὀψίας δὲ γενομένης ἤρξαντο ψάλλειν τὸν ψαλμὸν τοῦτον· Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου, ἐν σκέπῃ τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται· ἐρεῖ τῷ κυρίῳ· ἀντιλήπτωρ μου εἶ καὶ καταφυγή μου, ὁ θεός μου, ἐλπιῶ ἐπ' αὐτῷ· ὅτι αὐτὸς
25 ῥύσεταί με ἐκ παγίδος θηρευτῶν καὶ ἀπὸ λόγου ταραχώδους. καὶ διελθόντες τὸν ψαλμὸν προσηύξαντο, καὶ ἀναστάντες πάλιν ἔψαλλον μέχρι μεσονυκτίου. προηγεῖτο δὲ αὐτῶν ἐν τοῖς ψαλμοῖς ὁ ἅγιος Κυρίων, ἐν δὲ ταῖς ἀποκρίσεσιν οἱ ἅγιοι Κάνδιδος καὶ Δόμνος. καὶ
30 ἐπιφανεὶς αὐτοῖς ὁ σωτὴρ εἶπεν· Ἡ πρόθεσις ὑμῶν καλή, ἀλλ' ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθή-

17 s. cf. Ps. 139, 1. 140, 9. 21 ss. Ps. 90, 1—3. 31 s. Mt. 24,13. Mc. 13,13.

σεται. πάντες δὲ ἤκουσαν τῆς φωνῆς ταύτης, καὶ γενόμενοι ἔμφοβοι ἄυπνοι διετέλουν ἕως ὄρθρου.

III. Μετακαλεσάμενος δὲ ὁ ἡγεμὼν πάντας τοὺς φίλους αὐτοῦ ἐκέλευσεν ἀχθῆναι τοὺς ἁγίους. καὶ ἐλθόντες οἱ τεσσαράκοντα ἔστησαν ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος, 5 καὶ ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς ὁ ἡγεμών. Ὃ ἔχω εἰπεῖν οὐ πρὸς χάριν λέγω, ἀλλ' ὡς ἔστιν. ὅσοι στρατιῶταί εἰσιν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα, οὐκ εἰσὶν καθ' ὑμᾶς οὐδὲ οὕτως σοφοί, οὐδὲ οὕτως ὡραῖοι, οὐδὲ οὕτως ἀγαπώμενοι ἡμῖν· μὴ οὖν τὴν ἀγάπην εἰς μῖσος μετενέγκητε. τοῦτο γὰρ 10 ἐν ὑμῖν ἐστιν τὸ μισῆσαι καὶ τὸ ἀγαπῆσαι. Κάνδιδος λέγει· Καλῶς ἐπεκλήθη τὸ ὄνομά σου Ἀγρικόλαος· ἄγριος γὰρ εἶ κολακευτής. ὁ ἡγεμὼν λέγει· Οὐκ εἶπον ὅτι ἐν ὑμῖν ἐστιν τὸ μισῆσαι καὶ τὸ ἀγαπῆσαι; Κάνδιδος εἶπεν· Ἐπειδὴ ἐν ἡμῖν ἐστιν τὸ μισῆσαι καὶ τὸ 15 ἀγαπῆσαι, σὲ μισοῦμεν καὶ τὸν θεὸν ἡμῶν ἀγαπῶμεν. σὺ οὖν, ἄγριε, μισούμενε ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, μὴ αἱροῦ ἀγαπᾶν ἡμᾶς, ἀνόσιε καὶ βάσκανε καὶ κεκαλυμμένε ὑπὸ τοῦ σκότους, ἀγριώνυμε. ἀκούσας δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ βρύξας ὡς λέων ἐκέλευσεν δεθῆναι αὐτοὺς καὶ συρέντας 20 ἀχθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ. ὁ ἅγιος Κυρίων λέγει· Οὐκ ἔλαβες ἐξουσίαν κολάζειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἐπερωτᾶν. τότε φοβηθεὶς ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν ἀνέτως αὐτοὺς ἀπαχθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ, παραγγείλας Ἀγλαΐῳ τῷ καπικλαρίῳ ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς· ἐξεδέχετο γὰρ τὴν του δουκὸς 25 παρουσίαν. δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τοῦ ἁγίου Κυρίωνος. ἔλεγεν γὰρ αὐτοῖς· Κατ' οἰκονομίαν θεοῦ ἑταῖροι ἐγενόμεθα ἐν τῇ προσκαίρῳ ταύτῃ στρατείᾳ· μὴ οὖν ἀποχωρισθῶμεν ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ὡς ἐζήσαμεν ὁμοψύχως καὶ ὁμο- 30 φρόνως, οὕτως καὶ μαρτυρήσωμεν; καὶ ὡς ἐνταῦθα δόκιμοι ἐγενόμεθα τῷ προσκαίρῳ βασιλεῖ, οὕτως σπουδάσωμεν δόκιμοι εὑρεθῆναι τῷ θεῷ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ.

IV. Διελθουσῶν δὲ ἡμερῶν ἑπτὰ καὶ ὄντων τῶν

ἁγίων ἐν τῇ φυλακῇ, παρεγένετο καὶ ὁ δοὺξ ἀπὸ Καισαρείας. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Σεβαστείαν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐκέλευσεν ἀχθῆναι τοὺς ἁγίους. ἀγομένων δὲ αὐτῶν 5 *παρήνει αὐτοῖς ὁ ἅγιος Κυρίων λέγων· Ἀδελφοί, μὴ φοβηθῶμεν. οὐχὶ ὅταν ἐν πολέμοις εὑρέθημεν ἐπεκαλούμεθα τὸν θεὸν καὶ ἐβοήθει ἡμῖν καὶ ἐνικῶμεν; μνημονεύετε ὅτε συνήψαμεν ἐν τῷ μεγάλῳ πολέμῳ, καὶ πάντες ἔφυγον καὶ ἡμεῖς μόνοι οἱ τεσσαράκοντα* 10 *μέσον αὐτῶν εὑρέθημεν, καὶ μετὰ δακρύων ἐπεκαλεσάμεθα τὸν θεόν, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς δύναμιν, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπεκτείναμεν, τοὺς δὲ ἐδιώξαμεν, καὶ εἷς ἡμῶν οὐκ ἐπλήγη ἐκ τοῦ τοσούτου πλήθους. νῦν οὖν τρεῖς εἰσιν οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς· ὁ σατανᾶς* 15 *καὶ ὁ δοὺξ καὶ ὁ ἡγεμών. ὅλως δὲ εἷς ἐστιν καὶ οὗτος ἀόρατος· ὁ οὖν εἷς, ἵνα τοὺς τεσσαράκοντα νικήσῃ; μὴ γένοιτο, μή. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἐπικαλεσώμεθα ὡς πάντοτε καὶ νῦν τὸν θεόν, καὶ οὐ μὴ ἡμῶν ἅψηται κολαστήρια οὔτε βάσανοι οὔτε δεσμά.* 20 *οὐχὶ πάντοτε ὅταν ἠρξάμεθα πολεμεῖν, ἐλέγομεν τὸν ψαλμὸν τοῦτον· Ὁ θεός, ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με. ὁ θεός, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου; καὶ τὰ νῦν τοῦτον* 25 *εἴπωμεν τὸν ψαλμόν, καὶ ἀκούει ἡμῶν ὁ θεὸς καὶ βοηθεῖ ἡμῖν. καὶ ἀγόμενοι πρὸς τοὺς τυράννους τοῦτον ἔλεγον τὸν ψαλμόν.*

V. *Καὶ πάντες συνῆλθον θεωρῆσαι. σταθέντων δὲ αὐτῶν ἔμπροσθεν τοῦ δουκὸς καὶ τοῦ ἡγεμόνος,* 30 *ἀτενίσας εἰς αὐτοὺς ὁ δοὺξ εἶπεν· Οὗτοι ἀναγκασθῆναι θέλουσιν, ἵνα περισσοτέρας τιμῆς ἀξιωθῶσιν. εἶπεν*

---

15 *ὅλως* AS.] *ὅλος* codd. 21 ss. Ps. 53, 1 s. 27 *ψαλμόν*] add. *Ἐξελοῦ ἡμᾶς, κύριε, ἀπὸ πειρατηρίου* al.

δὲ πρὸς αὐτούς· Ἕξετε παρ' ἐμοῦ τιμὰς μεγίστας καὶ δωρεὰς πλείους τῶν ἄλλων· λοιπὸν ἓν ἐκ τῶν δύο πρόκειται ὑμῖν· ἢ θύσαντας τοῖς θεοῖς μεγίστων δωρεῶν καὶ τιμῆς ἀξιωθῆναι, ἢ μὴ πεισθέντας ἀφαιρεθῆναι τῆς ζώνης καὶ τῆς στρατείας καὶ ἐντεῦθεν ἤδη 5
παραδοθῆναι ταῖς τιμωρίαις. Κάνδιδος λέγει· Δέχου καὶ τὰς ζώνας ἡμῶν καὶ τὰ σώματα· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν Χριστοῦ προτιμότερον. τότε ὁ δοὺξ ἐκέλευσεν λίθοις τὰς ὄψεις αὐτῶν δέρεσθαι. Κάνδιδος λέγει· Ὁδηγὲ τοῦ σκότους καὶ πάσης ἀνομίας διδάσκαλε, ἐπιχείρησον 10
τοῦτο ποιεῖν καὶ ὄψει τὴν τιμωρίαν σου. βρύξας δὲ ὁ ἡγεμὼν κατὰ τῶν ὑπουργούντων στρατιωτῶν εἶπεν·
5 Ὦ κάκιστοι ὑπηρέται, διὰ τί τὸ τάχος οὐ ποιεῖτε τὰ κελευόμενα ὑμῖν; ἐπάραντες δὲ οἱ ὑπηρέται τοὺς λίθους ἀλλήλους ἔτυπτον. οἱ δὲ ἅγιοι ἰδόντες τὸ γεγονὸς 15
ἐθαρσοποιήθησαν. ὑπερζέσας δὲ τῇ χολῇ ὁ δοὺξ ἄρας λίθον ἵνα κρούσῃ ἕνα τῶν ἁγίων, κατὰ τῆς ὄψεως τοῦ ἡγεμόνος ἤνεγκεν τὸν λίθον καὶ συνέτριψεν αὐτοῦ τὴν ὄψιν. ὁ ἅγιος Κυρίων λέγει· Οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσαν· 20
ὄντως ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς καρδίαν αὐτῶν καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβείη. ὁ ἡγεμὼν λέγει· Μὰ τοὺς θεούς, ἐνταῦθα γοητεία τις προεχώρησεν. ὁ ἅγιος Δόμνος λέγει· Μὰ τὸν θεόν, ὁ ἡμέτερος θεὸς προεχώρησεν. τὰ γὰρ ἀναίσχυντα πρόσ- 25
ωπα ὑμῶν τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ θεοῦ ἀδικίαν ἀτιμίας ἐπλήρωσεν· οὐκ αἰσθάνῃ, βύθιε καὶ σκοτεινὲ διάβολε καὶ ἀλλότριε τῆς ἀληθείας; ὁ χορηγὸς τῶν σκανδάλων, ἡ κεφαλὴ τοῦ διαβόλου σὺ εἶ, Ἀγρικόλαε, καὶ ἡ οὐρὰ Λυσίας ὁ δοὺξ ὁ σὺν σοί. ὑμεῖς οἱ δύο 30
ὑπηρέται ἐστὲ τοῦ σατανᾶ. ἐπεὶ οὐ πείθει ὑμᾶς ἡ πρώτη ἀρχὴ τῶν βασάνων, ἐπιχειρήσατε καὶ πρὸς

---

20 Ps. 26, 2. **21** s. Ps. 36, 15. **30** Λυσίμαχος al.

δευτέραν. οἱ ὑπηρέται λέγουσιν τοῖς ἁγίοις· Ἀπονενοημένοι καὶ πάσης τῆς τῶν θεῶν εὐμενείας ἐχθροὶ καὶ ἀλλότριοι, διὰ τί οὐ θύετε τοῖς θεοῖς; ὁ ἅγιος Κυρίων λέγει· Ἡμεῖς ἑνὶ προσοικειούμεθα θεῷ διὰ Ἰησοῦ
5 Χριστοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, σπουδάζοντες πληρῶσαι τὴν προθυμίαν τοῦ δρόμου τῆς ἀθλήσεως ἡμῶν καὶ τοὺς στεφάνους δέξασθαι τῆς ἀφθαρσίας, νικήσαντες ὑμῶν τὴν κακότεχνον ἐπίνοιαν.

VI. Τότε ὁ δοὺξ ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀπαχθῆναι
10 ἐν τῇ φυλακῇ, ὅπως σκέψηται τὰ περὶ αὐτῶν. εἰσελθόντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ φυλακῇ ἤρξατο ὁ ἅγιος Κυρίων ψάλλειν σὺν πᾶσιν αὐτοῖς· Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ· ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυ-
15 ρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς. ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ ἐστιχολόγουν. καὶ μετὰ τὴν προσ-
20 ευχὴν περὶ ὥραν ἕκτην τῆς νυκτὸς φῶς ἐγένετο περὶ αὐτούς, ἐμφανισθέντος αὐτοῖς τοῦ σωτῆρος καὶ λέγοντος· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται. θαρσεῖτε, μὴ φοβεῖσθε αὐτῶν τὰς βασάνους, πρόσκαιροι γάρ εἰσιν· ὑπομείνατε μικρόν, νομίμως ἀθλήσατε, ἵνα
25 στεφανωθῆτε. διῆγον δὲ καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην ἀγαλλιώμενοι ἐπὶ τῇ προτροπῇ τοῦ Χριστοῦ.

VII. Πρωΐας δὲ γενομένης, τῇ ἐνάτῃ ἡμέρᾳ, ἐκέλευσαν ἐκβληθῆναι αὐτοὺς ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ ἀχθῆναι. καὶ σταθέντες ἔμπροσθεν τῶν τυράννων εἶπον· Ὃ θέλετε
30 ποιεῖν ποιεῖτε. ἐφάνη δὲ καὶ ὁ διάβολος τῇ δεξιᾷ χειρὶ κατέχων μάχαιραν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ δράκοντα·

12 ss. Ps. 122, 1—3. 20 s. al. φωνὴ ἐγένετο πρὸς αὐτούς
22 Io. 11, 26. 24 s. cf. II Tim. 2, 5.

ἔλεγεν δὲ πρὸς τὸ οὖς Ἀγρικολάου· Ἐμὸς εἶ, ἀγωνίζου. ἐκέλευσεν δὲ ὁ ἡγεμὼν δεθέντας αὐτοὺς καὶ σχοινισθέντας εἰς τοὺς τραχήλους ἄγεσθαι πάντας ὁμοῦ ἐπὶ τὴν λίμνην. ἔστιν δὲ ἐν τῇ Σεβαστείᾳ λίμνη ἔχουσα ὕδωρ πολύ· κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅτε οἱ ἅγιοι ἐμαρ- 5 τύρησαν, εἶχεν κρύος μέγα. ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν μέσῳ τῆς λίμνης γυμνούς. ἦν γὰρ καὶ ὁ ἀὴρ χειμέριος καὶ ἡ ὥρα δριμυτάτη, πρὸς ἑσπέραν γὰρ ἦν ἤδη ἡ ἡμέρα. παρεκατέστησαν δὲ αὐτοῖς φύλακας στρατιώτας καὶ τὸν καπικλάριον. ἐγγὺς δὲ τῆς λίμνης ἦν 10 βαλανεῖον, ὃ καὶ ἐξεπύρωσαν, ὅπως ἐάν τις θέλῃ ἐξ αὐτῶν παραβῆναι, προσφύγῃ τῷ βαλανείῳ.

VIII. Ὥρᾳ δὲ πρώτῃ τῆς νυκτὸς ἐσφίγγοντο ὑπὸ τοῦ κρύους οἱ ἅγιοι καὶ περιταθέντα τὰ σώματα αὐτῶν διερρήγνυντο. εἷς δέ τις ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τεσσα- 15 ράκοντα λιποτακτήσας προσέφυγεν τῷ βαλανείῳ, καὶ ἁψάμενος τῆς θέρμης εὐθέως διελύθη, καὶ οὕτως ἀπέδωκεν τὴν ψυχήν. οἱ δὲ ἅγιοι ἰδόντες ἐκεῖνον λιποτακτήσαντα εἶπαν ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος μιᾷ φωνῇ· Μὴ ἐν ποταμοῖς ὠργίσθης, κύριε; ἢ ἐν ποταμοῖς ὁ 20 θυμός σου; ἢ ἐν θαλάσσῃ τὸ ὅρμημά σου; ὁ γὰρ ἀποχωρισθεὶς ἀφ' ἡμῶν ὡς ὕδωρ ἐξεχύθη καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ ἕως οὗ ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐπικαλεσό- 25 μεθα· ὃν ὑμνεῖ πᾶσα ἡ κτίσις, δράκοντες καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι, πῦρ, χάλαζα, χιών, κρύσταλλος, πνεῦμα καταιγίδος, τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ· ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ἐδάφους καὶ ἀγριαινομένην αὐτὴν τῷ νεύματι 30 τῆς χειρός σου καταπραΰνων. καὶ νῦν ὁ αὐτὸς εἶ, κύριε, ὁ ἐπακούσας Ἰακὼβ προσευχομένου φεύγοντος

19 ss. Hab. 3, 8. **22** s. cf. Ps. 21, 15. **24** ss. cf. Ps. 79, 19. **26** ss. Ps. 148, 7 s. **29** s. Hiob. 9, 8. **32** s. cf. Gen. 32.

τὴν ἀπειλὴν Ἡσαῦ· ὁ τῷ Ἰωσὴφ συμπραθεὶς καὶ σώσας αὐτόν· ὁ ἐπακούσας Μωϋσέως διδόντος σημεῖα καὶ τέρατα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Φαραὼ καὶ ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ, ῥηγνύντος τὴν θάλασσαν καὶ ἐν ἐρήμῳ
5 ὁδηγοῦντος τὸν λαὸν αὐτοῦ· ὁ ἐπακούσας τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων, καὶ ἡμῶν ἐπάκουσον, κύριε, καὶ μὴ καταποντισάτω ἡμᾶς καταιγὶς ὕδατος μηδὲ καταπιέτω ἡμᾶς βυθός, ὅτι ἐπτωχεύσαμεν σφόδρα. βοήθησον ἡμῖν, ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὅτι
10 ἔστημεν ἐν βυθῷ θαλάσσης καὶ ἐβάφησαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι ἡμῶν· ἐλάφρυνον τὸ βάρος ἡμῶν καὶ τὴν πικρίαν τοῦ ἀέρος, κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ γνώτωσαν πάντες ὅτι πρὸς σὲ ἐκεκράξαμεν καὶ ἐσώθημεν, ἐπὶ σοὶ ἠλπίσαμεν καὶ οὐ κατῃσχύνθημεν.

15 IX. Καὶ ὡς περὶ ὥραν τρίτην τῆς νυκτὸς ἥλιος ἔλαμψεν περὶ αὐτοὺς θερμὸς ὡς ἐν θέρει καὶ ἐλύθη τὸ κρύος καὶ ἐγένετο τὸ ὕδωρ θερμόν. πάντες δὲ οἱ φυλάσσοντες αὐτοὺς ὕπνῳ κατείχοντο, μόνος δὲ ὁ καπικλάριος ἦν γρηγορῶν καὶ ἀκροώμενος προσευχομένων
20 αὐτῶν καὶ ἐννοῶν πῶς ὁ προσφυγὼν τῷ βαλανείῳ εὐθέως ἀπὸ τῆς θέρμης ἐτελεύτησεν, καὶ οὗτοι μέχρι τοῦ νῦν ζῶσιν, καὶ ὁρῶν τὸ φῶς περὶ αὐτούς, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν ἰδεῖν πόθεν τὸ φῶς, εἶδεν στεφάνους κατερχομένους τὸν ἀριθμὸν τριάκοντα ἐννέα, καὶ διελο-
25 γίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Τεσσαράκοντά εἰσιν, πῶς ὁ εἷς στέφανος λείπει; καὶ ἔγνω ὅτι ὁ προσφυγὼν τῷ βαλανείῳ οὐ συγκατηριθμήθη μετὰ τῶν τεσσαράκοντα. καὶ ἐξυπνίσας τοὺς φύλακας τοὺς σὺν αὐτῷ καὶ ῥίψας τὰ ἱμάτια αὐτοῦ εἰς τὰς ὄψεις αὐτῶν εἰσεπήδησεν εἰς
30 τὴν λίμνην κράζων καὶ λέγων· Κἀγὼ Χριστιανός εἰμι.

1 s. cf. Gen. 39 s. **2** ss. cf. Neh. 9, 10 ss. **6** ss. cf. Ps. 68, 16. **8** s. cf. Ps. 78, 8 s. **10** s. cf. Ps. 67, 23 s. **13** s. cf. Ps. 21, 6.

καὶ εἶπεν· Κύριε ὁ θεός, πιστεύω εἰς σέ, εἰς ὃν καὶ οὗτοι ἐπίστευσαν, κἀμὲ σὺν αὐτοῖς καταρίθμησον καὶ καταξίωσόν με βασάνων καὶ πειρατηρίων, ἵνα κἀγὼ δόκιμος εὑρεθῶ.

X. Ὁ δὲ σατανᾶς ἡττηθεὶς καὶ μεταβαλὼν ἑαυτὸν 5 εἰς ἄνδρα, δήσας ἑαυτοῦ τὰ γόνατα ταῖς χερσὶν ἔλεγεν ἔμπροσθεν πάντων· Οὐαί μοι, νενίκημαι ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν καὶ γέγονα πᾶσιν κατάγελως· οὐκ ἔσχον ὁμοψύχους ὑπουργούς, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἡττήθην. καὶ νῦν διαστρέψω τὴν καρδίαν τῶν ἀρχόντων καὶ καύσω τὰ 10 σώματα αὐτῶν καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψω. καὶ τοῦτο ποιήσω ἵνα λείψανον αὐτῶν μὴ εὑρεθῇ. ὁ δὲ ἅγιος Κυρίων εἶπεν· Τίς θεὸς μέγας ὡς ὁ θεὸς ἡμῶν, ἢ τίς θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν; σὺ εἶ ὁ θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος· τοὺς γὰρ καθ' ἡμῶν 15 ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησας καὶ τὸν χωρισμὸν τῆς τετάρτης δεκάδος ἀνεπλήρωσας καὶ τὸν σατανᾶν κατῄσχυνας. καὶ ἤρξαντο ψάλλειν· Σῶσόν με, κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος.

XI. Πρωΐας δὲ γεναμένης ἦλθον οἱ ἀσεβέστατοι 20 τύραννοι καὶ εἶδον τὸν καπικλάριον σὺν αὐτοῖς ὄντα καὶ ἐμάνθανον παρὰ τῶν στρατιωτῶν τί ἰδὼν ἐποίησεν τοῦτο. λέγουσιν αὐτοῖς οἱ στρατιῶται· Ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἀπενεκρώθημεν, ἐκεῖνος δὲ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐγρηγόρει, καὶ ἄφνω ἐξύπνισεν ἡμᾶς καὶ εἴδομεν 25 φῶς μέγα περὶ αὐτούς· ἐκεῖνος δὲ εὐθέως ῥίψας τὰ ἱμάτια αὐτοῦ εἰσεπήδησεν εἰς αὐτοὺς κράζων καὶ λέγων· Κἀγὼ Χριστιανός εἰμι. πλησθέντες δὲ θυμοῦ οἱ τύραννοι ἐκέλευσαν συρέντας αὐτοὺς ἀχθῆναι ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ βάκλοις τὰ σκέλη αὐτῶν κατεαγῆναι. ἑνὸς 30 δὲ ἡ μήτηρ προσεκαρτέρει αὐτοῖς· ἦν γὰρ ὁ υἱὸς αὐτῆς

---

13 Ps. 76, 14. **14** Ps. 17, 32. **14** s. Ps. 76, 15. **17** s. Ps. 11, 1.

νεώτερος ὑπὲρ πάντας, καὶ ἐφοβεῖτο μήπως δειλανδρίσῃ, καὶ εἰς αὐτὸν πάντοτε ἠτένιζεν, ἐκτείνουσα εἰς αὐτὸν τὰς χεῖρας καὶ λέγουσα· Τέκνον γλυκύτατον, ἔτι μικρὸν ὑπόμεινον, ἵνα τέλειος γένῃ· μὴ φοβοῦ, ἰδοὺ γὰρ ὁ
5 Χριστὸς παρέστηκεν βοηθῶν σοι. κατακλώμενοι δὲ οἱ ἅγιοι καὶ ἀποδιδόντες τὰς ψυχὰς ἔλεγον· Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων· ἡ παγὶς συνετρίβη καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν· ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι κυρίου
10 τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ πάντες ὁμοῦ εἰπόντες τὸ ἀμὴν ἀπέδωκαν τὰς ψυχάς.

XII. Ὁ δὲ υἱὸς ὁ παραινούμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς ὀνόματι Μελίτων ἔτι ἐμπνέων ἦν. καὶ ἐκέλευσαν οἱ τύραννοι ἀχθῆναι ἁμάξας καὶ ἐπιτεθῆναι τὰ σώματα
15 τῶν ἁγίων, καὶ ἤνεγκαν παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ ἀφέντες τὸν νεώτερον, προσδοκῶντες ζῆν αὐτόν. ἡ δὲ μήτηρ θεασαμένη μόνον αὐτὸν καταλειφθέντα, ἀπορριψαμένη τὴν γυναικείαν ἀσθένειαν καὶ ἀναλαβοῦσα ἀνδρεῖον φρόνημα καὶ ἰσχύν, ἀραμένη τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐπὶ
20 τῶν ὤμων γενναίως ταῖς ἁμάξαις ἐπηκολούθει. βασταζόμενος δὲ ὑπὸ τῆς μητρὸς ὁ νεανίσκος ἀπέδωκεν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ χαίρων. ἐνέγκασα δὲ αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔρριψεν ἐπάνω αὐτῶν, καὶ ἐξάψαντες πυρὰν κατέκαυσαν τὰ σώματα τῶν ἁγίων.

25 XIII. Καὶ σκεψάμενοι πρὸς ἀλλήλους οἱ τύραννοι εἶπον· Ταῦτα τὰ λείψανα ἐὰν οὕτως ἀφῶμεν, ἀροῦσιν αὐτὰ οἱ Χριστιανοὶ καὶ πληρώσουσιν ὅλον τὸν κόσμον. δεῦτε οὖν ῥίψωμεν αὐτὰ εἰς τὸν ποταμόν. καὶ ξύσαντες καὶ κοσμήσαντες τὸν τόπον τὰ λείψανα τῶν
30 ἁγίων ἔρριψαν εἰς τὸν ποταμὸν τὸν σύνεγγυς. συνήχθησαν δὲ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων πρὸς τὸν κρημνόν, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἐμείωσεν ὁ ποταμός. μετὰ δὲ ἡμέρας

---

6 ss. Ps. 123, 7 s.

τρεῖς ἀπεκαλύφθη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως Πέτρῳ ὅτι· Εἰσὶν πεφυλαγμένα τὰ λείψανα ἡμῶν ἐν τῷδε τῷ ποταμῷ, ἐλθὲ οὖν διὰ νυκτὸς καὶ ἔκβαλε ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ· καὶ παραλαβὼν ὁ ἐπίσκοπος κληρικοὺς ἄνδρας εὐλαβεῖς, ἐλθὼν ἔστη παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἰδοὺ ἔλαμπον τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἐν τῷ ὕδατι ὡς φωστῆρες, καὶ εἴ που ὑπελείφθη λείψανον, διὰ τοῦ φέγγους κατεμηνύετο. καὶ οὕτως ἀνελόμενοι τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων ἀπέθεντο ἐν γλωσσοκόμοις. οὕτως ἀθλήσαντες καὶ τελειωθέντες λάμπουσιν ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ· θεῷ πιστεύσαντες, Χριστὸν ὁμολογήσαντες, τὸ ἅγιον πνεῦμα μὴ ἀρνησάμενοι συνεδοξάσθησαν τῷ Χριστῷ μνήμην τῷ βίῳ καταλιπόντες ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντων τῶν πιστευόντων εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

XVIII.

Zwei libelli aus dem Jahre 250.

1. Der Wiener libellus.

Τοῖς ἐπὶ τῶν θυσιῶν ἡρημένοις
κώμης Φιλαδελφίας
παρὰ Αὐρηλίων Σύρου καὶ Πασβείου τοῦ
ἀδελφοῦ καὶ Δημητρίας καὶ Σαραπιάδος
γυναικῶν [ἡ]μῶν ἐξωπυλιτῶν.
ἀεὶ θύον[τες] τοῖς θεοῖς διετελέ-
σαμεν καὶ νῦν ἐπὶ παρόντων ὑμῶν
κατὰ τὰ προσταχθέντα καὶ ἐσπείσαμεν
καὶ τ[ῶν] ἱ[ερείων] ἐ[γευσάμεθα καὶ]
10 *[ἀξιοῦμεν ὑμᾶς ὑποσημειώ-]*
σασθαι ἡμῖν. Διευτ[υχεῖτε].
Αὐρήλ(ιοι) Σύρος καὶ Πάσβης ἐπιδεδώκ(αμεν).
Ἰσίδωρος ἔγρ(αψα) ὑ(πὲρ) αὐτ(ῶν) ἀγρ(αμμάτων).

. . . .

5 *εξωπυλειτων* Pap. 8 *εσπισαμεν* Pap. 9 *καὶ* 2° H.] *διο* W. Die aufgelösten Abkürzungeu sind hier und in Nr. 2 in runde, die Lücken im Papyrus in eckige Klammern eingeschlossen; Punkte unterhalb der Buchstaben bezeichnen die Lesung als unsicher. Der Kern des Decianischen Edictes lautete nach Harnack (Th.L.Z. 1894 Sp. 41): *ὡς (ὀνομαστὶ) πάντας ἄνδρας ἅμα γυναιξὶ καὶ οἰκέταις καὶ αὐτοῖς ὑπομαζίοις παισὶ θύειν καὶ σπένδειν, α᾽ τῶν τε ἀκριβῶς τῶν θυσιῶν ἀπογεί-εσθαι*, vgl. das aller Wahrscheinlichkeit nach dem Decianischen nachgebildete sogen. 5. Edict Maximin's vom Herbst 308 bei Euseb. de mart. Pal. IX, 2. Dass ausser dem Opfer auch das Essen von den Opferthieren verlangt wurde, geht aus Cypr. ep. 16, 2; 20, 2; 31, 7; 55, 14; 59, 12. 13; ep. Rom. ap. Cypr. ep. 30, 3; Cypr. de lapsis 10. 15. 22. 24. 25. 28. 35 hervor, vgl. auch Acta S. Pionii II, 4. XVIII, 5. 13 s. Zu den ‚libelli', ‚libellatici' im allgemeinen vgl. Cypr. ep. 20, 2; ep. 55, 3. 13. 14. 17. 26; ep. 67, 1. 6; de lapsis 27. 28; ep. Rom. ap. Cypr. ep. 30, 3 (Aduersus eos qui se ipsos infideles illicita nefariorum libellorum professione prodiderunt etc.).

2. Der Berliner libellus.

Τοῖς ἐπὶ τῶν θυσιῶν ᾑρη-
μένοις κώ(μης) Ἀλεξ(άνδρου) Νήσου
παρὰ Αὐρηλ(ίου) Διογένου(ς) Σατα-
βοῦτος ἀπὸ κώ(μης) Ἀλεξάνδ(ρου)
Νήσου, ὡς Lοβ′, *οὐλ(ὴ)* 5
ὀφρύι δεξ(ιᾷ). καὶ ἀεὶ
θύων τοῖς θεοῖς διετέ-
λεσα καὶ νῦν ἐπὶ πα-
ροῦσιν ὑμῖν κατὰ
τὰ προστετα[γμέ-] 10
να ἔθυσα [καὶ] ἔ[σπεισα]
[κα]ὶ τῶν ἱ[ε]ρείων [ἐγευ-]
σάμην καὶ ἀξιῶ [ὑμᾶς]
ὑποσημειώσασθαι
Διευτυχεῖτε. 15
Αὐρήλ(ιος) [Δι]ογένης ἐπιδ[έ(δωκα)].
Αὐρήλ(ιος) σ . . ρ . . . [. .]
θύοντα Μυσ[. . .]
. . . *νωνος σεσ(ημείωμαι?)*
[Lα]′ *Αὐτοκράτορο[ς] Καί[σαρος]* 20
[Γα]ίου Μεσσίου Κ[ο]ίν[του]
[Τρ]αι[ανοῦ Δε]κίου Εὐσ[εβοῦς]
[Ε]ὐτ[υχοῦς] Σε[β]α[σ]τοῦ
Ἐπ[εὶφ] β′

---

5 Lοβ′ = *ἐτῶν ἑβδομήκοντα δυοῖν* **9** *υμειν* Pap. **10** *προσ-τετατα* Pap. **14** *υποσημιωσασθαι* Pap. **15** *διευτυχειται* Pap. **18** *Μίσ[θης]* Kr., *γευ[όμενον]* H. **20** Lα′ = *ἔτους πρώτου.*

XIX.

Die Inschrift von Arykanda (c. 312).

1. Der erste Ergänzungsversuch.

quamcumque munific]entiam uol[etis pro hoc uestro pio
proposito pet]ere iam nunc ho[c facere et accepisse
uos credere li]cet impetraturi e[am sine mora quae
in omne aeuum t]am nostram iuxta deos i[mmortales pie-
5 tatem testabi]tur quam uero condigna pra[emia uos es-
se a nostra cl]ementia consecutos liberis ac p[osteris
declarabit]

*Τοῖς σωτῆρσιν] παντὸς ἀνθρώπων ἔθνους καὶ γένους
Σεβαστοῖς Καί]σαρσιν Γαλερ. Οὐαλερ. Μαξιμείνῳ καὶ
10 Κωνσταντείνῳ] καὶ Οὐαλερ. Λικιννιανῷ Λικιννίῳ. Παρὰ τοῦ
Λυκίων καὶ Π]ανφύλων ἔθνους δέησις καὶ ἱκεσία. Ἔργοις ἀπο-
δεδωκότων τ]ῶν θεῶν τῶν ὁμογενῶν ὑμῶν φιλανθρωπίας
πᾶσιν, ὦ θειό]τατοι βασιλεῖς, οἷς ἡ θρησκεία μεμελέτηται
αὐτῶν ὑπὲρ τῆ]ς ὑμῶν τῶν πάντα νεικώντων δεσποτῶν
15 αἰωνίου σω]τηρίας, καλῶς ἔχειν ἐδοκιμάσαμεν καταφυγεῖν
πρὸς τὴν ἀθά]νατον βασιλείαν καὶ δεηθῆναι τοὺς πάλαι
μανικοὺς Χρι]στιανοὺς καὶ εἰς δεῦρο τὴν αὐτὴν νόσον
διατηροῦντά]ς ποτε πεπαῦσθαι καὶ μηδεμιᾷ σκαιᾷ τινι και-
νῇ θρησκείᾳ] τὴν τοῖς θεοῖς ὀφειλομένην παραβαίνειν.
20 Τοῦτ' ἂν εἰς] ἔργον ἀφίκοιτο, εἰ ὑμετέρῳ θείῳ καὶ αἰωνίῳ
νεύματι π]ᾶσιν κατασταίη ἀπειρῆσθαι μὲν καὶ κεκωλῦσθαι
ἐξουσία]ν τῆς τῶν ἀθέων ἀπεχθοῦς ἐπιτηδεύσεως,
πάντας δὲ τ]ῇ τῶν ὁμογενῶν ὑμῶν θεῶν θρησκείᾳ σχολά-
ζειν ὑπὲρ] τῆς αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου βασιλείας ὑμῶν, ὅπερ
25 πλεῖστον συμ]φέρειν πᾶσιν τοῖς ὑμετέροις ἀνθρώποις πρόδηλόν
ἐστιν.*

2. Der zweite Ergänzungsversuch.

quamcumque munific]entiam uol[ueritis pro hoc uestro religioso proposito pet]ere. Iam nunc ho[c facere atque accipere constituite, scili]cet impetraturi ea[m sine mora. Quae data uobis in aeternum t]am nostram iuxta deos i[mmortales religiosam pietatem testabi]tur quam uero condigna pra[emia uitae 5
rationis uos a nostra cl]ementia consecutos liberis ac p[osteris uestris declarabit]

Τοῖς σωτῆρσιν τοῦ σύμ]παντος ἀνθρώπων ἔθνους καὶ γένους Θεοῖς Σεβαστοῖς Καί]σαρσιν Γαλερ. Οὐαλερ. Μαξιμείνῳ καὶ Φλ. Οὐαλερ. Κωνσταντείνῳ] καὶ Οὐαλερ. Λικιννιανῷ Λικιννίῳ. Παρὰ τοῦ 10
πιστοῦ Λυκίων καὶ Π]ανφύλων ἔθνους δέησις καὶ ἱκεσία. Ἔργοις ἀποδεδειγμένων ἀεὶ τ]ῶν θεῶν τῶν ὁμογενῶν ὑμῶν φιλανθρωπίας πᾶσιν, ὦ ἐπιφανέσ]τατοι βασιλεῖς, οἷς ἡ θρησκεία μεμελέτηται σπουδαίως ὑπὲρ τῆ]ς ὑμῶν τῶν πάντα νεικώντων δεσποτῶν ἡμῶν αἰωνίου σω]τηρίας, καλῶς ἔχειν ἐδοκιμάσαμεν καταφυγεῖν 15
πρὸς τὴν ὑμῶν ἀθά]νατον ρασιλείαν καὶ δεηθῆναι τοὺς πάλαι στασιάζοντας Χρι]στιανοὺς καὶ εἰς δεῦρο τὴν αὐτὴν νόσον διαφυλάττοντά]ς ποτε πεπαῦσθαι καὶ μηδεμιᾷ σκαιᾷ τινι καινουργίᾳ τὴν τιμὴν] τὴν τοῖς θεοῖς ὀφειλομένην παραβαίνειν·
ὃ δὴ ἂν μάλιστα εἰς] ἔργον ἀφίκοιτο, εἰ ὑμετέρῳ θείῳ καὶ αἰωνίᾳ 20
νεύματι παντάπ]ασιν κατασταίη ἀπειρῆσθαι μὲν καὶ κεκωλῦσθαι τὴν κακουργία]ν τῆς τῶν ἀθέων ἀπεχθοῦς ἐπιτηδεύσεως, διατετάχθαι δὲ τ]ῇ τῶν ὁμογενῶν ὑμῶν θεῶν θρησκείᾳ σχολάζειν ἐμμενῶς ὑπὲρ] τῆς αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου βασιλείας ὑμῶν, ὅπερ πλεῖστον ὅσον συμ]φέρειν πᾶσιν τοῖς ὑμετέροις ἀνθρώποις πρόδηλόν 25
ἐστιν.

Anmerkungen zu Nr. XIX.

1—7 Vgl. Eus. h. e. IX, 7, 13 s.: *ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅσῳ προσφιλὴς ἡμῖν γέγονεν ἡ περὶ τούτου ἀξίωσις ὑμῶν, καὶ χωρὶς ψηφισμάτων καὶ χωρὶς δεήσεως αὐθαιρέτῳ βουλήσει ἡ ἡμετέρα προθυμοτάτη φιλαγαθίαις ψυχή, ἐπιτρέπομεν τῇ ὑμετέρᾳ καθοσιώσει, ὁποίαν δ' ἂν βουληθῆτε μεγαλοδωρεὰν ἀντὶ ταύτης ὑμῶν τῆς φιλοθέου προθέσεως αἰτῆσαι.* [14] *καὶ ἤδη μὲν τοῦτο ποιεῖν καὶ λαβεῖν ἀξιώσατε· τεύξεσθε γὰρ αὐτῆς χωρίς τινος ὑπερθέσεως· ἥτις παρασχεθεῖσα τῇ ὑμετέρᾳ πόλει εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα τῆς περὶ τοὺς ἀθανάτους θεοὺς φιλοθέου εὐσεβείας παρέξει μαρτυρίαν, τοῦ δὲ ὑμᾶς ἀξίων ἐπάθλων τετυχηκέναι παρὰ τῆς ἡμετέρας φιλαγαθίας, ταύτης ὑμῶν ἕνεκεν τῆς τοῦ βίου προαιρέσεως, υἱοῖς τε καὶ ἐκγόνοις ὑμετέροις ἐπιδειχθήσεται.*

Zur Sache vgl. Eus. h. e. IX 4, 1 s. *Τούτῳ δὲ πρώτῳ κατα γνώμην πράξαντι πάντες οι λοιποὶ τῶν ἐν τέλει τὰς ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν πόλεις οἰκοῦντες τὴν ὁμοίαν ὡρμῶντο ψῆφον ποιήσασθαι, προσφιλὲς δ' εἶναι τοῦτο βασιλεῖ τῶν κατ' ἐπαρχίαν ἡγεμόνων συνεωρακότων, καὶ τοῦτ' αὐτὸ διαπράξασθαι τοῖς ὑπηκόοις ὑποβεβληκότων,* [2] *ὧν δὴ καὶ αὐτῶν τοῖς ψηφίσμασι δι' ἀντιγραφῆς ἀσμενέστατα ἐπινεύσαντος τοῦ τυράννου, αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς ὁ καθ' ἡμῶν ἀνεφλέγετο διωγμός.* Ebendas. 7, 1: *Ἀνὰ μέσας γέ τοι τὰς πόλεις, ὃ μηδὲ ἄλλοτέ ποτε, ψηφίσματα πόλεων καθ' ἡμῶν καὶ βασιλικῶν πρὸς ταῦτα διατάξεων ἀντιγραφαὶ στήλαις ἐντετυπωμένα χαλκαῖς ανωρθοῦντο κτλ.* Dazu den Erlass Maximin's an die Tyrier 7, 2—14, zu welchem Euseb. bemerkt (7, 15): *ταῦτα δὴ καθ' ἡμῶν κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἀνεστηλίτευτο κτλ.*

XX.

Gesta apud Zenophilum.

I. Constantino Maximo Augusto et Constantino iuniore nobilissimo Caesare consulibus, idibus Decembribus ⟨scribente⟩ Sexto Thamugadiensi, inducto et applicito Victore grammatico, adsistente etiam 5 Nundinario diacono, Zenophilus uir clarissimus consularis dixit: Quis uocaris? respondit: Victor. [2] Zenophilus u. c. consularis dixit: Cuius condicionis es? Victor dixit: Professor sum Romanarum litterarum, grammaticus Latinus. [3] Zenophilus u. c. consularis 10 dixit: Cuius dignitatis es? Victor dixit: Patre decurione Constantiniensium, auo milite; in comitatu militauerat; nam origo nostra de sanguine Mauro descendit. [4] Zenophilus u. c. consularis dixit: Memor fidei et honestatis tuae simpliciter designa quae 15 causa fuerit dissensionis inter Christianos. Victor dixit: Ego dissensionis originem nescio; unus sum de populo Christianorum. siquidem cum essem apud Carthaginem, Secundus episcopus cum Carthaginem tandem aliquando uenisset, dicuntur inuenisse Cae- 20 cilianum episcopum nescio quibus non recte consti-

1 Incipiunt gesta ubi constat traditorem Siluanum, qui cum ceteris ordinauit Maiorinum, cui Donatus successit *cod.* 3 nobilissimis caesaribus *cod.* | cons. idib.] constat diebus *cod.* 4 scribente (*uel* excipiente) *add. D.*

tutum, illi contra alium instituerunt. inde illic apud Carthaginem coepta dissensio est, et inde originem scire dissensionis plene non possum, quoniam semper ciuitas nostra unam ecclesiam habet et, si habuit
5 dissensionem, nescimus omnino. [5] Zenophilus u. c. consularis dixit: Siluano communicas? Victor respondit: Ipsi. [6] Zenophilus u. c. consularis dixit: Cur ergo intermisso eo cuius innocentia purgata est? et adiccit: Adseueratur praeterea te aliud certissime
10 scire, quod Siluanus traditor sit; de eo confitere. Victor respondit: Hoc nescio. [7] Zenophilus u. c. consularis Nundinario diacono dixit: Negat se Victor scire quod Siluanus traditor sit. Nundinarius diaconus dixit: Scit ipse, nam tradidit codices. [8] Victor
15 respondit: Fugeram hanc tempestatem et, si mentior, peream. cum incursum pateremur repentinae persecutionis, fugiuimus in montem Bellonae. ego sedebam cum Marte diacono, et Victor presbyter, cum ab eodem Marte quaererentur omnes codices, negauit
20 se habere; tunc Victor dedit nomina omnium lectorum. uentum est ad domum meam, cum absens essem; ascensum est a magistratibus et sublati sunt codices mei. cum ego uenissem, inueni codices sublatos. [9] Nundinarius diaconus dixit: Tu ergo
25 respondisti apud acta quoniam dedisti codices; quare negantur haec quae prodi possunt? Zenophilus u. c. consularis Victori dixit: Simpliciter confitere, ne strictius interrogeris.

II. Nundinarius diaconus dixit: Legantur acta.
30 Zenophilus u. c. consularis dixit: Legantur. et dedit Nundinarius et exceptor recitauit:

---

14 nam *Ma.*] non *cod.*, num *D.*

[2] »Diocletiano VIII et Maximiano VII consulibus; XIIII kalendas Iunias, ex actis Munati Felicis flaminis perpetui, curatoris coloniae Cirtensium. [3] Cum uentum esset ad domum in qua Christiani conueniebant, Felix flamen perpetuus curator Paulo episcopo dixit: Proferte scripturas legis et si quid aliud hic habetis, ut praeceptum est, ut iussioni parere possitis. Paulus episcopus dixit: Scripturas lectores habent, sed nos quod hic habemus damus. [4] Felix flamen perpetuus curator Paulo episcopo dixit: Ostende lectores aut mitte ad illos. Paulus episcopus dixit: Omnes cognoscitis. [5] Felix ⟨flamen perpetuus⟩ curator reipublicae dixit: Non eos nouimus. Paulus episcopus dixit: Nouit eos officium publicum, id est Edusius et Iunius exceptores. [6] Felix flamen perpetuus curator reipublicae dixit: Manente ratione de lectoribus, quos demonstrabit officium, uos quod habetis date. [7] sedente Paulo episcopo, Montano et Victore Deusatelio et Memorio presbyteris, adstante Marte cum Helio diaconis, Marcuclio Catullino Siluano et Caroso subdiaconis, Ianuario Meraclo Fructuoso Miggine Saturnino Victore et ceteris fossoribus, contra scribente Victore Aufidi in breui sic: calices duo aurei, item calices sex argentei, urceola sex argentea, cucumellum argenteum, lucernas argenteas septem, cereofala duo, candelas breues aeneas cum lucernis suis septem, item lucernas aeneas undecim cum catenis suis, tunicas muliebres LXXXII, mafortea XXXVIII, tunicas uiriles XVI, caligas uiriles paria XIII, caligas muliebres paria XLVII, coplas rusticanas XVIIII.

---

2 Munati] manati *cod.* **19** s. diacones *cod.* **20** murculio *cod.* **20** s. subdiacones *cod.* **22** Victore] + Samsurici *edd. pler.*, *cf. infra p. 198 l. 5 etc.* **23** autfidi *cod.*

[8] Felix flamen perpetuus curator reipublicae Marcuclio Siluano et Caroso fossoribus dixit: Proferte hoc quod habetis. Siluanus et Carosus dixerunt: Quod hic fuit, totum hoc eiecimus. [9] Felix flamen perpe-
5 tuus curator reipublicae Marcuclio Siluano et Caroso dixit: Responsio uestra actis haeret. postea quam in bibliothecis inuenta sunt [ibi] armaria inania, ibi protulit Siluanus capitulatam argenteam et lucernam argenteam, quod diceret se post orcam eas inuenisse.
10 Victor Aufidi Siluano dixit: Mortuus fueras si non illas inuenisses. [10] Felix flamen perpetuus curator reipublicae Siluano dixit: Quaere diligentius, ne quid hic remanserit. Siluanus dixit: Nihil remansit, totum hoc eiecimus. et cum apertum esset triclinium, in-
15 uenta sunt ibi dolia IIII et orcas VI. [11] Felix flamen perpetuus curator reipublicae dixit: Proferte scripturas quas habetis, ut praeceptis imperatorum et iussioni parere possimus. Catullinus protulit codicem unum pernimium maiorem. [12] Felix flamen perpetuus
20 curator reipublicae Marcuclio et Siluano dixit: Quare unum tantummodo codicem dedistis? proferte scripturas quas habetis. Catullinus et Marcuclius dixerunt: Plus non habemus, quia subdiacones sumus, sed lectores habent codices. [13] Felix flamen perpetuus cu-
25 rator reipublicae Marcuclio et Catullino dixit: Demonstrate lectores. Marcuclius et Catullinus dixerunt: Non scimus ubi maneant. [14] Felix flamen perpetuus curator reipublicae Catullino et Marcuclio dixit: Si ubi maneant non nostis, nomina eorum dicite. Ca-
30 tullinus et Marcuclius dixerunt: Nos non sumus

1 s. acuclio *cod.* 6 quam] + peruentum est *edd. pler.* 7 ibi *1°* *eiecit Zi.* 8 s. capitulata argentea et lucerna argentea *cod.* 15 orcae *edd.* 18 possitis *edd. pler.*

proditores; ecce sumus, iube nos occidi. [15] Felix flamen perpetuus curator reipublicae dixit: Recipiantur. [16] et cum uentum esset ad domum Eugenii, Felix flamen perpetuus curator reipublicae Eugenio dixit: Profer scripturas quas habes, ut praecepto 5
parere possis. et protulit codices quattuor. [17] Felix flamen perpetuus curator reipublicae Siluano et Caroso dixit: Demonstrate ceteros lectores. Siluanus et Carosus dixerunt: Iam dixit episcopus quia Edusius et Iunius exceptores omnes nouerunt; ipsi tibi 10
demonstrent ad domus eorum. Edusius et Iunius exceptores dixerunt: Nos eos demonstramus, domine. [18] et cum uentum fuisset ad domum Felicis sarsoris, protulit codices quinque; et cum uentum esset ad domum Victorini, protulit codices octo; et cum uen- 15
tum fuisset ad domum Proiecti, protulit codices V maiores et minores II. [19] et cum ad grammatici domum uentum fuisset, Felix flamen perpetuus curator Victori grammatico dixit: Profer scripturas quas habes, ut praecepto parere possis. Victor 20
grammaticus obtulit codices II et quiniones quattuor. [20] Felix flamen perpetuus curator ⟨reipublicae⟩ Victori dixit: Profer scripturas; plus habes. Victor grammaticus dixit: Si plus habuissem, dedissem. [21] et cum uentum fuisset ad domum Eutici Caesariensis, 25
Felix flamen perpetuus curator ⟨reipublicae⟩ Euticio dixit: Profer scripturas quas habes, ut praecepto parere possis. Euticius dixit: Non habeo. [22] Felix flamen perpetuus curator ⟨reipublicae⟩ Euticio dixit: Professio tua actis haeret. et cum uentum fuisset 30
ad domum Coddeonis, protulit uxor eius codices sex. [23] Felix flamen perpetuus curator reipublicae dixit: Quaere ne plus habeatis, profer. mulier respondit: Non habeo. [24] Felix flamen perpetuus curator rei-

publicae Boui seruo publico dixit: Intra et quaere ne plus habeat. seruus publicus dixit: Quaesiui et non inueni. [25] Felix flamen perpetuus curator reipublicae Victorino Siluano et Caroso dixit: Si quid
5 minus factum fuerit, uos contingit periculum.«

III. Quibus lectis Zenophilus u. c. consularis Victori dixit: Confitere simpliciter. Victor respondit: Non fui praesens. Nundinarius diaconus dixit: Legamus epistulas episcoporum factas a Forte. et legitur
10 a Nundinario diacono: [2] »Testis est Christus et angeli eius quoniam tradiderunt quibus communicastis, id est Siluanus a Cirta traditor est et fur rerum pauperum; quod omnes uos episcopi, presbyteri, diacones, seniores scitis de quadringentis follibus
15 Lucillae clarissimae feminae, pro quo uobis coniurastis, ut fieret Maiorinus episcopus, et inde factum est schisma. nam et Victor fullo uestri praesentia et populi dedit folles uiginti, ut factus esset presbyter, quod scit Christus et angeli eius.«

20 IV. Et recitatum est exemplum epistulae: »Purpurius episcopus Siluano coepiscopo in domino salutem. Venit ad me Nundinarius diaconus filius noster et petiit has litteras deprecatorias a me ad te, sanctissime, dirigerem, ut, si fieri posset, pax inter te et ipsum
25 sit. [2] hoc enim uolo fieri, ut nemo sciat quid inter nos agatur, si uolueris scripto tuo, ut et ego solus ibi in re praesenti ueniam et dissensionem ipsam de inter uos amputem. manu sua enim mihi tradidit libellum rei gestae, pro qua causa tuo praecepto fuerit
30 lapidatus. [3] non est uerum ut pater castiget filium

---

8 s. Legamus *coni. D.*] legimus *cod.* **9** legitur *Zi.*] legit *cod.* **15** uobis] duo bis *cod.* **16** inde factum] iure facta *cod.* **27** de] *fort.* deinde (*Zi.*)

contra ueritatem, et scio quia uera sunt quae in libello mihi tradito sunt conscripta. [4] quaere remedium, quo modo poterit ibi malignitas ista extingui antequam flamma exsurgat, quae post demum extingui non poterit sine sanguine spiritali. [5] adhibete con- clericos et seniores plebis ecclesiasticos uiros, et inquirant diligenter quae sint istae dissensiones, ut ea quae fiunt secundum fidei praecepta fiant. [6] non declinabis ad dexteram uel ad sinistram, libenter autem aurem conmodare nolis malis instructoribus, qui nolunt pacem. omnes nos occiditis.« *et alia manu*: »uale.«

V. Item exemplum epistulae: »⟨Purpurius episcopus⟩ clericis et senioribus Cirtensium in domino aeternam salutem. [2] Clamat Moyses ⟨ad⟩ omnem senatum filiorum Israel, dixitque illis quae dominus iubeat fieri; sine consilio seniorum nihil agebatur. itaque et uos, carissimi, quos scio omnem sapientiam caelestem et spiritalem habere, omni uestra uirtute cognoscite quae sit dissensio haec, et perducite ad pacem. [3] dicit enim Nundinarius diaconus quod nihil uos lateat unde haec dissensio est inter carissimum nostrum Siluanum et ipsum. tradidit enim mihi libellum in quo omnia sunt conscripta; dixit enim et uos non latere. [4] ego scio quia auris non est. bonum quaerite remedium quomodo extinguatur haec res sine periculo animae uestrae, ne subito, cum personam accipitis, in iudicio ueniatis. [5] iustum iudicium inter partes iudicate secundum grauitatem uestram et iustitiam. cauete uobis ne declinetis in dexteram neque in sinistram. dei res agitur, qui scrutatur

---

5 s. cum clericos *cod.* **7** sunt *cod.* **18** ita ne *cod.* **25** scio] *coni.* sileo *Ba.*

cogitationes singulorum. [6] elaborate, nemo sciat quae sit coniuratio haec. uestra sunt quae libello continentur; non est bonum. dicit enim dominus: Ex ore tuo condemnaberis et ex ore tuo iusti-
5 ficaberis.«

VI. Item alia recitata: »⟨Siluano⟩ fatri carissimo Fortis in domino aeternam salutem. [2] Venit ad me filius noster Nundinarius diaconus et retulit ea quae inter te et illum contigerint ut per maliuoli
10 intercessum, qui uult animas iustorum a uia ueritatis auertere. cum haec audirem, mente defectus sum quod talis dissensio inter uos uenit. dei enim sacerdos ut ad hoc ueniat quod non nobis expediat, ⟨non⟩ fiat. [3] nunc ergo petite eum ut, quod potest,
15 cum ipso pax domini saluatoris Christi sit, non ad publicum ueniamus et a gentibus damnemur. scriptum est enim: Videte ne dum mordetis et causamini inuicem, ab inuicem consumamini. [4] ergo peto dominum ut tollatur de medio nostrum
20 hoc scandalum, ut possit res dei cum gratiarum actione celebrari, domino dicente: Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. quae pax poterit esse ubi dissensio est, aemulationes sunt? [5] nam cum ego a milite essem * separatus et in illo
25 uenissem cum iniuria tali, deo conmendaui animam meam et remisi tibi, quia deus uidet mentes hominum et ⟨cor⟩ eorum, siue a te ad illos perductus sum. [6] sed deus nos liberauit et tecum seruimus. ergo sicuti dimissum est nobis, et uos reconciliamini
30 paci, ut in nomine Christi possimus cum gaudio pacem celebrare. nemo sciat.«

3 ss. *Mc. 12,37.* **12** uos] nos *cod.* **14** non (*siue* ne) *add. Zi.* **15** ipso] et ipsū *cod.* **17** s. *Gal. 5,15.* **21** s. *Io. 14,27.* **24** a militesessē ass (*lacuna 4 litt.*) separ. *cod.* **27** cor *addidi.*

VII. ⟨Item alia recitata⟩: Fratribus et filiis, clero et senioribus Fortis in domino aeternam salutem. [2] Venit ad me filius meus Nundinarius diaconus uester et retulit de ea quae contra uos sunt gesta. [3] nec non utique a uobis debuit conponi, ne 5 uentum esset ut talem insaniam passi a quibus lapidarentur pro ueritate, quod et uos et nos scimus, sicuti nobis retulistis. [4] et scriptum est: Non est sapiens quisquam inter uos, qui possit iudicare inter fratres? sed et frater cum fratre 10 iudicatur, sed apud infideles, sicuti uos cum in iudicio non intenditis. [5] sic ad hoc exilitum est, ut gentibus demus tale exemplum, ut qui per nos deo credebant, ipsi nobis maledicant, cum ad publicum peruenimus? [6] ergo ne ad hoc ueniatur, uos, qui 15 spiritales estis, facite ut nemo sciat, ut cum pace pascha celebremus et hortemini eos paci reconciliari et dissensio non sit, ne, cum ad publicum uentum fuerit, incipiatis et uos periclitari, si hoc factum fuerit, et postea uobis inputetis. [7] dabitis quam plu- 20 rime tu, possessor Donti presbyter, singuli Valeri et Victor, qui omnia scitis acta, date operam ut pax sit uobiscum.«

VIII. Item alia recitata: »⟨Fratri Siluano Sabinus⟩ in domino aeternam salutem. [2] Peruenit ad 25 nos Nundinarius filius tuus, non tantum ad me, sed et ad fratrem nostrum Fortem [fortem et] grauem querelam referens. [3] miror grauitati tuae sic te egisse cum filium tuum, quem tu nutristi et ordinasti.

1 Item alia recit. *addidi*] *in cod. spatium 9 litt.* **8** ss. *I Cor. 6,5 s.* **11** s. uos nunc in iudicio contenditis *D.* **21** Donati *cod., cf. infra p. 199 l. 12 etc.* | *coni.* presbyteri singuli Zi., presbyter, seniores *D.* **22** acta *Zi.*] actum *cod.*, actutum *D.*

si enim aedificium terrae structum sit, non additur quid caeleste quod per manum sacerdotis aedificatur? [4] sed non est tibi mirandum, scriptura dicente: Perdam sapientiam sapientium et pruden-
5 tiam prudentium reprobabo; et iterum dicit: Potius dilexerunt homines tenebras magis quam lucem, sicuti et tu facis. [5] sufficiat uobis omnia scire, super quod et frater noster Fortis tibi scripsit. nunc petierim de caritate tua, frater be-
10 nignissime, ut subpleas dictum Esaiae prophetae: Expellite malignitatem de animis uestris et uenite disputemus, dicit dominus; et iterum: Proicite malum de medio uestrum. sic et tu fac. [6] subiuga et auerte seditionem ⟨eorum⟩ qui
15 noluerunt esse pacem inter te et filium tuum. sed filius tuus Nundinarius in pace tecum pascha celebret, ne res ad publicum ueniat praeterea iam omnibus nobis nota. [7] rogauerim te, frater benignissime, mediocritatis meae conpleas petitionem. nemo
20 sciat.«

IX. Item alia recitata: »Fratri Forti Sabinus in domino aeternam salutem. [2] Quae sit caritas, iuxta omnes collegas certus sum peculiariter; tamen secundum dei uoluntatem, qui dixit: Quosdam di-
25 ligo super animam meam, Siluanum te coluisse certus sum. [3] quare non dubitaui haec scripta ad te dare, quia scripta tua ad eum facta dari feci propter nomen Nundinarii et qui inpigre agit semper res dei impetu procedit. ne praetendas ex-

---

1 *coni.* in terra exstructum *Zi.* | sit] est *D.* 4 s. *Ies.* *29,14.* *I Cor. 1,19.* 6 s. *Io. 3,19.* 8 frater] pater *cod.* 11 s. *Ies.* *1,16.18.* 13 *I Cor. 5,13.* 14 eorum qui *Zi.*] quae *cod.*, qua *D.* 24 s. *coni.* dilige sup. anim. tuam *H.*, *cf. Did. 2,7.*

cusationem. [4] occupatio namque nos diebus istis stringit et incunctanter commouet circa haec usque ante diem solemnissimum paschae, ut per te fiat pinguissima pax, ut digni coheredes Christi inueniamur, qui dixit: Pacem meam do uobis, 5 pacem meam relinquo uobis; et iterum peto ut facias.« [5] *et alia manu:* »opto te in domino bene ualere et nostri memorem esse. uale. sed rogo te, nemo sciat.«

X. Quibus lectis ⟨Zenophilus⟩ u. c. consularis 10 dixit: Actis et litteris quae recitatae sunt, traditorem constat esse Siluanum. et Victori dixit: Simpliciter confitere utrum scias eum aliquid tradidisse. [2] Victor dixit: Tradidit, sed non me praesente. Zenophilus u. c. consularis dixit: Quid administrabat 15 tunc Siluanus in clero? [3] Victor respondit: Sub Paulo episcopo orta est persecutio et Siluanus subdiaconus fuit. Nundinarius diaconus respondit: Quando uentum est illic, ait, ut factus esset episcopus, respondit populus: Alius fiat; exaudi, deus. 20 Zenophilus u. c. consularis dixit: Dictum est a populo: Siluanus traditor? [4] Victor dixit: Ego ipse luctatus sum episcopus. Zenophilus u. c. consularis Victori dixit: Ergo sciebas traditorem? de hoc confitere. [5] Victor respondit: Traditor fuit. Nundina- 25 rius diaconus dixit: Vos seniores clamabatis: Exaudi, deus; ciuem nostrum ⟨uolumus⟩, ille traditor est. Zenophilus u. c. consularis Victori dixit: Clamasti ergo cum populo quod traditor esset Siluanus et non deberet fieri episcopus? [6] Victor dixit: Clamaui et 30 ego et populus. nos enim ciuem nostrum petebamus, integrum uirum. Zenophilus u. c. consularis dixit:

---

5 s. *Io. 14,27.*

Qua causa putabatis eum non mereri? [7] Victor dixit: Integrum petebamus et ciuem nostrum. sciebam enim ⟨in⟩ causam imperatorum ad hoc nos esse uenturos, dum enim talibus conmittitur.

5 XI. Item inductis et adplicitis Victore Samsurici et Saturnino fossoribus Zenophilus u. c. consularis dixit: Quis uocaris? respondit: Saturninus. [2] Zenophilus u. c. consularis dixit: Cuius condicionis es? Saturninus respondit: Fossor. [3] Zenophilus 10 u. c. consularis dixit: Siluanum scis esse traditorem? Saturninus dixit: Scio lucernam tradidisse argenteam. [4] Zenophilus u. c. consularis Saturnino dixit: Quid aliud? Saturninus respondit: Aliud nescio, nisi quia depost orcam eam eiecit. [5] et remoto Sa-15 turnino Zenophilus u. c. consularis dixit adstanti: Tu quis uocaris? respondit: Victor Samsurici. [6] Zenophilus u. c. consularis dixit: Cuius condicionis es? Victor dixit: Artifex sum. [7] Zenophilus u. c. consularis dixit: Tabulam argenteam quis tradidit? 20 Victor respondit: Non uidi; quod scio, hoc dico. [8] Zenophilus u. c. consularis dixit Victori: Licet iam constiterit ex responsione eorum qui supra sunt interrogati, tamen tu confitere utrum Siluanus traditor sit. Victor dixit: Secundo petato quomodo 25 hoc dimisit, ut duceremur ad Carthaginem, ore ipsius episcopi audiui: Data est mihi lucerna argentea et capitulata argentea, et has tradidi. [9] Zenophilus u. c. consularis Victori Samsurici dixit: A quo audisti? Victor dixit: A Siluano episcopo. 30 [10] Zenophilus u. c. consularis Victori dixit: Ab ipso audisti quod tradidisset? Victor dixit: Ab ipso audiui quod suis manibus tradidisset illas.

---

3 in *add. Zi.* 24 petito *edd. pler.*, *coni.* placito *V.*

[11] Zenophilus u. c. consularis dixit: Vbi audisti? Victor dixit: In basilica. [12] Zenophilus u. c. consularis dixit: Apud Constantinam? Victor dixit: Ibi coepit alloqui populum dicens: De quo dicunt me traditorem esse, de lucernam et capitulatam? 5 [13] Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: Quid aliud putas ex his esse quaerendum? Nundinarius dixit: De cupis fisci, quis illas tulit. [14] Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: Quas cupas? Nundinarius dixit: In templo Sarapis fuerunt, et 10 tulit illas Purpurius episcopus; acetum quod habuerunt, tulit illum Siluanus episcopus, Dontius presbyter et Lucianus. [15] Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: Sciunt id factum qui adsistunt? Nundinarius respondit: Sciunt. diaconus Saturninus 15 dixit: Dicebant maiores nostri quia sublatae sunt. [16] Zenophilus u. c. consularis dixit: A quo sublatae dicuntur? Saturninus dixit: A Purpurio episcopo et acetum a Siluano et Dontio et Superio presbyteris et Luciano diacono. Nundinarius dixit: Viginti 20 folles dedit et factus est presbyter Victor? Saturninus dixit. [17] et cum diceret, Zenophilus u. c. consularis Saturnino dixit: Cui dedit? Saturninus dixit: Siluano episcopo. Zenophilus u. c. consularis Saturnino dixit: Ergo ut fieret presbyter, Siluano 25 episcopo uiginti folles praemium dedit? Saturninus dixit: Dedit. [18] Zenophilus u. c. consularis Saturnino dixit: Ante Siluanum positum est? Saturninus dixit: Ante cathedram episcoporum. [19] Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: A quo pecunia 30

3 constantina *cod.* 5 de lucerna et capitulata *edd.*, *sed cf. infra p. 202 l. 4 etc.* 11 19 acetum] *coni.* acetrum *D.*, *it. infra.* 19 Superio] luciano *cod.* 22 dixit] *fort. add.* utique 29 cathedra *cod.*

sublata est? Nundinarius dixit: Ipsi episcopi diuiserunt eam inter se. [20] Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: Donatum desideras exhiberi? Nundinarius dixit: Vtique ueniat de quo clamauit
5 populus biduo post pacem: Exaudi, deus; ciuem nostrum uolumus. [21] Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: Certe clamauit hoc populus? respondit: Clamauit. [22] Zenophilus u. c. consularis Saturnino dixit: Traditorem clamauit Siluanum?
10 Saturninus dixit: Vtique. Nundinarius dixit: Quando factus est episcopus, non illi communicauimus, quia dicebatur traditor esse. Saturninus dixit: Quod dicit uerum est. Nundinarius dixit: Vidi quia Mutus harenarius tulit eum in collo. [23] Zeno-
15 philus u. c. consularis Saturnino dixit: Sic factum est? Saturninus dixit: Sic. [24] Zenophilus u. c. consularis dixit: Vera sunt omnia quae dicit Nundinarius, quia ab harenariis factus est episcopus Siluanus? Saturninus dixit: Vera. Nundinarius
20 dixit: Prostibulae illic fuerunt. [25] Zenophilus u. c. consularis Saturnino dixit: Harenarii illum gestauerunt? Saturninus dixit: Ipsi eum tulerunt et populus. nam ciues in area martyrum fuerunt inclusi. Nundinarius diaconus dixit: Numquid populus dei
25 ibi fuit? Saturninus dixit: In casa maiore fuit inclusus. [26] Zenophilus. u c. consularis dixit: Certe omnia quae dicit Nundinarius uera sunt? Saturninus dixit: Vera. [27] Zenophilus u. c. consularis dixit: Tu quid dicis? Victor dixit: Vera sunt
30 omnia, domine. [28] Nundinarius dixit: Purpurius episcopus tulit centum folles. Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: De quadringentis folli-

5 pacem *D.*] pare *cod.*

bus quos putas interrogandos? Nundinarius dixit: Lucianus diaconus exhibeatur, quia ipse totum scit. [29] Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: Hinc sciunt? Nundinarius dixit: Non sciunt. [30] Zenophilus u. c. consularis dixit: Exhibeatur Lucianus. 5 Nundinarius dixit: Sciunt isti acceptos esse quadringentos folles; sed quia episcopi eos diuiserunt, nesciunt. [31] Zenophilus u. c. consularis Nundinario et Victori dixit: Scitis acceptos esse folles a Lucilla? Saturninus et Victor dixerunt: Scimus. 10 [32] Zenophilus u. c. consularis dixit: Pauperes non acceperunt? dixerunt: Nemo nihil accepit. [33] Zenophilus u. c. consularis Saturnino et Victori dixit: Nihil de fano Sarapis sublatum est? Saturninus et Victor dixerunt: Purpurius tulit cupas et Siluanus 15 episcopus et Dontius et Superius presbyteri et Lucianus diaconus tulerunt acetum. [34] Zenophilus u. c. consularis dixit: Responsione Victoris grammatici et Victoris Samsurici et Saturnini claruit uera esse omnia quae suggesserit Nundinarius. submoueantur 20 et exeant.

XII. Zenophilus u. c. consularis dixit: Quos alios putas interrogandos? Nundinarius dixit: Castum diaconum, ut dicat si non est traditor; ipse illum ordinauit. [2] et inducto et adplicito Casto dia- 25 cone Zenophilus u. c. consularis dixit: Quis uocaris? Respondit: Castus. [3] Zenophilus u. c. consularis dixit: Cuius condicionis es? Castus dixit: Nullam dignitatem habeo. [4] Zenophilus u. c. consularis Casto dixit: Licet nunc per Victorem grammaticum quam 30 etiam per Victorem Samsurici et Saturninum uenerunt in confessionem quae Nundinarius obicit, tamen

---

16 Donatus *cod.* 17 acetum] *cf. supra p. 199 l. 11. 19*

etiam tu confitere utrum traditor sit Siluanus. Castus respondit: Dicebat quod inuenerit lucernam post orcam. [5] Zenophilus u. c. consularis Casto dixit: Etiam de cupas de fano Sarapis sublatas et
5 aceto confitere. Castus respondit: Purpurius episcopus tulit cupas. [6] Zenophilus u. c. consularis dixit: Acetum quis? respondit Castus quod tulerunt inde acetum Siluanus episcopus, Dontius et Superius presbyteri. [7] Zenophilus u. c. consularis Casto dixit:
10 Confitere quot folles dedit Victor, ut presbyter fieret? Castus dixit: Obtulit, domine, saccellum, et quid habuerit nescio. [8] Zenophilus u. c. consularis Casto dixit: Cui datum est saccellum? Castus dixit: Illo tulit eum in casa maiore. [9] Zenophilus u. c. consu-
15 laris Casto dixit: Populo non est diuisa pecunia? Castus respondit: Non est data, nec uidi. [10] Zenophilus u. c. consularis Casto dixit: De folles quos Lucilla dedit, populus minutus nihil accepit? Castus dixit: Non uidi accipere neminem. [11] Zenophilus
20 u. c. consularis Casto dixit: Quo ergo peruenerunt? Castus dixit: Nescio. Nundinarius dixit: Vtique uel audisti uel uidisti si dictum est pauperibus: Dat et uobis de re sua Lucilla? Castus dixit: Non uidi aliquem accipere. [12] Zenophilus u. c. consularis
25 dixit: Manifesta est Casti confessio quod folles quos Lucilla donauit, populo diuisos esse nesciret, et ideo amoueatur.

XIII. ⟨Item inducto⟩ et adplicito Crescentiano subdiacono Zenophilus u. c. consularis dixit: Quis
30 uocaris? respondit: Crescentianus. [2] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Simpliciter sicut

2 dicebant *cod.* 10 quod *cod.* 17 follibus *edd. pler.*, *cf. l.* 4. 22 si] sic *cod.*

et ceteri confitere utrum scias traditorem Siluanum. Crescentianus dixit: Priores, qui fuerunt clerici, ipsi retulerunt singula. [3] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Quid retulerunt? Crescentianus dixit: Referebant quod traditor esset. [4] Zenophi- 5 lus u. c. consularis Crescentiano dixit: Dixerunt illum traditorem? et adiecit: Qui dicebant? Crescentianus dixit: Qui cum illo conuersabantur in plebe, dixerunt quod aliquando tradidisset. [5] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: De Sil- 10 uano dicebant? Crescentianus dixit: Vtique. [6] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Cum factus fuisset episcopus, praesto fuisti? Crescentianus dixit: Praesens cum populo fui inclusus in casa maiore. Nundinarius diaconus dixit: Campeses 15 et harenarii fecerunt illum episcopum. [7] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Mutus harenarius certe eum sustulit? dixit: Manifeste. [8] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Cupas de fano Sarapis scis esse sublatas? Crescentianus dixit: 20 Plures dicebant quod Purpurius episcopus ipse sustulerit cupas et acetum, quod ad senem nostrum Siluanum peruenisset, et filii Aelionis dicebant. [9] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Quid audisti? Crescentianus dixit: Acetum sublatum a 25 sene Siluano et Dontio et Superio presbyteris et Luciano diacono. [10] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Ex CCCC follibus quos Lucilla donauit, populus aliquid accepit? Crescentianus dixit: Nihil inde nemo accepit, nescio, nec quis illos 30 erogauerit. Nundinarius dixit: Aniculae numquam

---

3 singulis *cod.* **15** campenses *edd. pler.* **22** senecem *cod.* **25** aceto sublato *cod.* **30** illu *cod.*

inde aliquid acceperunt? Crescentianus dixit: Nihil. [11] Zenophilus u. c. consularis dixit: Certe quotiens aliquid tale donatur, omnes inde populares publice accipiunt? Crescentianus dixit: Non audiui uel
5 uidi dedisse illum aliquos. [12] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Nihil ergo datum est de CCCC follibus populo? Crescentianus dixit: Nihil: utique peruenisset aliqua partiuncula ad nos. [13] Zenophilus u. c. consularis dixit: Quo ergo sublati
10 sunt? Crescentianus dixit: Nescio, nemo nihil accepit. Nundinarius dixit: Victor quot folles dedit, ut fieret presbyter? Crescentianus dixit: Vidi allatos cofinos cum pecunia. [14] Zenophilus u. c. consularis Crescentiano dixit: Cui dati sunt cofini?
15 Crescentianus dixit: Episcopo Siluano. [15] Zenophilus u. c. consularis dixit: Siluano dati sunt? Crescentianus dixit: Siluano. [16] Zenophilus u. c. consularis dixit: Populo nihil datum est? respondit: Nihil: necesse est ut et nos aliquid acciperemus, si
20 distribuerentur sicut solet. [17] Zenophilus u. c. consularis Nundinario dixit: Quid aliud de Crescentiano putas esse requirendum? Nundinarius dixit: Ipsud est. [18] Zenophilus u. c. consularis dixit: Quoniam de omnibus Crescentianus subdiaconus
25 simpliciter confessus est, submoueatur.

XIV. Item inducto et adplicito Ianuario subdiacono Zenophilus u. c. consularis dixit: Quis uocaris? respondit * * *

---

5 aliquo *cod.* 11 quod *cod.*

XXI.

Acta purgationis Felicis episcopi Autumnitani.

I. *** in municipio Autumnitanorum Gallienus duouir dixit: Quoniam praesens es, Caeciliane, audi litteras domini mei Aeli Paulini uiri spectabilis 5 agentis uicariam praefecturam, quid iubere sit dignatus secundum epistolam ad nos datam, quae declarare te conpellit et scribam, quem habuisti tunc temporis administrationis tuae, et tabularium. [2] sed quoniam tabularius eius temporis uita functus est, et omnes 10 actus administrationis tuae secundum fidem litterarum eiusdem mei domini tecum perferre debebis, et ad coloniam Carthaginiensem cum scriba tuo proficisci necesse est. praesens est curator, sub cuius praesentiam uos conpellimus. quid ad hoc respondes? 15 [3] Caecilianus dixit: Mox ad me epistolam Aeli Paulini uiri spectabilis agentis uicariam praefecturam pertulistis, statim ad scribam Miccium misi, ueniret ut acta ipsius temporis confecta mihi obtulisset, et usque adhuc inquirit; et quoniam non modicum tempus est 20 ex quo duouiratum administraui, anni sunt XI, itaque cum inuenerit, parebo tanto praecepto. [4] Gallienus

4 duouiru *cod.* (*sic ubique*), duumuir *edd. pler.* **6** et **17** agens *cod.* **13** scriba tuo *Ma.*] scripta tua *cod.* **16** epistolae *cod.* **18** ueniret ut *Zi.*] uenit ut *cod.*, ut ueniret et *D. al.*

duouir dixit: Tua interest iussioni parere; uides enim iussionem esse sacram. Caecilianus dixit: Deuotus sum tanto praecepto.

II. Item cum paulo post scriba Miccius super-
5 uenisset, Fuscius duouir dixit: Audisti et tu, Micci, quod et tu una cum Caeciliano necessarius es ire ad officium uiri spectabilis uicarii, instructionem eius temporis ut uobiscum perferatis. ad haec quid dicis? [2] Miccius respondit: Magistratus subpleto
10 anno omnes actus suos domum suam tulit * * *

III. * * * si in eis cera possit inueniri, inquiro. et cum quaereret, Quintus Sisenna duouir dixit: Quod cognouit officium, respondit. Apronianus dixit: Si omnes actus suos tulerat magistratus, unde
15 acta quae tunc emissa erant uel confecta tanto tempore? [2] et cum diceret, Aelianus proconsul dixit: Et mea interorgatio et singularum personarum responsio actis continetur. Agesilaus dixit: Sunt praeterea et aliae epistolae huic rei necessariae; in-
20 terest ut legantur. [3] Aelianus proconsul dixit: Lege Caeciliano audiente, ut agnoscat an ipse dictauerit. Agesilaus recitauit:

IV. »⟨Volusiano⟩ et Anniano consulibus, XIIII kal. Sept., in iure apud Aurelium Didymum Spere-
25 tium sacerdotem Iouis optimi maximi duouirum splendidae coloniae Carthaginiensium Maximus dixit: [2] Loquor nomine seniorum Christiani populi catholicae legis. apud maximos imperatores causa agenda erit contra Caecilianum et Felicem, qui principatum eius-
30 dem legis omni ui conantur inuadere. contra ipsos

7 uicariū *cod.* 10 domu sua *cod.* 11 si in eis *D.*] sed ei in *cod.* 23 Volusiano *add. Ba.* 25 duouirum] *add.* recitauit *cod.* 30 omni ui *Zi.*] omnia *cod.* | conatur *cod.*

documenta criminum eius conquiruntur. [3] nam cum persecutio esset indicta Christianis, id est ut sacrificarent aut quascumque scripturas haberent incendio traderent, Felix, qui tunc episcopus fuit Autumnos, consensum adtulerat ut de manu Galati sripturae 5 traderentur, ut igni concremari possent. et erat tunc temporis magistratus Alfius Caecilianus, quem praesentem uidere dignaris. [4] et quoniam eius temporis officium incumbebat ut ex iussione proconsulari omnes sacrificarent et si quas scripturas habe- 10 rent, offerrent secundum sacram legem, quaeso secundum ⟨quod prae⟩sens est et senem uides et non potest ad comitatum sacrum pergere, apud acta deponat utrumne iam de pactione secundum ⟨acta⟩ ab eodem habita litteras dederit et utrum ea quae 15 in litteris contulerit, uera sint, ut horum actus et fides in iudicio sacro detegi possit. [5] adstanti Caeciliano Speretius duouir dixit: Audis quae apud acta sint deposita? [6] Alfius Caecilianus dixit: Zama ieram propter lineas comparandas cum Saturnino. 20 et cum ueniremus illo, mittunt ad me in praetorio ipsi Christiani ut dicerent: Sacrum praeceptum ad te peruenit? [7] ego dixi: Non, sed uidi iam exempla, et Zama et Furnis dirui basilicas et uri scripturas uidi. itaque proferte si quas scripturas habetis, ut 25 iussioni sacrae pareatur. [8] tunc mittunt in domo episcopi Felicis, ut tollerent inde scripturas, ut exuri possent secundum sacrum praeceptum. [9] sic Galatius nobiscum perrexit ad locum ubi orationes celebrare consueti fuerant. inde cathedram tulimus et epistolas 30 salutatorias et ostia omnia combusta sunt secundum

---

4 Autumnis *edd. pler.* **12** sens *cod.*, *suppl. D.* **14** acta *add. D.* **21 26** mittent *cod.* **31** ostia] *coniecit* postea *V.*

sacrum praeceptum. [10] et cum ad domum eiusdem Felicis episcopi mitteremus, renuntiauerunt officiales publici illum absentem esse. [11] nam cum posteriore tempore adueniret Ingentius scriba Augenti, cum
5 quo aedilitatem administraui, dictaui epistolam eidem collegae, quam feci ad eundem episcopum Felicem. [12] Maximus dixit: Praesens est, eadem epistola ei offeratur, ut eandem recognoscat. respondit: Ipsa est. [13] Maximus dixit: Quoniam recognouit epistolam
10 suam, hanc lego et oro plena actis inseratur. et recitauit: »Caecilianus parenti Felici salutem. [14] Cum Ingentius collegam meum Augentium amicum suum conueniret et inquisisset, anno duouiratus mei an aliquae scripturae legis uestrae secundum sacram
15 legem adustae sint * * * [15] quam Galatius meus ex lege uestra publice epistolas salutatorias de basilica protulerit. opto te bene ualere. [16] hoc signum quod deprecatorium ad me miserant Christiani et ipse cuius est praetorium, et dixisti: Tolle clauem,
20 et quos inueneris in cathedra libros et super lapide codices, tolle illos. sane uide officiales ne tollant oleum et triticum. [17] et ego dixi tibi: Tu nescis quia, ubi scripturae inueniuntur, ipsa domus diruitur? et dixisti: Quid ergo facimus? [18] et dixi ego uobis:
25 Tollat aliquis de uestris in area ubi orationes facitis, et illic ponantur. et ego uenio cum officiales et tollo. [19] et nos illo uenimus et omnia tulimus secundum sacrum praeceptum.« [20] Maximus dixit: Quoniam eius epistolae lectio apud acta recitata

---

3 *post* esse *lacunam suspic. D. V.* 8 eadem *cod.* 12 collegam eius augentianum *cod.* 15 meus] unus *cod.* 17 hoc signo (= *das bezeuge ich*) *V.*, *cf. p. 212 l. 4.* | ipse cuius est] *coni.* ingressus es *V.* 18 precatorium *edd. pler.* 19 claue *cod.* 24 faciemus *edd. pler.* 26 officialibus *edd. pler.*, *cf. p. 199 l. 5.*

est, quam ipse agnouit se misisse, quae dixit quaesumus actis haereant. Speretius duouir dixit: Quae dixisti scripta sunt.«

V. Agesilaus dixit: Ad ** praesentem epistolam recognouit, residuam partem, quam nunc legit, falsam esse dicit. Caecilianus dixit: Domine, usque hoc dictaui, usque quo habet »opto te, parens carissime, bene ualere.« [2] Apronianus dixit: Semper sic falsum per terrorem, per scaenam, per inreligiosam mentem actum est ab his qui catholicae ecclesiae consentire noluerunt. nam Paulino hic administrante uices praefectorum subornatus est quidam priuatus homo, qui modicum cursoris haberet, qui ad catholicae unitatis ⟨fideles⟩ ueniret atque eos induceret et terreret. detecta igitur factio est. nam conponebatur Felici religiosissimo episcopo per mendacium ut uideretur scripturas prodidisse et exussisse. Ingentius quidem, cum hoc totum, quicquid agebat, obesset sanctitati et religioni Caeciliani, subornatus est ut ueniret cum litteris ueluti Felicis episcopi ad Caecilianum duouirum et ei confingeret a Felice se esse mandatum. dicat ipsa uerba quibus hoc est confictum. [3] Aelianus proconsul dixit: Dic. Apronianus dixit: Dic, inquit, Caeciliano amico meo quod codices accepi pretiosos deificos XI, quiaque me nunc conuenit ut illos restituam, dic quod anno magistratus tui eos exusseris, ne reddam illos. qua de re igitur de Ingentio quaerendum est quatenus haec machinata sint ac fabricata, et quatenus uoluerit circumscribere magistrum ad mendacium, ut Felicem asper-

---

4 ad praesente epistola *cod.* **5** legit] *fort.* legi | falsa *cod.* **13** modum *D.* **14** fideles *Zi.*, *fort.* seniores; ad cathol. ecclesiae unitatem *D.* | indiceret *cod.* **18** quidam *cod.* **22** ipsa] *fort.* ipse (*D.*) **25** quique *cod.*

geret infamia. dicat a quo missus sit, uerum tamen si machinationem istam in conscientiam Felicis * , quo Caeciliani pudori et initio derogaret. est enim quidam qui per Mauritaniam et Numidiam legatus 5 missus sit ex diuersa parte.

VI. Et adstante Ingentio Aelianus proconsul dixit: Cuius praecepto ea suscepisti agenda quae tibi obiciuntur? Ingentius dixit: Vbi? [2] Aelianus proconsul dixit: Quoniam fingis te non intellegere 10 quod interrogaris, dicam apertius. quis te ad magistratum Caecilianum misit? Ingentius dixit: Nemo me misit. [3] Aelianus proconsul dixit: Quomodo ergo uenisti ad magistratum Caecilianum? Ingentius dixit: Cum uenissemus et ageretur causa Mauri ab Vtica 15 episcopi, qui episcopatum sibi redemit, ad urbem ascendit Autumnitanus episcopus Felix, ut tractaret, et dixit: Nemo communicet, quia falsum admisit. et dixi illi ego econtra: Nec tibi nec illi, quia traditor es. dolui enim causam Mauri hospitis mei, 20 quia communicaueram cum illo in peregre, quia euasi persecutionem. exinde iui in patria ipsius Felicis, duxi mecum tres seniores, ut uiderent an uerum tradidisset an non. [4] Aproniann s dixit: Non ita. uenit ad Caecilianum; quaere de Caeciliano. 25 [5] Aelianus proconsul Caeciliano dixit: Quomodo ad te uenit Ingentius? [6] Caecilianus respondit: Domi ad me uenit, prandebam cum operarios, uenit illuc, stetit in ianua. Caecilianus ubi est? dixit. respondi: Hic. ego dico ei: Quid est? omnia recte? Omnia, dicit. 30 respondi illi: Si non fastidis prandere, ueni prande.

---

2 in conscientia *D.* | Felicis] parauerit *uel tale aliquid addendum coni. Zi.* **3** initio] *fort.* uitio **10** dic *cod.* **21** ibi *cod.* | patriam *Zi.* **24** quaere *Zi.*] quaerere *cod.* **28** Hic] hoc *cod.*

dicit mihi: Reuertor huc. [7] uenit illuc solus. dicere mihi coepit, ecce sic mihi curare et inquirere an adusta fuerit scriptura anno duouiratus mei. dico illi ego: Molestus es mihi, tu homo inmissus es, laxa hinc te a me. et spreui illum a me. [8] et uenit 5 illo iterato cum collega meo, cum quo fui aedilis. ait mihi collega meus: Felix noster episcopus misit huc hominem, ut facias illi litteras, quia accepit codices pretiosos et noluit reuocare illos. scribas illo quod anno duouiratus tui conbusti sunt. et dixi 10 ego: Haec est fides Christianorum?

VII. Ingentius dixit: Domine, ueniat et Augentius. et ego honorificus sum, et honor meus pereat, et huius latera habemus. [2] Aelianus proconsul Ingentio dixit: Reuinceris alio titulo. Aelianus pro- 15 consul ad officium dixit: Apta illum. [3] cumque aptaretur, Aelianus proconsul dixit: Suspendatur. cumque suspenderetur, Aelianus proconsul Caeciliano dixit: Quomodo ad te Ingentius uenit? [4] respondit: Misit huc me Felix, dixit, noster, ut scribas illo 20 quia est unus perditus nescio qui, habens penes me codices pretiosissimos et nolo illos restituere. itaque fac litteras quia adusti sunt, ne reuocet illos. [5] et ego dixi: Christiani fides haec est? et coepi illum corripere. et ait collega meus: Scribe illo Felici 25 nostro. et sic ego epistolam dictaui, quae paret usque quo dictaui.

VIII. Aelianus proconsul dixit: Audi sine metu recitationem epistolae tuae, recognosce quousque dictaueris. [2] Agesilaus recitauit: »* * * opto te, 30

---

8 hoc *cod.*, hunc *D.* **9** reuocari *D.* **12** Auxentius *cod.* **14** h. latera] eius litteras *Ma.* **20** huc] hoc *cod.* **23** reuocet *D.*] reuocem *cod.*

parens carissime, multos annos bene ualere.« Aelianus proconsul Caeciliano dixit: Hucusque dictasti? respondit: Hucusque, relicum falsum est. [3] Agesilaus recitauit: »Hoc signo quod deprecatorium ad me
5 misisti, nisi ego et tu et cuius est praetorium, et dixit: Tolle clauem, et quos inuenies in cathedra libros et super lapide codices, tolle illos. sane uide officiales ne tollant oleum et triticum. [4] et ego dixi: Tu nescis quia, ubi scripturae inueniuntur, et ipsa
10 domus diruitur? et dixisti: Quid ergo faciemus? [5] et dixi ego uobis: Tollat aliquis de uobis in areis ubi orationes facitis, et illic ponantur. et ego ueuio cum officiales et tollo. [6] et ⟨nos illo uenimus⟩ et omnia tulimus secundum placitum et ussimus secundum
15 sacrum praeceptum. [7] Maximus dixit: Quoniam eius epistolae tenor etiam apud acta recitatus est, quam ipse agnouit ac se misisse dixit, quaesumus hoc actis tuis haereat. Speretius dixit: Quae dixisti scripta sunt.« [8] Caecilianus respondit: Ex illo est falsum,
20 hucusque est epistola mea quousque dixi: »bene uale, parens carissime.« [9] Aelianus proconsul dixit: Quem dicis addidisse ad epistolam? Caecilianus dixit: Ingentium. [10] Aelianus proconsul dixit: Professio tua actis haeret.

25 IX. Aelianus proconsul Ingentio dixit: Torqueris ne mentiaris. Ingentius dixit: Erraui, huic epistolae ego addidi dolens causa Mauri hospitis, mei. [2] Aelianus proconsul dixit: ⟨Constantinus⟩

---

4 de praetorium *cod., cf. supra p. 208 l. 18.* **5** et cuius est] ingressus es *V.* **6** dixisti *edd. pler.* | quos] quod *cod.* **14** et ussimus *scripsi*] adusi sumus *cod.*, et adussimus *edd. pler.*, *coniecit* ut iussi sumus *Zi.* **16** recitatum *cod.* **17** agnouit ac se *D., cf. supra p. 209 l. 1*] agnouisse ac *cod.* **18** dixistis *cod. et edd.* **19** Ex illo *D.*] cillo *cod.* **20** hucusque *Zi.*] quousque *cod.*

Maximus semper Augustus et Licinius Caesar ita pietatem Christianis exhibere dignantur, ut disciplinam corrumpi nolint, sed potius obseruari religionem istam et coli uelint. [3] noli itaque tibi blandiri quod, cum mihi dicas dei cultorem te esse, [ac] propterea non possis torqueri. torqueris, ne mentiaris, quod alienum Christianis esse uidetur. et ideo dic simpliciter, ne torquearis. Ingentius dixit: Iam confessus sum sine tormento. [4] Apronianus dixit: Dignare de eo quaerere, qua auctoritate, quo dolo, qua insania circuierit Mauritanias omnes, Numidias etiam, qua ratione seditionem commouerit catholicae ecclesiae. [5] Aelianus proconsul dixit: Ad Numidias fuisti? respondit: Non, domine. sit qui probet. [6] Aelianus proconsul dixit: Nec in Mauritania? respondit: Negotiari illo fui. Apronianus dixit: Et in hoc mentitur, domine — nam ad Mauritaniae situm non nisi per Numidias pergitur — quatenus dicit se in Mauritania fuisse, non fuisse in Numidia. [7] Aelianus proconsul Ingentio dixit: Cuius condicionis es? Ingentius dixit: Decurio sum Ziquensium. [8] Aelianus proconsul ad officium dixit: Submitte illum. quo submisso Aelianus proconsul Caeciliano dixit: Falsa dicis quae dixisti. Caecilianus respondit: Non, domine. is qui scripsit epistolam, iube ueniat; amicus ipsius est, ipse dicet quousque dictaui epistolam. [9] Aelianus proconsul dixit: Quis est ille quem uenire desideras? Caecilianus dixit: Augentium, cum quo fui aedilis. non possum probare nisi per ipsum Augentium, qui scripsit epistolam; quousque dictaui illi, ipse dicere potest. [10] Aelianus proconsul dixit:

---

1 Caesar *cod.*] Caesares *edd.* **5** dei cultorem] decurionem *B. al.* | ac *del. coni Zi.* **11** qua] quia *cod.*

Constat ergo falsam esse epistolam? Caecilianus respondit: Constat, domine, non mentior in sanguine meo. [11] Aelianus proconsul dixit: Cum duouiratum egeris in patria tua, oportet fidem uerbis tuis habere.
5 Apronianus dixit: Nec nouum est illis hoc facere. ceterum et actis addiderunt quod uoluerunt; iam artificium est illis. [12] Aelianus proconsul dixit: Professione Caeciliani, qui acta falsata esse dicit atque epistolae plurima addita, manifestatum est
10 qua uoluntate haec gesserit Ingentius, et ideo recipiatur in carcerem; est enim artiori interrogationi necessarius. [13] Felicem autem religiosum episcopum liberum esse ab exustione instrumentorum deificorum manifestum est, cum nemo in eum aliquid probare
15 potuerit, quod religiosissimas scripturas prodiderit uel exusserit. [14] omnium enim interrogatio supra scripta manifestata est nullas scripturas deificas uel inuentas uel corruptas uel incensas fuisse. [15] hoc actis continetur quod Felix episcopus religiosus illis
20 temporibus neque praesens fuerit neque conscientiam accommodauerit neque tale aliquid fieri iusserit. [16] Agesilaus dixit: De his qui ad potestatem uestram instruendam uenerunt, quid iubet potestas tua? Aelianus proconsul dixit: Reuertantur ad sedes suas.

---

8 professio *cod.*, ex professione *edd. pler.* **19** quod] quo *cod.* **24** *Subscr.* Explicit gesta purgationis Felicis episcopi Autumnitani ordinatoris Caeciliani Carthaginis *cod.*

XXII.

Πράξεις Παύλου καὶ Θέκλης.

[1] Ἀναβαίνοντος Παύλου εἰς Ἰκόνιον μετὰ τὴν φυγὴν τὴν ἀπὸ Ἀντιοχείας ἐγενήθησαν σύνοδοι αὐτῷ Δημᾶς καὶ Ἑρμογένης ὁ χαλκεύς, ὑποκρίσεως γέμοντες, καὶ ἐξελιπάρουν τὸν Παῦλον ὡς ἀγαπῶντες αὐτόν. ὁ 5 δὲ Παῦλος ἀποβλέπων εἰς μόνην τὴν ἀγαθοσύνην τοῦ Χριστοῦ οὐδὲν φαῦλον ὑπενόει ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' ἔστεργεν αὐτοὺς σφόδρα, ὥστε πάντα τα λόγια κυρίου καὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἑρμηνείας [τοῦ εὐαγγελίου] καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἠγαπημένου ἐγλύ- 10 καινεν αὐτούς, καὶ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Χριστοῦ, πῶς ἀπεκαλύφθη αὐτῷ, κατὰ ῥῆμα διηγεῖτο αὐτοῖς [καὶ ὅτι ἐκ Μαρίας καὶ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ὁ Χριστός ἐστιν].

[2] Καί τις ἀνὴρ ὀνόματι Ὀνησιφόρος ἀκούσας τὸν Παῦλον παραγενόμενον εἰς Ἰκόνιον, ἐξῆλθεν εἰς συνάν- 15 τησιν αὐτῷ μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ Σιμία καὶ Ζήνωνος καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Λέκτρας, ἵνα αὐτὸν ὑποδέξηται. διηγήσατο γὰρ αὐτῷ Τίτος ποταπός ἐστιν τῇ εἰδέᾳ ὁ Παῦλος· οὐ γὰρ εἶδεν αὐτὸν σαρκὶ ἀλλὰ μόνον πνεύματι. [3] καὶ ἐπορεύετο κατὰ τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τὴν 20 ἐπὶ Λύστραν, καὶ εἱστήκει ἀπεκδεχόμενος αὐτόν, καὶ τοὺς διερχομένους ἐθεώρει κατὰ τὴν μήνυσιν Τίτου.

---

2 s. cf. Act. 13,51. **4** cf. II Tim. 4,10. 1,15. **7** ὑπενόει ἐν scripsi coll. LL.] ἐποίει codd. **12** s. καὶ ὅτι — ἐστιν om. Ti. Ls. **13** ἐστιν] add. *secundum carnem* LL. **14** cf. II Tim. 1,16.

εἶδεν δὲ τὸν Παῦλον ἐρχόμενον, ἄνδρα μικρὸν τῷ μεγέθει, ψιλὸν τῇ κεφαλῇ, ἀγκύλον ταῖς κνήμαις, εὐεκτικόν, σύνοφρυν, μικρῶς ἐπίρινον, χάριτος πλήρη· ποτὲ μὲν γὰρ ἐφαίνετο ὡς ἄνθρωπος, ποτὲ δὲ ἀγγέλου πρόσωπον
5 εἶχεν. [4] καὶ ἰδὼν ὁ Παῦλος τὸν Ὀνησιφόρον ἐμειδίασεν, καὶ εἶπεν ὁ Ὀνησιφόρος· Χαῖρε, ὑπηρέτα τοῦ εὐλογημένου. κἀκεῖνος εἶπεν· Ἡ χάρις μετὰ σοῦ καὶ τοῦ οἴκου σου. Δημᾶς δὲ καὶ Ἑρμογένης ἐζήλωσαν καὶ πλείονα τὴν ὑπόκρισιν ἐκίνησαν, ὡς εἰπεῖν τὸν Δημᾶν· Ἡμεῖς
10 οὐκ ἐσμὲν τοῦ εὐλογημένου, ὅτι ἡμᾶς οὐκ ἠσπάσω οὕτως; καὶ εἶπεν ὁ Ὀνησιφόρος· Οὐχ ὁρῶ ἐν ὑμῖν καρπὸν δικαιοσύνης· εἰ δὲ ἔστε τινές, δεῦτε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ ἀναπαύσασθε.

[5] Καὶ εἰσελθόντος Παύλου εἰς τὸν τοῦ Ὀνησιφόρου
15 οἶκον ἐγένετο χαρὰ μεγάλη, καὶ κλίσις γονάτων καὶ κλάσις ἄρτου καὶ λόγος θεοῦ περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀναστάσεως, λέγοντος τοῦ Παύλου· Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ ἁγνὴν τὴν σάρκα τηρήσαντες, ὅτι αὐτοὶ ναὸς θεοῦ
20 γενήσονται. μακάριοι οἱ ἐγκρατεῖς, ὅτι αὐτοῖς λαλήσει ὁ θεός. μακάριοι οἱ ἀποταξάμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅτι αὐτοὶ εὐαρεστήσουσιν τῷ θεῷ. μακάριοι οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὸν θεόν. μακάριοι οἱ φόβον ἔχοντες θεοῦ, ὅτι αὐτοὶ
25 ἄγγελοι θεοῦ γενήσονται. [6] μακάριοι οἱ τρέμοντες τὰ λόγια τοῦ θεοῦ, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. μακάριοι οἱ σοφίαν λαβόντες Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ ὑψίστου κληθήσονται. μακάριοι οἱ τὸ βάπτισμα

---

6 s. εὐλογημένου] add. θεοῦ edd. 10 εὐλογημένου] add. θεοῦ Ti. 16 cf. Lc. 24,35. Act. 2,42. 17 s. Mt. 5,8. 19 cf. I Tim. 5,22. 19 s. cf. I Cor. 3,16. II Cor. 6,16. 21 cf. Lc. 14,33 | 22 εὐαρεστήσ. τῷ θεῷ (cf. Hebr. 11,5)] εὐθεῖς κληθήσονται Ti. 22 s. I Cor. 7,29. 24 cf. Rom. 3,18. II Cor. 7,1. 26 Mt. 5,4. 27 s. Mt. 5,9. Lc. 1,32.

τηρήσαντες, ὅτι αὐτοὶ ἀναπαύσονται πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. μακάριοι οἱ σύνεσιν Ἰησοῦ Χριστοῦ χωρήσαντες, ὅτι αὐτοὶ ἐν φωτὶ γενήσονται. μακάριοι οἱ δι' ἀγάπην θεοῦ ἐξελθόντες τοῦ σχήματος τοῦ κοσμικοῦ, ὅτι αὐτοὶ ἀγγέλους κρινοῦσιν καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ 5 *σταθήσονται. μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται καὶ οὐκ ὄψονται ἡμέραν κρίσεως πικράν. μακάρια τὰ σώματα τῶν παρθένων, ὅτι αὐτὰ εὐαρεστήσουσιν τῷ θεῷ καὶ οὐκ ἀπολέσουσιν τὸν μισθὸν τῆς ἁγνείας αὐτῶν· ὅτι ὁ λόγος τοῦ πατρὸς ἔργον αὐτοῖς* 10 *γενήσεται σωτηρίας εἰς ἡμέραν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀνάπαυσιν ἕξουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος.*

[7] *Καὶ ταῦτα τοῦ Παύλου λέγοντος ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, Θέκλα τις παρθένος, Θεοκλείας μητρός, μεμνηστευμένη ἀνδρὶ Θαμύριδι, καθε-* 15 *σθεῖσα ἐπὶ τῆς σύνεγγυς θυρίδος τοῦ οἴκου ἤκουεν νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸν περὶ ἁγνείας λόγον λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Παύλου· καὶ οὐκ ἀπένευεν ἀπὸ τῆς θυρίδος, ἀλλὰ τῇ πίστει ἐπήγετο ὑπερευφραινομένη. ἔτι δὲ καὶ βλέπουσα πολλὰς γυναῖκας καὶ παρθένους εἰσπορευομένας* 20 *πρὸς τὸν Παῦλον, ἐπεπόθει καὶ αὐτὴ καταξιωθῆναι κατὰ πρόσωπον στῆναι Παύλου καὶ ἀκούειν τὸν τοῦ Χριστοῦ λόγον· οὐδέπω γὰρ τὸν χαρακτῆρα Παύλου ἑωράκει, ἀλλὰ τοῦ λόγου ἤκουεν μόνον.*

[8] *Ὡς δὲ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τῆς θυρίδος, πέμπει* 25 *ἡ μήτηρ αὐτῆς πρὸς τὸν Θάμυριν· ὁ δὲ ἔρχεται περιχαρής, ὡς ἤδη λαμβάνων αὐτὴν πρὸς γάμον. εἶπεν οὖν ὁ Θάμυρις πρὸς Θεοκλείαν· Ποῦ μού ἐστιν ἡ Θέκλα; καὶ εἶπεν Θεοκλεία· Καινόν σοι ἔχω εἰπεῖν θεώρημα, Θάμυρι. ἡμέραι γὰρ ἤδη τρεῖς καὶ νύκτες τρεῖς, Θέκλα* 30 *ἀπὸ ταύτης τῆς θυρίδος οὐκ ἐγήγερται, οὔτε ἐπὶ τὸ φαγεῖν*

---

5 s. *τοῦ πατρὸς εὐλογηθήσονται* Ls. **6** s. Mt. 5,7. **7** cf. Mt. 10,15 etc. **9** cf. Mt. 10,42. **29** *θεώρημα* Ox.] *διήγημα* Ti. Ls.

οὔτε ἐπὶ τὸ πιεῖν, [ἀλλὰ] ἀτενίζουσα ὡς πρὸς εὐφρασίαν, οὕτως πρόσκειται ἀνδρὶ ξένῳ ἀπατηλοὺς καὶ ποικίλους καὶ κενοὺς λόγους διδάσκοντι, ὥστε με θαυμάζειν εἰ ἡ τοιαύτη παρθένος χαλεπῶς ἐνοχλεῖται. [9] ὁ ἄνθρωπος 5 οὗτος, Θάμυρι, τὴν Ἰκονιέων πόλιν ἀνασείει, ἔτι δὲ καὶ τὴν σὴν Θέκλαν· πᾶσαι γὰρ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ νέοι εἰσέρχονται πρὸς αὐτόν, διδασκόμενοι παρ' αὐτοῦ ὅτι Δεῖ, φησίν, ἕνα καὶ μόνον θεὸν φοβεῖσθαι καὶ ζῆν ἁγνῶς. ἔτι δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ μου ὡς ἀράχνη ἐπὶ τῆς 10 θυρίδος δεδεμένη τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λόγοις κρατεῖται ἐπιθυμίᾳ καινῇ καὶ πάθει δεινῷ. ἀτενίζει γὰρ τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἑάλωται ἡ παρθένος. ἀλλὰ πρόσελθε αὐτῇ σὺ καὶ λάλησον· σοὶ γάρ ἐστιν ἡρμοσμένη.

[10] Καὶ προσελθὼν Θάμυρις, ἅμα μὲν φιλῶν αὐτήν, 15 ἅμα δὲ καὶ φοβούμενος τὴν ἔκπληξιν αὐτῆς, εἶπεν· Θέκλα ἐμοὶ μνηστευθεῖσα, τί τοιαύτη κάθησαι; καὶ ποῖόν σε πάθος κατέχει ἔκπληκτον; ἐπιστράφηθι πρὸς τὸν σὸν Θάμυριν καὶ αἰσχύνθητι. ἔτι δὲ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς τὰ αὐτὰ ἔλεγεν· Τέκνον, τί τοιαύτη κάτω βλέπουσα 20 κάθησαι, καὶ μηδὲν ἀποκρινομένη ἀλλὰ παραπλήξ; καὶ οἱ μὲν ἔκλαιον δεινῶς, Θάμυρις μὲν γυναικὸς ἀστοχῶν, Θεοκλεία δὲ τέκνου, αἱ δὲ παιδίσκαι κυρίας· πολλὴ οὖν σύγχυσις ἦν ἐν τῷ οἴκῳ πένθους. καὶ τούτων οὕτως γινομένων Θέκλα οὐκ ἀπεστράφη, ἀλλ' ἦν ἀτενίζουσα 25 τῷ λόγῳ Παύλου.

[11] Ὁ δὲ Θάμυρις ἀναπηδήσας ἐξῆλθεν εἰς τὸ ἄμφοδον, καὶ παρετήρει τοὺς εἰσερχομένους πρὸς τὸν Παῦλον καὶ ἐξερχομένους. καὶ εἶδεν δύο ἄνδρας εἰς ἑαυτοὺς μαχομένους πικρῶς, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· 30 Ἄνδρες, τίνες ἐστέ, εἴπατέ μοι, καὶ τίς οὗτος ὁ ἔσω μεθ' ὑμῶν, πλανῶν ψυχὰς νέων καὶ παρθένων ἀπατῶν, ἵνα

---

4 παρθένος Ox., cf. La] αἰδὼς τῆς παρθένου Ti. Ls. 6 νέοι] add. σὺν ταῖς ⟨παρθένοις⟩ Ox., cf. Lb. 7 s. διδασκόμενοι φοβεῖσθαι θεὸν Ti. (om. παρ' αὐτοῦ — μόνον).

γάμοι μὴ γίνωνται ἀλλὰ οὕτως μένωσιν· ὑπισχνοῦμαι οὖν ὑμῖν δοῦναι πολλὰ χρήματα, ἐὰν εἴπητέ μοι περὶ αὐτοῦ· εἰμὶ γὰρ πρῶτος τῆς πόλεως. [12] *καὶ ὁ Δημᾶς καὶ Ἑρμογένης εἶπον αὐτῷ· Οὗτος μὲν τίς ἐστιν, οὐκ οἴδαμεν· στερεῖ δὲ νέους γυναικῶν καὶ παρθένους ἀν-* 5 *δρῶν, λέγων· Ἄλλως ἀνάστασις ὑμῖν οὐκ ἔστιν, ἐὰν μὴ ἁγνοὶ μείνητε καὶ τὴν σάρκα μὴ μολύνητε [ἀλλὰ τηρήσητε ἁγνήν].* [13] *ὁ δὲ Θάμυρις εἶπεν αὐτοῖς· Δεῦτε, ἄνδρες, εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ ἀναπαύσασθε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἀπῆλθον εἰς πολύτιμον δεῖπνον καὶ πολὺν οἶνον καὶ* 10 *πλοῦτον μέγαν καὶ τράπεζαν λαμπράν· καὶ ἐπότισεν αὐτοὺς ὁ Θάμυρις, φιλῶν τὴν Θέκλαν καὶ θέλων τυχεῖν γυναικός. καὶ εἶπεν ἐν τῷ δείπνῳ ὁ Θάμυρις· Ἄνδρες, τίς ἐστιν ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, εἴπατέ μοι, ἵνα κἀγὼ ἴδω· οὐ γὰρ μικρῶς ἀγωνιῶ ὑπὲρ τῆς Θέκλης, ὅτι οὕτως* 15 *φιλεῖ τὸν ξένον καὶ ἀποστεροῦμαι γάμου.* [14] *εἶπον δὲ Δημᾶς καὶ Ἑρμογένης· Προσάγαγε αὐτὸν τῷ ἡγεμόνι Καστελίῳ ὡς ἀναπείθοντα τοὺς ὄχλους ἐπὶ καινῇ διδαχῇ Χριστιανῶν, καὶ [οὕτως] ἀπολεῖ αὐτόν, καὶ σὺ ἕξεις τὴν γυναῖκά σου Θέκλαν. καὶ ἡμεῖς σε διδά-* 20 *ξομεν, ἣν λέγει οὗτος ἀνάστασιν γενέσθαι, ὅτι ἤδη γέγονεν ἐφ' οἷς ἔχομεν τέκνοις, [καὶ ἀνιστάμεθα θεὸν ἐπεγνωκότες ἀληθῆ].*

[15] *Ὁ δὲ Θάμυρις ἀκούσας ταῦτα, πλησθεὶς ζήλου καὶ θυμοῦ ὄρθρου ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον* 25 *Ὀνησιφόρου μετὰ ἀρχόντων καὶ δημοσίων καὶ ὄχλου ἱκανοῦ μετὰ ξύλων, λέγων· Διέφθειρας τὴν Ἰκονιέων πόλιν καὶ τὴν ἡρμοσμένην μοι, ἵνα μὴ θελήσῃ με· ἄγωμεν ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα Καστέλιον. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος*

---

7 s. ἀλλὰ τηρήσητε ἁγνήν om. et. LL. S. **14** ἴδω] γνῶ Ls. **19** καὶ 1⁰ (add. οὕτως Ls.)] add. *secundum senatus consultum* (al. *decretum senatus*) LL. **21** cf. II Tim. 2,18. **22** s. ἐφ οἷς — ἀληθῆ] *quoniam resurreximus et resurgimus* [*semper*] *in filiis nostris* LL. **27** λέγων (add. τῷ Παύλῳ Ls.] add. *impostor* LL.

ἔλεγεν· Ἀπάγαγε τὸν μάγον· διέφθειρεν γὰρ ἡμῶν πάσας τὰς γυναῖκας, καὶ συνεπείσθησαν οἱ ὄχλοι.

[16] Καὶ στὰς πρὸ τοῦ βήματος ὁ Θάμυρις κραυγῇ μεγάλῃ εἶπεν· Ἀνθύπατε, ὁ ἄνθρωπος οὗτος, οὐκ οἴδαμεν
5 *πόθεν ἐστίν, ὃς οὐκ ἐᾷ γαμεῖσθαι τὰς παρθένους· εἰπάτω ἐπὶ σοῦ τίνος ἕνεκεν ταῦτα διδάσκει. ὁ δὲ Δημᾶς καὶ Ἑρμογένης εἶπον τῷ Θαμύριδι· Λέγε αὐτὸν Χριστιανόν, καὶ οὕτως ἀπολέσεις αὐτόν. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔστησεν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ ἐκάλεσεν τὸν Παῦλον λέγων· Τίς εἶ, καὶ τί*
10 *διδάσκεις; οὐ γὰρ μικρῶς σου κατηγοροῦσιν. [17] καὶ ἦρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὁ Παῦλος λέγων· Εἰ ἐγὼ σήμερον ἀνακρίνομαι τί διδάσκω, ἄκουσον, ἀνθύπατε. Θεὸς ζῶν, θεὸς ἐκδικήσεων, θεὸς ζηλωτής, θεὸς ἀπροσδεής, χρῄζων τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἔπεμψέν με, ὅπως ἀπὸ*
15 *τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀκαθαρσίας ἀποσπάσω αὐτοὺς καὶ πάσης ἡδονῆς καὶ θανάτου, ὅπως μηκέτι ἁμαρτάνωσιν· διὸ ἔπεμψεν ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ παῖδα, ὃν ἐγὼ εὐαγγελίζομαι καὶ διδάσκω ἐν ἐκείνῳ ἔχειν τὴν ἐλπίδα τοὺς ἀνθρώπους· ὃς μόνος συνεπάθησεν πλανωμένῳ κόσμῳ,*
20 *ἵνα μηκέτι ὑπὸ κρίσιν ὦσιν, [ἀνθύπατε,] ἀλλὰ πίστιν ἔχωσιν καὶ φόβον θεοῦ καὶ γνῶσιν σεμνότητος καὶ ἀγάπην ἀληθείας. εἰ οὖν ἐγὼ τὰ ὑπὸ θεοῦ μοι ἀποκεκαλυμμένα διδάσκω, τί ἀδικῶ, ἀνθύπατε; ὁ δὲ ἀνθύπατος ἀκούσας ἐκέλευσεν δεθῆναι τὸν Παῦλον καὶ εἰς φυλακὴν*
25 *ἀπαχθῆναι. Μέχρις ἂν εὐσχολήσας, φησίν, ἀκούσομαι αὐτοῦ ἐπιμελέστερον.*

[18] Ἡ δὲ Θέκλα νυκτὸς περιελομένη τὰ ψέλια ἔδωκεν τῷ πυλωρῷ, καὶ ἀνοιγείσης αὐτῇ τῆς θύρας ἀπῆλθεν εἰς τὴν φυλακήν· καὶ δοῦσα τῷ δεσμοφύλακι κάτοπτρον
30 *ἀργυροῦν εἰσῆλθεν πρὸς τὸν Παῦλον, καὶ καθίσασα*

---

8 οὕτως] *celerius* LL. **16** μὴ ἁμάρτωσιν Ti. **20** ἀνθύπατε Ti. cum plerisque codd.] οἱ ἄνθρωποι Ls., om. S. et codd. plerique LL. **23** ἀνθύπατος] ἡγεμὼν Ls. **25** ἀπαχθῆναι] ἀποκατασταθῆναι Ti., βληθῆναι al.

παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἤκουσεν τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδὲν ἐδεδοίκει ὁ Παῦλος, ἀλλὰ τῇ τοῦ θεοῦ παρρησίᾳ ἐνεπολιτεύετο· κἀκείνης ηὔξανεν ἡ πίστις, καταφιλούσης τὰ δεσμὰ αὐτοῦ.

19 Ὡς δὲ ἐζητεῖτο Θέκλα ὑπὸ τῶν ἰδίων καὶ 5 Θάμυρις ὡς ἀπολομένης αὐτῆς ἐδίωκεν κατὰ τὰς ὁδούς, καί τις τῶν συνδούλων τοῦ πυλωροῦ ἐμήνυσεν ὅτι νυκτὸς ἐξῆλθεν. καὶ ἀνήτασαν τὸν πυλωρόν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Πεπόρευται πρὸς τὸν ξένον εἰς τὸ δεσμωτήριον. καὶ ἀπῆλθον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς καὶ εὗρον αὐτὴν τρόπον 10 τινὰ συνδεδεμένην τῇ στοργῇ. καὶ ἐξελθόντες ἐκεῖθεν τοὺς ὄχλους ἐπεσπάσαντο καὶ τῷ ἡγεμόνι ἐνεφάνισαν. 20 καὶ ἐκέλευσεν ἄγεσθαι τὸν Παῦλον ἐπὶ τὸ βῆμα· ἡ δὲ Θέκλα ἐκυλίετο ἐπὶ τοῦ τόπου οὗ ἐδίδασκεν καθήμενος ἐν τῇ φυλακῇ. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν κἀκείνην 15 ἀχθῆναι ἐπὶ τὸ βῆμα· ἡ δὲ μετὰ χαρᾶς ἀπίει ἀγαλλιωμένη. ὁ δὲ ὄχλος προσαχθέντος πάλιν τοῦ Παύλου περισσοτέρως ἐβόα· Μάγος ἐστίν, αἶρε αὐτόν. ἡδέως δὲ ἤκουεν ὁ ἀνθύπατος τοῦ Παύλου ἐπὶ τοῖς ὁσίοις ἔργοις τοῦ Χριστοῦ. καὶ συμβούλιον ποιήσας προσε- 20 καλέσατο τὴν Θέκλαν λέγων· Διὰ τί οὐ γαμεῖ κατὰ τὸν Ἰκονιέων νόμον τῷ Θαμύριδι; ἡ δὲ εἱστήκει Παύλῳ ἀτενίζουσα. τῆς δὲ μὴ ἀποκρινομένης, Θεοκλεία ἡ μήτηρ αὐτῆς ἀνέκραγεν λέγουσα· Κατάκαιε τὴν ἄνομον, κατάκαιε τὴν ἄνυμφον ἐν μέσῳ θεάτρου, ἵνα πᾶσαι αἱ ὑπὸ 25 τούτου διδαχθεῖσαι γυναῖκες φοβηθῶσιν.

21 Καὶ ὁ ἡγεμὼν ἔπαθεν μεγάλως, καὶ τὸν μὲν Παῦλον φραγελλώσας ἔξω τῆς πόλεως ἐξέβαλεν, τὴν δὲ Θέκλαν ἔκρινεν κατακαῆναι. καὶ εὐθέως ὁ ἡγεμὼν ἀναστὰς ἀπίει εἰς τὸ θέατρον· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐξῆλθεν 30

---

5 s. καὶ Θαμύριδος, ὡς ἀπολλυμένη ἐδιώκετο Ls. **14** ἐδίδασκεν] add. ὁ Παῦλος Ls. **16** ἀπίει] προσίει Ti. **20** s. ἐκάλεσεν Ls. **21** γαμεῖ] πείθει Ti.

ἐπὶ τὴν ἀνάγκην τῆς θεωρίας. ἡ δὲ Θέκλα ὡς ἀμνὸς ἐν ἐρήμῳ περισκοπεῖ τὸν ποιμένα, οὕτως ἐκείνη τὸν Παῦλον ἐζήτει. καὶ ἐμβλέψασα εἰς τὸν ὄχλον εἶδεν τὸν κύριον καθήμενον ὡς Παῦλον, καὶ εἶπεν· Ὡς ἀνυπομονήτου
5 *μου οὔσης ἦλθεν Παῦλος θεάσασθαί με. καὶ προσεῖχεν αὐτῷ ἀτενίζουσα· ὁ δὲ εἰς οὐρανοὺς ἀπίει.* [22] *οἱ δὲ παῖδες καὶ αἱ παρθένοι ἤνεγκαν ξύλα καὶ χόρτον, ἵνα Θέκλα κατακαῇ. ὡς δὲ εἰσῆλθεν γυμνή, ἐδάκρυσεν ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐθαύμασεν τὴν ἐν αὐτῇ δύναμιν. ἔστρωσαν*
10 *δὲ τὰ ξύλα καὶ ἐκέλευσαν αὐτὴν οἱ δήμιοι ἐπιβῆναι τῇ πυρᾷ· ἡ δὲ τύπον σταυροῦ ποιησαμένη ἐπέβη τῶν ξύλων· οἱ δὲ ὑφῆψαν. καὶ μεγάλου πυρὸς λάμψαντος οὐχ ἥψατο αὐτῆς τὸ πῦρ· ὁ γὰρ θεὸς σπλαγχνισθεὶς ἦχον ὑπόγαιον ἐποίησεν, καὶ νεφέλη ἄνωθεν ἐπεσκίασεν ὕδατος*
15 *πλήρης καὶ χαλάζης, καὶ ἐξεχύθη πᾶν τὸ κύτος, ὡς πολλοὺς κινδυνεῦσαι καὶ ἀποθανεῖν, καὶ τὸ πῦρ σβεσθῆναι, τὴν δὲ Θέκλαν σωθῆναι.*

[23] *Ἦν δὲ ὁ Παῦλος νηστεύων μετὰ Ὀνησιφόρου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων ἐν μνημείῳ*
20 *ἀνοικτῷ, ἐν ὁδῷ ἐν ᾗ ἀπὸ Ἰκονίου εἰς Δάφνην πορεύονται. ἡνίκα δὲ ἡμέραι πολλαὶ διῆλθον νηστευόντων αὐτῶν, εἶπον οἱ παῖδες τῷ Παύλῳ· Πεινῶμεν, καὶ οὐκ εἶχον πόθεν ἀγοράσωσιν ἄρτους. κατέλιπεν γὰρ τὰ τοῦ κόσμου ὁ Ὀνησιφόρος καὶ Παύλῳ ἠκολούθει πανοικί.*
25 *Παῦλος δὲ ἀποδυσάμενος τὸν ἐπενδύτην εἶπεν· Ὕπαγε, τέκνον, ἀγόρασον ἄρτους πλείονας καὶ φέρε. ὡς δὲ ἠγόραζεν ὁ παῖς, εἶδεν Θέκλαν τὴν γείτονα, καὶ ἐθαμβήθη καὶ εἶπεν· Θέκλα, ποῦ πορεύῃ; ἡ δὲ εἶπεν· Παῦλον διώκω, ἐκ πυρὸς σωθεῖσα. καὶ ὁ παῖς εἶπεν· Δεῦρο,*
30 *ἀπαγάγω σε πρὸς αὐτόν· στενάζει γὰρ περὶ σοῦ καὶ προσεύχεται καὶ νηστεύει ἡμέρας ἤδη ἕξ.* [24] *ὡς δὲ*

---

1 *ἐπὶ τὴν θεωρίαν Θέκλης* Ti., om. *Θέκλα* post *ἡ δὲ* **6** *ἀνίει* Ti. **11** *τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ* Ls. **20** *ἀνοικτῷ*] *καινῷ* Ti.

ἐπέστη ἐπὶ τὸ μνημεῖον Παύλῳ κεκλικότι τὰ γόνατα καὶ προσευχομένῳ καὶ λέγοντι· Πάτερ Χριστοῦ, μὴ ἀψάσθω Θέκλης τὸ πῦρ, ἀλλὰ πάρεσο αὐτῇ, ὅτι σή ἐστιν, ἥδε ὄπισθεν ἑστῶσα ἐβόησεν· Πάτερ, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὁ τοῦ παιδὸς τοῦ ἀγαπητοῦ σου πατήρ, 5 εὐλογῶ σε ὅτι ἔσωσάς με, ἵνα Παῦλον ἴδω. καὶ ἀναστὰς Παῦλος εἶδεν αὐτὴν καὶ εἶπεν· Θεὲ καρδιογνῶστα, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐλογῶ σε ὅτι ὃ ἠρώτησα ἐτάχυνάς μοι καὶ εἰσήκουσάς μου.

[25] Καὶ ἦν ἔσω ἐν τῷ μνημείῳ ἀγάπη πολλή, 10 Παύλου ἀγαλλιωμένου καὶ Ὀνησιφόρου καὶ πάντων. εἶχον δὲ ἄρτους πέντε καὶ λάχανα καὶ ὕδωρ, καὶ εὐφραίνοντο ἐπὶ τοῖς ὁσίοις ἔργοις τοῦ Χριστοῦ. καὶ εἶπεν Θέκλα Παύλῳ· Περικαροῦμαι καὶ ἀκολουθήσω σοι ὅπου δ' ἂν πορεύῃ. ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ καιρὸς αἰσχρός, καὶ σὺ εὔμορφος· 15 μὴ ἄλλος σε πειρασμὸς λήψεται χείρων τοῦ πρώτου, καὶ οὐχ ὑπομείνῃς [ἀλλὰ δειλανδρήσῃς]. καὶ εἶπεν Θέκλα· Μόνον δός μοι τὴν ἐν Χριστῷ σφραγῖδα, καὶ οὐχ ἅψεταί μου πειρασμός. καὶ εἶπεν Παῦλος· Θέκλα, μακροθύμησον, καὶ λήψῃ τὸ ὕδωρ. 20

[26] Καὶ ἀπέπεμψεν Παῦλος Ὀνησιφόρον πανοικὶ εἰς Ἰκόνιον, καὶ οὕτως λαβόμενος τὴν Θέκλαν εἰς Ἀντιόχειαν εἰσῆλθεν. ἅμα δὲ τῷ εἰσέρχεσθαι αὐτούς, Σύρος τις Ἀλέξανδρος ὀνόματι, Ἀντιοχέων πρῶτος, ἰδὼν τὴν Θέκλαν ἠράσθη αὐτῆς, καὶ ἐξελιπάρει τὸν Παῦλον χρήμασι καὶ 25 δώροις. ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν· Οὐκ οἶδα τὴν γυναῖκα ἣν λέγεις, οὐδέ ἐστιν ἐμή. ὁ δὲ πολὺ δυνάμενος, αὐτὸς αὐτῇ περιεπλάκη εἰς τὸ ἄμφοδον· ἡ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ Παῦλον ἐζήτει, καὶ ἀνέκραγεν πικρῶς λέγουσα· Μὴ βιάσῃ τὴν ξένην, μὴ βιάσῃ τὴν τοῦ θεοῦ δούλην. 30

---

3 ἥδε] ἡ δὲ edd., αὕτη codd. nonn. **5** σου] add. Ἰησοῦ Χριστοῦ Ls. **6** με] add. ἐκ πυρὸς Ls. **12** ὕδωρ] add. ⟨καὶ ἅλας⟩ Ls. **17** ἀλλὰ δειλανδρήσῃς om. LL. S. **23** Σύρος] συριάρχης Ti. Ls. **24** Ἀντιοχ. πρῶτος om. Ls.

Ἰκονιέων εἰμὶ πρώτη, καὶ διὰ τὸ μὴ θέλειν με γαμηθῆναι Θαμύριδι, ἐκβέβλημαι τῆς πόλεως. καὶ λαβομένη τοῦ Ἀλεξάνδρου περιέσχισεν αὐτοῦ τὴν χλαμύδα καὶ τὸν στέφανον ἀφείλετο ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ
5 *ἔστησεν αὐτὸν θρίαμβον.* [27] *ὁ δὲ ἅμα μὲν φιλῶν αὐτήν, ἅμα δὲ καὶ αἰσχυνόμενος τὸ γεγονὸς αὐτῷ, προσήγαγεν αὐτὴν τῷ ἡγεμόνι. κἀκείνης ὁμολογησάσης ταῦτα πεπραχέναι, κατέκρινεν αὐτὴν εἰς θηρία. αἱ δὲ γυναῖκες ἐξεπλάγησαν καὶ ἀνέκραξαν παρὰ τὸ βῆμα· Κακὴ κρίσις,*
10 *ἀνοσία κρίσις. ἡ δὲ Θέκλα ᾐτήσατο τὸν ἡγεμόνα ἵνα ἁγνὴ μείνῃ μέχρις οὗ θηριομαχήσῃ. καί τις γυνὴ ὀνόματι Τρύφαινα, πλουσία, ἧς ἡ θυγάτηρ ἐτεθνήκει, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τήρησιν, καὶ εἶχεν εἰς παραμυθίαν.*

[28] *Ἡνίκα δὲ τὰ θηρία ἐπόμπευεν, ἐπέδησαν αὐτὴν*
15 *λεαίνῃ πικρᾷ, καὶ ἡ βασίλισσα Τρύφαινα ἐπηκολούθει αὐτῇ. ἡ δὲ λέαινα ἐπάνω καθεζομένης Θέκλης περιέλειχεν αὐτῆς τοὺς πόδας, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐξίστατο. ἡ δὲ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς ἦν »Ἱερόσυλος«. αἱ δὲ γυναῖκες μετὰ τῶν τέκνων ἔκραζον [ἄνωθεν] λέγουσαι·*
20 *Ὁ θεός, ἀνοσία κρίσις γίνεται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. καὶ ἀπὸ τῆς πομπῆς πάλιν λαμβάνει αὐτὴν ἡ Τρύφαινα. ἡ γὰρ θυγάτηρ αὐτῆς Φαλκονίλλα ἦν τεθνεῶσα, καὶ κατ' ὄναρ εἶπεν αὐτῇ· Μῆτερ, τὴν ξένην τὴν ἔρημον Θέκλαν ἕξεις εἰς τὸν ἐμὸν τόπον, ἵνα εὔξηται ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ*
25 *μετατεθῶ εἰς τὸν τῶν δικαίων τόπον.*

[29] *Ὅτε δὲ ἀπὸ τῆς πομπῆς ἐλάμβανεν αὐτὴν ἡ Τρύφαινα, ἅμα μὲν ἐπένθει ὅτι ἔμελλεν εἰς τὴν αὔριον θηριομαχεῖν, ἅμα δὲ καὶ στέργουσα ἐμπόνως ὡς τὴν θυγατέρα Φαλκονίλλαν εἶπεν· Τέκνον μου δεύτερον*

---

8 *θηρία*] add. [*ipso*] *Alexandro munus edente* LL., simil. S. **10** s. *ἵνα, φησίν, μέχρις οὗ θηριομαχήσω, μείνω ἁγνή* Ti. **11** s. *καί τις ⟨βασίλισσα⟩ πλουσία ὀνόμ. Τρύφ.* Ls., om. *γυνὴ ὀνόματι* et *πλουσία* Ti. **15** *βασίλισσα* om. Ti. **19** *ἄνωθεν* om. LL. S. **20** *Ὁ θεός* scripsi (*Ὦ θεέ* Ls.) coll. LL. S. (*O deus*, al. *Deus*)] om. Ti.

Θέκλα, δεῦρο πρόσευξαι ὑπὲρ τοῦ τέκνου μου, ἵνα ζήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας· τοῦτο γὰρ εἶδον ἐν ὕπνοις. ἡ δὲ μὴ μελλήσασα ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτῆς καὶ εἶπεν· Ὁ θεὸς ⟨τῶν οὐρανῶν⟩, ὁ υἱὸς τοῦ ὑψίστου, δὸς αὐτῇ κατὰ τὸ θέλημα αὐτῆς, ἵνα ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Φαλκο- 5 νίλλα ζήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας. καὶ ταῦτα εἰπούσης Θέκλης ἐπένθει ἡ Τρύφαινα ἐπέχουσα τοιοῦτον κάλλος εἰς θηρία βαλλόμενον.

30 Καὶ ὅτε ὄρθρος ἐγένετο, ἦλθεν Ἀλέξανδρος παραλαβεῖν αὐτήν, αὐτὸς γὰρ ἐδίδου τὰ κυνήγια, λέγων· 10 Ὁ ἡγεμὼν κάθηται καὶ ὁ ὄχλος θορυβεῖ ἡμᾶς· δὸς ἀπαγάγω τὴν θηριομάχον. ἡ δὲ Τρύφαινα ἀνέκραξεν, ὥστε φυγεῖν αὐτόν, λέγουσα· Φαλκονίλλης μου δεύτερον πένθος ἐπὶ τὴν οἰκίαν γίνεται, καὶ οὐδεὶς ὁ βοηθῶν· οὔτε τέκνον, ἀπέθανεν γάρ, οὔτε συγγενής, χήρα γάρ 15 εἰμι. ὁ θεὸς Θέκλης τοῦ τέκνου μου, βοήθησον Θέκλῃ.

31 Καὶ πέμπει ὁ ἡγεμὼν στρατιώτας ἵνα ἀχθῇ. ἡ δὲ Τρύφαινα οὐκ ἀπέστη, ἀλλὰ αὐτὴ λαβομένη τῆς χειρὸς αὐτῆς ἀνήγαγεν λέγουσα· Τὴν μὲν θυγατέρα μου Φαλκονίλλαν ἀπήγαγον εἰς τὸ μνημεῖον, σὲ δέ, Θέκλα, 20 εἰς θηριομαχίαν ἀπάγω. καὶ ἐδάκρυσεν Θέκλα πικρῶς, καὶ ἐστέναξεν πρὸς κύριον λέγουσα· Κύριε ὁ θεὸς ᾧ ἐγὼ πιστεύω, ἐφ' ὃν ἐγὼ κατέφυγα, ὁ ῥυσάμενός με ἐκ πυρός, ἀπόδος μισθὸν Τρυφαίνῃ τῇ εἰς τὴν δούλην σου συμπαθησάσῃ, καὶ ὅτι ἁγνήν με ἐτήρησεν. 32 Θόρυβος 25 οὖν ἐγένετό τε καὶ πάταγος τῶν θηρίων καὶ βοὴ τοῦ δήμου καὶ τῶν γυναικῶν ὁμοῦ καθεσθεισῶν, τῶν μὲν λεγόντων· Τὴν ἱερόσυλον εἰσάγαγε, τῶν δὲ λεγουσῶν· Ἀρθήτω ἡ πόλις ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ ταύτῃ· αἶρε πάσας ἡμᾶς, ἀνθύπατε· πικρὸν θέαμα, κακὴ κρίσις. 30

33 Ἡ δὲ Θέκλα ἐκ χειρὸς Τρυφαίνης ληφθεῖσα ἐξε-

---

4 τῶν οὐρανῶν c. LL., cf. S.] om. Ti., μου Ls., add. ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ post ὑψίστου | υἱὸς τοῦ ὑψίστου] ὕψιστος Ti. **21** εἰς τὸ θηριομαχεῖον Ti. | ἔκλαυσεν Ls.

δύθη καὶ ἔλαβεν διαζώστραν καὶ ἐβλήθη εἰς τὸ στάδιον. καὶ λέοντες καὶ ἄρκοι ἐβλήθησαν ἐπ' αὐτήν. καὶ πικρὰ λέαινα προσδραμοῦσα εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς ἀνεκλίθη· ὁ δὲ ὄχλος τῶν γυναικῶν ἐβόησεν μέγα. καὶ ἔδραμεν 5 *ἐπ' αὐτὴν ἄρκος· ἡ δὲ λέαινα ὑπήντησεν καὶ διέρρηξεν τὴν ἄρκον. καὶ πάλιν λέων δεδιδαγμένος ἐπ' ἀνθρώπους, ὃς ἦν Ἀλεξάνδρου, ἔδραμεν ἐπ' αὐτήν, καὶ ἡ λέαινα συμπλέξασα τῷ λέοντι συνανῃρέθη. μειζόνως δὲ ἐπένθησαν αἱ γυναῖκες, ἐπειδὴ καὶ ἡ βοηθὸς αὐτῆς* 10 *λέαινα ἀπέθανεν.*

[34] *Τότε εἰσβάλλουσιν πολλὰ θηρία, ἑστώσης αὐτῆς καὶ ἐκτεινάσης τὰς χεῖρας καὶ προσευχομένης. ὡς δὲ ἐτέλεσεν τὴν προσευχήν, ἐστράφη καὶ εἶδεν ὄρυγμα μέγα πλῆρες ὕδατος, καὶ εἶπεν· Νῦν καιρὸς τοῦ λούσασθαί* 15 *με. καὶ ἔβαλεν ἑαυτὴν λέγουσα· Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑστέρᾳ ἡμέρᾳ βαπτίζομαι. καὶ ἰδοῦσαι αἱ γυναῖκες καὶ [πᾶς] ὁ ὄχλος ἔκλαυσαν λέγοντες· Μὴ βάλῃς σεαυτὴν εἰς τὸ ὕδωρ, ὥστε καὶ τὸν ἡγεμόνα δακρῦσαι, ὅτι τοιοῦτον κάλλος φῶκαι ἔμελλον ἐσθίειν. ἡ μὲν οὖν* 20 *ἔβαλεν ἑαυτὴν ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. αἱ δὲ φῶκαι πυρὸς ἀστραπῆς φέγγος ἰδοῦσαι νεκραὶ ἐπέπλευσαν. καὶ ἦν περὶ αὐτὴν νεφέλη πυρός, ὥστε μήτε τὰ θηρία ἅπτεσθαι αὐτῆς, μήτε θεωρεῖσθαι αὐτὴν γυμνήν.*

[35] *Αἱ δὲ γυναῖκες ἄλλων θηρίων βαλλομένων φοβε-* 25 *ρωτέρων ὠλόλυξαν, καὶ αἱ μὲν ἔβαλλον φύλλον, αἱ δὲ νάρδον, αἱ δὲ κασίαν, αἱ δὲ ἄμωμον, ὡς εἶναι πλῆθος μύρων. πάντα δὲ τὰ βληθέντα θηρία ὥσπερ ὕπνῳ κατασχεθέντα οὐχ ἥψαντο αὐτῆς· ὡς τὸν Ἀλέξανδρον εἰπεῖν τῷ ἡγεμόνι· Ταύρους ἔχω λίαν φοβερούς,* 30 *ἐκείνοις προσδήσωμεν αὐτήν. καὶ στυγνάσας ἐπέτρεψεν ὁ ἡγεμὼν λέγων· Ποίει ὃ θέλεις. καὶ ἔδησαν αὐτὴν*

---

8 *λέαινα*] add. *δραμοῦσα* Ls. **17** *πᾶς* om. Ti. **22** *αὐτὴν*] add. *ὡς ἦν γυμνὴ* Ti. **28** *συσχεθέντα* Ti. **30** *αὐτήν*] *τὴν θηριομάχον* Ls. Ti.

ἐκ τῶν ποδῶν μέσον τῶν ταύρων, καὶ ὑπὸ τὰ ἀναγκαῖα τῶν ταύρων πεπυρωμένα σίδηρα ὑπέθηκαν, ἵνα πλείονα ταραχθέντες ἀποκτείνωσιν αὐτήν. οἱ μὲν οὖν ἥλλοντο· ἡ δὲ περικαιομένη φλὸξ διέκαυσεν τοὺς κάλους, καὶ ἦν ὡς οὐ δεδεμένη. 5 [36] *ἡ δὲ Τρύφαινα ἐξέψυξεν ἑστῶσα παρὰ τὴν ἀρήναν [ἐπὶ τοὺς ἄβακας], ὥστε τὰς θεραπαινίδας εἰπεῖν· Ἀπέθανεν ἡ βασίλισσα Τρύφαινα. καὶ ἐπέσχεν ὁ ἡγεμών, καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἐπτύρη· καὶ ὁ Ἀλέξανδρος πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἡγεμόνος εἶπεν· Ἐλέησον κἀμὲ καὶ τὴν πόλιν, καὶ ἀπόλυσον τὴν θηριο-* 10 *μάχον, μὴ καὶ ἡ πόλις συναπόληται· ταῦτα γὰρ ἐὰν ἀκούσῃ ὁ Καῖσαρ, τάχα ἀπολέσει σὺν ἡμῖν καὶ τὴν πόλιν, ὅτι ἡ συγγενὴς αὐτοῦ Τρύφαινα ἀπέθανεν παρὰ τοὺς ἄβακας.*

[37] *Καὶ ἐκάλεσεν ὁ ἡγεμὼν τὴν Θέκλαν ἐκ μέσου* 15 *τῶν θηρίων καὶ εἶπεν αὐτῇ· Τίς εἶ σύ; καὶ τίνα τὰ περὶ σέ, ὅτι οὐδὲ ἓν τῶν θηρίων ἥψατό σου; ἡ δὲ εἶπεν· Ἐγὼ μέν εἰμι θεοῦ τοῦ ζῶντος δούλη· τὰ δὲ περὶ ἐμέ, εἰς ὃν εὐδόκησεν ὁ θεὸς υἱὸν αὐτοῦ ἐπίστευσα· διὸ οὐδὲ ἓν τῶν θηρίων ἥψατό μου. οὗτος γὰρ μόνος* 20 *σωτηρίας ὅρος καὶ ζωῆς ἀθανάτου ὑπόστασίς ἐστιν· χειμαζομένοις γὰρ γίνεται καταφυγή, θλιβομένοις ἄνεσις, ἀπηλπισμένοις σκέπη, καὶ ἁπαξαπλῶς ὃς ἐὰν μὴ πιστεύσῃ εἰς αὐτόν, οὐ ζήσεται ἀλλὰ ἀποθανεῖται εἰς τοὺς αἰῶνας.* 25

[38] *Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι ἱμάτια καὶ εἶπεν· Ἔνδυσαι τὰ ἱμάτια. ἡ δὲ εἶπεν· Ὁ ἐνδύσας με γυμνὴν ἐν τοῖς θηρίοις, οὗτος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἐνδύσει με σωτηρίαν. καὶ λαβοῦσα τὰ ἱμάτια*

3 *ἀποκτείνωσιν*] praem. *uelocius* La, *citius* Lb, *celerius* Lc. **6** *ἐπὶ τ. ἄβακας* om. Ti. **8** *πᾶσα* om. Ti. **8 s.** *ὁ δὲ Ἀλέξανδρος παρεκάλει τὸν ἡγεμόνα λέγων* Ti. **11** *μὴ — συναπόληται* om. Ti. **19** *διὸ*] *δι' ὃν* Ls., *διὰ τοῦτο* Ti. **24** *ἀλλὰ ἀποθαν.* om. Ti. **27** *καὶ ἐνδύσασθαι αὐτήν. καὶ εἶπεν Θέκλα* Ti. **29** *με* LL. S.] *σε* codd. Gr. huc usque collati.

ἐνεδύσατο. καὶ ἐξέπεμψεν εὐθέως ὁ ἡγεμὼν ἄκτον λέγων· Θέκλαν τὴν τοῦ θεοῦ δούλην τὴν θεοσεβῆ ἀπολύω ὑμῖν. αἱ δὲ γυναῖκες ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ καὶ ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἔδωκαν αἶνον τῷ θεῷ λέγουσαι· Εἷς
5 θεὸς ὁ Θέκλαν σώσας, ὥστε ἀπὸ τῆς φωνῆς σεισθῆναι πᾶσαν τὴν πόλιν [39] καὶ τὴν Τρύφαιναν εὐαγγελισθεῖσαν ἀπαντῆσαι μετὰ ὄχλου καὶ περιπλακῆναι τῇ Θέκλῃ, καὶ εἰπεῖν· Νῦν πιστεύω ὅτι νεκροὶ ἐγείρονται, νῦν πιστεύω ὅτι τὸ τέκνον μου ζῇ· δεῦρο ἔσω, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα
10 σοὶ καταγράψω. ἡ μὲν οὖν Θέκλα εἰσῆλθεν μετ' αὐτῆς καὶ ἀνεπαύσατο [εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς] ἡμέρας ὀκτώ, κατηχήσασα αὐτὴν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὥστε πιστεῦσαι καὶ τῶν παιδισκῶν τὰς πλείονας καὶ εἶναι μεγάλην χαρὰν ἐν τῷ οἴκῳ.

15 [40] Ἡ δὲ Θέκλα Παῦλον ἐπεπόθει καὶ ἐζήτει αὐτὸν περιπέμπουσα πανταχοῦ· καὶ ἐμηνύθη αὐτῇ εἶναι αὐτὸν ἐν Μύροις. καὶ λαβοῦσα νεανίσκους καὶ παιδίσκας, ἀναζωσαμένη καὶ ῥάψασα τὸν χιτῶνα εἰς ἐπενδύτην σχήματι ἀνδρικῷ ἀπῆλθεν ἐν Μύροις, καὶ εὗρεν τὸν Παῦλον
20 λαλοῦντα τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπέστη αὐτῷ. ὁ δὲ ἐθαμβήθη βλέπων αὐτὴν καὶ τὸν ὄχλον τὸν μετ' αὐτῆς, λογισάμενος μή τις αὐτῇ πειρασμὸς πάρεστιν ἕτερος. ἡ δὲ συνιδοῦσα εἶπεν· Ἔλαβον τὸ λουτρόν, Παῦλε· ὁ γὰρ σοὶ συνεργήσας εἰς τὸ εὐαγγέλιον κἀμοὶ συνήργησεν
25 εἰς τὸ λούσασθαι. [41] καὶ λαβόμενος ὁ Παῦλος τῆς χειρὸς αὐτῆς ἀπήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Ἑρμείου, καὶ πάντα ἀκούει παρ' αὐτῆς, ὥστε ἐπὶ πολὺ θαυμάσαι τὸν Παῦλον καὶ τοὺς ἀκούοντας στηριχθῆναι καὶ προσ-

---

3 γυναῖκες] add. πᾶσαι Ls. | ἔκρ. φ. μεγ. καὶ] μέγα ὠλόλυξαν καὶ Ti., om. al. **3** s. καὶ ἐνὶ στόματι ἀπέδωκαν αἶνον Ti. **6** ss. ἡ δὲ Τρύφαινα εὐαγγελισθεῖσα ἀπήντησε τῇ ἁγίᾳ Θέκλῃ καὶ εἶπεν Ti. **11** εἰς τ. οἶκ. αὐτ. om. Ti. **13** s. καὶ μεγάλη χαρὰ ἐν τῷ οἴκῳ ἦν Ti. **15** ss. Παῦλον ἐζήτει, καὶ ἐμηνύθη αὐτῇ ὅτι ἐστὶν ἐν Μύροις τῆς Λυκίας Ti. **26** Ἑρμαίου Ti.

εὔξασθαι ὑπὲρ τῆς Τρυφαίνης. καὶ ἀναστᾶσα Θέκλα εἶπεν τῷ Παύλῳ· Πορεύομαι εἰς Ἰκόνιον. ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν· Ὕπαγε καὶ δίδασκε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἡ μὲν οὖν Τρύφαινα πολὺν ἱματισμὸν καὶ χρυσὸν ἔπεμψεν αὐτῇ, ὥστε καταλιπεῖν τῷ Παύλῳ εἰς διακονίαν τῶν 5 *πτωχῶν.*

42 *Αὐτὴ δὲ ἀπῆλθεν εἰς Ἰκόνιον. καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον, καὶ ἔπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος ὅπου Παῦλος καθεζόμενος ἐδίδασκεν, καὶ ἔκλαιεν λέγουσα· Ὁ θεός μου καὶ τοῦ οἴκου τούτου, ὅπου μοι* 10 *τὸ φῶς ἔλαμψεν, Χριστὲ Ἰησοῦ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἐμοὶ βοηθὸς ἐν φυλακῇ, βοηθὸς ἐπὶ ἡγεμόνων, βοηθὸς ἐν πυρί, βοηθὸς ἐν θηρίοις, αὐτὸς εἶ θεός, καὶ σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.* 43 *καὶ εὗρεν τὸν Θάμυριν τεθνεῶτα, τὴν δὲ μητέρα ζῶσαν· καὶ προσκαλεσαμένη τὴν* 15 *μητέρα αὐτῆς λέγει αὐτῇ· Θεοκλεία μῆτερ, δύνασαι πιστεῦσαι ὅτι ζῇ κύριος ἐν οὐρανοῖς. εἴτε γὰρ χρήματα ποθεῖς, δώσει σοι δι' ἐμοῦ ὁ θεός, εἴτε τὸ τέκνον, ἰδού, παρέστηκά σοι. καὶ ταῦτα διαμαρτυραμένη ἀπῆλθεν εἰς Σελεύκειαν, καὶ πολλοὺς φωτίσασα τῷ λόγῳ* 20 *τοῦ θεοῦ, μετὰ καλοῦ ὕπνου ἐκοιμήθη.*

---

5 *Παύλῳ*] add *πολλὰ* Ti. **9** *ἐδίδασκεν*] add. *τὰ λόγια τοῦ θεοῦ* Ls. **12** *βοηθ. ἐν φυλ. βοηθ. ἐπὶ ἡγεμ.* om. Ti. **18** *δι' ἐμοῦ ὁ θ.*] *κύριος δι' ἐμοῦ* Ls. **19** *ἰδού* om. Ti. **20** s. *καὶ ᾤκησεν ἐν σπηλαίῳ χρόνους ἑβδομήκοντα δύο, ἐσθίουσα βοτάνας καὶ ὕδωρ, καὶ πολλοὺς ἐφώτισεν τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ* (sequuntur alia additamenta) Ti.

Verzeichniss der Bibelstellen.

Ausserbiblische Citate.

Verzeichniss der Eigennamen und der von solchen abgeleiteten Beiwörter.*)

*) Im griechischen Verzeichniss bedeutet ἐπ. ἐπίσκοπος, ἡγ. ἡγεμών, Κ. Καῖσαρ, μ. μάρτυς, πρ. πρεσβύτερος, ὕπ. ὕπατος, im lateinischen C. *Caesar*, c. *consul*, cat. *catechumenus*, m. *martyr*, pr. *presbyter*, subd. *subdiaconus*, in beiden al. *alius*, *alii*, v. l. *varia lectio*.
